

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ

ΕΠΙΣΗΜΟ ΔΕΛΤΙΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ', ΤΕΥΧΟΣ 21, ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2014

ΕΠΙΣΗΜΟ ΔΕΛΤΙΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ , ΤΕΥΧΟΣ 21, ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2014

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

Α. Έποπτεύουσα Συνοδική Έπιτροπή:

Σεβ. Αρχιεπίσκοπος Κρήτης κ.κ. Ειρηναῖος
Σεβ. Μητροπολίτης Άρκαλοχωρίου, Καστελλίου καί Βιάννου κ. Άνδρέας
Σεβ. Μητροπολίτης Ρεθύμνης καί Αύλοποτάμου κ. Εὐγένιος
Γραμματεὺς: Άρχιμ. Νήφων Βασιλάκης,
Κωδικογράφος τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου

Β. Διευθυντῆς Συντάξεως:

Άρχιμ. Πρόδρομος Ξενάκης,
Άρχιγραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου

Ταχυδρομική Διεύθυνσις:

«ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ»,

Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδος Ἐκκλησίας Κρήτης

Ἁγίου Μηνᾶ 25, 712 01 Ἡράκλειο

Τηλ. & FAX: 2810 288658, e-mail: isynodec@otenet.gr

Ἐκτύπωση - Σελιδοποίηση: Γραφικὲς Τέχνες: «ΤΥΠΟΚΡΕΤΑ»

* Τὸ παρόν τεύχος τυπώθηκε καί κυκλοφορήθηκε τὸν Δεκέμβριο τοῦ ἔτους 2017.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

Όμιλία τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατά τήν Θεϊάν Λειτουργίαν ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Παναγίας Σουμελά Πόντου	11
Όμιλία τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Ἁγίων Θεοδώρων Ἰμβρου	15

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἀνακοινωθέν Συνοδικῆς Συνεδρίας τῆς 27ης Μαΐου 2014.	21
Ἐγκύκλιον Συνοδικόν Σημείωμα περί μνημονεύσεως εἰς νεκρώ- σιμον καί ἐπιμνημόσυνον Ἀκολουθίαν.	23
Συνοδική Ἐγκύκλιος, περί τῆς καταργήσεως Μ.Τ.Π.Υ. καί ΤΟ.ΠΟ.Ε.ΚΕ.	25
Συνοδικόν Γράμμα, διά τήν ἔναρξιν τοῦ 2ου Διεθνοῦς Διεπιστη- μονικοῦ Συνεδρίου Γόρτυνας.	31

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ
ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΤΑ ΟΝΟΜΑΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ Α.Θ.Π.
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ
Κ.Κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ

Όμιλία τῆς Α.Θ. Παναγιότητος κ.κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὸν Ἑσπερινὸν τῆς Μνήμης τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Βαρθολομαίου 35

Χαιρετισμὸς τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὰ Σεπτὰ Αὐτοῦ Ὄνομαστήρια ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Βαρθολομαίου 39

Προσφώνησις Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου κ. Ἀνδρέου, ἐπὶ κεφαλῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης κατὰ τὰ Ὄνομαστήρια τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου 45

1ον ΣΕΜΙΝΑΡΙΟΝ
ΔΙΑ ΤΟΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΜΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΙΝ
ΤΩΝ ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΩΝ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

Πρόγραμμα Σεμιναρίου 49

Ἄρχιμ. Κύριλλος Διαμαντάκης, Ἀρχιγραμματεὺς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου Ἐκκλησίας Κρήτης, «*Ὁ θεσμὸς τῆς ἀξιολόγησις τῶν Ἐφημερίων καὶ Διακόνων τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης καὶ Δωδεκανήσου καὶ ἡ διαδικασία ἐφαρμογῆς του*» 51

Γεώργιος Στριλιγκᾶς, Σχολικὸς Σύμβουλος Θεολόγων, «*Σύγχρονες μορφές καὶ μέθοδοι ἀξιολόγησις*» 69

Δρ. Κωνσταντῖνος Β. Ζορμπᾶς, Γενικὸς Διευθυντῆς τῆς Ο.Α.Κ., «*Ἀπόπειρα βιβλικῆς τεκμηρίωσις τῆς ἀξιολόγησις. Σύγχρονες πρακτικὲς καὶ ἐμπειριὲς ἀξιολόγησις*» 77

Ἀντώνιος Βακάκης, Θεολόγος-Γραμματεὺς Ἱ. Μητροπόλεως
Κισιάμου καὶ Σελίνου «*Ἡ ἀξιολόγηση τῶν Κληρικῶν*» 87

Δρ. Ροδάνθη Ἀνδρουλιδάκη-Πετράκη «*Διοικητικὴ προσέγγιση
στὴν ἀξιολογικὴ διαδικασία καὶ προτάσεις βαθμολογικῆς ἀποτύπω-
σης τῶν κριτηρίων ἀξιολόγησης στ' καὶ ζ' τοῦ ἄρθρου 9 τοῦ Κανο-
νισμοῦ 1/2013 τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης*» 91

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ ΛΟΓΟΙ - ΜΕΛΕΤΕΣ

Ἀρχιμ. Νήφων Βασιλάκης, Δρ. Κανονικοῦ Δικαίου, «*Γαβριήλ
Σεβήρος (1541-1616) καὶ Μάξιμος Μαργούνιος (1549-1602)*» 105

Εὐάγγελος Πετράκης-Ἀναστάσιος Πετράκης, «*Ἀγιολογικά στὴν
Ἁγία Μάρτυρα Μυρώπη καὶ γλωσσικὲς ἐπιρροὲς ἀπὸ τὴν Ἄντιγόνη
Σοφοκλέους*» 153

Δημήτριος Χ. Σάββας, Προϊστάμενος Βικελαίας Δημοτικῆς Βι-
βλιοθήκης, «*Τέτοιες μέρες... τέτοια λόγια! Ἡ ἑορτὴ τοῦ πολιοῦχου τοῦ
Μεγάλου Κάστρου, λίγες μέρες μετὰ τὸ ξέσπασμα τοῦ πολέμου*» 167

Δρ. Ἐμμανουήλ Κ. Δουνδουλάκης, Μόνιμος Ἐπίκουρος Καθη-
γητῆς ΠΑΕΑΚ, «*Ἡ Σιελόπτυση ὡς μέσο τέλεσης θαυμάτων σέ Βίου
Συγχρόνων Κρητῶν Ὅσιων ἔ· Χαρισματικῶν Γερόντων. Εἰσαγωγικὲς
παρατηρήσεις*»..... 169

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

*Ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης
ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος*

Ὁμιλία
τῆς Α.Θ. Παναγιότιτος
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
κατά τὴν Θείαν Λειτουργίαν
ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Παναγίας Σουμελᾶ Πόντου
(15 Αὐγούστου 2014)

Θεοφιλέστατοι ἀδελφοί καί συλλειτουργοί,

Ἐντιμότατε κ. Πρόξενε τῆς Ἑλλάδος,

Εὐλογημένοι προσκνηταί, ἀδελφοί καί τέκνα ἐν τῇ στοργικῇ ἀγάπῃ
τῆς κοινῆς Μητρός μας Παναγίας τῆς Σουμελιώτισσας,

Κατά τὴν ἐπίγεια ζωὴ μας ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι ζητοῦμε πάντοτε κάτι τό
θαυμαστό, κάτι τό ἐξαιρετικό, κάτι τό μοναδικό. Μέσα στὴν ἀτέρμονα αὐτὴ
προσπάθεια τῆς ἀναζητήσεως τοῦ ἰδανικοῦ, πιστεύουμε πολλές φορές ὅτι
θά βροῦμε τὴν καταξίωσι τῆς ζωῆς μας στὰ μεγάλα, στὰ θαυμαστά τοῦ κό-
σμου τούτου, στὴν δόξα, στίς τιμές, στίς ἐπιτυχίες. Καί ἐνῶ ἐμεῖς συνεχίζουμε
τὴν ἀναζήτησι, τό ζητούμενον, ἢ «δωρεά τοῦ Χριστοῦ», εὐρίσκεται κοντά
μας, ὄχι ὡς κάτι τό μέγα καί ὑπερφυσικόν, ἀλλὰ ὡς «φωνὴ αὐρας λεπτῆς»
(Γ' Βασιλ. 19,12).

Μιά τέτοια φωνὴ «αὐρας λεπτῆς», ἀνεπαίσθητος ἴσως εἰς τοὺς πολλούς,
βιωματικὴ ὅμως καί ἐμπειρικὴ γιὰ μᾶς τοὺς πιστοὺς, εἶναι καί τό προσκύ-
νημά μας αὐτό καί ἐφέτος –γιὰ πέμπτη χρονιά– στὴν Χάρι τῆς Παναγίας.
Ὅπως τὴν ζοῦμε σήμερα εἰς τό ὄρος τοῦ Μελᾶ, ἐδῶ στό κέντρο, τὴν Ἱερά
αὐτὴ Μονὴ τῆς Παναγίας, καί στὴν περιφέρεια, σέ ὁλόκληρο τὸν Πόντο, ὁ
ὁποῖος ἐτιμήθη ἀπὸ μάρτυρας, ὁσίους, δικαίους, ἁγίους, ἢ δέ μαρτυρία
του, μαρτυρία Ὁρθοδόξου χριστιανικῆς ἐν πίστει ζωῆς, ἐξῆλθεν εἰς πᾶσαν
τὴν γῆν, καί καταυγάζει μέχρι σήμερα ὄχι μόνον τοὺς ἀπανταχοῦ ἀπογόνους
τῶν εὐλαβῶν Ποντίων, ἀλλὰ καί ὁλόκληρη τὴν Ὁρθόδοξη Οἰκουμένη.

Ζῶντες μέσα εἰς τό καθημερινό καμῖνι τῶν θλίψεων τῆς ζωῆς, κατὰ τὴν
ἰδιαιτέρως φλογισμένη αὐτὴ περίοδο τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος, καί
μάλιστα στὴν περιοχή μας, αἰσθανόμεθα αὐτὴ τὴν λεπτὴ αὐρα τῆς Χάριτος,
ὅπως τότε ἡ προσευχομένη καρδιά τοῦ βασιλέως Θεοδώρου Λασκάρεως,
προσευχόμενοι καί ἡμεῖς μαζί του καί μαζί μέ ὅλες τίς γενεές τῶν Ποντίων.

Ἡ Μονὴ τῆς Παναγίας Σουμελᾶ παραμένει ἐπὶ δεκαῆξ αἰῶνες τό σύμ-
βολον τῶν ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης Ποντίων, ἀπὸ τό ἔτος 386, ὅταν οἱ

Όσοι Βαρνάβας και Σωφρόνιος ώδηγήθησαν, κατά αποκάλυψιν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, στίς ἀπάτητες αὐτές βουνοκορφές, και ἴδρυσαν τό ιερό και θαυμάσιο τοῦτο συγκρότημα, σάν ἀητοφωληᾶ, ὅπου ἡ Χάρις τῆς Παναγίας τῆς Σουμελιώτισσας ἐνεργεῖ θαυματουργικά, παρά τίς περιστάσεις και τό ἄστατον τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, και ὅπου κτυπᾶ ἀνά τοὺς αἰῶνας ἡ καρδιά τῶν Ποντίων ἀδελφῶν μας.

Ἡ Μονή αὐτή εἶναι ἓνα ζωντανό ιστορικό θησαυροφυλάκιο. Ευπνᾶ μνημες και γεγονότα αἰῶνων τοῦ Γένους τῶν Ὀρθοδόξων και τοῦ ἰδικοῦ μας εὐσεβοῦς Γένους τῶν Ρωμαίων. Ὁ Ὀρθόδοξος λαός τοῦ Πόντου ζυμώθηκε και ταυτίσθηκε μέ τήν Μονή τῆς Παναγίας, και αὐτήν ἔβλεπε μπροστά του σέ κάθε σημαντική στιγμή τῆς ζωῆς και τῆς πορείας του, ὅπως τό μαρτυρεῖ ἡ ποντιακή ψυχή μέ τό χαρακτηριστικό τετράστιχο: «Ἐμέν Κρωμέτε λέγνε με, Κανέναν κι φογοῦμαι. Σῆ Σουμελᾶν τήν Παναγιάν θά πάγω στεφανοῦμαι!».

Στήν ιστορία της ἡ Μονή ἀντιμετώπισε πολλά παλιρροϊκά κύματα. Ἡμέρες δόξης και συμφορῶν, χαρᾶς και καταστροφῶν, δοξολογίας και δακρύων και αἵματος. Δέν ἔπαυσε ὅμως ποτέ νά εἶναι γιά τοὺς Χριστιανούς «οἶκος Θεοῦ και πύλη τοῦ οὐρανοῦ». Γι' αὐτό και ἔλκνει διά μέσου τῶν αἰῶνων πιστούς «ἐκ θαλάσσης, και Λίβα, και Βορρᾶ, και ἀπό Ἀνατολῶν». Γι' αὐτό εἴμαστε κι' ἐμεῖς σήμερα μέσα στίς ἀγιασμένες αὐλές της –κι' ἄς μήν ἔχη ἡγούμενο και καλογήρους νά μᾶς ὑποδεχθοῦν, ἄς μήν ἔχη καμπάνα νά χτυπᾶ και νά ἀντιλαλῆ στά γύρω βουνά. Ἐμεῖς «οἶδαμεν ὅτι ἔστι Κύριος ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ». Και εἶναι και σήμερα –ναί και σήμερα- «πλήρης δόξης ὁ οἶκος Κυρίου» οὗτος. Κι' ἐμεῖς, ἐντός αὐτοῦ, «φαιδρῶς πανηγυρίζομεν και ἄδομεν γηθόμενοι ἐκείνης τήν Κοίμησιν». Εἶναι ἔτσι ὅλα αὐτά, ὅχι μέ τήν κοινή, τήν ἀνθρώπινη, τήν κοσμική λογική, κατά τήν ὅποια ἐδῶ ὑπάρχει μόνο παρελθόν, μόνον ἐρήμωσις, ἀλλά μέ τήν δική μας «θεόπνευστη λογική». Πά μᾶς «νενίκηνται τῆς φύσεως οἱ ὄροι».

Ἡ ἐρήμωσις τῆς Ἱερᾶς αὐτῆς Μονῆς πρίν ἀπό ἐννέα δεκαετίες, ὅταν ὁ ὀρθόδοξος λαός πῆρε τόν δρόμο τῆς προσφυγιάς και μέσα εἰς τήν καρδιά του σάν ἀτίμητο φυλακτό μίαν εἰκόνα, ἦταν μιά ἀπλή «κοίμησις», και ὄχι θάνατος. Τήν ζωή, τήν ιστορία, τήν προσφορά τῆς Μονῆς αὐτῆς οὔτε οἱ χρόνοι, οὔτε οἱ καιροί, οὔτε τά ἀνθρώπινα πάθη, οὔτε και διάφορες κωστωδίες κατώρθωσαν νά ἐξαλείψουν. Οἱ πέτρες τῆς Μονῆς, οἱ βράχοι της, τό ἀγίασμά της, τά γύρω βουνά, ὅλα μιλοῦν γιά ἓνα θαῦμα, γιά φῶς και ἀθανασία. Ὁ τόπος αὐτός εἶναι σύμβολον ἑνός ἄλλου κόσμου, μυστικοῦ, ἀοράτου, ἀνάρχου, ἀτελευτήτου, μέσα στόν ὅποιο πληροῦται ἡ λειτουργική ὁμολογία μας «Ἄγιος εἶ και πανάγιος, σύ (Πάτερ ἅγιε) και ὁ μονογενῆς σου Υἱός και τό Πνεῦμα σου τό Ἅγιον».

Ποταμός μέγας και βουερός ζωῆς και πίστεως ἀναβρῦζει μέσα ἀπό τά

βράχια αὐτά τοῦ Μελά, καί μᾶς δροσίζει, «ὡς δρόσος Ἄερμών, ἡ καταβαίνουσα ἐπὶ τὰ ὄρη Σιών», μέσα στό κατακαλόκαιρο, καί πίνουνε νερό δροσερό οἱ ξερές καί διψασμένες ψυχές μας μέσα στήν ἀύχμηρή σημερινή κοινωλία.

Μαζί μέ ὄλην τήν κτίσι καί ἐμεῖς σήμερα, οἱ ἐφεταινοὶ προσκυνηταὶ τῆς Σουμελά, ὁμοῦ μετά πάσης ψυχῆς χριστιανῶν ὀρθοδόξων, Ποντίων τήν καταγωγὴν καί μή, παρακατατιθέμεθα πᾶσαν τήν ζωὴν καί τήν ἐλπίδα μας εἰς τόν Κύριον, καί παρακαλοῦμεν καί δεόμεθα καί ἱκετεύομεν τήν Παναγία Μητέρα Του, μέ τήν καρδιακή ἱκεσία τοῦ Ποντίου Ἐπισκόπου Ἀμορίου Παύλου: «Ἀδίκων λύτρωσαι ἡμᾶς χειρῶν, ... Κόρη Θεόνυμφε, πᾶσαν γάρ ἐθέμεθα τήν προσδοκίαν ἡμῶν ἐν Σοί, μή αἰσχυνθῆμεν, καθικετευομέν Σε». «Μή ἐπιλάθου τῶν πιστῶς ἐορταζόντων τήν παναγίαν σου Κοίμησιν» καί «πρέσβευε ἀδιαλείπτως Θεῷ δωρηθῆναι τῇ οἰκουμένην εἰρήνην καί τό μέγα ἔλεος». Διότι ὑπερεπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία. Καί ἡ ὀργή. Καί ἡ αἱματοχυσία. Ἐγγύς ἡμῶν καί πορρωτέρω. Δι' αὐτό καί χρειαζόμεθα περισσότερον παρά ποτέ τήν εἰρήνην τοῦ Υἱοῦ Της τήν πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν.

«Εἰρήνην εἶπεν ὁ Χριστόν –καί οὐλ' οἱ ἀγγέλ' ἐντάμαν.

Ἐγάπην θέλ' αὐτοῦ ἡ γῆν, -κανεῖτε ἀτόσον κλάμαν».

Ἀδελφοί καί τέκνα,

Σήμερα, τῆς Παναγίας, ἀπό ἐδῶ ἀπό τόν «μεγάλον καί εὐδαίμονα» Πόντον, ἐπεκτεινόμεθα νοερῶς καί ἀγκαλιάζουμε καί ἀσπαζόμεθα καί εὐλογοῦμε μέ πατρική στοργή τοὺς ἀπανταχοῦ Ποντίους, τοὺς εὐσεβεῖς, τοὺς ἐργατικούς, τοὺς φιλότιμους, μέ τήν πλουσία πολιτιστική κληρονομιά τους: τά μέλη τῆς Παμποντιακῆς Ὁμοσπονδίας, ἡ ὁποία ἐκπροσωπεῖται σήμερα ἐδῶ· τοὺς ἐν Ἀμερικῇ Ποντίους, οἱ ὅποιοι ζήτησαν γι' αὐτές τίς ἅγιες ἡμέρες -καί τοὺς στείλαμε- τήν εὐχὴν τῆς Μητρός Ἐκκλησίας· τοὺς πανηγυριστάς εἰς τήν Καστανιά Ἡμαθίας καί ἰδιαιτέρως τοὺς νέους, οἱ ὅποιοι πρό ἡμερῶν ἐπραγματοποίησαν ἐκεῖ τό «Συναπάντημα Νεολαίας Ποντιακῶν Σωματείων»· ἀκόμη, τόν χορευτικό ὄμιλο Ποντίων Κοζάνης, ὁ ὁποῖος ἀξιεπαίνως ἐπιδιώκει νά καθιερώσῃ ἓνα ἐτήσιο διήμερο φεστιβάλ παραδοσιακῶν χορῶν. Εὐλογοῦμε τόν Παντελεῆ, τόν Βασίλη καί τόν Παναγιώτη πού ἦλθαν ἀπό τῆ Θεσσαλονίκη, σχεδόν 2000 χιλιόμετρα, μέ τά ποδήλατά τους. Χαιρετίζουμε τοὺς σκορπισμένους στά πέρατα τοῦ κόσμου ἀπογόνους τῶν κατοίκων τῆς Ἀργυρούπολης, τῆς Σάντας, τῆς Κρώμνης, τῆς Ἰμερας, τῶν Σουρμένων, καί ὅλα ἀνεξαίρετως τά Παρχαροπούλια. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀδελφοί μας πόσο θά ἠθελαν νά εἶναι σήμερα μαζί μας ἐδῶ, εἰς τό Παλλάδιον τοῦτο τῶν ἀπανταχοῦ Ποντίων! Καί ἀσφαλῶς, εἶναι νοερῶς μαζί μας. Ἐμεῖς τοὺς στέλνουμε ἐγκαρδίως «χαιρετίας» ἀπό τά μέρη τους, ἀπό ἐδῶ ὅπου ἀναπαύονται ἀμέτρητοι πατέρες καί πρόγονοί τους.

Είπε κάποιος ότι «ή εξορία δέν εἶναι μόνο πού σέ διώχουν ἀπό τήν πατρίδα σου. Σέ ἐξορίζουν καί ἀπό τόν ἴδιο τόν ἑαυτό σου». Ἐ, λοιπόν, αὐτό δέν συνέβη μέ τούς Ποντίους οἱ ὁποῖοι ἀναγκάστηκαν πρῖν ἀπό 90 χρόνια νά ξεριζωθοῦν ἀπό τίς ἐδῶ προαιώνιες ἐστίες τους μέ πόνο, αἷμα καί δάκρυ. Αὐτοί δέν ἐξορίστηκαν ἀπό τόν ἑαυτό τους. Αὐτοί ἔμειναν ἀθνητικοί καί γνήσιοι. «Μετέφεραν μέ τήν ψυχή τους τόν πολιτισμό τους» -ὅπου κι' ἄν πῆγαν. Κράτησαν ζηλότυπα μέσα τους ὅ,τι πιό πολύτιμο, πιό ἅγιο, πιό ἱερό, πιό ὄμορφο, πιό ὑψηλό, πιό τίμιο κληρονόμησαν ἀπό τούς ἡρωϊκούς προγόνους των. Καί ὄχι μόνον τά κράτησαν ἀλλά καί τά μετέδωσαν στά παιδιά καί στά ἐγγόνια τους. Ἀπό γενεά σέ γενεά. Μέσα στήν Ἑλλάδα, ὅπου κυρίως ἐγκατεστάθησαν φεύγοντας ἀπ' ἐδῶ, ἀλλά καί στή διασπορά –παντοῦ. Καί παντοῦ πρόκοψαν, διέπρεψαν, διεκρίθησαν· διότι πίστεψαν καί πιστεύουν στή θρησκεία τῶν πατέρων τους καί στά ἰδανικά τοῦ Γένους μας.

Εὐχαριστοῦμε ἐσᾶς, ἀγαπητοί, πού ἤλθατε ἐφέτος μαζί μας συνέκδημοι καί συμπροσκυνηταί καί συμπανηγυρισταί, καί συλλειτουργοί ἐσεῖς, ἅγιο Δέρβης κ. Ἰεζεκιήλ ἀπό τήν μακρυνή Αὐστραλία, καί ἐσεῖς, ἅγιο Σιεμιατίτσε κ. Γεώργιε ἀπό τήν Πολωνία. Ἐκτιμοῦμε βαθύτατα τήν ἀδελφική προθυμία σας καί τόν κόπο σας.

Καί τώρα ἐσεῖς, «Ἀπόστολοι ἐκ περάτων, συναθροισθέντες ἐνθάδε, σή Σουμελᾶν τῷ χωρίῳ, κηδεύσατέ μου τό σῶμα· καί σύ Υἱέ καί Θεέ μου, παράλαβέ μου τό πνεῦμα». Ἀμήν.

*Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος
κατά τήν Θεῖαν Λειτουργίαν ἐν τῇ Ι.Μ. Παναγίας Σουμελᾶ Πόντου*

Ὁμιλία
τῆς Α.Θ. Παναγιώτικτος
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ.κ. Βαρθολομαίου
ἐν τῷ 1. Ναῶ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου
Ἁγίων Θεοδώρων Ἰμβρου
(23 Αὐγούστου 2014)

Φίλτατε ποιμενάρχα ἡμῶν τῶν Ἰμβρίων καί λοιποὶ Ἱερώτατοι καί προσφιλέστατοι ἀδελφοὶ Ἱεράρχαι,

Ἐξοχώτατε κ. Ὑπουργέ Μακεδονίας- Θράκης,

Τίμιον πρεσβυτέριον,

Ἀγαπητοὶ μου ἀδελφοί, συμπατριῶται, συνέκδημοι, φίλοι, προσκυνηταὶ ὅλοι μας τῆς Μεγαλόχαρης,

Ἴδού καὶ πάλιν ὅλοι ἐμεῖς στὴν Ἰμβρο, στό νησί τῆς καρδιάς μας, τῶν καυμῶν μας, τῶν πατέρων μας, τῆς ἀτέλειωτης νοσταλγίας μας. Ἐμένα προσωπικά μέ ἐκφράζουν ὡς ἄριστα τὰ λόγια τοῦ μεγάλου συμπατριώτου μας ἀπὸ τό Γλυκύ πού ἔχω τὴν τιμὴ νά φέρω τό ὄνομά του ἐδῶ καί 53 χρόνια ἔγραφε λοιπόν ὁ Βαρθολομαῖος ὁ Κουτλουμουσιανός τό 1830 στὸν τότε Μητροπολίτη Ἰμβρου: «οὔτ' ἔπαυσα, οὔτε θέλω παύσει, ἐν ὅσῳ ζῶ, ἐνθυμούμενος αὐτήν –τὴν Ἰμβρον– μέ τόν ἔνθερμον πόθον εἰς τὴν καρδίαν τοῦ νά πατήσω καί αὐθις τό ἱερόν της ἔδαφος».

Χαίρομαι πού τὴ λατρεία μου γιὰ τό νησί μας τὴν γνωρίζουν καί τὴν ἀναγνωρίζουν καί οἱ νέοι τῆς Ἰμβρου, πρὸς τοὺς ὁποίους εἶχα τὴ χαρὰ νά ἀπευθυνθῶ πρὶν ἀπὸ τρία χρόνια στὸν σύλλογό μας στὴν Ἀθήνα καί νά τοὺς προτρέψω νά ἀγαποῦν, νά σκέπτονται καί νά ἐπισκέπτονται τὸν τόπο τῆς καταγωγῆς των. Εὐχομαι νά τοὺς ἔπεισα! Ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς ἔγραφε γιὰ τὸν Ἰμβριο Πατριάρχη ὅτι «εἶναι γνωστός παντοῦ γιὰ τὴν ἀγάπη πού ξεχειλίζει ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του γιὰ χώματα ἀγιασμένα, γιὰ λόγγους καί βουνά, γιὰ θάλασσες κι' ἀκρογυαλιές, γιὰ ἐξωκκλήσια ἀμέτρητα ἐρημικά πού ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ φωλιάζει μέσα τους, ἐνῶ Ἅγιοι καί Ἄγγελοι ταξιδεῦουν γύρω τους καί φωτίζουν τὴν ἀληθινὴ πορεία πού πρέπει νά ἔχη ὁ καθένας μας». Τὸν εὐχαριστῶ αὐτόν τὸν νέο συμπατριώτη μας, χαίρω διότι συμπίπτουμε καί συμπορευόμεθα καί τὸν συγχαίρω πού αἰσθάνεται καί γράφει τόσο ὠραῖα.

Καί γιὰ νά συνεχίσω μέ τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα τοῦ καθενός μας γενικά, ἀκοῦστε τί ἔγραψε κάποιος ξένος (Στίβεν Πρέσφλιντ): «Ποιὰ εἶναι

αυτή ή δύναμη πού άσκει έπάνω μας ή γενέτειρα γή και μās έχει αίχμαλώτους; Νομίζουμε ότι τήν κρατάμε έμεις, αλλά μās κρατά εκείνη. Δέν άνήκει σε μās, αλλά έμεις άνήκουμε σε εκείνη».

Κι' έπειδή κι' έμεις άνήκουμε ολοκληρωτικά, ψυχή τε και σώματι, σ' αυτήν τήν γενέτειρα γή, γυρίζουμε σ' αυτήν, τώρα περισσότεροι και συχνότερα, άραιότερα και λιγότεροι εις τό παρελθόν, όταν τραγικά όρφανέψαμε από πατρίδα, γέμισαν οι ψυχές μας από πληγές, φύγαμε «μέ σχισμένα τά πανιά τής έλπίδας και τσακισμένα τά ζάρτια τών όνειρων» μας, ήπιαμε τά πικρά ύδατα τής Μεράς (Έξοδ. 15, 25). Και ή Ίμβρος έγινε ή «γή τών άπουσιών», όπως θά έλεγε ή Κική Δημουλά. Όπου κι' άν ταξιδέψαμε όλες αυτές τίς πονεμένες δεκαετίες, ή Ίμβρος εξακολούθησε νά μās πληγώνη, για νά παραφράσουμε τόν μικρασιάτη νομπελίστα ποιητή μας.

Και έρχονται τώρα, μέ τή χάρι τής Παναγίας, μετά τίς καταγίδες και τίς άντάρες, καλύτεροι χρόνοι και καιροί, και γυρίζουμε στην πατρίδα πío γελαστοί και πío αισιόδοξοι για ένα καλύτερο και δικαιότερο αύριο. Όχι βέβαια ότι βρίσκουμε τώρα «τίς δώδεκα πηγές τών ύδάτων εις Αίλειμ» (Έξοδ. 15, 27, αριθμ. 33,9), ούτε τήν «πηγήν του άεναού ποταμού» (Σ. Σολομ. 11, 6), όπως λέγει ή Παλαιά Διαθήκη' αντιθέτως' ύστερα από τά παιδικά μας χρόνια, όταν τό νησί μας έσφυζε από ζωή, τώρα έπιστρέφουμε «μέσα σε τούτα τά χωριά τ' άποδεκατισμένα», για νά θυμηθούμε και πάλι τόν Σεφέρη. Βρίσκουμε όμως και ένα σχολείο όπου διδάσκεται έπί τέλους ή γλώσσα τών πατέρων μας και άνοίγει τώρα τό μεγαλύτερο σχολείο μας πού κάνει και τίς έλπίδες μας μεγαλύτερες και τίς εύχαριστίες μας θερμότερες πός όλους εκείνους, Ίμβριους και μή, όμογενείς και άλλογενείς, πρόσωπα και θεσμούς, πού κάνουν τά όνειρά μας πραγματικότητα.

Περιμένουμε οι Ίμβριοι και τήν άπόδοσι του άυτονοήτου δικαιώματος νά κληρονομούμε τίς περιουσίες τών πατέρων μας, άνεξαρτήτως ύπηκοότητος. Άλλωστε, όσοι έξ ήμών έχασαν τήν ύπηκοότητα, δέν τήν έχασαν έξ ύπαιτιότητός των, αλλά σαν άποτέλεσμα του ξεκληρίσματός μας, πριν από 50 χρόνια ακριβώς, μετά τό περίφημο κατάπτυστο πρόγραμμα διαλύσεως, τό όποιο σήμερα φαίνεται ότι θά παραπεμφθή στό έδώλιο του κατηγορουμένου – αυτό και οι έμπνευσταί του και οι έκτελεσταί του. Και νά πούμε ότι είναι άδικο και παράλογο νά θεωρησαι ξένος και πολίτης δευτέρας κατηγορίας στον τόπο σου, είτε αυτός είναι ένόριος είτε παραμεθόριος.

Άγαπητοί άδελφοί και τέκνα έν Κυρίω,

παράτηρησε κάποιος ότι «τό Αίγαίο συμβολίζει διαφορετικές πτυχές για τούς δύο Έλληνες νομπελίστες, αυτή του φωτός και του γαλάζιου για τόν Όδυσσέα Έλύτη και αυτή τής προσφυγιάς, για τόν Γιώργο Σεφέρη». Έ, λοιπόν, έμεις οι Ίμβριοι σαν γνήσιοι Αίγαιώτες, έχουμε μαζί μέ τόν Σεφέρη,

νωπές τις έμπειρίες τής προσφυγιᾶς καί άνοιχτές τις ουλές τών πληγών τοῦ προσφάτου παρελθόντος μας, αλλά λουζόμαστε καί μέ τόν Έλύτη μέσα στό φῶς καί μέσα στό γαλάζιο τοῦ Αιγαίου καί τό χαιρόμαστε καί ελπίζουμε καί άνασυγκροτούμεθα καί αισιοδοξοῦμε. Έλεγε ὁ Σεφέρης πάλι στίς «Δοκιμές» του: «Δέ γυρεύω μήτε τό σταμάτημα, μήτε τό γύρισμα πρὸς τά πίσω· γυρεύω τό νοῦ, τήν εὐαισθησία καί τό κουράγιο τών ανθρώπων πού προχωροῦν έμπρός». Ἄς άποδείξουμε ένωμένοι καί συνεργαζόμενοι καί αιρόμενοι ὑπεράνω μικροτήτων ὅτι διαθέτουμε καί νοῦ καί εὐαισθησία καί κουράγιο. Καί, ὑπεράνω ὄλων, αγάπη καί πάθος γιά τήν πολύπαθη καί πολυπόθητη πατρίδα, γιά τήν ὅποια μπορούμε άβίαστα νά λέμε: «τήν ἡμέρα σέ άναπολῶ καί τή νύχτα σέ ὄνειρεύομαι».

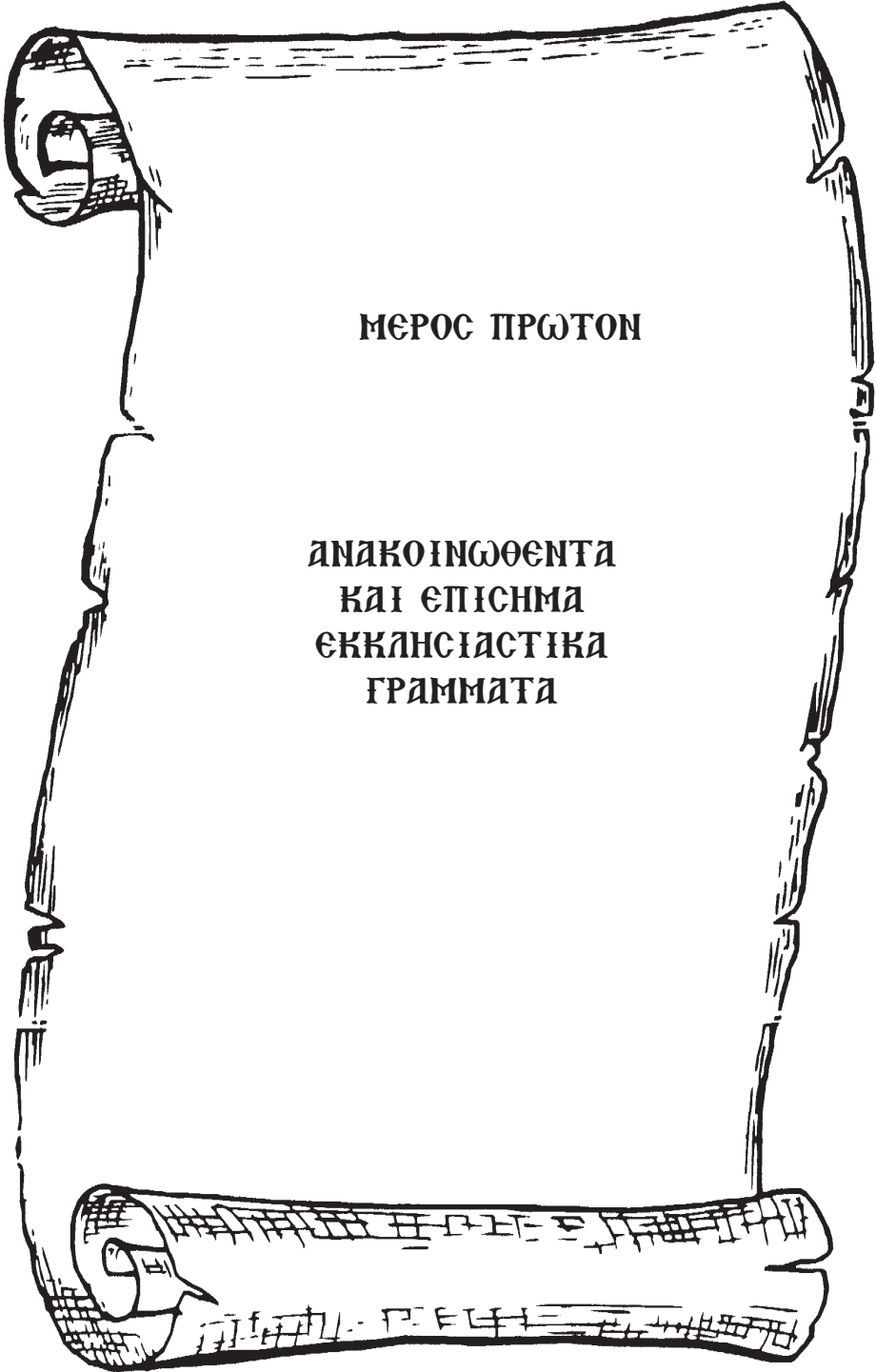
Μαζί μέ τά ἄλλα εὐχάριστα πού συμβαίνουν γύρω μας τόν τελευταίο καιρό, νά άναφέρουμε καί τήν ένεργό συμμετοχή τοῦ στοιχείου μας στίς πρόσφατες δημοτικές έκλογές πού έξησφάλισε τήν έκλογή ὁμογενῶν προέδρων καί συμβούλων σέ αρκετά χωριά, καθώς επίσης καί νά χαιρετίσουμε τήν ίδρυση τοῦ Συνδέσμου τοῦ Σχοινοῦδίου πού θά βοηθήσει τήν ανάπτυξη τοῦ πιό μεγάλου αλλά καί τοῦ πιό ἄτυχου χωριοῦ τοῦ νησιοῦ μας, ὡς καί τήν σύστασι τοῦ Έκπαιδευτικοῦ καί Μορφωτικοῦ Συνδέσμου πού θά ασχοληθῆ ειδικῶς μέ τά θέματα τών σχολείων μας καί τής Παιδείας. Έλπιδοφόρες καί εὐοίωνες εξελίξεις πού μᾶς κάνουν νά αισθανώμεθα εὐγνωμοσύνη καί νά εκφράζουμε τις εὐχαριστίες μας σέ ὅσους συνέβαλαν σ' αὐτές.

Φυσικά καί δέν λησμονοῦμε καί τήν συνέχισι τής πολύτιμης προσφορᾶς σέ ὅλα τά θέματα πού μᾶς άπασχολοῦν τών έν Ἀθήναις καί έν Θεσσαλονίκη σωματείων μας, πρὸς τοὺς εκπροσώπους τών ὁποίων εκφράζουμε τήν Πατριαρχική εὐαρέσκειά μας αὐτή τήν έπίσημη στιγμή.

Εὐχαριστοῦμε τήν Παναγία μας πού δέν μᾶς εγκαταλείπει, αλλά μᾶς σκέπει καί μᾶς νοιάζεται καί μᾶς φροντίζει σάν μητέρα στοργική. Είναι ἡ πιό μεγάλη Μάνα τοῦ κόσμου, διότι έγέννησε τόν πιό μεγάλο Υἱό, τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ καί Σωτῆρα τοῦ κόσμου.

Σήμερα, στή γιορτή της, χαιρετίζουμε καί εὐλογοῦμε ὅλες τις Ἰμβριώτισσες μητέρες, τις ἐδῶ καί τις έν άποδημία, καί προσευχόμεθα γιά τήν άνάπαυσι τών ψυχῶν εκείνων πού ἔφυγαν, άφοῦ μᾶς έδίδαξαν τήν πίστι στό Θεό καί τήν αγάπη πρὸς τήν πατρίδα. Ἐάν ἔχουμε σήμερα μέσα μας αὐτό τό πάθος γιά τήν Ἰμβρο, τό ὀφείλουμε σ' αὐτές καί στοὺς πατέρες μας πού μᾶς ἐγαλούχησαν καί μᾶς ἐξέθρεψαν έν παιδεία καί νοθεσία Κυρίου.

Αἰωνία τους ἡ μνήμη!

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝΤΑ
ΚΑΙ ΕΠΙΣΗΜΑ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ
ΙΕΡΑ ΕΠΑΡΧΙΑΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ

Ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, συνήλθε σήμερα, 27 Μαΐου 2014, στό Ἡράκλειο σέ Συνεδρία καί ἀσχολήθηκε μέ τρέχοντα ὑπηρεσιακά θέματα τῆς ἀρμοδιότητάς της.

Ἡ Ἱερά Σύνοδος μέ ἀφορμή τήν ἔναρξη τῶν Πανελλαδικῶν ἐξετάσεων γιά τήν εἰσαγωγή εἰς τήν Τριτοβάθμια Ἐκπαίδευση, ἀλλά καί τῆς ἐξεταστικῆς περιόδου τοῦ σχολικοῦ καί ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους, χαιρετίζει ὄλους τοὺς ὑποψηφίους καί τίς οἰκογένειές τους, καθώς καί τή μαθητιῶσα καί σπουδάζουσα νεολαία τοῦ Τόπου μας, ἐκφράζει δέ τή συμπαράσταση καί τή θερμή προσευχή της καί εὐχεται καλή πρόοδο καί ἐπιτυχία στοὺς σκοποὺς καί τοὺς εὐγενεῖς στόχους τους.

Ἀπό τήν Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης

Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης μετά τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου (2014)

**Ἐγκύκλιον Συνοδικόν Σημείωμα
περὶ μνημονεύσεως εἰς νεκρώσιμον
καὶ ἐπιμνημόσυνον Ἀκολουθίαν**

Πρὸς
τούς Αἰδεσιμωτάτους Κληρικούς
καὶ τούς Ὄσιωτάτους Μοναχοὺς τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, κατὰ τὴν Συνεδριαν Αὐτῆς τῆς 27^{ης} Μαΐου ἐ.ἔ. ἀπεφάσισεν, ὅπως συστήσῃ ὑμῖν διὰ μίαν εἰσέτι φοράν τὴν ἀνάγκην τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς τηρήσεως τῆς μακραίωνης παραδεδομένης λειτουργικῆς τάξεως καὶ παραδόσεως, ἀπευθύνῃ δέ τὸ ἀνά χειρας Ἐγκύκλιον Συνοδικόν Σημείωμα, σχετικῶς πρὸς τὸν τρόπον μνημονεύσεως τῆς νεκρωσίμου καὶ ἐπιμνημοσύνου Ἀκολουθίας, πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν ἤδη ἐν χρήσει κακῶς διατετυπωμένων.

Κατὰ τὴν μνημόνευσιν εἰς τὴν Νεκρώσιμον καὶ τὴν Ἐπιμνημόσυνον Ἀκολουθίαν, καὶ εἰς τὴν ἐκτενῆ, δέον ὅπως μνημονεύομεν ὡς ἑξῆς: **Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ Θεός...** Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἀναπαύσεως τοῦ **κοιμηθέντος ἢ κεκοιμημένου δούλου σου** (ἐννοεῖται ὡς σῶμα καὶ ψυχὴ) (τοῦδε) ἢ **τῆς κοιμηθείσης ἢ κεκοιμημένης δούλης σου** (τῆσδε)..., ὅπως Κύριος ὁ Θεός **τάξῃ αὐτόν** (ἢ αὐτήν) **ὄχι τὴν ψυχὴν**, ἐνθα οἱ Δίκαιοι ἀναπαύονται...

Ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκός, ὁ τὸν θάνατον καταπατήσας (ἢ κατ' ἄλλους καταργήσας), τὸν δὲ διάβολον καταργήσας (ἢ κατ' ἄλλους καταπατήσας), καὶ ζωὴν τῷ κόσμῳ σου δωρησάμενος, Αὐτός, Κύριε, ἀνάπαυσον **τόν κοιμηθέντα ἢ κεκοιμημένον δούλον σου** (ἐννοεῖται ὡς σῶμα καὶ ψυχὴ) (**ὄχι τὴν ψυχὴν τοῦ**) ἐν τόπῳ φωτεινῷ, ἐν τόπῳ χλοερῷ.... Σὺ γάρ μόνος ἐκτός ἀμαρτίας ὑπάρχεις· ἡ δικαιοσύνη σου, δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα καὶ ὁ λόγος σου (**ὄχι ὁ νόμος σου**) ἀλήθεια.

Τῆς Τριαδικῆς δοξολογικῆς καταλήξεως «Ὅτι σὺ εἶ ἡ ἀνάστασις...» τῆς ἀνωτέρω εὐχῆς «Ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων...» **δέν προτάσσεται τὸ «τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν»**, ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἀποτελεῖ καταληκτικὸν μέρος καὶ συνέχειαν αὐτῆς.

Ὅτι σὺ εἶ ἡ ἀνάστασις, ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀνάπαυσις τοῦ **κοιμηθέντος ἢ κεκοιμημένου δούλου σου** (τοῦδε) ἢ **τῆς κοιμηθείσης ἢ κεκοιμημένης δούλης σου** (τῆσδε), Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ἀπόλυσις: «Δόξα σοι, ὁ Θεός, ἡ ἐλπίς ἡμῶν, δόξα σοι. Ὁ καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων τὴν ἐξουσίαν ἔχων, ὡς ἀθάνατος Βασιλεὺς, καὶ ἀναστάς ἐκ νεκρῶν, Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, ταῖς πρεσβεΐαις... καὶ πάντων τῶν Ἁγίων, καὶ τὸν ἐξ ἡμῶν κοιμηθέντα (ἢ κεκοιμημένον) δοῦλον αὐτοῦ (ὄχι τὴν ψυχὴν) ἐν σκηναῖς δικαίων τάξει, ἐν κόλποις Ἀβραὰμ ἀναπαύσαι, καὶ μετὰ δικαίων συναριθμῆσαι, ἡμᾶς δὲ ἐλεῆσαι καὶ σῶσαι ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόφρωνος.

Ὡσαύτως, εἰς τὸ «Καὶ νῦν.... Ἡ μόνη Ἁγνή καὶ Ἄχραντος Παρθένος....». δέον ὅπως ψάλλωμεν καταληκτικῶς «... τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου ἢ τῆς δούλης **Αὐτοῦ**» (ἀντὶ τοῦ σου, ὃ συνήθως ψάλλεται, καθὼς ὁ δούλος ἢ ἡ δούλη τυγχάνει τοῦ Χριστοῦ καὶ οὐχὶ τῆς Θεοτόκου).

Παραγγέλοντες εἰς ὑμᾶς πάντας ὅπως ἐφεξῆς μνημονεύητε κατὰ τὰ ἀνωτέρω, εὐχόμενοι δὲ πᾶσαν παρά τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ ἡμῶν εὐλογίαν καὶ χάριν, διὰ τὴν «κατὰ τάξιν» ἐπιτέλεσιν τῶν ἱερατικῆς ὑμῶν διακονίας, διατελοῦμεν,

Μετὰ πατρικῶν εὐχῶν καὶ πολλῆς ἐν Κυρίῳ ἀγάπης

- † Ὁ Κρήτης Εἰρηναῖος, Πρόεδρος
- † Ὁ Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας Μακάριος
- † Ὁ Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου Εὐγένιος
- † Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Δαμασκηνός
- † Ὁ Λάμπης, Συβρίτου καὶ Σφακίων Εἰρηναῖος
- † Ὁ Ἱεραπύτνης καὶ Σητείας Εὐγένιος
- † Ὁ Πέτρας καὶ Χερρονήσου Νεκτάριος
- † Ὁ Κισάμου καὶ Σελίνου Ἀμφιλόχιος
- † Ὁ Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου Ἀνδρέας

Συνοδική Έγκύκλιος
περί τῆς καταργήσεως κρατήσεων
Μ.Τ.Π.Υ. καί ΤΟ.ΠΟ.Ε.ΚΕ.

Ἀριθμ. Πρωτ. 407

Ἐν Ἡρακλείῳ, τῇ 6ῃ Ἰουνίου 2014

Πρός
Τὴν Ἱερὰν Ἀρχιεπισκοπὴν
καί τὰς Ἱεράς Μητροπόλεις
τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησίας.
Εἰς τὰς Ἐδρας αὐτῶν.

Θέμα: «Περί τῆς μὴ ὑποχρέωσης τῶν ἐκκλησιαστικῶν Ν.Π.Δ.Δ. πρὸς ἀπόδοσιν κρατήσεων ὑπὲρ τοῦ Μετοχικοῦ Ταμείου Πολιτικῶν Ὑπαλλήλων (Μ.Τ.Π.Υ.) καί περὶ καταργήσεως πόρων ἐκ τοῦ κληροσήμεου ἀπὸ 1.1.2015».

Ἐν συνεχείᾳ Συνοδικῆς Ἀποφάσεως, ληφθείσης ἐν τῇ Συνεδρίᾳ τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης τῆς 27ης μηνὸς Μαΐου ἐ.ἔ., κατόπιν δὲ καί τῆς συνεχοῦς ἀποστολῆς πρὸς τὰ Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου ἐγγράφων ὑπομνήσεων ὑπὸ διαφόρων δημοσίων ἀρχῶν περὶ τοῦ ὑπάρχοντος νομοθετικοῦ πλαισίου, τὸ ὁποῖον ἄπτεται τῆς ὑποχρέωσης διενεργείας κρατήσεων ὑπὲρ τοῦ Μετοχικοῦ Ταμείου Πολιτικῶν Ὑπαλλήλων (Μ.Τ.Π.Υ.), ἀλλὰ καί τῆς ἐκδόσεως τῆς ὑπ' ἀριθμ. πρωτ. Φ. 80020/οἰκ. 8355/327/13-5-2014 ἐγκυκλίου τῆς Διευθύνσεως Προσθέτου Ἀσφαλίσεως τῆς Γενικῆς Γραμματείας Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας, Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως καὶ Προνοίας περὶ καταργήσεως διατάξεων, αἱ ὁποῖαι ἀφοροῦν εἰς κοινωνικοὺς πόρους, μεταξύ αὐτῶν καί ἐκ τοῦ κληροσήμεου, διευκρινίζομεν ὑμῖν τὰ ἀκόλουθα:

Α. Τὰ ἐκκλησιαστικά Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου καί Ἰδιωτικοῦ Δικαίου (Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Κρήτης, Ἱεραὶ Μητροπόλεις Ἐκκλησίας Κρήτης, Ἐνορίαί, Ἱεραὶ Μοναί, Ἐκκλησιαστικά Ἰδρύματα καί Προσκυνημᾶτα τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς καί τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης), δέν ὑπάγονται εἰς τὴν ὑποχρέωσιν διενεργείας παρακρατήσεων ὑπὲρ τοῦ Μ.Τ.Π.Υ. οὔτε ἐπὶ τῶν ἀποδοχῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑπαλλήλων, πάσης φύσεως συνεργατῶν καί θρησκευτικῶν λειτουργῶν των, οὔτε ἐπὶ τῶν ἀμοιβῶν τρίτων.

1. Μὴ ὑποχρέωσις κρατήσεων ἐπὶ τῶν ἀποδοχῶν.

Κατὰ τὸ προεδρικὸν διάταγμα 422/1981 (ΦΕΚ Α' 114) «περὶ κωδικο-

ποιήσεως τῶν περί Μετοχικοῦ Ταμείου Πολιτικῶν Ὑπαλλήλων διατάξεων», προβλέπεται ὅτι τό Μετοχικόν τοῦτο Ταμεῖον (Μ.Τ.Π.Υ.) εἶναι «εἰδικόν ταμεῖον τοῦ κράτους ἐπικουρικήσιν συνταξιοδοτήσεως τῶν δημοσίων πολιτικῶν ὑπαλλήλων» (ἄρθρον 1), τό ὅποιον «ἔχει προορισμόν τήν, κατ' ἀναλογίαν τοῦ ποσοῦ τῶν καταθέσεων ἐκάστου, παροχήν μερίσματος εἰς τούς μετόχους τοῦ Ταμείου καί τās οικογενείας αὐτῶν» (ἄρθρον 2), «ἤ εἰς τό Μ.Τ.Π.Υ. συμμετοχή ἀπό 1ης Ἀπριλίου 1923 τυγχάνει ὑποχρεωτική δι' ἅπαντας ἀνεξαιρέτως τούς ἐν ὑπηρεσία τακτικούς καί ἐκτάκτους δημοσίους πολιτικούς ὑπαλλήλους ...» (ἄρθρον 14), ἐπιπλέον προβλέπεται ὅτι εἶναι ὑποχρεωτική ἡ συμμετοχή εἰς τό Μ.Τ.Π.Υ. σειρᾶς εἰδικῶν κατηγοριῶν ὑπαλλήλων (ἄρθρον 15), εἰς τās ὁποίας δέν περιλαμβάνονται οἱ ἐκκλησιαστικοί ὑπάλληλοι ἢ θρησκευτικοί λειτουργοί, οἱ ὅποιοι ἐπομένως δέν εἶναι μερισματοῦχοι τοῦ Ταμείου. Τό ἄρθρον 19 περιγράφει ὠρισμένας κατηγορίας πολιτικῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, οἱ ὅποιοι, ἂν καί εἶναι πολιτικοί δημόσιοι ὑπάλληλοι, ἐξαιροῦνται τῆς ὑπαγωγῆς των εἰς τό Μ.Τ.Π.Υ. Κατά τό ἄρθρον 21, πόροι τοῦ Ταμείου εἶναι, πλὴν ἄλλων, αἱ καταθέσεις (κρατήσεις) τῶν μετόχων του καί οἱ κατά τό ἄρθρον 22 πόροι του.

2. Μή ὑποχρέωσις κρατήσεων ἐπὶ τοῦ καταβαλλομένου ἀνταλλάγματος διὰ παρεχομένης ὑπηρεσίας τρίτων.

Κατά τό ἄρθρον 22 τοῦ π.δ/τος 422/1981, ἀναφέρεται ὅτι κρατήσεις ὑπέρ τοῦ Μ.Τ.Π.Υ. γίνονται ἐπὶ τοῦ ἀνταλλάγματος ἔργων, ὑπηρεσιῶν ἢ ἐργασιῶν, ἐφ' ὅσον ἡ δαπάνη διὰ τήν καταβολήν τοῦ ἀνταλλάγματος βαρύνῃ τόν προϋπολογισμόν τῶν «πολιτικῶν ὑπουργείων καί ὑπηρεσιῶν», «τῶν εἰδικῶν ταμείων ἢ νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ὑπό τοῦ κράτους συσταθέντων», «πάσης Ἐπιτροπῆς ἢ ἄλλου συλλογικοῦ ὄργανου Διοικήσεως, συσταθέντος ὑπό τοῦ Κράτους πρὸς ἄσκησιν κρατικῆς λειτουργίας» (παρ. Α) καί ἐπὶ τῶν μισθολογικῶν ἀποδοχῶν τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων (παρ. Β). Κατά τό ἄρθρον 24 τοῦ ἀνωτέρω π./τος, οἱ μέτοχοι τοῦ Μ.Τ.Π.Υ. ὑποχρεοῦνται εἰς τήν καταβολήν κρατήσεων ἐπὶ τῶν ἀποδοχῶν των, ἐνῶ προβλέπεται τό ὕψος τῶν κρατήσεων ἐπὶ τῶν ἀποδοχῶν τῶν δημοσίων πολιτικῶν ὑπαλλήλων καί τῶν ὑπαλλήλων εἰδικῶν ταμείων ἢ Ν.Π.Δ.Δ., ἐφ' ὅσον εἶναι μέτοχοι τοῦ Μ.Τ.Π.Υ. (ἄρθρο 26) καί ἐπὶ τῶν μὴ ἐμμίσθων πολιτικῶν δημοσίων ὑπαλλήλων (ἄρθρο 27).

Συνεπῶς, δέν προκύπτει ὕπαρξις ὑποχρέωσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν Ν.Π.Δ.Δ. καί Ν.Π.Ι.Δ. νά διενεργοῦν κρατήσεις ὑπέρ τοῦ Μ.Τ.Π.Υ. κατά τὰ ἄρθρα 22, 24, 26 π.δ. 422/1981, εἴτε δι' ἀμοιβάς, τās ὁποίας καταβάλλουν πρὸς τρίτους ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ αὐτῶν, καθ' ὅσον δέν εἶναι νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου «ὑπό τοῦ κράτους συσταθέντα», εἴτε διὰ μισθολογικάς ἀποδοχάς, τās ὁποίας καταβάλλουν εἰς τούς ὑπάλληλους ἢ

λειτουργούς των, υπό τό δεδομένον ὅτι αὐτοί κατά τό π.δ. 422/1981 δέν ὀρίζονται ὡς μερισματοῦχοι μέτοχοι τοῦ Μ.Τ.Π.Υ., καθὼς δέν ἔχουν τήν ιδιότητα τοῦ δημοσίου πολιτικοῦ ὑπαλλήλου.

3. Περαιτέρω δέ, καί βάσει τῆς νεωτέρας διατάξεως τοῦ ἄρθρου 68 παρ. 3 τοῦ Ν. 4235/2014 (ΦΕΚ Α΄ 32/11.2.2014): «3. Τα νομικά πρόσωπα του άρθρου 1 παρ. 4 του ν. 590/1977 (Α΄ 146) και του ν. 4149/1961 (Α΄ 41), του άρθρου 1 του ν. 349/1976 (Α΄ 149), οι Ιερές Μητροπόλεις της Δωδεκανήσου (Ρόδου, Κώου και Νισύρου, Λέρου, Καλύμνου και Αστυπάλαιας, Καρπάθου και Κάσου και Σύμης) και οι Ενορίες και οι Μονές τους, καθὼς και η Πατριαρχική Εξαρχία Πάτμου, οι Πατριαρχικές και Σταυροπηγιακές Μονές στην Ελλάδα, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου του άρθρου 1 του ν. 2456/1920 (Α΄ 173) του άρθρου 1 του ν.δ. 301/1969 (Α΄ 195) και του άρθρου 1 του β.δ. της 29.3.1949 (Α΄ 79) υπάγονται στις διατάξεις που διέπουν τη Γενική Κυβέρνηση και τον δημόσιο τομέα ως προς την οργάνωση και διοίκησή τους, την εν γένει περιουσιακή και λογιστική διαχείρισή τους, τους λειτουργούς και το προσωπικό τους, μόνον εφόσον αυτές το ορίζουν ρητά. Οι ισχύουσες διατάξεις, γενικές ή ειδικές, που ορίζουν ρητῶς την κρατική εποπτεία επί των ανωτέρω νομικῶν προσώπων, τη διοίκηση και διαχείρισή τους, το δημοσιονομικό και διαχειριστικό ἔλεγχό τους, καθὼς και τη διαδικασία πρόσληψης και την υπηρεσιακή κατάσταση του κάθε είδους προσωπικού τους δεν θίγονται. Διαχειριστικές πράξεις των ανωτέρω προσώπων, για τις οποίες αυτά επιχορηγούνται ή χρηματοδοτούνται από εθνικούς ή ευρωπαϊκούς πόρους, υπόκεινται στις διατάξεις για τις κρατικές ή δημόσιες συμβάσεις και την εποπτεία και ἔλεγχο της διαχείρισης κρατικῶν και ευρωπαϊκῶν πόρων».

Συμφώνως πρὸς τήν ἀνωτέρω σαφῆ νομοθετικὴν διάταξιν, ρητῶς ἀποσαφηνίζεται ὅτι τὰ νομικά πρόσωπα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, εἴτε δημοσίου εἴτε ιδιωτικοῦ δικαίου, δέν ὑπάγονται πλέον εἰς τήν ἔννοϊαν τῆς Γενικῆς Κυβερνήσεως ἢ τοῦ Δημοσίου Τομέως καί τήν συναφῆ Νομοθεσίαν εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς:

- 1) τήν ὀργάνωσιν,
- 2) τήν διοίκησιν,
- 3) τήν ἐν γένει περιουσιακὴν διαχείρισιν,
- 4) τήν ἐν γένει λογιστικὴν διαχείρισιν,
- 5) τοὺς λειτουργοὺς αὐτῶν καί
- 6) τό προσωπικόν αὐτῶν

Ἀναμφιβόλως, πλέον, κατόπιν τῆς ὡς ἄνω νομοθετικῆς διευκρινίσεως, αἱ συναλλαγαί τῶν φορέων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης καί τό ἀμειβόμενον προσωπικόν καί οἱ λειτουργοί αὐτῆς δέν θεωροῦνται ὡς ὑπαγόμενοι εἰς

τήν ἔχουσιν σχέσιν μετά τῆς Γενικῆς Κυβερνήσεως καί τοῦ Δημοσίου Τομέως δημοσιονομικήν καί λογιστικήν νομοθεσίαν, ὥστε καί ἐξ αὐτοῦ τοῦ προσθέτου λόγου ὑφίσταται ἐξαιρέσεις ἐκ τῶν ἀνωτέρω διατάξεων τοῦ π.δ/τος 422/1981 περί τῶν κρατήσεων ὑπέρ τοῦ Μετοχικοῦ Ταμείου Πολιτικῶν Ὑπαλλήλων.

Β. Κατόπιν τῆς ἐκδόσεως τῆς ὑπ' ἀριθμ. πρωτ. Φ. 80020/οίκ. 8355/327/13-5-2014 ἐγκυκλίου τῆς Διευθύνσεως Προσθέτου Ἀσφαλίσεως τῆς Γενικῆς Γραμματείας Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας, Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως καί Προνοίας (ΑΔΑ: ΒΙΦ8Λ-6ΙΛ), διά τῆς ὁποίας γνωστοποιεῖται ἡ δημοσίευσις τοῦ ν. 4254/2014 (Α' 85). «Μέτρα στήριξης καί ἀνάπτυξης τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας στό πλαίσιο ἐφαρμογῆς τοῦ ν. 4046/2012 καί ἄλλες διατάξεις», γνωρίζομεν ὑμῖν τά κάτωθι:

α) Ἀπό 1.1.2015 καταργοῦνται αἱ διατάξεις, αἱ ὁποῖα προέβλεπον τήν εἴσπραξιν κοινωνικῶν πόρων ὑπέρ τῶν Φορέων Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως τοῦ Μ.Τ.Π.Υ. καί τῶν Ἐπαγγελματικῶν Ταμείων Ὑποχρεωτικῆς Ἀσφαλίσεως ἀρμοδιότητος τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας, μεταξύ αὐτῶν καί ἐκεῖνοι τῶν περιπτώσεων β' καί γ' τῆς παρ. 4 τοῦ δεκάτου ἐβδόμου ἄρθρου τοῦ ν. 3607/2007 (Α' 245) καί τῆς Ὑπουργικῆς Ἀποφάσεως Φ30215/81/3/16.2.2010 (Β' 160), αἱ ἀφορῶσαι κρατήσεις διά καταβολῆς κληρικοσῆμου ὑπέρ τοῦ Ταμείου Προνοίας Ὁρθοδόξου Ἐφημεριακοῦ Κλήρου Ἑλλάδος (ΤΠΟΕΚΕ) τοῦ Ταμείου Προνοίας Δημοσίων Ὑπαλλήλων (ΤΠΔΥ).

β) Ἐπομένως, ἀπό 1.1.2015 καταργοῦνται οἱ κοινωνικοὶ πόροι ἐκ τοῦ κληρικοσῆμου ὑπέρ τοῦ ΤΠΟΕΚΕ, ὡς ἀκολουθῶς:

«Οἱ πόροι ἀπό τό κληρικόσημο ὑπέρ τοῦ πρώην Τ.Α.Κ.Ε.:

1. Στίς ἀδειες γάμου, βαπτίσεις, μνημόσυνα, διαζύγια, σέ 3 Εὐρώ.
2. Στά ἔγγραφα χειροτονίας, χειροθεσίας, διορισμοῦ καί ἀπόλυσης ἀνωτέρου καί κατωτέρου κλήρου σέ 3 Εὐρώ.
3. Στίς αἰτήσεις πρὸς Ἐφημέριους, Ἐκκλησιαστικές Ἀρχές, Ἐκκλησιαστικούς Ὄργανισμούς καί Ἐκκλησιαστικά Ἰδρύματα καθὼς καί στά πιστοποιητικά ἢ βεβαιώσεις ἢ ἐπικυρώσεις πού ἐκδίδονται ἀπό τοὺς παραπάνω σέ 2 Εὐρώ.
4. Στίς ἀποδείξεις δαπανῶν ὄλων τῶν Ἱερῶν Ναῶν καί ὄλων τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἰδρυμάτων καθὼς καί στά πάσης φύσεως ἔργα πού ἐκτελοῦνται ἀπό ὄλους τοὺς Ἱερούς Ναοὺς, Ἐκκλησιαστικά Ἰδρύματα καί Ἱερές Μονές σέ 4%».

γ) Τό ΤΠΟΕΚΕ, ὡς φημολογεῖται, δέν καταργεῖται, ἀλλά συνεχίζει νά ὑφίσταται. Συνεπῶς, πᾶσαι αἱ ἄχρι τοῦδε γενόμεναι ὑπέρ τούτου τοῦ Ταμείου κρατήσεις, δέον ὅπως διενεργῶνται κανονικῶς, ὡς ὀρίζονται εἰς τὰς περιπτώσεις α' καί δ' τῆς παρ. 4 τοῦ δεκάτου ἐβδόμου ἄρθρου τοῦ ν.

3607/2007 (Α' 245) (κρατήσεις 4% επί των ακαθαρίστων αποδοχών του Ίερού Κλήρου, αί προβλεπόμεναι εισφοραί των άρθρων 1 παρ. 4, 2 παρ. 1 καί 3 παρ. 1 του ν.δ. 228/1973 (ΦΕΚ 284/Α'), (κρατήσεις 7% επί των ακαθαρίστων εσόδων των ένοριακων ναων).

Φιλαδέλφως παρακαλούμεν όπως γνωστοποιήσετε τό ανωτέρω διευκρινιστικό σημείωμα τής Ίεράς Ήπαρχιακής ήμων Σύνοδου πρός τούς έκκαθαριστάς αποδοχών των Ίερων ύμων Μητροπόλεων, ως καί εις τάς Ίεράς Μονάς, τάς Ένορίας καί τά Έκκλησιαστικά ύμων Ίδρύματα, πρός γνώσιν καί έφαρμογήν.

Έπί τούτοις διατελούμεν,

Μετά φιλαδέλφων άσπασμών
καί πολλής τής έν Κυρίω άγάπης

Ό Πρόεδρος
† Ό Κρήτης Είρηναίος

2^ο ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΓΟΡΤΥΝΑΣ
«Έν Γορτύνη καί Άρκαδία έγένετο ...»

ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
Αγροτικοί πολιτισμοί εν κινδύνω

19-21 Σεπτεμβρίου 2014

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
Ι. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ
ΓΟΡΤΥΝΗΣ & ΑΡΚΑΔΙΑΣ,
ΜΟΙΡΕΣ

ΣΥΝΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ:

- ♦ Ιερά Μητρόπολις Γορτύνης και Αρκαδίας ♦ Περιφέρεια Κρήτης
- ♦ Πανεπιστήμιο Κρήτης: Σχολή Επιστημών Υγείας (Ιατρική), Τμήμα Φιλοσοφικών & Κοινωνικών Σπουδών Φιλοσοφικής Σχολής ♦ Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης
- ♦ Γενικά Αρχεία του Κράτους - Αρχεία Ν. Ηρακλείου

**Συνοδικόν Γράμμα,
διά τήν ἔναρξιν τοῦ 2ου Διεθνοῦς
Διεπιστημονικοῦ Συνεδρίου Γόρτυνας**

Ἀριθμ. Πρωτ. 597

Ἐν Ἡρακλείῳ, τῇ 12ῃ Σεπτεμβρίου 2014

Πρός τόν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην
Γορτύνης καί Ἀρκαδίας κύριον Μακάριον
Εἰς Μοίρας.

Σεβασμιώτατε,

Μετ' ἰδιαιτέρας χαρᾶς ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, κατά τήν Συνεδριαν Αὐτῆς, τῆς 2ας Ἰουλίου 2014, ἔλαβε γνώσιν, διά τοῦ ὑπ' ἀριθμ. πρωτ. 848/559/Φ.20/27-6-2014 ὑμετέρου ἐγγράφου, περί τῆς διοργανώσεως ὑπό τῆς Ἱεῤῥᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καί Ἀρκαδίας, ἐν ἀγαστῇ συνεργασία μετὰ τῆς Περιφερείας Κρήτης, τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης: Σχολή Ἐπιστημῶν Ὑγείας (Ἱατρική), Τμῆμα Φιλοσοφικῶν καί Κοινωνικῶν Σπουδῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, τοῦ Τεχνολογικοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ἰδρύματος Κρήτης (Τ.Ε.Ι.) καί τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους - Ἀρχείων Νομοῦ Ἡρακλείου, τοῦ 2^{ου} Διεθνοῦς Διεπιστημονικοῦ Συνεδρίου Γόρτυνας, «*Ἐν Γορτύνη καί Ἀρκαδίᾳ ἐγένετο.....*», μέ θέμα «*Ἄγροτικοί πολιτισμοί ἐν κινδύνῳ*», τό ὁποῖον πραγματοποιεῖται εἰς τήν Θεόσωστον Ὑμῶν Ἐπαρχίαν, ἀπό 19^{ης} ἕως καί 21^{ης} Σεπτεμβρίου ἐ.ἔ., μάλιστα δέ εἰς τό νεόδμητον Πολιτιστικόν Κέντρον τῆς Ἱεῤῥᾶς Ὑμῶν Μητροπόλεως, ἀνεγερθέντος ὑπό τοῦ ΕΣΠΑ, διά τήν ὁλοκλήρωσιν καί λειτουργίαν τοῦ ὁποῖου ὁλοψύχως συγχαίρομεν.

Μετ' ἰδιαιτέρας συγκινήσεως καί εὐφροσύνης ἀναμιμνησκομέθα τοῦ πρό διετίας συγκληθέντος 1^{ου} Διεθνοῦς Διεπιστημονικοῦ Συνεδρίου Γόρτυνας, εἰς τό ὁποῖον συμμετεῖχον πολλοί διακεκριμένοι εἰσηγηταί καί ἐκλεκτοί σύεδροι, ἐξ Ἑλλάδος καί ἐκ τοῦ Ἐξωτερικοῦ, τό ὁποῖον ἀπετέλεσεν εὐλογημένην ἀπαρχήν διά τήν καθιέρωσιν, ὡς ἀνεκοινώθη τότε, ἀνά διετίαν, τῆς διοργανώσεως ἑνός Διεθνοῦς Διεπιστημονικοῦ Συνεδρίου, εἰς τόν εὐλογημένον ὑπό τοῦ Θεοῦ τοῦτον τόπον τῆς Μεσαρᾶς.

Ἄπαντες οἱ Ἀρχιερεῖς ἐκφράζομεν τά θερμά ἡμῶν συγχαρητήρια διά τό 2^{ον} τοῦτο Διεθνές Διεπιστημονικόν Συνέδριον, τό ὁποῖον πλέον καθίσταται παράδοσις καί ἀναγράφεται ἤδη χρυσοῖς γράμμασιν εἰς τήν Ἱστορίαν τῆς ἀγιοτόκου Μεσαρᾶς καί τῆς Ἱστορικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἱεῤῥᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καί Ἀρκαδίας, τό ὁποῖον ἀποκαλύπτει, κατά τρόπον ὑπεύθυνον καί θαυμαστόν, πολυτίμους λίθους ἐκ τοῦ ψηφιδωτοῦ τῆς ἀνά τοῦς αἰῶνας μαρτυρίας καί τῆς ταυτότητος τῆς εὐφόρου γῆς τῆς Μεσαρᾶς, ἥτις

ἀποτελεῖ πολύτιμον θησαυρόν καί ἱεράν παρακαταθήκην, ἰδίως εἰς τοὺς χαλεποὺς καιροὺς, τοὺς ὁποίους διέρχεται ἡ Πατρίς ἡμῶν.

Τὸ 2^{ον} Διεθνὲς Διεπιστημονικόν Συνέδριον Γόρτυνας πραγματεύεται τὸ θέμα τῶν ἀγροτικῶν πολιτισμῶν ἐν κινδύνῳ. Αἱ εἰσηγήσεις τῶν ἀξιολόγων ἐπιστημόνων καὶ ἐρευνητῶν, ὁ γόνιμος διάλογος καὶ ὁ κοινός προβληματισμός πάντων τῶν συνέδρων, θά ἀποτελέσουν πολύτιμον ἐφόδιον, διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν μελέτην καὶ ἔρευναν, τὴν ψηλάφησιν τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ ρόλου τῶν ἀγροτικῶν πολιτισμῶν καὶ κοινωνιῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπισήμανσιν τῶν ἔλλοχευόντων κινδύνων διὰ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αὐτῶν πορείαν καὶ προοπτικὴν.

Εὐχόμεθα ὅπως κατὰ τὴν διάρκειαν καὶ τοῦ ἐν λόγῳ Συνεδρίου, διὰ τῆς συμβολῆς πάντων ὑμῶν τῶν συμμετεχόντων, τῶν ἐπιστημόνων εἰσηγητῶν καὶ τῶν συνέδρων, πραγματοποιηθῇ ἡ ἐξαγωγή σπουδαίων συμπερασμάτων, τὰ ὁποῖα οὐσιαστικῶς θά συμβάλουν εἰς τὸν ἐπαναπροσανατολισμὸν τῶν ἐπιλογῶν, τῶν βηματισμῶν, τῶν κατευθύνσεων καὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν γένει, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Παραδόσεως, τῆς Ἱστορίας, τῆς μαρτυρίας καὶ τῆς ταυτότητος τοῦτου τοῦ Τόπου καὶ τοῦ ἀδιαπτώτου σεβασμοῦ ἡμῶν πρὸς ταῦτα πάντα.

Ἰδιαιτέρως εὐχαριστοῦμεν καὶ συγχαίρομεν τὴν Ὑμετέραν Σεβασμιότητα προσωπικῶς, τὰ τίμια μέλη τῆς τιμητικῆς Ἐπιστημονικῆς καὶ Ὄργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συνεδρίου, πάντας τοὺς συνεργάτας Ὑμῶν ὡς καὶ ἐκείνους, οἵτινες παντοιοτρόπως συνεργοῦν εἰς τὴν διεξαγωγὴν καὶ καρποφόρον ἐπιτυχίαν αὐτοῦ, διαβεβαιοῦμεν δέ ὅτι, μετὰ ζωηρᾶς προσοχῆς καὶ ἐνδιαφέροντος, ἀναμένομεν τὰς ἐποικοδομητικὰς εἰσηγήσεις, τοὺς μετὰ σπουδῆς ἐμβριθεῖς εἰσηγητικούς καὶ καταληκτικούς λόγους, τὰ ἀσφαλῆ πορίσματα καὶ τὰ βέβαια συμπεράσματα, πρὸς ἐνημέρωσιν, μελέτην καὶ κοινόν προβληματισμόν, τῶν ἀνθρώπων τοῦ ἡμετέρου Τόπου καὶ δὴ τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου.

Κατασπαζόμενοι τὴν Ὑμετέραν Σεβασμιότητα, φιλήματι ἀγίῳ, καὶ συγχαίροντες Αὐτήν, «πάλιν καὶ πολλάκις», χαιρετίζομεν ἐγκαρδίως πάντας τοὺς εἰσηγητάς καὶ τοὺς συνέδρους τοῦ 2^{ου} Διεθνοῦς Διεπιστημονικοῦ τοῦτου Συνεδρίου, εὐχόμενοι ἐπιτυχή συμμετοχὴν, πολλὴν ἔμπνευσιν καὶ πολὺκαρπον καρποφορίαν, κατὰ τὰς ἐργασίας τοῦ ἐν λόγῳ Συνεδρίου, εὐχόμενοι ἐν ταῦτῳ δαψιλῇ τὴν χάριν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ταῖς πρεσβείαις τῶν Ἁγίων ἐνδόξων Ἀποστόλων Παύλου καὶ Τίτου καὶ πάντων τῶν ἐν Γορτύνη καὶ Ἀρκαδίᾳ διαλαμψάντων Ἁγίων.

Ἐπὶ τούτοις, διατελοῦμεν

Μετ' ἀδελφικῶν ἀσπασμῶν,
συγχαρητηρίων προσρήσεων
καὶ πολλῆς τῆς ἐν Κυρίῳ ἀγάπης

Ὁ Πρόεδρος
† Ὁ Κρήτης Εἰρηναῖος

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

**ΕΠΙΣΗΜΑ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ**

**ΤΑ ΟΝΟΜΑΣΤΗΡΙΑ
ΤΗΣ Α.Θ.Π.
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ
Κ.Κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ**

*Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης
κ.κ. Βαρθολομαῖος
χοροστατῶν ἐν Φαναρίῳ*

Ὁμιλία
τῆς Ἀ.Θ. Παναγιώτιτος,
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου,
κ.κ. Βαρθολομαίου
κατὰ τὸν Ἑσπερινὸν τῆς Μνήμης
τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Βαρθολομαίου
(1. Μονὴ Ζωοδόχου Πηγῆς Βαλουκλῆ, 10 Ἰουνίου 2014)

Ἰερώτατοι καὶ Θεοφιλέστατοι ἅγιοι ἀδελφοί,
Ἐντιμότετε κύριε Γενικὲ Πρόξενε τῆς Ἑλλάδος ἐνταῦθα,
Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Πεντηκοστὴν ἐορτάσαντες καὶ Πνεύματος ἐπιδημίαν, ἰδοὺ καὶ πάλιν ἡμεῖς εἰς τὸ νοητὸν τοῦτο ὑπερῶν τῆς Πεντηκοστῆς, ἀπολαμβάνομεν «τὴν τοῦ Παρακλήτου Πνεύματος χάριν», τιμῶντες τὸν ἐορταζόμενον ἀπόστολον Βαρθολομαῖον. Ἰδοὺ ἡμεῖς εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ εὐαγοῦς τούτου οἴκου τῆς ἀγνῆς Θεομήτορος, τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, τὰς ἀποτελούσας προέκτασιν τῆς ἱεράς αὐλῆς τοῦ Φαναρίου, περιστοιχιζόμενοι ὑπὸ πλειάδος ἀδελφῶν προσφιλεστάτων, καὶ τέκνων ἠγαπημένων, ἐλθόντων ἐντεῦθεν καὶ ἀλλαχόθεν διὰ νὰ ἐορτάσουν μὲ τὸν Πατριάρχην των τὰ ὀνομαστήριά του καὶ νὰ ἐκφράσουν προσευητικῶς τὰ εὐγενῆ αὐτῶν αἰσθήματα ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ.

Ἀδελφοὶ Ἱεράρχαι, ἱερεῖς καὶ διάκονοι, μοναχοὶ καὶ μοναχαί, Ἄρχοντες ὀφφικιάλιοι, ἐκπαιδευτικοί, καί, διὰ νὰ ἐνθυμηθῶμεν τοὺς ἐπικαίρους λόγους τῶν Πράξεων, "Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἑλαμίται ... Ἕλληνες καὶ Ῥῶσσοι καὶ Γάλλοι καὶ Οὐκρανοὶ καὶ λοιποί", μὲ τὴν παρουσίαν καὶ τὴν συμπροσευχὴν σας κατὰ τὴν ἐσπέραν ταύτην, τιμᾶτε τοὺς ἀποστόλους Βαρθολομαῖον καὶ Βαρνάβαν καὶ τὰ ὀνομαστήρια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ὁ ὁποῖος καὶ διὰ τοῦτο εὐγνωμόνως σᾶς εὐχαριστεῖ καὶ σᾶς καλωσορίζει εἰς τὴν Βασιλεύουσαν Πόλιν καὶ εἰς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν, ἰδιαιτέρως δὲ ἀπόψε εἰς ἓν ἱστορικώτατον θεομητορικὸν προσκύνημα, τὸ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Βαλουκλῆ - εἰς τὸ σέβασμα τοῦτο τῆς Πίστεως τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν Γένους, τὸ συνδεόμενον πρὸς τοὺς θρύλους αὐτοῦ ἀπὸ Λέοντος τοῦ Θρακὸς μέχρι τῶν κάτω χρόνων καὶ τῆς νεωτέρας λογοτεχνίας, (ἅς ἐνθυμηθοῦμε τὴν Λωξάντραν τῆς Μαρίας Ἰορδανίδου), ὅπου διαζωγραφίζεται ἡ εὐλάβεια καὶ ἡ πίστις τῶν προστρεχόντων εἰς αὐτὸ εὐσεβῶν Ῥωμαίων Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν. Σᾶς εὐχαριστοῦμεν ὅλους ὀλοκαρδίως. Καὶ βεβαίως δὲν ἔχομεν χρεῖαν νὰ ἀπευθυνθῶμεν πρὸς ἐσᾶς «ἐν ἑτέραις γλώσσαις», ὡς οἱ ἀπόστολοι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, διότι μᾶς ἀρκεῖ ἡ γλῶσσα τῆς ἀγάπης, ἡ ὑπερτέρα πάσης ἀνθρωπίνης γλώσσης καὶ

διαλέκτου, ἡ ὁποία ἐκφράζει κατὰ τρόπον τέλειον ὄχι μόνον τὸν λόγον ἀλλὰ καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος «ἀγάπη ἐστὶ» (Α΄ Ἰωάν. δ΄ 16).

Διὰ τῆς ἀγάπης ἀπηρθύνθη ὁ ἑορταζόμενος ἀπόστολος Βαρθολομαῖος εἰς τὰ πέρατα• διὰ τῆς ἀγάπης, ἡ ὁποία δὲν γνωρίζει διακρίσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ’ ἀντιμετωπίζει τοὺς πάντας ὡς τέκνα Θεοῦ καὶ κληρονόμους τῆς βασιλείας Αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ λόγος του εὗρεν ἀνταπόκρισιν καὶ ὁ σπόρος αὐτοῦ ἐβλάστησε καὶ ἀπέδωκεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ «καρπὸν ἑκατονταπλασίονα» (Λουκ. η΄ 8) πρὸς δόξαν Θεοῦ. Διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ ἔδωκεν ὁ ἀπόστολος Βαρθολομαῖος τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ κόσμῳ καί, ὑπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης φλεγόμενος, ὑπέμεινε τὸ χριστομίμητον μαρτύριον τῆς σταυρώσεως, ἡμῖν «ὑπολιμπάνων ὑπογραμμὸν ἵνα ἐπακολουθήσωμεν τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ» (πρβλ. Α΄ Πέτρ. β΄ 21-22).

Ἀκολουθοῦντες, λοιπόν, καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ μέτρῳ τῶν ἀσθενῶν ἡμῶν δυνάμεων τὸ παράδειγμα αὐτοῦ, προσεπαθήσαμεν, ἐν τῷ Ἱερῷ καὶ μαρτυρικῷ ἡμῶν Κέντρῳ, καὶ κατὰ τὸν διαρρέυσαντα χρόνον ἀπὸ τῆς περυσινής ἐδῶ συναντήσεώς μας, νὰ ἐπιτελῶμεν ἐν ἀγάπῃ καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τὸ πολυεὐθνον ἔργον τῆς διακονίας μας πρὸς τὸ προσφιλὲς ἐδῶ ποιμνιὸν μας καὶ πρὸς πάντας ἀνθρώπους, κηρῦσσοντες τὴν ἀγάπην, ἔργῳ καὶ λόγῳ, πρὸς τὸν κόσμον ἅπαντα, ἔχοντες βεβαίαν καὶ ἀμετάθετον τὴν πίστιν ὅτι ἄνευ τῆς ἀγάπης, τοὔτέστιν ἄνευ τοῦ Θεοῦ, ἀποβαίνει κενὸν τὸ κήρυγμα καὶ ματαία ἢ πίστις ἡμῶν (πρβλ. Α΄ Κορ. ιε΄ 17). Ἀντιθέτως, ἡ διὰ τῆς ἀγάπης προσέγγισις τῶν ἀνθρώπων ἀνοίγει τὰς καρδίας αὐτῶν καὶ τὰς μεταποιεῖ εἰς γῆν ἀγαθὴν καὶ ἐτοιμὴν νὰ δεχθῆ τὸν Θεόν• ἀνοίγει τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ προετοιμάζει δι’ εἰλικρινῆ καὶ ἄδολον συνομιλίαν μετὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Διότι ἡ τελεία ἀγάπη δὲν βάλλει μόνον ἔξω τὸν φόβον (πρβλ. Α΄ Ἰωάν. δ΄ 18), ὡς διδάσκει ἡμᾶς ὁ μαθητῆς τῆς ἀγάπης, ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, ἀλλὰ βάλλει ἔξω καὶ τὰς προλήψεις καὶ τὰς προκαταλήψεις, αἱ ὁποῖαι πλειστάκις ἐμφιλοχωροῦν εἰς τὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ δηλητηριάζουν τὴν μετ’ ἀλλήλων ἐπικοινωνίαν. Γνωρίζομεν δὲ καλῶς ἐκ τοῦ παρελθόντος καὶ τῆς ἱστορίας ὅτι πλεῖσται ὄσαι τῶν ὑφισταμένων διαφωνιῶν καὶ ἀντιθέσεων, τῶν συγκρούσεων καὶ τῶν σχισμάτων μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ὠφείλοντο εἰς προλήψεις καὶ προκαταλήψεις, αἱ ὁποῖαι χρονίζουσαι ἐπέφερον τὴν ψυχρότητα εἰς τὰς σχέσεις καὶ ὠδήγησαν βαθμιαίως εἰς τὴν ρῆξιν καὶ τὴν ἀπ’ ἀλλήλων διάστασιν.

Δὲν λανθάνει, βεβαίως, τῆς προσοχῆς ἡμῶν ὅτι ἡ ἀγάπη ἐνίστε παρεξηγεῖται, παρανοεῖται ἢ καὶ παρερμηνεύεται, θεωρουμένη ὑπὸ τινων, εἰς τινὰς δὲ περιπτώσεις δυστυχῶς καὶ ὑπὸ φίλων καὶ ἀδελφῶν, ὡς ἀδυναμία, ὡς ἀφελῆς προσέγγισις τῶν πραγμάτων, ὡς ὑποχωρητικότης καὶ ἐνδοτικότης, ὡς στερουμένη διακρίσεως. Ἡ ἄνευ διακρίσεως ὅμως προσφερομένη ἀγάπη

οὐδόλως στερεῖται διακρίσεως, διότι ἡ ἀληθῆς καὶ γνησία ἀγάπη εἶναι, ὡς ἀληθῆς καὶ γνησία σοφία, «ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπόκριτος» (Ίακ. γ' 18), ἐνῶ ἡ εἰσάγουσα διακρίσεις ἀγάπη καθίσταται ἰδιοτελῆς καὶ ὑποκριτικὴ, ψευδεπίγραφος καὶ νόθος, λογιζομένη ἑαυτὴν σοφωτέραν καὶ συνετωτέραν τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης, ὁ ὁποῖος ἐν τῇ Αὐτοῦ ἀγάπῃ οὐδεμίαν ποιεῖται διάκρισιν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ «τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους» (Ματθ. ε' 45-46), προφυλάσσει δὲ τοὺς εἰλικρινῶς καὶ ἀνυποκρίτως ἀγαπῶντας τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν, καὶ προσφέροντας γνησίαν ἀγάπην, ἀπὸ τὰς ἐνέδρας καὶ τὰς παγίδας τοῦ ἐχθροῦ τῆς ἀγάπης διαβόλου.

Μὲ αὐτὴν τὴν βεβαιότητα ἀγωνιζόμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ δίδωμεν πάντοτε τὴν μαρτυρίαν τῆς πίστεως ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτως, ἔχοντες πρὸς τοῦτο τρεῖς ἄξονας:

Πρῶτος ἄξων, ἡ ἐν πατρικῇ στοργῇ μέριμνα διὰ τὸ ἐνταῦθα προσφιλέστατον ἡμῶν ποιμνιον καὶ πάντας τοὺς εὐλαβεῖς προσκυνητὰς τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριαρχείου, οἱ ὁποῖοι προστρέχουν ἐνταῦθα διὰ νὰ ἀρυσθοῦν νάματα δροσίζοντα τὰς ψυχὰς ἐκ τῆς Ζωοδόχου καὶ ἀκενώτου πηγῆς τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, καὶ διὰ νὰ λάβουν φῶς ἐκ τοῦ διηνεκῶς φαίνοντος καὶ τὸν κόσμον φωτίζοντος πνευματικοῦ λύχνου τοῦ Φαναρίου.

Ἐπιθυμοῦντες ὅπως μὴ στερήσωμεν τῆς αὐτῆς ἀγάπης τὰ ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης εὐρισκόμενα λίαν ἀγαπητὰ τέκνα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐπισκεπτόμεθα ταῦτα ἐν στοργικῇ μερίμνῃ, χαίροντες μετ' αὐτῶν καὶ συγχαίροντες αὐτὰ διὰ τὴν πρόοδόν των, ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως, τὴν ὁποῖαν δίδουν ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας Κυρίου διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς πάντας ἀγάπης, ὡς ἐπράξαμεν καὶ κατὰ τὴν πρόσφατον πατριαρχικὴν ἡμῶν ἐπίσκεψιν εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Γερμανίας, δοξάσαντες τὸν Θεὸν διὰ τὸ ἐπιτελεσθὲν ἐν αὐτῇ σπουδαῖον ἔργον κατὰ τὴν διαρρεύσασαν πεντηκονταετίαν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς.

Δεύτερον ἄξωνα συνιστᾷ ἡ ἐν ἀγάπῃ ἐπίσκεψις τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν, ὡς τῶν Αὐτονόμων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς Φιλλανδίας καὶ τῆς Ἑσθονίας καὶ τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν Σερβίας καὶ Ἀλβανίας, τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθημεν κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας, ἐπιστηρίζοντες διὰ τῆς παρουσίας ἡμῶν τὸ ἐπιτελούμενον ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Προκαθημένων αὐτῶν σημαντικώτατον ἔργον. Ἐν τῷ αὐτῷ πλαισίῳ μαρτυρίαν ἀγάπης ἀπετέλεσε καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὡς πρωτευθύνου Ἐκκλησίας συγκληθεῖσα καὶ πραγματοποιηθεῖσα κατὰ τὸν παρελθόντα Μάρτιον Σύναξις τῶν Προκαθημένων τῶν Ἁγιωτάτων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ ἡ κοινὴ ἀπόφασις διὰ τὴν πραγματοποίησιν

μετὰ διετίαν τῆς μακρόθεν προετοιμαζομένης Ἁγίας καὶ Μεγάλης.

Τρίτον ἄξονα συνιστᾷ ἡ ἐν ἀγάπῃ ἐπικοινωνία μετὰ τῶν λοιπῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τῆς συνεχίσεως τῶν θεολογικῶν διαλόγων μετὰ τῶν ἑτεροδόξων ἀδελφῶν ἡμῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς πραγματοποιηθείσης μόλις πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν συναντήσεως τῆς ἡμετέρας Μετριότητος μετὰ τοῦ Ἁγιωτάτου Πάπα Ρώμης ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐπ' εὐκαιρία τῆς πεντηκοστῆς ἐπετείου τῆς συναντήσεως εἰς τὴν Ἁγίαν Γῆν τῶν ἀειμνήστων προκατόχων ἡμῶν πατριάρχου Ἀθηναγόρου καὶ Πάπα Παύλου τοῦ Στ'.

Ἀπόδειξιν τῆς εὐρύτητος τοῦ πνεύματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς ἐτοιμότητος αὐτοῦ νὰ συμβάλῃ διὰ τοῦ ἐντίμου διαλόγου εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἀποτελεῖ καὶ ἡ πρόθυμος ἀνταπόκρισις ἡμῶν εἰς τὴν τιμητικὴν πρόσκλησιν τῆς Α.Α. τοῦ Πάπα Φραγκίσκου ὅπως μετάσχωμεν εἰς τὴν ἱστορικὴν εἰρηνευτικὴν προσπάθειάν του νὰ συμφιλίωσῃ Ἰσραηλινούς καὶ Παλαιστίνιους προχθές εἰς τὸ Βατικανόν. Θὰ ἐνθυμούμεθα πάντοτε αὐτὴν τὴν πολύτιμον ἐμπειρίαν καὶ τὴν διάχυτον, τὸ ἑσπέρας τῆς Κυριακῆς, συγκίνησιν καὶ ἱκανοποίησιν, ὡς καὶ τὰς προσδοκίας διὰ μόνιμον καὶ σταθερὰν εἰρήνην εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους καὶ εὐρύτερον. Εὐχεσθε καὶ σεῖς ὅλοι δι' αὐτό, ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν τῷ Ἄρχοντι τῆς εἰρήνης Χριστῷ.

Καθὼς ζῶμεν εἰς ἓνα κόσμον κυριαρχούμενον ὑπὸ τῆς ἰδιοτελείας καὶ τῆς ἐπιδιώξεως τοῦ ἰδίου συμφέροντος καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῶν διολισθαίνοντα εἰς συγκρούσεις καὶ ἀντιπαραθέσεις λίαν ἐπικινδύνους διὰ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἀγαστὴν συνεργασίαν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν, ἡ Μήτηρ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία θεωρεῖ πρῶτιστον χρέος της νὰ κηρύσῃ πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, ἐν θυσιαστικῇ ἀγάπῃ, τὸν λόγον τῆς ἐν αὐτῇ ἀληθείας καὶ νὰ δίδῃ τὴν μαρτυρίαν τῆς ἀληθοῦς πίστεως, τὴν ὁποίαν ἀπαρασαλεύτως καὶ ἀπαραχαράκτως φυλάττει, ὡς ἔλαβε παρὰ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ἐν οἷς καὶ τοῦ τιμωμένου ἁγίου ἀποστόλου Βαρθολομαίου, καὶ τῶν θεοφόρων Πατέρων τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.

Εἰς τὴν προσπάθειαν ταύτην τῆς Ἁγιωτάτης Μητρὸς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως πεπεισμεθα ὅτι ἔχομεν συμπαραστάτας καὶ ὅλους ἐσᾶς, ὅσοι ἤλθετε ἐνταῦθα διὰ νὰ τιμῆσετε τὰ ὀνομαστήρια τοῦ Πατριάρχου σας, ἀλλὰ ἔχομεν καὶ τὰ ἀπανταχοῦ τῆς γῆς ἐν Κυρίῳ τέκνα, τὰ συμμετέχοντα σήμερον νοερῶς καὶ προσευχητικῶς εἰς τὴν χαρὰν τῶν ἡμετέρων ὀνομαστηρίων. Εὐχαριστοῦντες δὲ ὑμᾶς διὰ τὰ πρόφρονα αἰσθήματα τῶν καρδιῶν σας, ἐκδηλούμενα διὰ τῆς ἐδῶ παρουσίας σας καὶ συγκινοῦντα μεγάλως ἡμᾶς, σᾶς διαβεβαιοῦμεν ὅτι θὰ συνεχίσωμεν διακονοῦντες καὶ κηρύσσοντες ἐν ἀγάπῃ, διότι αὐτὴ καὶ μόνον μένει καὶ οὐδέποτε ἐκπίπτει, συνοδεύουσα ἡμᾶς μέχρι τῆς συναντήσεώς μας μετὰ τῆς ἀπολύτου ἀγάπης, τοῦτέστι μετὰ τοῦ Θεοῦ.

Χαιρετισμός
τῆς Α. Θ. Παναγιώτιστος
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
κατά τὰ Σεπτὰ Λύτοῦ Ὄνομαστήρια
ἐπί τῆς μνήμης τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Βαρθολομαίου
(11 Ἰουνίου 2014)

Ἰερώτατε Μητροπολίτα Νικαίας κύριε Κωνσταντίνε,
Σεβασμία Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας,
Ἰερώτατοι καί Θεοφιλέστατοι ἅγιοι ἀδελφοί Ἱεράρχαι,
Ἐξοχώτατε κύριε Πρέσβυ τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀγκύρα, μετὰ τῶν Συνοδῶν
Υμῶν,

Ὅσιολογιώτατοι ἅγιοι Καθηγούμενοι καί Αἰδεσιμολογιώτατοι Πρεσβύ-
τεροι, Εὐλαβέσταται Μοναχαί, Ἐλλογιμώτατοι Ἐκπαιδευτικοί,

Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας,
Ἀγαπητοί συνεορτασταί, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Ὁ ἔχων ἀκατάληπτον τήν εἰς ἡμᾶς εὐσπλαγχνίαν καί πηγὴν ἀκένωτον
θεϊκῆς χρηστότητος Κύριος ἡμῶν, ἀξιώνει τήν ἡμετέραν Μετριότητα, ἐν
συνεορτασμῷ μετὰ τῆς περὶ ἡμᾶς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος, τῆς ἐνταῦθα καί
ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, τῆς ὁποίας τὰ αἰσθήματα λίαν ἀδελφικῶς ἐξέφρασεν
ἤδη ἐκ προσώπου πάντων ὑμῶν, ἅγιοι ἀδελφοί, ὁ πρῶτος τῆ τάξει τῆς Ἱεραρ-
χίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Ἰερώτατος Μητροπολίτης Νικαίας
κύριος Κωνσταντῖνος, ἀλλὰ καί μετὰ ἐκπροσώπων τοῦ παρ' ἡμῖν μοναχι-
σμοῦ, τοῦ κλήρου καί τοῦ λαοῦ ἐκ τῆς Βασιλίδος καί ἐκ τῆς οἰκουμένης, νά
τιμῶμεν τήν ἱεράν ταύτην ἡμέραν, ἀνήκουσαν εἰς τόν «ὄντα τῆ φύσει χρη-
στόν καί εὐσπλαγχνον καί θελητὴν ἐλέους καί εὐσπλαγχνίας ἄβυσσον» Βα-
σιλέα τῆς κτίσεως. Αὕτη ἡ ἡμέρα, λοιπόν, ἦν ἐποίησεν ὁ Κύριος, ἀγαλλια-
σώμεθα καί εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ, ὡς ἡμέρα καί μόνον Κυρίου.

Διαπλέοντες τήν πολυκύμαντον θάλασσαν τοῦ βίου τῆς Μητρός Ἁγίας
τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας ἀλλὰ καί τῆς Ὁρθοδόξου Οἰκουμένης,
δειλιῶμεν ἐνίοτε ἀντιμετωπίζοντες καθ' ἡμέραν τῶν πειρασμῶν τόν κλύ-
δωνα, διό καί ἡ παροῦσα ἑορτή ἀποτελεῖ «εὐδίων λιμένα» δι' ἡμᾶς, ἵνα
ἀναλογισθῶμεν τί ἐπετεύχθη καί ποῖον τό χρέος καί ἡ εἰς τό μέλλον εὐθύνη
ἡμῶν ὡς πρωτο-διακόνου, ἀλλὰ καί πάντων τῶν διακονούντων τῇ Μητρὶ
Ἐκκλησίᾳ, οἱ ὅποιοι ὀφείλομεν νά ἐργαζώμεθα τό καλόν, τό ἱερόν, τό ἅγιον,
τό συμφέρον αὐτῇ, τήν δόξαν καί τό κλέος καί τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας.

Τὴν ἐνότητα ταύτην κατεργάζεται ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ τῶν ἀνεξερευνητῶν βουλῶν καὶ τῶν κριμάτων Αὐτοῦ, ἧτις κορυφοῦνται ἐν τῷ Μυστηρίῳ τῆς Θείας Εὐχαριστίας, κατὰ τὸ ὅποιον «ἤνυσται καὶ τετέλεσται τὸ ὅλον Μυστήριον τῆς θείας οἰκονομίας». Ὅπως ἀκριβῶς καὶ σήμερον πράττομεν ἐπὶ τῇ ἑορτῇ Βαρθολομαίου, τοῦ ἐκ τῶν Δώδεκα, διὰ τῆς θείας σοφίας πεπρoικισμένου ἐξ ἀλιέων ἀποστόλου, πέριξ τοῦ ἱεροῦ Θυσιαστηρίου, τὸ ὅποιον ἔπηξεν Ἀνδρέας ὁ Πρωτόκλητος, ἐστερέωσε δὲ εἰς τὸν αἰῶνα ἢ στερρά πίστις καὶ ἡ ἀνιδιοτελής καὶ ἀθόρυβος, -διὸ καὶ παρεδόθη εἰς τὸ πέλαγος τῆς ἀνθρωπίνης λησμοσύνης καὶ εἶναι γνωστή μόνον εἰς τὸν ἀκοίμητον Θεῖον ὀφθαλμόν, ὅς τὰ πάνθ' ὀρᾷ-ἀνιδιοτελής, λέγομεν, προσφορά τῶν μακαρίων, Πατέρων, Πατριαρχῶν, Ἱεραρχῶν, Ὀσίων καὶ δικαίων, πολλῶν ἀφανῶν ἐργατῶν, μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, καθ' ἃς ὁ «στέφανος ζωῆς» ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὁ «ἀκάνθινος στέφανος» μαρτυρίας παρεδόθη εἰς τοὺς ἀσθενεῖς ὤμους τῆς ἡμετέρας Μετριότητος καὶ εἰς τοὺς ὀλίγους καστροφύλακας τοῦ κλεινοῦ Φαναρίου, ἐνισχυομένους ἐκ τῆς ἀκμαζούσης ἱκμάδος τῆς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κληρουχίας τοῦ πανιέρου Οἴκου-μενικοῦ Θρόνου.

Συνήχθημεν, λοιπόν, σήμερον διὰ νὰ ἀποδώσωμεν τὴν τιμὴν καὶ τὰ εὐχαριστήρια τῷ ἁγίῳ Ἀποστόλῳ Βαρθολομαίῳ διὰ πάσας τὰς ἐπιδαψιλευθείσας εὐλογίας αὐτοῦ.

Ἐξ ἀρχῆς τῆς Πατριαρχικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἡμῶν διακονίας ἐθέσαμεν ἑαυτὸν ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ εὐλογίαν τοῦ ἁγίου, μεγάλως ἐνισχύοντος ἡμᾶς εἰς τὴν συνέχισιν τοῦ εὐθυνοφόρου καὶ κοπιώδους τούτου ἔργου. Μιᾶς διακονίας εἰς τὴν ὁποίαν αἰσθανόμεθα τὸν Ἅγιον συμπορευόμενον μεθ' ἡμῶν, συμπάροντα καὶ συνενεργοῦντα. Τὸν Ἀπόστολον, ὁ ὁποῖος μεθ' ὑπομονῆς καὶ ταπεινώσεως ἤρε τὸν Σταυρόν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἠξιώθη νὰ πῆναι τὸ ποτήριον μαρτυρίου αἵματος. Οὕτως ὁ Ἀπόστολος, ὡς ἄλλωστε καὶ πάντες οἱ Μάρτυρες καὶ οἱ Ἅγιοι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, διδάσκει εἰς ἡμᾶς νὰ αἴρωμεν τὸν σταυρόν ἡμῶν κατὰ τὸν παρόντα βίον, διὰ τῆς ἐλευθέρας ἀποδοχῆς τῶν ἀνθρωπίνων δεινῶν, τὰ ὁποῖα αἱ ἀπροσδόκητοι καταστάσεις καὶ τὰ ἀναπάντεχα γεγονότα ἐπιφέρουν κατὰ τὴν διαρκῶς μεταβαλλομένην ρέουσαν καὶ ἄστατον πραγματικότητα τοῦ βίου.

Καλεῖ, λοιπόν, ἡμᾶς καὶ σήμερον Βαρθολομαῖος ὁ Ἀπόστολος νὰ διoδεύσωμεν τὴν ὁδὸν τοῦ σταυροῦ, τὴν ἄγουσαν, διὰ τῶν ἐκουσίων ἢ ἀκουσίων παθημάτων, τῶν μετὰ εὐχαριστίας βασταζομένων, εἰς τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν χαρὰν ἧτις ἐστὶ καρπὸς τοῦ Παρακλήτου Πνεύματος. Τοῦ Πνεύματος, τὸ Ὅποιον ἔλαβεν ὁ Ἀπόστολος, κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῷ ὑπερώῳ τῆς Πεντηκοστῆς, ὡσάν προχθές Κυριακὴν τῆς Πεντηκοστῆς.

Εἶναι δέ ἡ ἐπέτειος τῶν ἐφετεινῶν ὀνομαστηρίων ἡμῶν ἰδιαίτερος εὐχάριστος, διότι συνοδεύεται ὑπὸ συγκεκριμένων εὐσήμων γεγονότων, εἷς τινὰ τῶν ὁποίων ἀνεφέρθημεν καὶ χθὲς κατὰ τὸν ἑσπερινόν τῆς Ἑορτῆς.

Ἡ πραγματοποιηθεῖσα ἐν εὐλογίαις ἐν τῷ Ἱερῷ ἡμῶν Κέντρῳ καὶ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῆς ἡμετέρας Μετριότητος, Ἱερά Σύναξις τῶν Μακ. Προκαθημένων τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, κατὰ τὸν παρελθόντα Μάρτιον, καὶ ἡ ἀποφάσει αὐτῆς δρομολόγησις εἰς τελικόν προπαρασκευαστικόν στάδιον τῆς συγκλήσεως τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον καὶ τὸ κύριον. Πιστεύομεν ὅτι τὸ ἐπίτευγμα τοῦτο συμβάλλει εἰς τὴν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, περὶ τῆς ὁποίας ἀκαταπαύστως, παρά τὰ ἀνακύποντα καθ' ἡμέραν πειρασμικά προβλήματα, ἐργαζόμεθα. Ἐλπίζομεν δέ ὅτι καὶ ἡ συνέχεια θά εἶναι ἀνάλογος τῶν ληφθεισῶν ἤδη ἀποφάσεων, καθ' ὅτι ἡ ἐνότης ἐν τῷ Χριστῷ, καρπὸς τοῦ Παναγίου Πνεύματος, εἶναι διὰ τὴν Ἐκκλησίαν μας ἐν ἑκ τῶν πολυτιμοτέρων ἀγαθῶν.

Ἡ ὑπογραφεῖσα μεταξύ ἡμῶν, ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, καὶ τῆς ἐντίμου Κυβερνήσεως τῆς Οὐγγαρίας Συμφωνία ἀναγνώρισεως τῆς ἐκεῖ ἡμετέρας Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας ὑπὸ τοῦ Κράτους τῆς Οὐγγαρίας, διανοίγει μίαν νέαν σελίδα εἰς τὴν ἱστορίαν, καθιεροῦσα καὶ ἐν τῇ συγχρόνῳ ἐποχῇ τὸ διεθνὲς νομικόν καθεστῶς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ μαρτυροῦσα τὰς προσδοκίας τὰς ὁποίας ὁ κόσμος ἔχει ἐξ αὐτοῦ.

Δὲν ἀναφερόμεθα εἰς τὰ πολλὰ ἄλλα γενόμενα μέχρι σήμερον, οὔτε καὶ εἰς τὰ φερέλπιδα γεγονότα, ὡς τὸ ἐν ἐπιτυχίαις ὀργανωθέν ἐνταῦθα Διεθνὲς Συνέδριον στελεχῶν ἐπὶ τῆς διακονίας τῆς Νεότητος, τὸ ὁποῖον ἐνθαρρύνει τοὺς ἱερεῖς καὶ τὰς ἐνορίας πρὸς βελτίωσιν τῆς δραστηριότητος αὐτῶν εἰς τὸν ἐν λόγῳ τομέα, καὶ ἡ πρό ὀλίγων ἡμερῶν τέλεσις τῶν Ἐγκαινίων τοῦ ἐν Τιράνοις Καθεδρικοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ἐκ τῆς ὁποίας ἐπεστρέψαμεν μετ' αἰσθημάτων βαθείας ἱκανοποιήσεως, ὑπηρεφανείας καὶ συγκινήσεως, διαπιστώσαντες τὴν πλουσίαν καρποφορίαν τῶν μακροχρονίων καὶ σκληρῶν προσπαθειῶν καὶ πολλῶν κόπων τοῦ ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπιλεγέντος καὶ ἀποσταλέντος ἐκεῖσε Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Τιράνων καὶ πάσης Ἀλβανίας κυρίου Ἀναστασίου.

Ἐπικεντροῦμεν τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ δίδομεν ἰδιαίτεραν σημασίαν εἰς τὸ ἤδη σημαντικόν ἱστορικῶς καταστάν γεγονός τῆς προσφάτου ἐπανασυναντήσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν τῆς Πρεσβυτέρας καὶ τῆς Νέας Ρώμης διὰ τῶν κεφαλῶν αὐτῶν ἐν Ἱεροσολύμοις, πρὸς ἐπισφράγισιν μιᾶς πεντηκονταετίας συνεχοῦς προσπαθείας διὰ τὴν οἰκοδομὴν ἐνός κλίματος καταλλαγῆς, συμφιλίωσεως, ἐμπιστοσύνης καὶ συνεργασίας μετὰξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως καὶ διὰ τὴν ἀνανέωσιν τῆς ἐν ἐλπίδι καὶ προσ-

δοκία διαρκούς πορείας μέχρι της επιτεύξεως του Θελήματος του Κυρίου
ἵνα πάντες ἔν ὧσιν.

Ἡ συνάντησις αὕτη τῆς ἡμετέρας Μετριότητος μετὰ τοῦ Πάπα Ῥώμης
Φραγκίσκου εἶχεν ὡς ἐπακόλουθον τὴν νέαν συνάντησιν κορυφῆς τῆς πα-
ρελθούσης Κυριακῆς, ἀμφοτέρων ἡμῶν μετὰ τῶν Ἐξοχωτάτων Προέδρων
τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τῆς Παλαιστινιακῆς Ἀρχῆς, ἐν ἱκετηρίῳ δεήσει πνευματικῆς
καὶ κοσμικῆς ἐξουσίας πρὸς τὸν Ἄρχοντα τῆς Εἰρήνης καὶ Κύριον τῶν κυ-
ριευόντων καὶ βασιλέα τῶν βασιλευόντων, ἵνα βραβεύσῃ διὰ τοῦ Παναγίου
Αὐτοῦ Πνεύματος εἰρήνην εἰς τὴν ἀπὸ μακροῦ τεταραγμένην διὰ μαχῶν,
πολέμων καὶ ἀνασφαλείας ἀνειρήνευτον ταύτην περιοχὴν, πρὸς ἐπούλωσιν
τῶν ἐξ αὐτῶν τραυμάτων, τὰ ὅποια προβληματίζουν καὶ κουράζουν ψυχο-
σωματικῶς ὅσους διαμένουν εἰς τὰς εὐαισθήτους ἐκεῖνας περιοχάς.

Οὕτως, ἡ ἐν ταπεινώσει ἐνότης τῶν Ὁρθοδόξων καὶ ἡ ἀγαπητικὴ προ-
σέγγισίς μας πρὸς τὸν κόσμον τῶν ἑτεροδόξων ἀποτελοῦν βασικὸν μέλημα
ἡμῶν.

Ἰερώτατοι ἅγιοι ἀδελφοί,

Ἡ Ἁγία ἡμῶν Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, συντονιστὴς τῆς ὁποίας εἶναι τὸ
Οἰκουμενικὸν μας Πατριαρχεῖον, εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῶν Προφητῶν, τῶν
Ἀποστόλων, τῶν Μαρτύρων, τῶν Ὁσίων, τῶν δικαίων, ζῆ δέ καὶ ἐργάζεται
ἐν παντί τόπῳ τῆς ὑπ' οὐρανόν, ἔχουσα ὡς ἀμετάθετον ὄραμα τὸ «γενηθήτω
τὸ Θέλημα» τοῦ Κυρίου καὶ «ἐλθέτω ἡ βασιλεία» Αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπαναγωγὴν
ἢ τὴν πρωτογενῆ εἰσόδουσιν παντός λογικοῦ προβάτου εἰς τὴν θεόδητον
ταύτην Μάνδραν, ἵνα «γένηται μία ποιμνὴ, εἰς ποιμὴν», κατὰ τὴν διακαῆ
ἐπιθυμίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ πέμψαντος τὸ Πανάγιον
Αὐτοῦ Πνεῦμα ἵνα ὀδηγῆ ἡμᾶς οὐχὶ κατὰ τὰς ἐπισημασίαις, διὰ νὰ μὴ εἴπωμεν,
ἀνασφαλεῖς, ἐπιθυμίας καὶ κρίσεις ἡμῶν, ἀλλὰ εἰς «πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν».

«Τὸ πολίτευμα ἡμῶν ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει» (Φιλιπ. γ' 20), διότι μέλη
τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου ἐσμέν. Δέν ζῶμεν καὶ δέν πολιτευόμεθα ἐμφο-
ρούμενοι ἀπὸ οὐτοπικὰς ἀντιλήψεις καὶ ἐξωπραγματικὰς πεποιθήσεις, φρο-
νοῦμεν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐν δυνάμει εἶναι πᾶσα ἡ οἰκουμένη, ἐπειδὴ ἡ Ἐκκλη-
σία κατέχει τὸ καινοποιὸν φῦραμα, τὸ δυνάμενον νὰ ζυμῶσῃ καὶ νὰ
ἀναπλάσῃ τὸν κόσμον. Οὐδόλως "πολτοποιοῦμεν" συνειδήσεις ἢ καλλιερ-
γοῦμεν ἰδεοληπτικὰς προσκολλήσεις. Ἀντιθέτως, ἀπεργαζόμεθα τὴν ἀπε-
ξάρτησιν ἀπὸ πᾶσαν ἐγκόσμιον καθήλωσιν καὶ ἐγγυώμεθα τὴν μεσουρά-
νησιν τοῦ Θείου, πνευματοποιοῦντες διὰ τῆς ἐξυγιάνσεως τοῦ νοός πᾶσαν
σχολαστικὸτροπον ἀναζητήσιν, ἔχοντες παροχέα τὸν Λόγον, τὴν Ἀλήθειαν
καὶ τὴν Ἀγάπην.

Ἡ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία εἶναι ἡ μόνη ὑπαρκτὴ
ἐγκόσμιος πραγματικότης, ἡ ὅποια κέκτηται Θεανθρωπίνην ὑπόστασιν ὡς

Σώμα Χριστοῦ, καί διά τοῦτο μόνον αὐτή δύναται νά ἀντισταθῇ εἰς τόν ἐπιχειρούμενον ὑπό πολλῶν, ἐν ἐξουσίαις ἤ μή, στρατωνισμόν τῆς ἐλευθερίας, εἰς τήν ἠλεκτρονικήν μαζοποίησην τῆς συγχρόνου τεχνολογίας, εἰς τήν ὑλοχαρῆ δεσποτείαν τοῦ κεφαλαίου, εἰς τήν βάνουσον καταπάτησιν τοῦ προσώπου ἀπό πλευρᾶς τῆς ὑλιστικῆς κοσμοθεωρίας, εἰς τήν ἄλογον σκοπιμότητα τῶν πολέμων, εἰς τό ἐπαυξανόμενον φάσμα τῆς ἀνισομεροῦς κατανομῆς τῶν ἀγαθῶν καί τῆς πείνης, εἰς τήν ἀπρόσωπον μορφοποίησιν τῆς κοινωνίας, εἰς τήν ἀποϊεροποίησιν τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας, εἰς τήν ἰταμήν καταστροφήν τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, τοῦ ἡμετέρου οἴκου. Δέν κατατείνομεν διά τῶν λόγων ἡμῶν τούτων εἰς σύντηξιν πολιτισμῶν ἀλλά εἰς ἐξαγιασμόν προσώπων καί εἰς τήν ἐνοειδῆ ἐμφάνειαν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ.

Εἰς τόν κόσμον τοῦ ψεύδους καί τῆς ἀλγεινῆς μεταλλάξεως τῶν θεοπαρόχων νόμων τῆς ἀνθρωπίνης ὄντολογίας, δέν ὑπάρχει μεγαλυτέρα ἀλήθεια ἀπό τήν ἀγάπην καί ὡσαύτως οὐδέποτε ἀπεκαλύφθη μεγαλειωδέστερα κίνησις ἀγάπης ἀπό τήν προσφοράν τῆς ἀληθείας τοῦ ζῶντος Θεοῦ εἰς τόν πεπτωκότα ἄνθρωπον, τόν ἐναντιούμενον ἡμῖν, διά τῆς ὁποίας καί μόνον ἐπιτυγχάνεται ἡ σφοδρά ἐπιπόθησις τῆς σωτηρίας.

Κατά τήν εὐσημον, λοιπόν, ταύτην ἡμέραν τῶν ὀνομαστηρίων ἡμῶν, αἰσθανόμενοι χαράν καί εὐχαριστοῦντες ἐκ καρδίας ὑμῖν διά τήν ἀγάπην καί τήν τιμήν τήν ὁποίαν ἐπιδεικνύετε ἐνεργῶς πρός τό ταπεινόν ἡμῶν πρόσωπον, ἀντανακλῶσαν ὅμως ἐν τῇ πράξει εἰς τήν Μητέρα Ἐκκλησίαν, ἐξαγγέλλομεν ταπεινῶς τήν οἰκουμενικήν ταύτην διάστασιν τῆς διακονίας ἡμῶν καί ἐπιτελοῦμεν καί δεικνύομεν μαζί σας τήν πραγμάτων τῆς Ἐκκλησίας ὡς Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Καί τοῦτο, διότι πάντες ἡμεῖς, παρά τὰς τοπικάς ἀποστάσεις, αἱ ὁποῖαι σωματικῶς μᾶς χωρίζουν ἀπ' ἀλλήλων, ἢ τὰς δικαιοδοσιακάς διαφοράς, συναπαρτίζομεν νοερῶς ἕν ἐνιαῖον καί ἀδιάσπαστον σύνολον, ἕνα Οἶκον πνευματικόν, μίαν ἀδιαίρετον καί συνηνωμένην Βασιλείαν, ἐν σῶμα, αὐτό τοῦτο τό Σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

Ἀδελφοί καί τέκνα,

Οἱ καιροί οὐ μενετοί διά πολυτέλειαν ἀντιπαραθέσεων καί διχασμῶν. Ἡ οἰκουμένη ἀναμένει ἀφ' ἑνός μὲν τό λυτρωτικόν μήνυμα τῆς Ὁρθοδοξίας, τό ὁποῖον ἀγωνιζόμεθα νά μεταδίδωμεν, ἀφ' ἑτέρου δέ στρέφει ἀπαιτητικῶς τούς ὀφθαλμούς αὐτῆς εἰς τήν Μητέρα Ἐκκλησίαν, ἀναζητοῦσα ἐν αὐτῇ εὐαγγελικόν πρότυπον καί ἀποστολικόν παράδειγμα. Ὁ Κύριος ὁμιλεῖ σημερινόν εἰς τήν Ἐκκλησίαν καί ἡ πνοή τοῦ Παρακλήτου μᾶς ὠθεῖ νά ἀνοίξωμεν ἔτι καί ἔτι τούς ὀρίζοντάς μας εἰς τήν δοκιμαζομένην ἀνθρωπότητα.

Τό Ἱερόν Κέντρον τῆς Ὁρθοδοξίας ἐδῶ εἰς τήν Πόλιν, αὐτή αὐτή ἡ Πόλις μας ἀποτελεῖ τό σταυροδρόμι τῆς ἐμπειρίας τοῦ παρελθόντος καί τῶν

προσδοκιῶν τοῦ μέλλοντος – καί ταῦτα μακράν πάσης περιαιτολογίας καί θριαμβολογίας. Ἀπλῶς, συλλαμβάνομεν τά μηνύματα τῶν καιρῶν καί συνειδητοποιοῦμεν τό χρέος καί τήν εὐθύνην.

Ἡμεῖς, φέροντες εἰς τοὺς ὤμους ἡμῶν τόν Σταυρόν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας μέ συγκυρηναίους ἀμέσους τοὺς ἐνταῦθα σεβασμίους ἀδελφούς Ἱεράρχας, καί σύμπασαν τήν σεβασμίαν Ἱεραρχίαν τοῦ Θρόνου, ἔχομεν ὡς ἔμβλημα, «Χριστός μου δύναμις, Θεός καί Κύριος» καί «ἐκ διανοίας καθαρᾶς ἐν Κυρίῳ ἐορτάζομεν». Αἴροντες δέ νοῦν, καρδίαν, διάνοιαν καί σῶμα πρὸς τόν «βάθει σοφίας φιλανθρώπως τά πάντα οἰκονομοῦντα καί τό συμφέρον πᾶσιν ἀπονέμοντα μόνον Δημιουργόν» εὐχόμεθα ὅπως ὁ Κύριος χρόνων καί καιρῶν, ὁ Ἀρχηγός τῆς Πίστεως καί Σωτήρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, διά πρεσβειῶν τῆς παναχράντου Μητρὸς Αὐτοῦ, τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Βαρθολομαίου καί πάντων τῶν Ἁγίων, εὐλογῇ καί ἀγιάζῃ πάντας, καί ἐν Αὐτῷ «τῷ ποιητῇ καί πλάστῃ καί Θεῷ ἡμῶν» τήν πᾶσαν ἐλπίδα τῆς ζωῆς καί τῆς περαιτέρω διακονίας ἡμῶν ἀνατιθέμεθα. Ἀμήν.

Προσφωνήσις
Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου
Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου
κ. Ἀνδρέου, ἐπί κεφαλῆς τῆς Ἀντιπροσωπείας
τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης
κατά τὰ Ονομαστήρια τῆς Α.Θ. Παναγιώτιτος
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ.κ. Βαρθολομαίου
(11 Ἰουνίου 2014)

Παναγιώτατε Πάτερ καὶ Δέσποτα,

Μετά τοῦ Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης Πανοσιολ. Ἀρχιμ. κ. Κυρίλλου καὶ τοῦ Ἀρχοντος Εὐταξία τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας Ἐντιμολ. κ. Χρήστου Λεμονάκη, ἰστάμεθα ἐνώπιον τῆς Ὑμετέρας Σεπτῆς Κορυφῆς μέ χαρά καὶ ἀγαλλίασιν ἐσωτερικὴν καὶ ὑποβάλλομεν τὰ σεβάσματα τοῦ Προέδρου τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης Σεβασμιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Εἰρηναίου καὶ τῶν Ἱεραρχῶν Αὐτῆς. Μέ βαθύτατο σεβασμὸ ὑποβάλλομεν, ἐπίσης, υἱϊκῆς εὐχῆς τοῦ ἱεροῦ κλήρου καὶ τοῦ πιστοῦ λαοῦ τῆς Μεγαλονήσου, σήμερα κατὰ τὴν σεπτὴν ὀνομαστικὴν ἑορτὴν τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος.

Μέ ἰδιαίτερη χαρὰ ἀναφέρομεν πρὸς τὸν Προκαθήμενον τῆς Ὁρθοδοξίας ὅτι εἰς τό φύλλον τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως δημοσιεύθηκαν δύο Κανονισμοὶ τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, «Περὶ Ἐφημερίων» καὶ «Περὶ Μητροπολιτικῶν Συμβουλίων». Συντόμως καὶ διὰ τῶν Ὑμετέρων θεοπειθῶν εὐχῶν, θά ὀλοκληρωθοῦν καὶ θά ὑποβληθοῦν τέσσερις ἀκόμη Κανονισμοὶ πού θά ἀφοροῦν: ἓνας εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν Ἐνοριῶν, δύο εἰς τὴν Ναοδομίαν καὶ ὁ τελευταῖος εἰς τὰ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὑπαλλήλων.

Εἰς τὴν συγκρότησιν τῶν Κανονισμῶν καθοριστικὴ ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ ὄχι μόνον τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Εἰρηναίου καὶ τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου, ἀλλὰ ἰδιαίτερος ἡ προσωπικὴ μέριμνα καὶ ἡ κοπιώδης ἐνασχόλησις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας κ. Μακαρίου καὶ τοῦ Ἀρχοντος Νομοφύλακος τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας κ. Σπυρίδωνος Λιονάκη.

Μέ τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος ρυθμίστηκε νομοθετικά καὶ τό θέμα τῆς Ναοδομίας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κρήτης.

Προωθούνται, επίσης, οί γνωστές τροποποιήσεις περί του Καταστατικού Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης.

Ἡ Συνοδική Ἐπιτροπή ἐπί τοῦ Ὀρησκευτικοῦ Τουρισμοῦ μέ Πρόεδρον τόν πολλαπλῶς μοχθοῦντα Σεβ. Μητροπολίτην Πέτρας καί Χερρονήσου κ. Νεκτάριον, μετά τήν ἔκδοσιν εἰς τήν ἑλληνικήν γλῶσσαν τοῦ τόμου *“Χριστιανικά Μνημεῖα τῆς Κρήτης”*, ὀλοκληρώνει σέ συνεργασία μέ τήν Μ.Κ.Ο. *“Φιλοξενία”* τήν μετάφραση τοῦ ἔργου εἰς τά ἀγγλικά καί εἰς τά ρωσικά.

Ἡ Μ.Κ.Ο. *“Φιλοξενία”* μέ τόν παριστάμενο Ἄρχοντα Εὐταξία καί Γενικόν Διευθυντήν αὐτῆς, κ. Χρήστον Λεμονάκη προσφέρει πολύτιμον ἔργον. Αὐτές τίς ἡμέρες σέ συνεργασία μέ τόν Ὑφυπουργόν Ἐργασίας κ. Βασίλειον Κεγκέρογλου θά ὑπογραφεῖ προγραμματική Σύμβαση μέ τήν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή καί τίς Ἱερές Μητροπόλεις τῆς Κρήτης πρός ἐπιστηριγμόν τῶν συσσιτίων καί τῶν κοινωνικῶν δράσεων τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης πρός τοὺς ὀλοένα καί ἀξαναόμενους ἐμπεριστάτους συνανθρώπους μας.

Παναγιώτατε,

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης προσεύχεται, διαλέγεται καί συμμετέχει εἰς τās χαράς τοῦ Σεπτοῦ Κέντρου τῆς Ὀρθοδοξίας, ἀλλά καί εἰς τās ἀγωνίας Αὐτοῦ. Μετείχαμε νοερῶς εἰς τήν Σύναξιν τῶν Προκαθημένων τῆς Ὀρθοδοξίας εἰς τό Φανάρι τόν περασμένον Μάρτιο, ἐνωτισθήκαμε τῶν μηνυμάτων τοῦ κοινοῦ Ἀνακοινωθέντος καί προσδοκοῦμε τήν ἐπικείμενη σύγκλησιν τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τό 2016.

Μέ ἐνδιαφέρον παρακολογήσαμε τήν ἱστορική συνάντησιν τῆς Ὑμετέρας Σεπτῆς Κορυφῆς μετά τοῦ Πάπα Ρώμης Φραγκίσκου στά Ἱεροσόλυμα ἀλλά καί στήν Ρώμη, μισό αἰῶνα μετά τήν συνάντησιν τοῦ αἰοδίμου Προκατόχου Ὑμῶν Πατριάρχου Ἀθιναγόρου καί τοῦ αἰοδίμου Πάπα Παύλου ΣΤ΄. Ἀκολουθήσαμε νοερῶς τήν ἱεραποδημίαν Σας εἰς τό Ἅγιον Ὄρος καί συμπορευθήκαμε εἰς τās ποιμαντικές ἐπισκέψεις Σας ἀνά τόν κόσμον, ἀλλά καί εἰς τήν ἐπικοινωνίαν καί τās ἀκροάσεις τοῦ πιστοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ μετά τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος, ὅπως ἐπίσης καί κατά τήν συνάντησιν εἰς Κωνσταντινούπολιν τῶν ἐκπροσώπων νεότητος ἀπό τās Ἐπαρχίας τοῦ Θρόνου.

Ὡς Ἐκκλησία Κρήτης, ἀτενίζουμε ἀταλάντευτα τό Φανάρι, τήν Μητέρα Ἐκκλησίαν, καί καυχόμεθα, κλῆρος καί λαός τῆς μεγαλονήσου, διά τήν ἐκκλησιαστικήν καί κανονικήν μας ἀναφορά εἰς τήν Πρωτόθρονον καί Πρωτεύθυνον Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκζητοῦμεν τās εὐχάς καί τās εὐλογίας τῆς Ὑμετέρας Σεπτῆς Κορυφῆς διά νά πορευόμεθα *«ἕκαστος ἐφ’ ᾧ ἐτάχθη»* εἰς δόξαν Θεοῦ καί ἔπαινον τῆς Μητρὸς ἡμῶν Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Εἴησαν, Παναγιώτατε, τά ἔτη Σας πλεῖστα ὅσα, πολλά καί πάμπολλα, ὑγιᾶ καί ἄλυπα!

**1οΝ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟΝ
ΔΙΑ ΤΟΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΜΟΝ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΙΝ
ΤΩΝ ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΩΝ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΚΑΙ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ**

*Ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης κ.κ. Εἰρηναῖος,
Πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης,
τελῶν τὸν ἁγιασμόν τῆς ἐνάρξεως τοῦ Σεμιναρίου*

Πρόγραμμα Σεμιναρίου

ΕΝΑΡΞΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

- 10.00: - Άγιασμός
- Χαιρετισμοί
1. Σεβ. Μητροπολίτης Κισιάμου και Σελίνου κ. Άμφιλόχιος
2. Κωνσταντίνος Ζορμπάς, Γενικός Διευθυντής
Όρθοδόξου Ακαδημίας Κρήτης

ΜΕΡΟΣ Α'

- 10.30-11.00: **Α. Άρχιμ. Κύριλλος Διαμαντάκης:** «Ο θεσμός τής αξιολόγησης τών Έφημερίων και Διακόνων τής Έκκλησίας Κρήτης και Δωδεκανήσου και ή διαδικασία εφαρμογής του»
- 11.00-11.15: **Β. Γεώργιος Στριλιγκάς:** «Σύγχρονες μορφές, μέθοδοι και έργαλεία αξιολόγησης»
- 11.15-11.30: **Γ. Κωνσταντίνος Ζορμπάς:** «Άπόπειρα βιβλικής τεκμηρίωσης τής αξιολόγησης. Σύγχρονες πρακτικές και έμπειρίες αξιολόγησης»
- 11.30-11.45: **Δ. Άντώνιος Βακάκης:** «Είσαγωγή στά κριτήρια αξιολόγησης του άρθρου 9 του Κανονισμού 1/2013 τής Έκκλησίας Κρήτης»
- 11.45-12.00 **Ε. Ροδάνθη Άνδρουλιδάκη-Πετράκη:** «Διοικητική προσέγγιση στην αξιολογική διαδικασία και προτάσεις βαθμολογικής αποτύπωσης τών κριτηρίων αξιολόγησης δ', στ' και ζ' του άρθρου 9 του Κανονισμού 1/2013 τής Έκκλησίας Κρήτης»
- 12.00-12.15: **ΣΤ. Βασίλειος Μπουζούκης:** «Μισθολογικές διαστάσεις του θεσμού τής αξιολόγησης»
- 12.15-13.30: Διευκρινιστικές έρωτήσεις – Συζήτηση
- 13.30-15.00: Μεσημβρινή διακοπή

ΜΕΡΟΣ Β'

- 15.00-16.00 **Έργαστήρια σέ ομάδες:** Ανάλυση τῶν ἀξόνων τῆς ἀξιολόγησης σέ ἐπιμέρους δείκτες καί κριτήρια – Δημιουργία ἐνδεικτικοῦ πίνακα διαβαθμισμένων κριτηρίων
- Ἀξιολογική προσέγγιση τῆς Ἐκθέσης Πεπραγμένων
 - Προσομοιωτικές ἀσκῆσεις ἀξιολόγησης μέ εἰκονικά δεδομένα
 - Καταγραφή προβλημάτων/συμπερασμάτων
- 16.00-17.30: **Συμπεράσματα σέ ὀλομέλεια:**
- Παρουσίαση συμπερασμάτων ἀπό τίς ομάδες
 - Γενική συζήτηση
 - Ἀπολογισμός
- 17.30: **Λήξη ἐργασιῶν**

Συντονισμός εἰσηγήσεων - συζήτησης: Κωνσταντῖνος Ζορμπᾶς
Συντονισμός ἐργαστηρίων: Γεώργιος Στριλιγκᾶς

«Ὁ θεσμός τῆς ἀξιολόγησις τῶν Ἐφημερίων καί
Διακόνων τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης καί Δωδεκανήσου
καί ἡ διαδικασία ἐφαρμογῆς του»

Ἀρχιμ. Κύριλλος Διαμαντάκης,
Ἀρχιεραμματούς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου
Ἐκκλησίας Κρήτης

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Κισάμου καί Σελίνου κ. Ἀμφιλόχιε, Ποιμε-
νάρχα τῆς θεοσώστου ταύτης ἐπαρχίας καί Πρόεδρε τοῦ Διοικητικοῦ Συμ-
βουλίου τοῦ φιλοξενούντος τῆ σημερινή Ἡμερίδα πνευματικοῦ
καθιδρύματος τῆς Ὀρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης,

Σεβαστοί πατέρες καί Ἀδελφοί, Ἀξιολογητές τῶν Κληρικῶν τῆς Ἐκκλη-
σίας Κρήτης καί Δωδεκανήσου,

κ. Κων/νε Ζορμπά, Γενικέ Διευθυντά τῆς Ο.Α.Κ.,

Ἀξιότιμοι κ. Εἰσηγητές,

Θεωρῶ, καταρχήν μεγάλη εὐλογία τῆ σημερινή μας συνάντηση ἐδῶ
στούς φιλόξενους χώρους τῆς Ὀρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, τοῦ παγκο-
σμίου ἐμβέλειας πνευματικοῦ Καθιδρύματος τούτου τῆς Ἱερᾶς Μητροπό-
λεως Κισάμου καί Σελίνου, πού θεμελιώθηκε δίπλα στήν ἱστορική
Πατριαρχική καί Σταυροπηγιακή Μονή Κυρίας τῶν Ἀγγέλων Γωνιάς.

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης, τό ἀνά τήν ὑφήλιο ἐγνωσμένο Πνευ-
ματικό Καθίδρυμα τοῦτο, ἀποτελεῖ τό καύχημα τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Με-
γάλης Ἐκκλησίας, καί συνεχίζει νά προσφέρει ἐδῶ καί πολλές δεκαετίες
πλούσιο καί πολυσχιδές ἔργο, ἀπό τά χρόνια τῆς ἰδρύσεώς του ἀπό τόν μα-
καριστό Γέροντα Κισάμου καί Σελίνου Μητροπολίτη κυρό Εἰρηναῖο, πού
σέ λίγες μέρες συμπληρώνεται ἕνα ἔτος ἀπό τήν εἰς Κύριον ἐκδημία του.
Ἄς εἶναι ἡ μνήμη του αἰωνία.

Τό σπουδαῖο αὐτό ἔργο συνεχίζει νά συντηρεῖ καί νά ἐπαυξάνει ὁ κατά
πάντα ἄξιος διάδοχος τοῦ θεμελιωτοῦ καί ἰδρυτοῦ του, Σεβ. Μητροπολίτης
Κισάμου καί Σελίνου κ. Ἀμφιλόχιος καί οἱ ἐκλεκτοί συνεργάτες του, οἱ
ὁποῖοι κάτω ἀπό τίς σοφές ὑποδείξεις του καί μέ πρωτεργάτη ἐκείνον ἀνέ-
λαβαν τό βάρος τῆς φιλοξενίας τοῦ σημερινοῦ 1ου Σεμιναρίου γιά τόν κα-
ταρτισμό καί τήν ἐπιμόρφωση τῶν Κληρικῶν Ἀξιολογητῶν τῆς Ἐκκλησίας
Κρήτης καί Δωδεκανήσου.

Ἡ διεξαγωγή τοῦ Σεμιναρίου μας γίνεται κατόπιν σεπτῆς προτροπῆς καί
ὑποδείξεως τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ
Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου καί Ἀποφάσεως τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς

Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ἡ ὁποία ὄρισε καί τούς εἰσηγητές τῆς Ἡμερίδας.

Μέ τήν ἐφαρμογή τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀξιολόγησης τῶν Κληρικῶν διαπιστώνομε ὅτι εἰσερχόμαστε σέ ἓνα νέο κύκλο καταστάσεων στή χώρα μας, ὅπου οἱ συνθήκες ἐν πολλοῖς εἶναι δύσκολες καί πολλές φορές τά πράγματα συγκεχυμένα. Αὐτές λοιπόν οἱ συνθήκες, μᾶς ὀδήγησαν στή σημερινή κατάσταση κατά τήν ὁποία καλοῦνται καί οἱ Κληρικοί, οἱ θρησκευτικοί λειτουργοί, νά ἀξιολογηθοῦν ὡς δημόσιοι ὑπάλληλοι, κάτι τό ὁποῖο φαίνεται καί ἀκούγεται ὡς πρωτόγνωρο στή διοικητική καί λειτουργική παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ἡ Ἐκκλησία ἀντιμετώπισε πολλές δυσκολίες κατά τά τελευταῖα χρόνια στήν προσπάθειά της νά πείσει τήν Πολιτεία ὥστε νά καταλήξει σέ μία ὅσον τό δυνατόν ἐπωφελεῖ λύση γιά τήν Ἐκκλησία καί ἀξιοκρατική ἀξιολόγηση τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου. Τό Κράτος πρότεινε στήν Ἐκκλησία νά βρεῖ μόνη της τούς πόρους γιά τή μισθοδοσία τοῦ Κλήρου, ἡ ἀκόμη χειρότερο, νά φορολογηθοῦν οἱ πιστοί καί ἀπό τόν φόρο αὐτό νά μισθοδοτεῖται ὁ Κλήρος (ὅπως συμβαίνει σέ μερικές εὐρωπαϊκές χώρες καί δῆ στή Γερμανία). Ἐπρεπε, λοιπόν, σέ κάθε περίπτωση ἡ Ἐκκλησία νά ἀντιμετωπίσει μέ πειστικά ἐπιχειρήματα τήν ἄγνοια τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, ὑπενθυμίζοντας τήν ὑποχρέωση τῆς Πολιτείας πρὸς τήν Ἐκκλησία ἔναντι τῆς ὀλοκληρωτικῆς προσφορᾶς Αὐτῆς πρὸς τό Ἔθνος. Ἐν τέλει, ἐπετεύχθη ἡ ἔνταξη τῶν Κληρικῶν στό Ἐνιαῖο Μισθολόγιο τῶν Δημοσίων Ὑπαλλήλων καί Λειτουργῶν, καί ἡ ἀξιολόγησή τους ἀπό τήν Ἐκκλησία. Αὐτά μποροῦν νά θεωρηθοῦν θετικά μηνύματα καί ἐπιτυχία ἀπό τήν πλευρά τῆς Ἐκκλησίας.

Δυστυχῶς, στή δημοσιονομική κατάσταση πού ἔχει περιέλθει ἡ χώρα μας, ἡ ἀξιολόγηση εἶναι μονόδρομος γιατί οἱ δανειστές τοῦ Κράτους ζητοῦν ἐνημέρωση γιά τίς προβλεπόμενες θέσεις, τό ἔργο πού ἐπιτελεῖται, τό μισθολογικό κόστος καί τίς πραγματικές ἀνάγκες, ὥστε νά χορηγήσουν τίς ἀπαραίτητες δόσεις δανείων γιά τήν ἀπρόσκοπτη λειτουργία τοῦ Κράτους. Βέβαια, τό ἔργο τοῦ Κληρικοῦ εἶναι πρωτίστως καί κυρίως πνευματικό. Ὁ Κληρικός εἶναι ὁ ὑπέρ καί ἀντί τοῦ λαοῦ προσευχόμενος. Ἡ κύρια ἀποστολή του εἶναι ἡ διά τῆς προσευχῆς καί τῆς λατρείας διακονία τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ στόν δρόμο πού ἔθεσε ὁ Θεῖος τῆς Ἐκκλησίας Δομήτωρ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Σαφῶς καί τίθενται ὀρισμένα ἐρωτήματα, ὅπως τό ἐάν μπορεῖ τό ἔργο τοῦ Κληρικοῦ -καί κυρίως ἡ πνευματική του τελειότητα νά ἀξιολογηθεῖ, ἂν ἡ ἀξιολόγηση εἶναι σύμφωνη ἢ ἀντίθετη μέ τούς Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας μας, ἂν μέ τήν ἀξιολόγηση ἀδικεῖται κάποιος Κληρικός ἔναντι κάποιου ἄλλου καί ἄλλα ὅμοια.

Ἡ Ἀπόφαση τῆς Πολιτείας γιά τήν ὑποχρεωτική ἐφεξῆς ἀξιολόγηση τῶν

Κληρικῶν ἔχει καί τὰ πλεονεκτήματά της. Ἡ ἔνταξή μας στό Ἐνιαῖο Μισθολόγιο μέ τό νόμο (Ν. 4024/20.11.2011 Φ.Ε.Κ. 226/2011, τεύχ. Α΄) σημαίνει μέν τή μείωση τῶν μισθῶν τῶν Κληρικῶν, διασφαλίζεται ὅμως ἡ μισθοδοσία τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου ἀπ' εὐθείας ἀπό τό Δημόσιο. Ὁ προαναφερθεῖς Νόμος σκοπό ἔχει τήν περιστολή τῶν οικονομικῶν δαπανῶν τοῦ Δημοσίου Τομέως καί τό σκεπτικό τοῦ Νομοθέτου ἐγκεῖται στό ὅτι δέν εἶναι δυνατόν νά πληρώνονται ὅλοι τό ἴδιο, ἐφ' ὅσον δέν ἐργάζονται καί δεν προσφέρουν ὅλοι τό ἴδιο ἔργο. Χάρις στίς σύντονες προσπάθειες τῆς Ἐκκλησίας ἡ ἀξιολόγηση τῶν Κληρικῶν, δέν συνδέεται μέ ἐφεδρεῖες καί μέ ἀπολύσεις καί βεβαίως δέν θά πραγματοποιηθεῖ ἀπό φορεῖς τῆς Δημοσίας Διοικήσεως, ἀλλά ἀπό εἰδικά ὀρισμένους πρός τοῦτο ἀπό τούς Σεβ. Μητροπολίτες ἀξιολογητές Κληρικούς, τή θεώρηση τῶν κατά τόπους Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν καί τέλος τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου κάθε Ἱερᾶς Μητροπόλεως, τό ὁποῖο λειτουργεῖ γιά τό σκοπό αὐτό ὡς Ὑπηρεσιακό Συμβούλιο.

Ἐπιτρέψτε μου νά κάνω μία σύντομη ἱστορική ἀναδρομή γιά τήν ψήφιση τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1/2013 Κανονισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης «περί Ἐφημερίων καί Διακόνων» καί μετά νά ἀναφερθῶ ἐν συντομίᾳ στό σχετικό ἄρθρο τοῦ Κανονισμοῦ πού ἀφορᾷ στόν θεσμό τῆς Ἀξιολόγησης τῶν Κληρικῶν καί τὰ κριτήρια πού αὐτό θέτει.

Α. Μέ τήν ἔνταξη τῶν Κληρικῶν στό Ἐνιαῖο Μισθολόγιο καί τήν ἐναρμόνιση τῆς μισθοδοσίας τους μέ αὐτή τῶν Δημοσίων Ὑπαλλήλων, σύμφωνα μέ τίς διατάξεις τοῦ Ν. 4024/2011 (Φ.Ε.Κ. Α' 226) «*Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, ἐνιαῖο μισθολόγιο-βαθμολόγιο, ἐργασιακή ἐφεδρεία καί ἄλλες διατάξεις ἐφαρμογῆς τοῦ μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικῆς στρατηγικῆς 2012–2015*». *Αὐτονόητο θεωρεῖται ὅτι ὑπάγονται καί οἱ Κληρικοί, ὅπως ὅλοι οἱ Δημόσιοι Ὑπάλληλοι, στό σύστημα ἀξιολόγησης πού ὁ παραπάνω Νόμος ὀρίζει.*

Β. Ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, θεώρησε κατ' ἀρχήν σωστό, λόγῳ τῶν στενῶν χρονικῶν περιθωρίων, νά υἱοθετήσῃ κατ' ἐφαρμογήν τοῦ ἄρθρου 54 τοῦ ἰσχύοντος Καταστατικοῦ της Χάρτη, ὀρίζοντος, «*Αἱ ἐν τῇ Αὐτοκεφάλῳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἰσχύουσαι διατάξεις περί ἐνοριακῶν Ναῶν καί Ἐφημερίων ἐφαρμόζονται καί ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς ἐν Κρήτῃ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας*», τόν ἤδη δημοσιευμένο ἀπό τόν Ἀπρίλιο τοῦ 2012 νέο Κανονισμό «Περί Ἐφημερίων καί Διακόνων» τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καί τό ἐφαρμοζόμενο διά Προεδρικοῦ Διατάγματος (ἐγένετο δεκτός ὑπό τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας διά τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 53/30-4-2012, Προεδρικοῦ Διατάγματος Φ.Ε.Κ. 105/30-4-2012/τ.Α΄) σύστημα ἀξιολόγησεως Ἐφημερίων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τό ὁποῖο ρητῶς

ἐξαιρεί τούς Κληρικούς ἀπό τό ἰσχύον σύστημα ἀξιολογήσεως πού ὁ νόμος τοῦ μεσοπροθέσμου ὀρίζει γιά τούς ὑπολοίπους δημοσίους Ὑπαλλήλους καί Λειτουργούς, καθὼς καί τό ἤδη ἐφαρμοζόμενο ἔντυπο Ἀξιολογήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ὅμως, κατόπιν προτροπῆς τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί προσωπικῶς τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, καί μέ ἀπόλυτο σεβασμό στό Πατριαρχικό καθεστῶς πού ἀπό αἰῶνες διέπει τήν Ἐκκλησία Κρήτης, ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης ἀξιοποίησε τή δυνατότητα καί τά εὐεργετήματα πού τῆς παρέχει ἡ *παρ. 6 τοῦ άρθρου 43 ν. 3848/2010 (Α΄ 71), νά ἐκδίδει κανονισμούς καί διοικητικές πράξεις κανονιστικοῦ περιεχομένου γιά τή ρύθμιση ἐσωτερικῶν θεμάτων πού ἀφοροῦν τήν ἴδια ἢ καί φορεῖς τῆς», καί προέβη στή σύνταξη τοῦ πρώτου Κανονισμοῦ τῆς «Περί Ἐφημερίων καί Διακόνων» τό Μάρτιο τοῦ 2013.*

Τό ἐγχείρημα ἦταν ἐπίπονο, διότι τά χρονικά περιθώρια ἦταν ἀσφυκτικά περιορισμένα. Τό σχέδιο τοῦ ἐν λόγῳ Κανονισμοῦ συντάχθηκε ἀπό εἰδική πρὸς τοῦτο ὀρισθεῖσα ἀπό τήν Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης Ἐπιτροπή, προεδρευομένη ἀπό τόν Σεβ. Μητροπολίτη Γορτύνης καί Ἀρκαδίας κ. Μακάριο, στήν ὁποία μετεῖχαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ρόδου κ. Κύριλλος ὡς παρατηρητής καί ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Δωδεκανήσου, ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιμ. Γρηγόριος Παπαθωμᾶς, Καθηγητής Κανονικοῦ Δικαίου τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, οἱ Νομικοὶ Σύμβουλοι τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κ.κ. Σπυρίδων Λιονάκης καί Ἐμμανουήλ Ἀνδρουλακάκης, ἐκπρόσωποι Κληρικοὶ τῆς Ἐνώσεως Συνδέσμων Κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης καί ὁ ὑποφαινόμενος ὡς Γραμματεὺς. Κατά τή σύνταξή του, ἡ ὁποία ἔλαβε χώρα σέ ταχύτατο χρόνο τόν Ιανουάριο τοῦ 2013, ἐλήφθη σοβαρά ὑπόψη ἡ ἰδιοπροσωπία τῶν Κληρικῶν τῆς Κρήτης καί τῆς Δωδεκανήσου, κανονικῶν κληρουχιῶν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας,

Ἐν συνεχείᾳ τό σχέδιο ὑπεβλήθη πρὸς ἔγκριση πρὸς τήν Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης. Κατά τή συζήτηση πού ἔγινε στίς 13 Φεβρουαρίου 2013 μετὰ τίς ἀνάλογες παρατηρήσεις καί βελτιώσεις, ἐγκρίθηκε ὁμόφωνα, καί ἀπεστάλη πρὸς τήν Ἁγία καί Ἱερά Σύνοδο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς ἔγκριση.

Μετὰ τίς τελικές παρατηρήσεις τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, τό κείμενο τοῦ Κανονισμοῦ ἀπεστάλη ἐγκεκριμένο στήν Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ἡ ὁποία τό υἱοθέτησε κατὰ τή συνεδρία τῆς 4ης Μαρτίου 2013.

Ἡ στιγμή αὐτή θεωρήθηκε ἱστορικῆς σημασίας γιά τήν Ἐκκλησία Κρήτης καί τόσο ἀπό τόν Σεβ. Πρόεδρο τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου Αρχιεπί-

σκοπο Κρήτης κ. Ειρηναίο, όσο και από όλους τους Σεβ. Αρχιερείς, οι οποίοι εξέφρασαν την ικανοποίησή τους, γιατί τό καταρτισθέν κείμενο αποτελεί καλή άπαρχή τής αξιοποίησης τής δυνατότητας καταρτίσεως και ψηφίσεως Κανονιστικῶν Διατάξεων, γιά τήν εύρυθμη λειτουργία τής Έκκλησίας Κρήτης.

Ήδη ὅπως γνωρίζετε καταρτίσθηκε, ψηφίστηκε και δημοσιεύθηκε ὁ 2ος Κανονισμός «Περί «συγκρότησης, σύγκλησης, λειτουργίας και άρμοδιοτήτων τῶν Μητροπολιτικῶν Συμβουλίων τής Ἱ. Αρχιεπισκοπῆς και τῶν Ἱ. Μητροπόλεων τής Έκκλησίας Κρήτης» και ἤδη ἐπεξεργάζονται ἀπό τήν Εἰδική Συνοδική Ἐπιτροπή τῶν Κανονισμῶν τής Ἱεράς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τής Έκκλησίας Κρήτης οἱ Κανονισμοί «Κώδικας περί Έκκλησιαστικῶν Ὑπαλλήλων τής Έκκλησίας Κρήτης» και «Περί Ἱερῶν Ναῶν και Ἐνοριῶν τής Ἱεράς Αρχιεπισκοπῆς και τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων τής Έκκλησίας Κρήτης».

Γ. Μετά τή δημοσίευση τοῦ ὡς ἄνω ὑπ' ἀριθ. 1/2013 Κανονισμοῦ τής Έκκλησίας Κρήτης «Περί Ἐφημερίων και Διακόνων» (Φ.Ε.Κ. Α' 65/12-3-2013), ἄρχισε ἕνας ἀγῶνας δρόμου μέ συνεχεῖς πιέσεις και παρεμβάσεις πρὸς τό ἀρμόδιο Ὑπουργεῖο Παιδείας και Ἐκπαίδευσης γιά τήν ἔκδοση σχετικοῦ Νομοθετήματος, προκειμένου νά ισχύσουν εἰδικά ὅσα ὀρίζονται στίς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 9 γιά τήν ἀξιολόγηση τῶν Κληρικῶν τής Έκκλησίας Κρήτης.

Τελικῶς, μετά ἀπό παρέλευση δέκα μηνῶν τό κατά τά ἀνωτέρω σύστημα ἀξιολόγησεως ἔγινε δεκτό και ἀπό τήν Ἑλληνική Πολιτεία μέ τή δημοσίευση τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 4218/2013 (Φ.Ε.Κ. Α' 268/10-12-2013) Νόμου, και εἰδικά ὅσα σαφῶς ὀρίζονται στό ἄρθρο 6, παράγραφος 3α και β, μέ τή τή διατύπωση τῶν ὁποίων διασφαλίζεται τό ἀναφερόμενο στόν Κανονισμό μας σύστημα ἀξιολόγησεως γιά τούς Κληρικούς τής Κρήτης και τής Δωδεκανήσου.

Αναφέρεται χαρακτηριστικά: 3α. «Ἐξαιρεῖται τῶν γενικῶν διατάξεων περί συστήματος ἀξιολόγησης τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ ν. 4024/2011 (Α' 226) και παραμένει σέ ισχύ τό ὑφιστάμενο εἰδικό σύστημα ἀξιολόγησης πού ἀφορᾷ στοὺς Κληρικούς τής Ὁρθοδόξου Έκκλησίας τής Κρήτης, ὅπως αὐτό περιγράφεται ἀπό τούς Ἱερούς Κανόνες και τούς κανονισμούς τής Ἱεράς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τής Έκκλησίας Κρήτης, πού ἐκδόθηκαν κατ' ἐξουσιοδότηση τής παρ. 6 τοῦ ἄρθρου 43 ν. 3848/2010 (Α' 71).

β) Οἱ Κανονισμοί τής Ἱεράς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τής Έκκλησίας Κρήτης πού ἐκδίδονται κατ' ἐξουσιοδότηση τής παρ. 6, τοῦ ἄρθρου 43, τοῦ ν. 3848/2010 (Α' 71) και ἀφοροῦν τήν ἐν γένει ὑπηρεσιακή κατάσταση τῶν Κληρικῶν τής Έκκλησίας Κρήτης, ἐφαρμόζονται ἀναλογικά και γιά τούς Κληρικούς τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων τής Δωδεκανήσου (Ρόδου, Κῶ και Νι-

σύρου, Λέρου, Καλύμνου καί Αστυπάλαιας, Καρπάθου καί Κάσου, καί Σύμης), τῶν Ἐνοριῶν καί τῶν Μονῶν τους, καθώς καί τῆς Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας Πάτμου. Ἡ ἀξιολόγηση τῶν Κληρικῶν τῶν ἀνωτέρω ἐκκλησιαστικῶν νομικῶν προσώπων γίνεται σύμφωνα μέ τούς κανονισμούς αὐτούς. Ὅπου στούς κανονισμούς αὐτούς συναντᾶται ὁ ὅρος «Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης» θά νοεῖται «Ἁγία καί Ἱερά Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου», ὅπου συναντᾶται ὁ ὅρος «Μητροπολιτικό Συμβούλιο» θά νοεῖται «ὁ Μητροπολίτης», ὅπου συναντᾶται ὁ ὅρος «ἐπίσημο Δελτίο τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης Ἀπόστολος Τίτος» θά νοεῖται «Δωδεκάνησος» καί ὅπου συναντᾶται ὁ ὅρος «Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή καί Ἱερές Μητροπόλεις τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης» θά νοεῖται «οἱ ἐν Δωδεκανήσῳ Ἱερές Μητροπόλεις καί ἡ Πατριαρχική Ἐξαρχία Πάτμου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου».

Ἔτσι, τέθηκε σέ ἰσχύ ὁ ὡς ἄνω Κανονισμός, μέ τόν ὁποῖο ἐπικαιροποιεῖται καί ἐναρμονίζεται πρός τόν βασικό Νόμο 4024/2011, τό σύστημα βαθμολογικῆς καί μισθολογικῆς ἐξελίξεως τῶν Κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης καί Δωδεκανήσου, πού μισθοδοτοῦνται ἀπό τό Δημόσιο. Κατόπιν αὐτοῦ, γιά πρώτη φορά συναρτᾶται κατά τρόπο δεσμευτικό ἡ ὑπηρεσιακή ἐξέλιξη τοῦ Κληρικοῦ μέ τό σύστημα ἀξιολογήσεώς του, ὅπως αὐτό περιγράφεται στό ἄρθρο 9 τοῦ ὡς ἄνω Κανονισμοῦ.

Δ. Μεταξύ τῶν 18 ἄρθρων τοῦ ἐν λόγω 1ου Κανονισμοῦ Περί Ἱερῶν ναῶν καί Ἐφημερίων, ὁ ὁποῖος ἐδράζεται νομικά στόν Ν. 4149/1961 «Περί Καταστατικοῦ Νόμου τῆς ἐν Κρήτῃ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας», τό ἄρθρο 9 ἀναφέρεται ρητά στήν ἀξιολόγηση τῶν Κληρικῶν.

Γίνεται ιδιαίτερη μνεία περί τῆς ἀξιολογήσεως τῶν Κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, κατ' ἐφαρμογή τοῦ προαναφερθέντος ὑπ' ἀριθ. 4024/2011 (Φ.Ε.Κ. 226/27-11-2011, τ. Α') Νόμου, τοῦ μεσοπροθέσμου.

Τό ἐντυπο ἀξιολογήσεως τῶν Κληρικῶν ἔχει ἀπλουστευθεῖ ἀπό τό ἀνάλογο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Παρουσιάζει τή δική μας ταυτότητα καί μαρτυρία. Ἔχει ἀπορριφθεῖ ἡ αὐτοαξιολόγηση τῶν Κληρικῶν καί ἀντ' αὐτῆς εἰσάγεται Ἐκθεση Πεπραγμένων κάθε Ἐφημερίου, ἡ ὁποία συντάσσεται κάθε χρόνο ἀπό τόν ἴδιο, μέ ὅλα ὅσα ἀκολουθοῦν τήν ἀξιολόγηση, γεγονός πού ὑποστηρίχθηκε καί ἐπαινέθηκε ἰδιαίτερος ἀπό τούς ἐκπροσώπους τῆς Ἐνώσεως Συνδέσμων Κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, πού, ὅπως προαναφέραμε, μετεῖχαν στίς ἐργασίας τῆς συντάξεώς του.

Ἐπίσης, υἱοθετήθηκε ἡ ἀπαραίτητη σύνταξη Ἀξιολογικῆς Ἐκθέσεως ἀπό τριμελῆ Ἐπιτροπή Κληρικῶν-Ἀξιολογητῶν, πού διορίζεται ἀπό τόν οἰκεῖο Μητροπολίτη καί ἡ ὁποία γιά νά συντάξει τήν ἐν λόγω Ἐκθεση λαμβάνει ὑπόψη της ὀκτώ (8) κριτήρια.

Κατ' ἐφαρμογήν τοῦ ἄρθρου 9, παρ. 2, τοῦ Κανονισμοῦ 1/2013, ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης δι' Ἀποφάσεώς Της (4-3-2013) ὄρισε τόν τύπο τῆς κατ' ἔτος συντασσομένης Ἐκθέσεως Ἀξιολογήσεως τῶν Ἐφημερίων καί Διακόνων τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς καί ἐκάστης Ἱερᾶς Μητροπόλεως τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης. Τό ἔντυπο τῆς Ἐκθέσεως Ἀξιολογήσεως πρέπει νά μελετηθεῖ ἀπό ὄλους τοὺς Κληρικούς, κυρίως ἀπό τοὺς ἐντεταλμένους ἀξιολογητές, καί νά χρησιμοποιηθεῖ γιά τὴν ἀξιολόγηση τῶν Κληρικῶν, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τό τρέχον ἔτος, ἀφοῦ ὅπως προαναφέραμε μόλις ἀπὸ τόν περασμένο Δεκέμβριο παρέχεται νομικά ἢ δυνατότητα ἐφαρμογῆς τοῦ Νόμου. Ἦδη μέχρι 31 Μαρτίου, ἐντὸς δηλαδή τοῦ πρώτου τριμήνου, ἔπρεπε νά εἶχε ὀλοκληρωθεῖ ἡ ἀξιολόγηση γιά τό παρελθόν ἔτος 2013.

«Ἄρθρο 9. Ἀξιολόγηση Ἐφημερίων.

1. Κάθε ἔτος συντάσσεται ἔκθεση ἀξιολογήσεως τοῦ Ἐφημερίου καί σύμφωνα μέ τίς κείμενες διατάξεις τῶν Νόμων τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας.

2. Ἡ ἀνωτέρω ἔκθεση καταρτίζεται κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πρώτου τριμήνου, κάθε ἔτους. Ὁ τύπος τῆς ἐν λόγῳ ἐκθέσεως ὀρίζεται μέ ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης.

3. Ἡ παραπάνω ἔκθεση ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μέρη. Στό πρῶτο μέρος αὐτῆς, ὅλοι οἱ Ἐφημέριοι ἀναπτύσσουν μέ ὑπευθυνότητα καί εὐσυνειδησία σέ ἔκθεση Πειπραγμένων, τὴν ἐν γένει Ἐφημεριακὴ τους διακονία καί δραστηριότητα, ἀλλὰ καί τὰ τυχόν προβλήματα πού ἀντιμετωπίζουν κατὰ τὴν ἄσκηση τοῦ ἔργου τους. Οἱ Ἐκθέσεις τῶν Ἐφημερίων ὑποβάλλονται στὴν οἰκεία Ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχή, ἐντὸς τοῦ μηνός Ἰανουαρίου, κάθε ἔτους. Ἡ μὴ ὑπόβολή τῆς ἐν λόγῳ Ἐκθέσεως δέν ἀναστέλλει τὴ διαδικασία ἀξιολόγησης καί λαμβάνεται ἀρνητικῶς ὑπόψη».

Ἀναλυτικῶς ἡ ἔκθεση Ἀξιολόγησης περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς:

α'. ΕΚΘΕΣΗ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ ΕΤΟΥΣ

Ε. Σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 9, παρ. 3, τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1/2013 Κανονισμοῦ, τό πρῶτο μέρος τῆς Ἐκθέσεως Ἀξιολογήσεως συντάσσεται ἀπὸ τόν ἴδιο τόν ἀξιολογούμενο Κληρικό. Εἶναι ἡ ἔκθεση Πειπραγμένων. Καί τοῦτο διότι ὁ ἀξιολογούμενος Κληρικός δέν ἀποτελεῖ μόνον τό ἀντικείμενο τῆς ἀξιολογήσεως, ἀλλὰ συμμετέχει σ' αὐτὴν ἐκφέροντας τόν δικό του λόγο καί καταθέτοντας τὴ δική του ἄποψη. Ἔτσι, ἐκπληρώνεται καί ἡ συνταγματικὴ ἐπιταγή περὶ προηγουμένης ἀκροάσεως τοῦ διοικουμένου (ἄρθρο 20 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος). Πρὸς τοῦτο δηλώνονται τὰ στοιχεῖα τοῦ προσώπου (βαθμὸς ἱερωσύνης, ὀνοματεπώνυμο) καί ἡ ὑφιστάμενη ὑπηρεσιακὴ του κατάσταση (κατηγορία, βαθμὸς, τίτλος θέσης), ὅπως καθορίζεται ἀπὸ τοὺς βασικούς τίτλους σπουδῶν, ἐκείνους δηλαδή πού λαμβάνονται ὑπ'

ὄψη γιά τήν κατάταξη τοῦ Κληρικοῦ σέ συγκεκριμένη μισθολογική κατηγορία (Π.Ε., Τ.Ε., Δ.Ε., Υ.Ε.) καί βαθμό (Α΄, Β΄, Γ΄, Δ΄, Ε΄, ΣΤ΄).

ΣΤ. Ὁ Κληρικός καλεῖται κάθε χρόνο νά περιγράψει μέ ὑπευθυνότητα καί εὐσυνειδησία στήν Ἐκθεση Πεπραγμένων του: α) τήν ἐν γένει Ἐφημεριακή του διακονία καί δραστηριότητα κατά τόν χρόνο τῆς Ἀξιολογήσεως (δηλαδή κατά τό παρελθόν ἔτος) καθώς καί τήν ἀνταπόκρισή του σ' αὐτά, καί β) τίς τυχόν δυσκολίες τίς ὁποῖες ἀντιμετώπισε κατά τήν ἐνάσκηση τῶν καθηκόντων του.

Ζ. Οἱ Ἐκθέσεις πεπραγμένων τῶν ἀξιολογουμένων Κληρικῶν ὑποβάλλονται στήν οἰκεία Ἐκκλησιαστική Ἀρχή, ἐντός τοῦ μηνός Ἰανουαρίου κάθε ἔτους. Ἡ ἐν λόγῳ Ἐκθεση δέν θεωρεῖται προαπαιτούμενη, γιά τό λόγο αὐτό καί ἡ μή ὑποβολή της δέν ἀναστέλλει τή διαδικασία ἀξιολόγησης, λαμβάνεται ὅμως, ἀρνητικῶς ὑπ' ὄψη.

Βέβαια, αὐτονόητο εἶναι ὅτι δέν εἶναι δυνατόν νά τοποθετηθοῦν κάτω ἀπό τό μικροσκοπιο τῆς ἀξιολογήσεως ὅλες οἱ πτυχές τῶν δραστηριοτήτων ἑνός Κληρικοῦ, λόγω τῆς ἰδιαίτερης φύσεως τοῦ λειτουργήματός του.

β΄. ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

Η. Κατά τό ἄρθρο 9, παρ. 4 τοῦ Κανονισμοῦ 1/2013, τό δεύτερο μέρος τῆς Ἐκθέσεως Ἀξιολογήσεως, ἡ λεγομένη Ἀξιολογητική Ἐκθεση τοῦ ἀξιολογούμενου Ἐφημερίου, συντάσσεται ἀπό τριμελῆ Ἐπιτροπή Κληρικῶν-Ἀξιολογητῶν τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς καί τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης καί Δωδεκανήσου, οἱ ὁποῖοι ὀρίζονται μέ Ἀπόφαση τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου.

Καί ἐδῶ ὑπάρχει ἡ βασική διαφοροποίηση ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, γιατί δέν εἶναι ἐξ ὀφικίου Ἀξιολογητές τά θεσμικά ὄργανα μίας Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπαρχίας (Πρωτοσύγκελλος, Γενικός Ἀρχιερατικός Ἐπίτροπος), ἀλλά δίδεται στήν οἰκεία Ἐκκλησιαστική Ἀρχή ἡ δυνατότητα νά ἀξιοποιήσει καί ἄλλους Ἀδελφούς, οἱ ὁποῖοι ἐνδεχομένως βλέπουν τά πράγματα κάτω ἀπό ἕνα ἄλλο πρίσμα καί πέρα ἀπό τά στεγανά πού πολλές φορές οἱ διοικητικές θέσεις ἐπιβάλλουν.

Θ. Οἱ ὀρισθέντες ἀπό τούς οἰκείους Σεβ. Μητροπολίτες Κληρικοί Ἀξιολογητές ἀξιολογοῦνται ἀπό τόν οἰκείο Ἀρχιερέα καί ἕνα Μέλος τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου, ὀριζόμενο ἀπό τό Συμβούλιο.

Ι. Μέ τή συμπλήρωση τοῦ νόμιμου χρόνου, προκειμένου νά κριθεῖ καί νά προαχθεῖ βαθμολογικῶς ὁ Ἐφημέριος, τό Μητροπολιτικό Συμβούλιο τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς καί τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, τό ὁποῖο ἐνεργεῖ γιά τήν περίπτωση αὐτή ὡς Ὑπηρεσιακό Συμβούλιο γιά τούς Ἐφημέριους, διαμορφώνει τήν κρίση του, λαμβάνοντας ὑπ' ὄψη ὅλες τίς ἐκθέσεις ἀξιολογήσεως τοῦ κάθε κρινόμενου, ὄλων τῶν παρελθόν-

των ἐτῶν μετὰ τὴν τελευταία του κρίση ἀπὸ τὸ Μητροπολιτικὸ Συμβούλιο.

Τὸν τελευταῖο λόγο δηλαδὴ γιὰ τὴ βαθμολογικὴ ἐξέλιξη τοῦ Κληρικοῦ τὴν ἔχει τὸ Μητροπολιτικὸ Συμβούλιο, στὴν πράξη ὁ Μητροπολίτης - Πρόεδρος τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου, πού ὁποῖο ἐνεργεῖ ὡς Ὑπηρεσιακὸ Συμβούλιο κρίσεως Ἐφημερίων, τὸ ὁποῖο βάσει τῶν Ἐκθέσεων Ἀξιολογήσεως καταρτίζει τοὺς πίνακες προακτέων ἢ μὴ.

ΙΑ. Ἡ ἀξιολόγηση Κληρικοῦ εἶναι ἐξ ὀρισμοῦ δύσκολη. Ἐκτός ἀπὸ τὴν Ἐκθεση Πεπραγμένων τοῦ Ἐφημερίου καὶ τὰ ὀκτώ (8) κριτήρια ἀξιολόγησεως, ὅπως σαφῶς περιγράφονται στὸ ἄρθρο 9 τοῦ Κανονισμοῦ Περί Ἐφημερίων καὶ Διακόνων τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ὁ Κληρικός Ἀξιολογητὴς πρέπει νὰ λάβει σοβαρῶς ὑπ' ὄψη, ὅτι ὑπάρχουν κάποια τμήματα τῆς ποιμαντικῆς διακονίας ἐξ ἀρχῆς ἀπόρρητα, ἢ καλυπτόμενα ἀπὸ τὴν ἀναγκαία διάκριση, ὥστε νὰ μὴν καθίστανται ἐμφανῆ (π.χ. τὸ ἀπόρρητο τῆς Ἐξομολογήσεως, ἢ προστασία προσωπικῶν δεδομένων τῶν βοηθουμένων ἀπὸ τίς προνοιακὲς δραστηριότητες τῆς Ἐκκλησίας κ.ἄ.).

Ἐν ὄψει αὐτοῦ, ἡ ἀξιολόγηση, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ ἀντικειμενικότητα καὶ σφαιρικότητα, καθίσταται δυσχερῆς. Ἡ δυσχέρεια ἐπιτείνεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἀξιολόγηση πρέπει νὰ ἀποτυπωθεῖ σὲ βαθμολογικὴ κλίμακα (ἀπὸ τὸ 0 ἕως τὸ 10), ἐνῶ γιὰ τοὺς κάτω τοῦ βαθμοῦ 4, ἀπαιτεῖται σαφῆς καὶ συγκεκριμένη αἰτιολογία, βάσει πραγματικῶν στοιχείων, ὅπως περιγράφονται στὸ ἔντυπο.

ΙΒ. Τὸ πρῶτο κριτήριο, τὸ ὁποῖο βαθμολογεῖται, εἶναι ἡ ἀφοσίωση τοῦ Κληρικοῦ μὲ ἔνθεο ζήλο στὰ ἱερατικά του καθήκοντα καὶ στὴν καλλιέργεια τῆς ἱερατικῆς του αὐτοσυνειδησίας, σύμφωνα μὲ τοὺς Θεῖους καὶ Ἱεροὺς Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν Ἱερά Παράδοσή της.

ΙΓ. Τὸ δεύτερο στοιχεῖο τῆς ἱερατικῆς του διακονίας, πού ἀξιολογεῖται, εἶναι ἡ συνέπεια τοῦ Κληρικοῦ καὶ ἡ προσήλωσή του στὴν ἄσκηση τῶν ἐφημεριακῶν καθηκόντων του, κατὰ τὸ λειτουργικὸ καὶ ποιμαντικὸ ἦθος καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν Ἐγκυκλίων τῆς Ἁγίας καὶ Ἱεῤῥας Συνόδου τοῦ Σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τῆς Ἱεῤῥας Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης καὶ τῶν οἰκείων Ποιμεναρχῶν,

Τὸ δεύτερο αὐτὸ κριτήριο περιλαμβάνει δύο ὑποομάδες: α) Τὴ συνέπεια καὶ τὴν προσήλωσή του κατὰ τὴν ἄσκηση τῶν ἐφημεριακῶν του καθηκόντων, σύμφωνα μὲ τὸ διαμορφωμένο καὶ παγιωμένο λειτουργικὸ καὶ ποιμαντικὸ ἦθος (φυσικὴ παρουσία τοῦ Κληρικοῦ στὸν Ἱερό Ναό, συνέπεια στὴν πραγματοποίησιν τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν καὶ τῶν ποιμαντικῶν δραστηριοτήτων, ἀνταπόκριση στίς ἀπαιτήσεις τῆς Ἑνορίας κ.λπ.) καὶ

β) Τὴ συνέπεια πού ἐπιδεικνύει ὁ Ἐφημέριος στὴν ἐφαρμογὴ τῶν Ἐγκυκλίων τῆς Ἁγίας καὶ Ἱεῤῥας Συνόδου τοῦ Σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχ-

χείου, τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης καί τῶν οἰκείων Ποιμεναρχῶν, καί τό κατά πόσο καί ἀποκλείει ἀπό τήν ἐφαρμογή τους ἢ ἀπό τήν ἐντόπια συνήθεια καί πρακτική καί αὐθαιρετεῖ.

Στό ἄρθρο 6, παρ. 2., τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1/2013 Κανονισμοῦ «Περί Ἐφημερίων καί Διακόνων τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης» περιγράφονται «τά καθήκοντα τοῦ Ἐφημερίου». Μεταξύ ἄλλων, ἀναφέρεται ὅτι ὁ Ἐφημέριος:

α. Τελεῖ ἀπαρεγκλίτως κατά τήν ἐκκλησιαστική τάξη, τό ἐκκλησιαστικό λειτουργικό ἦθος καί τίς ὁδηγίες καί ἐντολές τοῦ οἰκείου Ἱεράρχου, τῆ Θεία Λειτουργία, τά Ἱερά Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, τίς διατεταγμένες ἀπό τό Τυπικό τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας ἱερές ἀκολουθίες καί κάθε ἄλλη ἱεροπραξία. β. Ὅφειλε νά φέρεي τήν καθιερωμένη περιβολή καί ἀμφίεση τοῦ Κληρικοῦ. γ. Μετέχει στή Θεία Λειτουργία, στά Ἱερά Μυστήρια ἢ σέ ὅποιεσδήποτε ἄλλες Ἱερές Ἀκολουθίες ἐκτός τῶν ὁρίων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπαρχίας πού ὑπηρετεῖ, ἀφοῦ λάβει τήν κανονική ἄδεια τόσο τοῦ Ποιμενάρχου του, ὅσο καί τοῦ Ἀρχιερέα τῆς Ἐπαρχίας πού θά μεταβεῖ γιά νά ἱεροπραξί. δ. Πά νά τελέσει ὅποιαδήποτε ἱεροπραξία ἐντός τῆς ἴδιας Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπαρχίας σέ ἄλλη Ἐνορία, λαμβάνει ἄδεια ἀπό τόν Ἀρχιερατικό Ἐπίτροπο τῆς περιοχῆς καί ἐνημερώνει τόν Ἐφημέριο τῆς Ἐνορίας.

ΙΔ. Τό τρίτο στοιχεῖο τῆς ἱερατικῆς διακονίας τοῦ Ἐφημερίου, πού ἀξιολογεῖται, εἶναι ἡ πρόθυμη καί ἐπιμελής ἀνταπόκρισή του στά εἰδικά ἐφημεριακά καθήκοντα, τά ὅποια τοῦ ἀναθέτει ὁ οἰκεῖος Ἀρχιερεὺς, ὅπως τοῦ Προέδρου τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου, τοῦ ἱεροῦ κηρύγματος, τοῦ ὑπευθύνου νεότητος, τοῦ ὑπευθύνου φιλανθρωπικοῦ, προνοιακοῦ ἔργου ἢ τοῦ ἐνοριακοῦ φιλόπτωχου, κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης καί τομέων ἀνάπτυξης καί διάδοσης τῆς ταυτότητας τοῦ ὀρθόδοξου πολιτισμοῦ καί ζωῆς κ.ἄ.

Ἐδῶ βαθμολογεῖται ὁ τρόπος ποιμαντικῆς διακονίας τοῦ Ἐφημερίου, ὅπως αὐτή διαπιστώνεται στήν πράξη. Πῶς ἀνταποκρίνεται ὁ Ἐφημέριος στά Εἰδικά Ἐφημεριακά του καθήκοντα, πού τοῦ ἔχει ἀναθέσει ὁ οἰκεῖος Μητροπολίτης, (Πρόεδρος Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου, κήρυγμα, νεότητα, φιλανθρωπία, προνοιακές δομές, φιλόπτωχο, κοινωνική ἀλληλεγγύη, πολιτισμός) σύμφωνα μέ τά ἄρθρα 2 καί 6 τοῦ προαναφερθέντος Κανονισμοῦ «Περί Ἐφημερίων καί Διακόνων τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης».

Διαβάζομε στό Ἄρθρο 2 τοῦ προαναφερθέντος ὑπ' ἀριθ. 1 Κανονισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης: «Ἐφημέριοι Ἱερῶν Ἐνοριακῶν Ναῶν», τά ἑξῆς:

«1. Οἱ Ἐφημέριοι, Πρεσβύτεροι ἢ Διάκονοι, τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς καί τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, κανονικά χειροτονημένοι, ἐξαρτῶνται, σύμφωνα μέ τούς Θεῖους καί Ἱερούς Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας, ἀπό τόν οἰκεῖο Ἀρχιεπίσκοπο γιά τήν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Κρήτης καί ἀπό τούς οἰκεῖους Μητροπολίτες

γιά τίς Ἱερές Μητροπόλεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης καί μεριμνοῦν γιά τό καθόλου ἐνοριακό ἔργο τους, σύμφωνα μέ τίς ἐντολές καί ὁδηγίες τῶν κατά τόπους Ἀρχιερέων.

2. Οἱ Ἐφημέριοι τῆς παραγράφου 1 τοῦ παρόντος ἄρθρου διορίζονται μέ ἀπόφαση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἢ Μητροπολίτου, ἀντίστοιχα, μέ τήν ὁποία τοὺς ἀνατίθενται τά καθήκοντα τῆς λατρευτικῆς, ποιμαντικῆς, φιλανθρωπικῆς, προνοιακῆς καί διοικητικῆς δραστηριότητος καί τῆς ἐν γένει εὐρυθμῆς λειτουργίας τῶν Ἐνοριῶν τους, καί ἐν συνεχείᾳ μέ σχετικό διοικητικό ἔγγραφο τοῦ οἰκείου Ἀρχιερέως, διαβιβάζεται πρὸς τοὺς Ἐφημερίους ἡ εἰρημένη ἀπόφαση, γιά τήν ἐνάσκηση τῶν καθηκόντων τους».

Ἐπίσης, στό ἄρθρο 6 «Καθήκοντα Ἐφημερίου» ἀναφέρεται:

«1. Ὁ Ἐφημέριος ἐνεργεῖ σχετικά μέ τά καθήκοντά του πάντοτε ἐπ' ἀναφορά πρὸς τόν οἰκεῖο Ἀρχιερέα γιά τήν ἄσκηση τῆς λειτουργικῆς, πνευματικῆς, διοικητικῆς καί τῆς ἐν γένει ποιμαντικῆς διακονίας του σέ ὅλους τους τομεῖς τοῦ ἐνοριακοῦ ἔργου, μεριμνᾷ γιά τίς γενικότερες πνευματικές, φιλανθρωπικές, προνοιακές ἢ ἄλλες ἀνάγκες τῆς Ἐνορίας, σύμφωνα μέ ὅσα ἀναφέρονται στό ἄρθρο 2 τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ».

ΙΕ. Τό τέταρτο στοιχεῖο τῆς ἱερατικῆς του διακονίας, πού βαθμολογεῖται, εἶναι ἡ διαπροσωπική σχέση καί ἡ ἐν γένει ἀναστροφή τοῦ Ἐφημερίου μέ τοὺς ἐνορίτες του καί τήν κοινωνία γενικότερα.

Ὁ Ἐφημέριος, ὡς πνευματικός πατέρας τῆς Ἐνορίας του, λειτουργεῖ μέσα στά ὄριά της καί πρέπει νά εἶναι τό ὑπόδειγμα γιά τοὺς ἐνορίτες του. Ὅφειλε νά ἀποφεύγει κάθε ἐνέργεια, ἡ ὁποία θά μπορούσε νά προκαλέσει τόν σκανδαλισμό τῶν πιστῶν (ἄρθρο 6, παρ. 2 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1/2013 Κανονισμοῦ περί Ἐφημερίων καί Διακόνων).

Ἐπίσης, ὁ Ἐφημέριος δέν συμμετέχει σέ ξένες πρὸς τήν ἀποστολή τῆς Ἐκκλησίας ὀργανώσεις, δέν ἀναμιγνύεται σέ κομματικές ἢ πολιτικές παρατάξεις καί δέν ἀναδέχεται κοσμικές φροντίδες, οἱ ὁποῖες συγκρούονται μέ τήν ιδιότητά του ὡς Κληρικοῦ καί θά μπορούσαν νά διασαλεύσουν τήν ἐνότητα τῶν πιστῶν (ἄρθρο 6, παρ. 2, ἐδάφιο ε', τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1/2013 Κανονισμοῦ).

ΙΣΤ. Τό πέμπτο στοιχεῖο τῆς ἱερατικῆς του διακονίας, πού βαθμολογεῖται εἶναι ἡ συμμετοχή του στίς πάσης φύσεως ἐκδηλώσεις (ἱερατικές συνάξεις, ὁμιλίες, ἐπετειακές ἐκδηλώσεις, σεμινάρια κ.ἄ.), πού διοργανώνονται ἀπό τήν οἰκεῖα Ἐκκλησιαστική Ἀρχή, ἡ συνεργασία του μέ αὐτή, ἡ ἐγκαίρη ἀπάντηση σέ ἐγκυκλίους-προσκλήσεις τοῦ Ποιμενάρχου του καί ἡ ἐν γένει ἐκκλησιαστική ὑπακοή του στίς ποιμαντικές κατευθύνσεις καί προτροπές του.

Σύμφωνα μέ τά ἄρθρα 1 καί 2 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1/2013 Κανονισμοῦ περί Ἐφημερίων καί Διακόνων τῆς Ἐκκλησίας, Ἐφημέριοι εἶναι οἱ Πρεσβύτεροι

καί οἱ Διάκονοι, ὑπηρετοῦν στίς Ἐνορίες τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης καί Δωδεκανήσου, πού ἀποτελοῦν τά βασικά κύτταρα τῆς κανονικῆς ὀργανώσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, ἀναμφιβόλως ἐργάζονται καί διακονοῦν σέ αὐτές, γιά τήν ἐν γένει καλή λειτουργία τους. Εἶναι κανονικά χειροτονημένοι, ἐξαρτῶνται, σύμφωνα μέ τούς Θείους καί Ἱερούς Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας, ἀπό τόν οἰκεῖο Ἀρχιεπίσκοπο γιά τήν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Κρήτης καί ἀπό τούς οἰκείους Μητροπολίτες γιά τίς Ἱερές Μητροπόλεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης καί μεριμνοῦν γιά τό καθόλου ἐνοριακό ἔργο τους, σύμφωνα μέ τίς ἐντολές καί ὁδηγίες τῶν κατά τόπους Ἀρχιερέων.

Ἐπομένως, τό πρῶτιστο πού βαθμολογεῖται εἶναι ἡ ἀρμόζουσα συμπεριφορά καί συνεργασία τοῦ Ἐφημερίου μέ τήν οἰκεία Ἐκκλησιαστική Ἀρχή, ἡ ἀνταπόκρισή του στίς πάσης φύσεως ἐκδηλώσεις πού διοργανώνονται ἀπό αὐτήν, ὅπως ἱερατικές συνάξεις, ὁμιλίες, σεμινάρια (κυρίως γιά τήν εἰδική κατάρτιση καί ποιμαντική ἐπιμόρφωση τῶν Κληρικῶν), ἡμερίδες, ἐπετειακές ἐκδηλώσεις κ.ἄ. ἡ ἔγκαιρη ἀπάντηση σέ ἐγκυκλίους προσκλήσεις τοῦ ἐπιχωρίου Μητροπολίτου καί γενικά ἡ ὑπακοή του στίς ποιμαντικές κατευθύνσεις καί προτροπές του.

Ὁ Κληρικός, ὅπως λέγει ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος, εἶναι σημαντικό νά εἶναι «ἡρμοσμένος τῷ ἐπισκόπῳ ὡς χορδαί κιθάρα», ὄχι μόνον γιά τόν ἑαυτό του, ἀλλά γιατί γίνεται ἐπί πλέον ἡ γέφυρα ἐνότητος καί ὁ σύνδεσμος τοῦ ποιμνίου τῆς Ἐνορίας πρὸς τόν Ἐπίσκοπο. Ἐπομένως, πέραν τῆς ἀρμόζουσας συμπεριφορᾶς καί συνεργασίας μέ τήν οἰκεία ἐκκλησιαστική ἀρχή, ἀπαραίτητη καί ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ εἶναι καί ἡ δέουσα συμπεριφορά καί ἡ διαπροσωπική σχέση πρὸς τό Χριστεπώνυμο πλήρωμα ὡστε νά θεωρεῖ τόν Ἱερέα ὡς πατέρα τοῦ (κριτήριο δ').

ΙΖ. Τό ἕκτο στοιχεῖο τῆς ἱερατικῆς του διακονίας, πού βαθμολογεῖται εἶναι ἡ συμμετοχή του σέ Θεολογικές Μεταπτυχιακές σπουδές, Προγράμματα Δία Βίου Μάθησης καί γενικά σέ Ἐπιμορφωτικά Ἐκκλησιαστικά Σεμινάρια καί ἄλλα συναφῆ ἀπό πιστοποιημένους Φορεῖς.

Ὁ Ν. 4024/2011 ἐπιβάλλει νά λαμβάνεται ὑπ' ὄψη ἡ ἐπιμόρφωση, ἡ ὁποία πραγματοποιεῖται ἀπό πιστοποιημένους πρὸς τοῦτο φορεῖς. Οἱ βεβαιώσεις τέτοιων φορέων λαμβάνονται ὑπ' ὄψη κατά τήν ἀξιολόγηση τῶν Κληρικῶν. Ἐπειδή ὅμως, λόγοι ποιμαντικῆς ἀναγκαιότητος ἐπιβάλλουν τήν ἴδρυση Εἰδικῶν Ἐπιμορφωτικῶν Σχολῶν ἢ Σεμιναρίων γιά τήν εἰδική κατάρτιση καί ποιμαντική ἐπιμόρφωση τῶν Κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης καί Δωδεκανήσου, ὅπως προβλέπεται στό ἄρθρο 8, παρ. 2 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 1/2013 Κανονισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ἡ συμμετοχή σέ αὐτά καί τό Πιστοποιητικό Ἐπιμορφώσεως πού παρέχουν συνεκτιμᾶται στήν ἀξιολόγηση τῶν Ἐφημερίων καί στήν προαγωγή τους.

Αυτόνοητο είναι ὅτι πρωταρχική ἀναγκαιότητα ἀποτελεῖ ἡ ἐπιμόρφωση τῶν Κληρικῶν ἀπό πιστοποιημένο φορέα, καί ὅλα τα ὑπόλοιπα χαρακτηρίζονται ὡς συμπληρωματικά.

ΙΗ. Τό ἔβδομο στοιχεῖο τῆς ἱερατικῆς του διακονίας, πού βαθμολογεῖται εἶναι ἡ συνέπεια τοῦ Ἐφημερίου ὡς πρὸς τὴν προστασία καί διαφύλαξη τῶν Ἱερῶν Ναῶν, τῆς κινητῆς καί ἀκίνητης περιουσίας, τὴν ἔγκαιρη κατάθεση τῶν προϋπολογισμῶν, ἀπολογισμῶν καί ἡ τακτοποίηση τῶν κατὰ Νόμο ὑποθέσεων τῆς Ἑνορίας, ὄλων τῶν ἐν γένει ὑποχρεώσεων καί καθηκόντων του πρὸς τὴν Ἐκκλησία, τὴν οἰκεία Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή ἢ Ἱερά Μητρόπολη καί τὴν Ἑλληνική Πολιτεία, καθὼς καί τῶν πάσης φύσεως ἐκκλησιαστικῶν εἰσφορῶν.

Σύμφωνα μέ ὅσα ἀναφέρονται στό ἄρθρο 6, παρ. 3β, τοῦ προαναφερθέντος ὑπ' ἀριθ. 1/2013 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἐφημερίων καί Διακόνων» τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, μεταξύ τῶν ἄλλων καθηκόντων, ὁ Ἐφημέριος: «Ὀργανώνει τό γραφεῖο τῆς Ἑνορίας, τηρεῖ μέ συνέπεια τά Βιβλία Πρωτοκόλλου, Πράξεων τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου, Βαπτίσεων, Γάμων, Πιστοποιητικῶν ἀγαμίας, Ταμείου, Κτηματολογίου, ἐνημερώνει ὄλους τοὺς φακέλους τοῦ Ἀρχείου καί ὅποια ἄλλα παραγγεῖλει ὁ οἰκεῖος Ἀρχιερεὺς καί τό Μητροπολιτικό Συμβούλιο, καί μεριμνᾷ γιά τὴν καταγραφή σέ εἰδικό βιβλίο καί διαφύλαξη τῶν ἱερῶν κειμηλίων καί τὴ χρηστή διαχείριση καί ἀξιοποίηση τῆς κινητῆς καί ἀκίνητης περιουσίας τῆς Ἑνορίας.

Ὁ Ἐφημέριος ἀξιολογεῖται στό κατὰ πόσο ἐπιτελεῖ μέ συνέπεια καί ζῆλο καί τά διοικητικά του καθήκοντα, συνάμα μέ τά πνευματικά. Βαθμολογεῖται ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο διαχειρίζεται καί διασφαλίζει τὴν κινητὴ καί ἀκίνητη περιουσία τῆς Ἑνορίας, ἡ διαποίμανση τῆς ὁποίας τοῦ ἔχει ἀνατεθεῖ, ἂν εἶναι συνεπής ὡς πρὸς τὴν κατάθεση τοῦ Προϋπολογισμοῦ καί Ἀπολογισμοῦ τῆς Ἑνορίας πρὸς τό Μητροπολιτικό Συμβούλιο, ἂν τακτοποιεῖ τίς νόμιμες ὑποχρεώσεις του πρὸς τὴν οἰκεία Ἐκκλησιαστική Ἀρχή καί τὴν Πολιτεία (κατάθεση νόμιμων εἰσφορῶν πρὸς τὴν Μητρόπολη, φορολογική δήλωση, καταβολὴ φόρων κ.λπ.).

ΠΟΙΝΕΣ

ΙΘ. Στό τέλος τῆς Ἐκθέσεως Ἀξιολογήσεως καί πρό τῆς θεώρησής της ἀπό τόν οἰκεῖο Μητροπολίτη, ἀναγράφονται οἱ πειθαρχικές ποινές, οἱ ὁποῖες κατεγνώσθησαν σέ βάρος τοῦ ἀξιολογούμενου Κληρικοῦ κατὰ τό παρελθόν ἔτος, τόσο οἱ ἐκκλησιαστικές, ὅσο καί οἱ κοσμικές. Πιά λόγους προστασίας τῶν προσωπικῶν δεδομένων οἱ ποινές καταχωρίζονται χωρίς νά προσδιορίζεται, οὔτε κἀν γενικῶς, τό παράπτωμα ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποῖου ἐπιβλήθηκαν (π.χ. «ἀργία ἐνός μηνός» καί ὄχι «ἀργία ἐνός μηνός ἔνεκεν πλημμελοῦς ἐκτελέσεως τῶν ἐφημεριακῶν καθηκόντων»). Οἱ ποινές δέν

υπόκεινται σέ (άρνητική) βαθμολόγηση. Καταχωρίζονται καί λαμβάνονται υπ' ὄψη ἀπό τό Μητροπολιτικό Συμβούλιο κατά τή διαδικασία συντάξεως τῶν πινάκων προακτέων καί μή προακτέων τοῦ ἄρθρου 8, παρ. 2 τοῦ Ν. 4024/2011.

ΘΕΩΡΗΣΗ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ

Κ. Ἡ Ἐκθεση Ἀξιολογήσεως τοῦ Ἐφημερίου ἢ Διακόνου, ὀλοκληρώνεται μέ τήν θεώρησή της ἀπό τόν οἰκεῖο Μητροπολίτη.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΕΝΤΥΠΟΥ

ΚΑ. Σύμφωνα μέ τήν ισχύουσα νομοθεσία ἡ Ἐκθεση Ἀξιολογήσεως συμπληρώνεται κατά τόν μήνα Ἰανουάριο καί ἀφορᾷ στό παρελθόν ἔτος. Ἡ ἀξιολόγηση τῶν Κληρικῶν ἐπιβάλλεται πλέον, καθ' ὅτι σύμφωνα μέ τίς διατάξεις τοῦ Ν. 4024/2011 δέν θά προάγονται αὐτόματα ὅλοι οἱ Κληρικοί σέ ἀνώτερη βαθμολογική καί μισθολογική βαθμίδα. Ἐπομένως, τό Μητροπολιτικό Συμβούλιο, τό ὁποῖο σύμφωνα μέ τό ἄρθρ. 6, παρ. 7, τοῦ Κανονισμοῦ 2/2014 (Α' /66/12-3-2014) «Περί συγκρότησης, σύγκλησης, λειτουργίας καί ἀρμοδιοτήτων τῶν Μητροπολιτικῶν Συμβουλίων τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς καί τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης», ἐπέχει θέση Ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου, ἀποφαίνεται πόσοι καί ποιοί Κληρικοί θά προαχθοῦν, ἐπί τῆ βάσει τῶν κατά τά παρελθόντα ἔτη συνταχθεῖσῶν Ἐκθέσεων Ἀξιολογήσεως.

ΚΒ. Ἐκθεση Ἀξιολογήσεως συντάσσεται γιά ὅλους τούς Ἐφημερίους καί τούς Διακόνους, καθώς ἐπίσης καί γιά τούς Ἱεροκήρυκες.

ΚΓ. Οἱ Κληρικοί πού διακονοῦν μέ ἀπόσπαση σέ Ἐπαρχίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καί ἄλλοῦ, ἀξιολογοῦνται κατά τόν παρόντα Κανονισμό ἀπό τόν οἰκεῖο Ἀρχιερέα, μετά ἀπό ἐνημερωτική Ἐκθεση τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς στήν ὁποία εἶναι ἀποσπασμένοι, σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 11, παρ. 2 τοῦ Κανονισμοῦ.

Δηλαδή συντάσσεται καί γι' αὐτούς ἡ σχετική Ἀξιολογητική Ἐκθεση καί λαμβάνεται υπ' ὄψη ἀντί ἡ Ἐκθεση Πεπραγμένων ἢ ἐνημερωτική Ἐκθεση τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς, στήν ὁποία εἶναι ἀπεσπασμένοι.

ΚΔ. Οἱ Λαϊκοί Ἐκκλησιαστικοί Ὑπάλληλοι, σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 16, παρ. 4 καί 5, προσωρινά ἀξιολογοῦνται ἀπό τό Μητροπολιτικό Συμβούλιο μέχρι τήν ἔκδοση σχετικοῦ εἰδικοῦ Κανονισμοῦ γιά αὐτούς.

ΚΕ. Ἡ σύνταξη τῆς Ἀξιολογητικῆς Ἐκθέσεως πρῶτα ἀπό τόν ἀξιολογούμενο καί ἔπειτα ἀπό τούς ἀξιολογητές, γίνεται συμφώνως πρός τά προεκτεθέντα καί μέ σημείωση πραγματικῶν γεγονότων καί στοιχείων. Προσωπικοί χαρακτηρισμοί ἢ ἐκτιμήσεις πρέπει νά ἀποφεύγονται. Ἡ βαθμολογία πρέπει νά εἶναι ἀντικειμενική, προσεκτική καί μέ μεγάλη διάκριση ἐκ μέρους

τῶν ἀξιολογητῶν. Δέν εἶναι δυνατόν νά βαθμολογοῦνται ὅλοι μέ τήν ἴδια βαθμολογία, διότι μέ τόν τρόπο αὐτόν ἀδικοῦνται οἱ ἐργατικοί καί ἐπαναπαύονται οἱ ράθυμοι.

ΚΣΤ. Κατά τῆς ἀποφάσεως τοῦ οἰκείου Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου γιά τήν περί βαθμολογικῆς προαγωγῆς ἢ μή τοῦ Ἐφημερίου κρίση του, ὁ Ἐφημέριος δικαιούται νά ἀσκήσει προσφυγή ἐνώπιον τῆς Ἱεράς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, διά τοῦ οἰκείου Ἱεράρχου, ἢ ὅποια ἐκδικάζεται Συνοδικῶς ἀπό αὐτή». Ὁ Νόμος δίδει τό δικαίωμα στους μή προακτέους νά ἀσκήσουν προσφυγή ἐνώπιον τῆς Ἱεράς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου καί νά ἐκζητήσουν τή δικαίωσή τους.

ΚΖ. Σύμφωνα μέ τίς διατάξεις τοῦ Ν. 4024/2011, βαθμολογική ἐξέλιξη τῶν Κληρικῶν θά πραγματοποιηθεῖ τόν Μάιο τοῦ 2014. Ὡς τότε ὀφείλουν οἱ Ἱερές Μητροπόλεις νά ἐπιμεληθοῦν τήν σύνταξη τῶν Ἐκθέσεων Ἀξιολογήσεως, οἱ ὅποιες θά χρησιμεύσουν στό Μητροπολιτικό Συμβούλιο, προκειμένου νά ἀποφανθεῖ περί τῶν προακτέων καί τῶν μή προακτέων Κληρικῶν. Ὡς τότε, ἀνάλογα μέ τά ἔτη ὑπηρεσίας, οἱ Κληρικοί, ὅπως γνωρίζετε, ἀπολαμβάνουν μόνο μισθολογικῆς ὠρίμανσης, σέ ἀνώτερο κλιμάκιο τοῦ βαθμοῦ, στόν ὁποῖο ἔχουν ἤδη καταταγεῖ μέ τήν ἔνταξη στό Ἐνιαῖο Μισθολόγιο.

Καί κάποιες γενικές παρατηρήσεις ἐπί τοῦ διαδικαστικοῦ, οἱ ὅποιες πιστεύω ὅτι μετά τό πέρασ τῆς σημερινῆς μας συναντήσεως πρέπει νά διευκρινισθοῦν γιά νά ἀκολουθηθεῖ ἀπό ὅλους τοὺς ἀξιολογητές Κληρικούς μία κοινή πορεία.

ΚΗ. Κατά τή συμπλήρωση τῆς ἀξιολογικῆς ἐκθέσεως ἀπό τοὺς ὀρισθέντες ἀξιολογητές, προκύπτουν σαφεῖς δυσκολίες κατά τήν ἐφαρμογή τῆς διαδικασίας, οἱ ὅποιες χρήζουν διευκρινήσεως. Πόσες μονάδες μπορεῖ νά εἶναι ἢ ἀπόκλιση ἀνάμεσα στους τρεῖς ἀξιολογητές; Πῶς δικαιολογεῖται; Ὁ ἕνας ἀξιολογητής βλέπει τήν βαθμολογία τοῦ ἄλλου; Ὁ μέσος ὅρος τῆς βαθμολογίας προέρχεται ἀπό τό κάθετο ἢ τό ὀριζόντιο ἄθροισμα; Μπορεῖ κάποιος ἀξιολογούμενος νά ζητήσῃ ἐξάιρεση, ἐπικαλούμενος βάσιμες ὑπόνοιες μεροληψίας ἐκ μέρους κάποιου ἀξιολογητῆ; Μπορεῖ γιά τή βαθμολογία τῶν κριτηρίων τοῦ ἄρθρου 9, παρ. 7 γ' (εἰδικά ἐφημεριακά καθήκοντα), νά ζητήσῃ ὁ ἀξιολογητής τή βοήθεια τοῦ Προϊσταμένου τοῦ ἀξιολογούμενου Κληρικοῦ (π.χ. Πρωτοσυγκέλλου, Γενικοῦ Ἀρχιερατικοῦ, Γενικοῦ Ὑπευθύνου Νεότητος ἢ Γενικοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου κ.λπ.) ἢ νά τόν βαθμολογήσῃ ἐκεῖνος γιά αὐτά τά κριτήρια;

Τέλος νά ἀναφέρω ὅτι ὁ ἀξιολογούμενος ἔχει τό δικαίωμα νά δεῖ τή συμπληρωμένη Ἐκθεση Ἀξιολογήσεώς του, καί ἐάν τό ζητήσῃ νά λάβῃ ἀντίγραφο αὐτῆς.

Σεβασμιώτατοι, Σεβαστοί Πατέρες,

Όπως παρατηρεί ό π. Άδαμάντιος Αύγουστίδης στό έργο του «Ποιμένας και θεραπευτής» (έκδ. Άκρίτας, σ.108-114): «Ό όρθόδοξος ιερέας είναι καταρχήν και κατά κύριο λόγο ό ποιμένας και πατέρας μιās εύχαριστιακής κοινότητας. Η έμπνευση και οι προϋποθέσεις τής διακονίας του έχουν ως πηγή και ως κριτήριο όρθοπραξίας τό πρωταρχικό του έργο, πού είναι ή προσφορά τής Θείας Εύχαριστίας και, κατά φυσική συνεπαγωγή, ό διά τών μυστηρίων άγιασμός τών έν Χριστῶ τέκνων του. Ταυτοχρόνως είναι ό κατεξοχήν υπεύθυνος για τή διδαχή -"έργω" και "λόγω"- τών ούσιωδών τής πίστεως. Πυρηνικός και θεμελιώδης στόχος τής διακονίας του είναι ή έσχολογική νοηματοδότηση τής ζωής του λαού του Θεού, ή έν Χριστῶ σωτηρία.

Η κοινωνική διακονία του ποιμνίου του δέν αποτελεί πάρεργο αλλά θεμελιώδες έργο, διά του οποίου γίνεται όρατή και μεθεκτική ή παρουσία τής αγάπης του Θεού. Άν αυτό τό έργο δέν ήταν σημαντικό, δέν θά προέβαινε ή πρώτη Έκκλησία στην έκλογή τών έπτά διακόνων, ούτε θά είχε λαμπρυνθεί ή ιστορική παρουσία τής Έκκλησίας μέ τόσα έργα φιλανθρωπίας και άρωγής τών "κοπιώντων και πεφορτισμένων"».

Σίγουρα άναρωτιόμαστε όλοι μας και έκφράζομε σαφείς έπιφυλάξεις κατά πόσο χρειάζεται ή αξιολόγηση τών Κληρικῶν, και πόσο θά βοηθήσει στην πνευματική μας πρόοδο και προκοπή. Είναι αναγκαίο κακό ή αξιολόγηση, γίνεται για τό καλῶς νοούμενο συμφέρον τής Έκκλησίας και τών Κληρικῶν μας ή αποτελεί έπιταγή τής Δημόσιας Διοίκησης πού πρέπει απλῶς νά άκολουθηθεί;

Προσωπικά θεωρῶ ότι ό θεσμός τής αξιολόγησης δέν άδικεί κανένα. Η αξιολόγηση δέν θεωρείται προκρούστεια μέθοδος ούτε μετρά ποσοτικά τίς επιδόσεις του Κληρικού, πόσους άγιασμούς τέλεσε, πόσα εύχέλαια, πόσους άνθρώπους έξομολόγησε κ.λπ. Άς θυμηθοῦμε τήν παραβολή τών ταλάντων. Έκεί νομίζω, σ' αυτό τό πνεῦμα και τήν προοπτική πρέπει νά έντάξομε τήν αξιολόγηση.

Σέ λίγες μέρες θά ψάλλομε και πάλιν: «*Του κρύψαντος τό τάλαντον, τήν κατάκρισιν, άκούσασα ψυχή, μή κρύπτε λόγον Θεού, κατάγγελλε τά θαυμάσια αυτου, ίνα πλεονάζουσα τό χάρισμα, εισέλθης, εις τήν χαράν του Κυρίου σου*». Και «*Ιδού σοί τό τάλαντον, ό Δεσπότης έμπιστεύει ψυχή μου, φόβω δέξαι τό χάρισμα, δάνεισαι τῷ δεδωκότι, διάδος πτωχοίς, και κτήσαι φίλον τον Κύριον*».

Άς δοῦμε τήν αξιολόγηση ως άφορμή νά μήν κρύψομε τό τάλαντο τής ιερωσύνης και τής διακονίας του λαού του Θεού πέρα από τή Θεία Λειτουργία, νά μήν τό θάψομε στη γή τής άπραξίας και άμέλειας, αλλά νά τό

αυξήσουμε κατά Χριστόν και ἐν Χριστῷ γιά τήν πνευματική μας πρόοδο και τήν προαγωγή τοῦ ποιμνίου μας.

Γνωρίζομε σαφῶς ὅτι τό ἔργο τοῦ εὐσυνείδητου Κληρικοῦ καί τά πνευματικά του χαρίσματα δέν ἀξιολογοῦνται οὔτε μπαίνουν σέ ἀνθρώπινη ζυγαριά. Ἡ ἀξιολόγηση δέν μετρά οὔτε ἀποτυπώνει τίς ἀρετές καί τήν πνευματική του προσφορά. Ὡστόσο, τό ἔργο τοῦ Κληρικοῦ μπορεῖ νά προσδιορισθεῖ ἀπό τήν Ἐκκλησία καί ἀπό τόν Ἐπίσκοπο, ὁ ὁποῖος ἀξιολογώντας τά φυσικά καί ἐπίκτητα χαρίσματά του τόν τοποθετεῖ σέ συγκεκριμένα Ἐνορία καί τοῦ ἀναθέτει καθορισμένη ἀποστολή καί διακονία, προκειμένου νά προαχθεῖ σύνολο τό πνευματικό ἔργο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

Ἐπ' αὐτήν τήν ἔννοια τό ἔργο τοῦ Κληρικοῦ μπορεῖ νά ἀξιολογηθεῖ, μέ γνώμονα τίς ἰδιαίτερες συνθήκες καί τίς ἀπαιτήσεις τῆς Ἐνορίας στήν ὁποία διακονεῖ καί μέ βάση τό ἀναμενόμενο ἔργο πού καλεῖται νά προσφέρει σύμφωνα μέ τίς προσωπικές του δυνατότητες. Καί ἐπίσης δύνανται νά προσδιορισθοῦν τά κριτήρια διακονίας καί οἱ ποιμαντικές ἀπαιτήσεις, οἱ ὁποῖες καί ἀσφαλῶς γνωρίζονται ἐπαρκῶς ἀπό τόν κύριο ὑπεύθυνο γιά τίς ψυχές ὄλων τῶν πιστῶν τῆς Μητροπόλεως, τόν Ἐπίσκοπο, ὁ ὁποῖος καί τίς κάνει γνωστές κάθε φορά στούς συνεργάτες του, στούς Ἀξιολογητές Κληρικούς πού ὀρίζει.

Οἱ ἀπαιτήσεις τῆς Ἐκκλησίας, ἐκφράζονται μέ τήν τοποθέτησή μας σέ συγκεκριμένη Ἐνορία ἀπό τόν Ἐπίσκοπο, γιά νά ἐπιτελέσομε συγκεκριμένο ἔργο, ἀνάλογα μέ τά φυσικά καί ἐπίκτητα χαρίσματα-τάλαντά μας.

Καί ἡ ἀπόδοσή μας ἀξιολογεῖται σέ συνάρτηση μέ τίς ἰδιαίτερες συνθήκες στίς ὁποῖες διακονοῦμε καί ἡ ἀξιολόγηση πρέπει νά ἔχει κάθε φορά μέτρο σύγκρισης τόν ἴδιο τόν ἀξιολογούμενο καί νά μήν γίνεται σύγκριση ἀνάμεσα σέ συνεφημερίους τῆς ἴδιας Ἐνορίας, ἐνδεχομένως τῆς ἴδιας Μητροπόλεως ἢ μεταξύ Ἱερῶν Μητροπόλεων.

Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τήν προσοχή σας.

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης

Σύγχρονες μορφές και μέθοδοι αξιολόγησης¹

Γεώργιος Γτριλιγκᾶς
Σχολικός Σύμβουλος Θεολόγων

Ἡ σχεδιαζόμενη αξιολόγηση τῶν κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης καί Δωδεκανήσου, ὅπως ἔχει θεσπισθεῖ καί ἀναμένεται νά ἐφαρμοσθεῖ, ἔχει ὡς ἀφετηρία μία εὐρύτερη μεταρρυθμιστική προσπάθεια, ἡ ὁποία προωθείται ἀπό τήν κεντρική κρατική διοίκηση καί στοχεύει στήν εἰσαγωγή δομῶν καί διαδικασιῶν αξιολόγησης σέ ὅλους τοὺς δημόσιους καί κρατικούς θεσμούς, μέ στόχο τήν πληρέστερη ἐποπτεία καί ἀποτίμηση τῆς λειτουργίας τῶν τελευταίων καί τή βελτιωτική ἀνασυγκρότησή τους². Κομβικό σημεῖο στήν ἐπιχειρούμενη μεταρρύθμιση εἶναι ἡ αξιολόγηση τοῦ στελεχιακοῦ δυναμικοῦ τῶν δημόσιων ὑπηρεσιῶν καί θεσμῶν, μέ βασική διάσταση, τουλάχιστον ὅπως διακηρύσσεται στά ἐπίσημα νομικά καί θεσμικά κείμενα, τήν ἀξιολογική διερεύνηση ποιοτικῶν χαρακτηριστικῶν τῶν ιδίων καί τοῦ ἔργου πού ἐπιτελοῦν. Στό πλαίσιο αὐτό, ἤδη ἔχουν εἰσαχθεῖ ἢ προγραμματίζεται νά εἰσαχθοῦν ἀξιολογικές διαδικασίες σέ διάφορους τομεῖς τῆς κρατικῆς μηχανῆς καί τῆς δημόσιας διοίκησης³.

Ἡ θέσπιση καί ἡ ἐφαρμογή τῆς αξιολόγησης τῶν κληρικῶν, μέ παρόμοιους κανόνες, διαδικασίες καί γραφειοκρατικές προσεγγίσεις ὅπως αὐτές πού ἐφαρμόζονται στοὺς λοιπούς δημόσιους λειτουργούς, γεννᾶ εὐλόγα ἐρωτήματα, γύρω ἀπό τή συμβατότητα τῆς αξιολόγησης μέ τό λειτούργημα τοῦ κληρικοῦ καί τίς ἐνδεχόμενες δυσκολίες τοῦ ἐγχειρήματος, λόγω τοῦ ιδιόμορφου χαρακτήρα τοῦ ἱερατικοῦ λειτουργήματος καί τῆς ποιμαντικῆς διακονίας.

Ἡ ἔννοια τῆς αξιολόγησης δέν εἶναι ἄγνωστη στήν ἐκκλησιαστική διδα-

¹ Εἰσήγηση-Παρουσίαση στό 1^ο Σεμινάριο Ἐπιμόρφωσης Κληρικῶν Ἀξιολογητῶν τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης καί Δωδεκανήσου, τό ὅποιο ἔγινε στήν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης, στίς 7 Ἀπριλίου 2014. Οἱ ἀναφορές στό θεσμικό καί νομικό πλαίσιο περί τήν αξιολόγηση ἀφοροῦν στό καθεστῶς τό ὅποιο ἴσχυε μέχρι τότε.

² Βλ. Ν. 4024/2011, «Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, ενιαίο μισθολόγιο – βαθμολόγιο, εργασιακή εφεδρεία καί ἄλλες διατάξεις ἐφαρμογῆς του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικῆς στρατηγικῆς 2012–2015» (Φ.Ε.Κ. 226/Α' /27-11-2011).

³ Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, μέ τόν ὑπ' ἀριθμ. 230/2012 Κανονισμό τῆς Ἱεράς Συνόδου «Περί Ἐφημερίων καί Διακόνων» (Φ.Ε.Κ. 73/Α' /09-04-2012), ἐναρμονίσθηκε πρὸς τό νέο θεσμικό πλαίσιο γύρω ἀπό τήν αξιολόγηση καί τήν ὑπηρεσιακή ἐξέλιξη τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καί τῶν κρατικῶν λειτουργῶν καί θέσπισε διατάξεις γιά τήν αξιολόγηση, τή μισθολογική ἔνταξη καί τή βαθμολογική ἐξέλιξη τῶν κληρικῶν τῆς πού μισθοδοτοῦνται ἀπό τό Δημόσιο.

σκαλία και πρακτική, τόσο στη βιβλική όσο και στην πατερική παράδοση. Στα βιβλικά κείμενα αφθονούν ποικίλες αξιολογικές κρίσεις που αποτιμούν ανθρώπινες συμπεριφορές, στάσεις, προθέσεις, δράσεις και τα αποτελέσματά τους. Σέ πολλές περιπτώσεις, εντοπίζουμε αναφορές γύρω από τον ιδιαίτερο σκοπό και τον χαρακτήρα των πνευματικών έργων, καθώς και τα κριτήρια αποτίμησης της χριστιανικής ζωής, τα οποία είναι διαφορετικά από τα αντίστοιχα κοσμικά. Ἡ Ἐπί τοῦ Ὁρους Ὁμιλία και ειδικότερα οἱ Μακαρισμοὶ θὰ μπορούσαν νὰ θεωρηθοῦν ὡς χαρακτηριστικές περικοπές που ἀναδεικνύουν τὰ κριτήρια μιᾶς ἀξιολόγησης που ἐμπνέεται ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ διδασκαλία. Οἱ ποιμαντικές ἐπιστολές τοῦ Ἀποστόλου Παύλου πρὸς Τίτον και πρὸς Τιμόθεον, περιγράφουν, ἀντίστοιχα, τὴν ἀποστολή και τὰ χαρακτηριστικά τοῦ καλοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ποιμένα. Ἡ ἀνάδειξη κληρικῶν στὴν Ἐκκλησία και ἡ ἀνάθεση ποιμαντικῶν διακονημάτων ἀνεκάθεν περιλάμβανε κάποιου εἶδους αξιολογικὴ διαδικασία, ὅπως ἐπιβεβαιώνει ἡ ἐκλογή τοῦ ἀποστόλου Μαθθία και τῶν ἑπτὰ διακόνων. Μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα λειτουργεῖ μέχρι σήμερα γιὰ τοὺς κληρικούς ἡ κανονικὴ συμμαρτυρία ἀπὸ τὸν πνευματικὸ και ἡ προσφώνηση «ἄξιος» κατὰ τὴ χειροτονία. Ἐπίσης, στὴ μακράιωνη ἀσκητικὴ και ποιμαντικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, τὸ χάρισμα τῆς «διακρίσεως» ἀναγνωρίζεται ὡς ἀνώτατο στάδιο πνευματικῆς προκοπῆς, μὲ τὸ ὁποῖο χάριτι Θεοῦ παρέχεται ἡ δυνατότητα ἐπίγνωσης τοῦ ἑαυτοῦ, ἐκτίμησης τοῦ καλοῦ και τοῦ κακοῦ, ἀκόμη και αἴσθησης τῆς σωστικῆς χάριτος τοῦ δικαιοκρίτου Θεοῦ. Σέ ὅλες τίς παραπάνω περιπτώσεις, ὁ προσανατολισμὸς εἶναι ἀγιοπνευματικὸς, και ἀντίστοιχα ἀγιοπνευματικά εἶναι και τὰ κριτήρια ἀποτίμησης τῶν ἀνθρώπινων ἔργων και συμπεριφορῶν. Ἐτσι, στὴν ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ δίνεται ἔμφαση σέ κριτήρια, τὰ ὁποῖα διαφέρουν ἀπὸ τὰ ἀντίστοιχα κοσμικά και ὑπερβαίνουν τὴν ἀπλὴ ποσοτικὴ μέτρηση τῶν ἀποτελεσμάτων μιᾶς δράσης. Ἡ δικαίωση τοῦ ληστή ὁ ὁποῖος συσταυρώθηκε μὲ τὸν Χριστό εἶναι χαρακτηριστικὴ περίπτωση. Παρ' ὅλα αὐτά, κάθε χριστιανὸς και εἰδικὰ ὁ κληρικὸς ἐπιβάλλεται «μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν» (Α' Τιμ. 3,7) και «καλῶν ἔργων προϊστασθαι» (Τίτ. 3, 8). Ἐπιπλέον, ὀφείλει νὰ εἶναι «ἐργάτης ἀνεπαίσχυντος» (Β' Τιμ. 2, 15) και «ἀνέγκλητος» (Τίτ. 1, 6). Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐπιτάσσει «οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν» (Α' Τιμ. 5, 17), ἀναγνωρίζοντας ταυτόχρονα ὅτι οἱ κληρικοὶ πρέπει νὰ ἀναγνωρίζονται ὡς ὑπηρετές τοῦ Χριστοῦ και «οἰκονόμοι» τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ και ὅτι ἡ τελικὴ κρίση ἀνήκει ἀποκλειστικά στὸν Θεό, ὁ ὁποῖος θὰ ἀποδώσει στὸν καθένα τὸν κατάλληλο «ἔπαινο» (Α' Κορ. 4, 1-5).

Μολονότι τὸ ποιμαντικὸ ἔργο ἔχει κατ' ἐξοχὴν πνευματικὸ προσατολισμὸ και χαρακτηριστικά, ἡ ἀξιολόγηση τῶν κληρικῶν, ὅπως εἰσάγεται σὴ-

μερα, επικεντρώνεται σέ διακριτά και αξιολογήσιμα στοιχεία, τά όποια άφορούν στήν έγκόσμία πλευρά τοῦ έργου τους, μέ βάση άξίες γενικοῦ κύρους, όπως εἶναι ή συνέπεια, ή προθυμία, ή επιμέλεια, ή συνεργατικότητα, ή άποτελεσματικότητα, αλλά και ειδικότερα κριτήρια όπως εἶναι ή ανταπόκριση στά έφημεριακά καθήκοντα, ή χρηστή διαχείριση, ή πρόθυμη συνεργασία, ή έπιμορφωτική ανάπτυξη κ.ά. Έπιπλέον, εἶναι προφανές ότι οί αξιολογικές διαδικασίες που εισάγονται εἶναι συμβατές μέ εκείνες τών λοιπών κρατικών και δημόσιων λειτουργών, έχουν παρόμοιο στόχο και πολλά κοινά χαρακτηριστικά⁴. Ός έκ τούτου, εἶναι αναγκαία ή συσχέτιση τής σχεδιαζόμενης αξιολόγησης τών κληρικών μέ τή σύγχρονη θεωρία περί αξιολόγησης και τή θύραθεν πρακτική στά ζητήματα αυτά. Η άδρομερής διερεύνηση τοῦ θεωρητικοῦ πλαισίου και ή εξέταση σύγχρονων μεθόδων και μορφών αξιολόγησης, ή όποία θά επιχειρηθεῖ παρακάτω, μπορεί νά καταδείξει χρήσιμα συμπεράσματα ως προς τόν σκοπό, τή φιλοσοφία, τίς διαδικασίες και τά προσδοκώμενα αποτελέσματα της.

Υπάρχουν διάφοροι όρισμοί για τήν αξιολόγηση, οί όποιοί δέν εἶναι ταυτόσημοι, επειδή συχνά δίνουν έμφαση σέ διαφορετικά πράγματα. Σέ γενικές γραμμές, αξιολόγηση εἶναι ή διαδικασία μέ τήν όποία αποδίδουμε μιá αξία σέ κάτι, σύμφωνα μέ συγκεκριμένα κριτήρια. Στό Λεξικό Κοινωνικών Έπιστημών τής UNESCO καταχωρίζεται ένας ευρύτερος όρισμός, σύμφωνα μέ τόν όποιο «αξιολόγηση εἶναι μια διαδικασία που αποβλέπει στο να προσδιορίσει όσο πιο συστηματικά και αντικειμενικά γίνεται, την καταλληλότητα, την αποτελεσματικότητα και το αποτέλεσμα μιας δραστηριότητας σε σχέση με τους στόχους της. Εἶναι ένα εργαλείο διαχείρισης και μια διαδικασία οργάνωσης, σχετικά με την πρόσκτηση γνώσεων και τη δράση, που οφείλει να οδηγήσει στο να βελτιωθούν, από τη μια μεριά οι δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα και από την άλλη ο μελλοντικός προγραμματισμός και η λήψη αποφάσεων». Συμπεραίνουμε ότι ή έννοια τής αξιολόγησης εἶναι ευρύτερη από τήν άπλή μέτρηση ή άκόμη και τή βαθμολόγηση, οί όποιες επικεντρώνονται στήν ποσοτική καταγραφή και άποτίμηση.

Γιά τήν κατανόηση όποιουδήποτε συστήματος αξιολόγησης διερευνούμε τούς γενικούς σκοπούς και τούς ειδικούς στόχους, δηλαδή που άποβλέπει ή αξιολόγηση, τούς κύριους συντελεστές, δηλαδή ποιοί εἶναι οί αξιολογητές και οί αξιολογούμενοι, τά αξιολογητέα πράγματα ή μεγέθη, καθώς επίσης

⁴ Για τήν αξιολόγηση τών κληρικών τής Έκκλησίας Κρήτης έπιλαμβάνεται ό ύπ' αριθμ. 1/2013 Κανονισμός τής Έρας Έπαρχιακής Συνόδου τής έν Κρήτη Όρθοδόξου Έκκλησίας «Περί Έφημερίων και Διακόνων» (ΦΕΚ 65/Α /12-03-2013), ό όποιος στό άρθρο 9 περιγράφει διεξοδικά τά σχετικά κριτήρια αξιολόγησης.

τίς διαδικασίες, τά κριτήρια, τίς μεθόδους καί τά εργαλεία πού αξιοποιούνται. Αὐτοί εἶναι οἱ κύριοι παράγοντες, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν τό πλαίσιο λειτουργίας τῆς ἀξιολόγησης. Στόν προσανατολισμό τῆς ἀξιολόγησης καί τόν τρόπο ὀργάνωσής της συνεπικουροῦν καί ἄλλες παράμετροι, οἱ ὁποῖες εἶναι σημαντικές ἐφόσον ἐπηρεάζουν τή μορφή της, ὅπως εἶναι τό πρότυπο ἡγεσίας καί τό μοντέλο ἐποπτείας πού ἀσκεῖται σέ ἕναν ὀργανισμό, τά κίνητρα τῶν ἀξιολογητῶν καί τῶν ἀξιολογούμενων καί οἱ διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ τους, ὁ βαθμός συνειδητῆς συμμετοχῆς τῶν ἀξιολογούμενων στίς διαδικασίες σχεδιασμοῦ καί ὑλοποίησης τῆς ἀξιολόγησης, καθώς ἐπίσης ὁ τρόπος αξιοποίησης τῶν ἀξιολογικῶν συμπερασμάτων. Ἰδιαίτερη σημασία ἔχουν τά δομικά χαρακτηριστικά τοῦ θεσμοῦ στόν ὁποῖο ἀνήκουν ὁ ἀξιολογητής καί ὁ ἀξιολογούμενος, ὁ θεσμικός ρόλος τοῦ ἀξιολογητή/ἐπόπτη, καθώς ἐπίσης ἡ κουλτούρα δομῆς καί λειτουργίας τοῦ ὀργανισμοῦ, δηλαδή τό μοντέλο ἱεραρχίας, ἡ φιλοσοφία ἡγεσίας, διοίκησης καί διεύθυνσης καί γενικότερα τό πλέγμα τῶν ἐργασιακῶν σχέσεων καί τῶν σχέσεων μεταξύ ὄλων τῶν παραγόντων τοῦ συντελούμενου ἔργου. Διαφορετικοί τρόποι ὀργάνωσης ἑνός ὀργανισμοῦ ἐνδέχεται νά ὀδηγήσουν σέ διαφορετικά συστήματα ἀξιολόγησης. Οἱ κύριες προσεγγίσεις τοῦ τρόπου ὀργάνωσης καί λειτουργίας ἑνός ὀργανισμοῦ, οἱ ὁποῖες σχετίζονται με ἀντίστοιχα μοντέλα ἡγεσίας, εἶναι: α) ἡ γραφειοκρατική, ἡ ὁποία δίνει ἔμφαση στή διεκπεραίωση τῶν τρεχουσῶν ὑπηρεσιακῶν ἀναγκῶν, β) ἡ αὐταρχική/συγκεντρωτική, ἡ ὁποία δίνει ἔμφαση στά ἀποτελέσματα καί τόν ἱεραρχικό ἔλεγχο, γ) ἡ συνεργατική, ἡ ὁποία δίνει ἔμφαση στόν ἀπό κοινοῦ, ἐκ μέρους ὄλων τῶν συμμετεχόντων, προγραμματισμό στόχων καί τήν ὑλοποίησή τους, καί δ) ἡ μετασχηματιστική, ἡ ὁποία στοχεύει στή βελτίωση ὄλων τῶν ἐπί μέρους παραγόντων, δηλαδή δίνει ἔμφαση καί στά πρόσωπα καί στίς διαδικασίες καί στά ἀποτελέσματα.

Διακρίνουμε διάφορες μορφές καί τύπους ἀξιολόγησης, ἀνάλογα μέ τό κριτήριο θεώρησής τους. Ἐξ ἀπόψεως τοῦ χρόνου πού γίνεται ἢ τή φάση στήν ὁποία ἐντάσσεται, ἡ ἀξιολόγηση διακρίνεται σέ: α) ἀρχική - διαγνωστική, β) ἐνδιάμεση - διαμορφωτική, γ) τελική - ἀθροιστική. Ἀνάλογα μέ τόν στόχο πού ὑπηρετεῖ σέ: α) γραφειοκρατική, β) αὐταρχική, γ) ἀναπτυξιακή. Ἀνάλογα μέ τόν σκοπό καί τή μέθοδο πού χρησιμοποιεῖ σέ: α) ποσοτική / ἀριθμητική, ἡ ὁποία δίνει ἔμφαση σέ ποσοτικές μετρήσεις κυρίως τῶν ἀποτελεσμάτων καί σέ ἀριθμητικά μεγέθη, β) ποιοτική / περιγραφική, ἡ ὁποία δίνει ἔμφαση στά ποιοτικά χαρακτηριστικά τοῦ ἔργου καί τήν ἐρμηνεία τους. Ἀνάλογα μέ τήν προέλευση τῶν ἀξιολογητῶν σέ: α) ἐξωτερική, ὅταν οἱ ἀξιολογητές προέρχονται ἀπό διαφορετικό θεσμό ἢ ὀργανισμό, β) ἐσωτερική, ὅταν οἱ ἀξιολογητές προέρχονται μέσα ἀπό τόν ἴδιο

όργανισμό. Ανάλογα με τόν τρόπο και τόν βαθμό συμμετοχής τών αξιολογούμενων στη διαδικασία σχεδιασμού και ύλοποίησής της σέ: α) ιεραρχική / διοικητική, β) συνεργατική / όμαδοσυνεργατική, γ) έτεροαξιολόγηση, δ) αὐτοαξιολόγηση, κ.ο.κ.

Σέ μιά σύγχρονη θεώρηση και προοπτική τής αξιολόγησης τοῦ στελεχιακοῦ δυναμικοῦ ενός οργανισμοῦ προβάλλονται ως σημαντικοί οί παρακάτω προσανατολισμοί:

α) *Ἡ ἀνθρωπιστική διάσταση τής αξιολόγησης*: Μέ ἄλλα λόγια, ἡ αξιολόγηση ἀφορᾷ σέ ἀνθρώπους και ὄχι σέ ἄψυχα ἀντικειμενικά δεδομένα. Καμία πρόοδος δέν ἐπιτυγχάνεται χωρίς τήν ἀνθρώπινη συνεργασία.

β) *Ἄναπτυξιακός προσανατολισμός τής αξιολόγησης*: Ἡ αξιολόγηση μπορεῖ νά συμβάλλει στοχευμένα στη βελτίωση και τήν ἀνάπτυξη τών ἀνθρώπων και τών θεσμῶν. Ἐπομένως, ὀφείλει νά παρέχει ἐπαρκή ἀνατροφοδότηση, μέσα ἀπό τή συνεργατική ἐρμηνεία τών ἀποτελεσμάτων, μέ στόχο τήν ἀναπτυξιακή βελτίωση ὄλων.

γ) *Ἡ μετασχηματιστική θεώρηση τής αξιολόγησης*: Ἡ αξιολόγηση ἀποβλέπει στόν ἀναστοχασμό ἀπό μέρους τοῦ αξιολογητῆ και τοῦ αξιολογούμενου, στήν ἐπανεξέταση προγενέστερων στάσεων και στήν ἀναθεώρηση τυχόν λανθασμένων προσεγγίσεων.

Μέσα ἀπό τήν παραπάνω προοπτική, λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν τίς τυχόν θετικές και κυρίως τίς ἀρνητικές ἐμπειρίες ἀπό τό παρελθόν, προκρίνονται ἔναντι τής τελικῆς, ποσοτικῆς, ἀριθμητικῆς, διαπιστωτικῆς και ιεραρχικῆς μορφῆς αξιολόγησης, ἀντίστοιχα, οί μορφές διαμορφωτικῆς, ποιοτικῆς, περιγραφικῆς, ἀναπτυξιακῆς και συνεργατικῆς αξιολόγησης. Ἐπιπλέον, ἐνδείκνυται ἡ αξιολόγηση ὄχι μόνο τών ἀποτελεσμάτων ἀλλά και τών διαδικασιῶν.

Σέ ἕνα σύγχρονο σύστημα αξιολόγησης, ως θεμελιώδη χαρακτηριστικά της ἀναγνωρίζονται:

- Νά εἶναι οὐσιαστική, δηλαδή νά ἐξυπηρετεῖ αὐθεντικούς στόχους.
- Νά εἶναι ἔγκυρη, δηλαδή νά εἶναι συμβατή μέ τό ὑφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο.
- Νά εἶναι ἀντικειμενική, δηλαδή νά ἀνταποκρίνεται στίς πραγματικές συνθῆκες.
- Νά εἶναι δίκαιη, δηλαδή νά ἀντιστοιχεῖ σέ ἀποδεκτές κλίμακες διαβαθμισμένων κριτηρίων.
- Νά εἶναι ποιοτική, δηλαδή νά δίνει ἔμφαση περισσότερο σέ ποιοτικά χαρακτηριστικά και αἷτια παρά στήν καταγραφή ποσοτικῶν δεδομένων.
- Νά εἶναι περιγραφική, δηλαδή νά ὀρίζει τί, πῶς και γιατί ἀξιολογεῖ.

Στά σύγχρονα συστήματα αξιολόγησης ἀξιοποιοῦνται διάφορα ἐργαλεῖα

έποπτείας και αποτίμησης, από μία μεγάλη ποικιλία μέσων και υλικών, μεταξύ των οποίων είναι:

- Συνεχής έποπτεία, παρατήρηση και έλεγχος, με διάφορους τρόπους, από ιεραρχικά ανώτερους, από ομότεχνους ή από εξωτερικούς παρατηρητές.
- Σύστημα περιοδικών εξετάσεων.
- Φάκελος αξιολογούμενου (portfolio).
- Τεχνικές αυτοαξιολόγησης.
- Συνέντευξη, έρωτηματολόγιο.
- Ήμερολόγιο στόχων, ενεργειών και αποτελεσμάτων.
- Κλίμακες διαβαθμισμένων κριτηρίων (ρούμπρικες) και κλειδές παρατήρησης.

Καλές πρακτικές για την προετοιμασία και την ύλοποίηση της αξιολόγησης θεωρούνται:

- Προηγούμενη σχετική επιμόρφωση και άρτια ενημέρωση του αξιολογούμενου.
- Έγκαιρος προγραμματισμός του έργου και των δραστηριοτήτων που απαιτούνται.
- Συνεργασία με τον αξιολογούμενο σε όλα τα βήματα, από την υποβολή του τυχόν απαιτούμενου φακέλου υλικού, τη φάση της αυτοαξιολόγησης, μέχρι το στάδιο της ανατροφοδότησης.
- Έφ όσον είναι έφικτό, ή αξιολόγηση να γίνεται από πολλούς αξιολογητές.
- Συστήνεται ή από κοινού με τον αξιολογούμενο αποτίμηση των επί μέρους συμπερασμάτων.
- Πρόσβαση του αξιολογούμενου στο αξιολογικό αποτέλεσμα, με δικαίωμα τυχόν ένστασης.
- Ένταξη στη διαδικασία μίας φάσης ανατροφοδότησης, με σχεδιασμό δράσεων για την επίτευξη βελτίωσης.
- Δυνατότητα για έπαναξιολόγηση μετά τις βελτιωτικές δράσεις.
- Πρόβλεψη για μετα-αξιολογικές προσεγγίσεις, δηλαδή για αξιολόγηση της «αξιολόγησης», με αποτίμηση της αποτελεσματικότητας των αρχικά σχεδιασμένων διαδικασιών.

Σύμφωνα με τό παραπάνω πλαίσιο, ανάλογα με τις ειδικές απαιτήσεις κάθε συστήματος αξιολόγησης, όρίζονται τά ειδικά παραδοτέα από τον αξιολογούμενο και από τον αξιολογητή. Συνήθως, όπως και στο παρόν σύστημα αξιολόγησης των κληρικών της Κρήτης, ζητείται από τον αξιολογούμενο να υποβάλλει Έκθεση Πεπραγμένων, ή όποια μπορεί να είναι όργανωμένη κατά τό πρότυπο των κριτηρίων της αξιολόγησης, καθώς επίσης ένίοτε απαιτείται συνοδευτικός Φάκελος, όπου είναι δυνατό να κατα-

χωρίζονται: Ημερολόγιο και ύλικό δράσεων, ύλικό που άξιοποιήθηκε κατά τήν άσκηση τών καθηκόντων, προγραμματισμοί και άπολογισμοί, σύντομη περιγραφική άυτοαξιολόγηση και άποτίμηση στόχων, δυσκολιών και προβλημάτων, καθώς έπίσης τά άναγκαία άποδεικτικά έγγραφα άπό σπουδές, έπιμορφώσεις, συγγραφικό έργο, κ.λπ.

Τό έργο τόσο τών αξιολογητών όσο και τών αξιολογούμενων κατά τή διεξαγωγή τής αξιολόγησης καθίσταται εύκολότερο όταν είναι γνωστά εκ τών προτέρων και είναι διατυπωμένα μέ σαφήνεια τά κριτήρια και τά ύποκριτήρια τής αξιολόγησης. Για τό ζήτημα αυτό, στό πλαίσιο μάλιστα τής περιγραφικής αξιολόγησης, άκόμη και όταν δέν προβλέπεται άπό τό πλαίσιο τής αξιολόγησης, ένδεικνυται ή άτυπη άξιοποίηση πινάκων διαβαθμισμένων κριτηρίων (ρούμπρικες). Τά κριτήρια μπορεί νά ξεειδικεύονται σέ έπί μέρους ύποκριτήρια και νά άντιστοιχίζονται μέ πληρότητα και άκρίβεια μέ δείκτες έπιθυμητής συμπεριφορās ή δράσης και νά όδηγούν σέ συγκεκριμένη βαθμολογική άποτίμηση, περιγραφική και ποσοτική. Ός προς τήν κλίμακα βαθμολόγησης, ένδεικνυται νά άποφεύγονται οί εύρειες κλίμακες μέ πολλές βαθμίδες άρίθμησης, έπειδή έπιτρέπουν τήν ανάπτυξη μίας χωρίς νόημα σχολαστικής περιπτωσιολογίας. Τέλος, άνάλογα μέ τά προβλεπόμενα, οί αξιολογητές συντάσσουν Άξιολογική Έκθεση, ή όποία είναι καλό νά έχει τά προαναφερθέντα χαρακτηριστικά.

Έπιπροσθέτως, πρέπει νά έπισημανθει ότι ή αξιολόγηση βοηθά στή βελτίωση του αξιολογούμενου όταν διεξάγεται σέ φιλικό περιβάλλον, όταν τό περιβάλλον έργασίας του αξιολογούμενου χαρακτηρίζεται άπό κουλτούρα άναστοχασμού και άνατροφοδότησης, όταν άξιοποιούνται εύκολα αξιολογικά μέσα και έργαλεία, όταν οί ιεραρχικά άνώτεροι διοικητικοί θεσμοί λειτουργούν ύποστηρικτικά παρέχοντας συνεχή ύποστήριξη στον αξιολογούμενο, καθώς και εύκαιρίες για έπιμόρφωση και προσωπική ανάπτυξη, όταν συνδυάζεται μέ άυτοαξιολόγηση και τέλος όταν ή άτομική αξιολόγηση έντάσσεται στή γενικότερη αξιολόγηση του θεσμού. Προς τήν ίδια κατεύθυνση, έχουν ιδιαίτερη σημασία: α) ή προσωπικότητα του αξιολογητή, β) ή διαφάνεια και ή σαφήνεια του πλαισίου τής αξιολόγησης, τών διαδικασιών, τών κριτηρίων και τών συμπερασμάτων, γ) τυχόν ειδικά κίνητρα που ύφίστανται και έπιβραβεύσεις που προβλέπονται, π.χ. βαθμολογική και μισθολογική άνέλιξη του αξιολογούμενου.

Συμπερασματικά:

1. Η προώθηση τής αξιολόγησης τών κληρικών τής Έκκλησίας Κρήτης και Δωδεκανήσου έντάσσεται στο πλαίσιο μίας εύρύτερης διοικητικής μεταρρύθμισης, ή όποία στοχεύει στην ένεργοποίηση τής αξιολόγησης τών δημόσιων λειτουργών, ύστερα άπό δεκαετίες άπουσίας της.

2. Η έννοια της αξιολόγησης δέν αντίκειται στην εκκλησιαστική διδασκαλία και πρακτική, αναγνωριζομένης της ιδιαιτερότητας του ιερατικού λειτουργήματος και της ποιμαντικής διακονίας.

3. Σέ μία σύγχρονη προσέγγιση της αξιολόγησης προκρίνονται κυρίως οί μορφές διαμορφωτικής, ποιοτικής, περιγραφικής, συνεργατικής και άναπτυξιακής αξιολόγησης, στό πλαίσιο μίας ανθρωπιστικής, άναπτυξιακής και μετασχηματιστικής θεώρησης τών σκοπών και τών διαδικασιών της.

4. Η σύγχρονη έπιστημονική θεώρηση και ή διεθνής πρακτική γύρω από τήν αξιολόγηση παρέχουν πληθώρα και ποικιλία έργαλειών και ύλικών για τήν άποτελεσματική διεξαγωγή της, ώστε νά εΐναι ούσιαστική, έγκυρη, δίκαιη και άντικειμενική και νά ύπηρετεί βελτιωτικούς και άναπτυξιακούς στόχους.

Βιβλιογραφία:

GOLEMAN, D. (1998). *Η Συναισθηματική Νοημοσύνη στο Χώρο της Εργασίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

KOONTZ, H. ΚΑΙ Ο' DONNELL, C. (1982). *Οργάνωση και Διοίκηση: Μια συστημική και ενδεχομενική ανάλυση των διοικητικών λειτουργιών*. Αθήνα: Παπαζήσης.

ΒΑΜΒΟΥΚΑΣ, Μ. (1998). *Εισαγωγή στην Ψυχοπαιδαγωγική Έρευνα και Μεθοδολογία*. Αθήνα: Γρηγόρη.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ (2004). Η Οικοδόμηση του Κοινού μας Μέλλοντος, Προκλήσεις Πολιτικής, και Δημοσιονομικά Μέσα της Διευρυμένης Ένωσης 2007-2013, COM (2004) 101 τελικό/2, Βρυξέλλες, 26.02.2004.

ΖΑΒΛΑΝΟΣ, Μ. (1988). *Οργάνωση και Διοίκηση*, τ. Α' και Β'. Αθήνα: Ίων.

Κανονισμός 1/2013 τής Ίεράς Έπαρχιακής Συνόδου τής έν Κρήτη Όρθοδόξου Έκκλησίας «Περί Έφημερίων και Διακόνων» (ΦΕΚ 65/Α'/12-03-2013).

Κανονισμός 230/2012 τής Ίεράς Συνόδου τής Έκκλησίας τής Ελλάδος «Περί Έφημερίων και Διακόνων» (Φ.Ε.Κ. 73/Α'/09-04-2012).

ΚΑΨΑΛΗΣ, Α. (2005) (επιμ.). *Οργάνωση και διοίκηση σχολικών μονάδων*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.

ΜΠΟΥΡΑΝΤΑΣ, Δ. (1992). *Management, Οργανωτική Θεωρία και Συμπεριφορά*. Αθήνα: Team.

Νόμος 4024/2011, «Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, ενιαίο μισθολόγιο – βαθμολόγιο, εργασιακή εφεδρεία και άλλες διατάξεις εφαρμογής του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012–2015» (Φ.Ε.Κ. 226/Α'/27-11-2011).

ΠΑΠΑΛΕΞΑΝΔΡΗ, Ν .- ΜΠΟΥΡΑΝΤΑΣ, Δ . (2003). *Διοίκηση Ανθρωπίνων Πόρων*. Αθήνα: Μένου.

Ἀπόπειρα βιβλικῆς τεκμηρίωσης τῆς ἀξιολόγησης. Cύγχρονες πρακτικές καί ἐμπειρίες ἀξιολόγησης*

Δρ Κωνσταντῖνος Β. Ζορμπᾶς
Γενικός Διευθυντής τῆς Ο.Α.Κ.

Ἀντί Προλόγου

Μοναδική πηγή τῆς πνευματικῆς ζωῆς ὄλων τῶν πιστῶν εἶναι τό μυστήριο τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως, τό ὁποῖο προεκτείνεται ὡς μυστηριακή ἐμπειρία στήν ἱστορική ἀποστολή τῆς Ἐκκλησίας μέχρι τῆς συντέλειαι τοῦ αἰῶνος. Τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας συγκροτεῖται, τρέφεται καί αὐξάνει «ἐν Χριστῶ» μέ τήν συμμετοχή τῶν πιστῶν στήν «*Τράπεζα τοῦ Κυρίου*», στήν ὁποία λαμβάνουν οἱ μετέχοντες «*φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτον τοῦ μή ἀποθανεῖν*» (Ἰγνάτιος Φιλαδελφείας).

Στήν «*Τράπεζα τοῦ Κυρίου*» (I Κορ., 10:21) ἡ τό «*Κυριακόν δεῖπνον*»¹ ὅπου ὁ «*προσφέρων καί ὁ προσφερόμενος*»² εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος κατά τήν ἐνανθρώπησή του «*Ἐκκλησίας σάρκα ἀνέλαβε*»³, ὅπως σημειώνει ὁ ἱερός Χρυσόστομος.

Ἡ παραπάνω σχηματική περιγραφή ἀναδεικνύει σαφέστερα ὄχι μόνο τήν ἰδιαιτερότητα, ἀλλά καί τό κύριο περιεχόμενο τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἱερατείου. Οἱ ἴδιοι οἱ ἱερεῖς εἶναι ἐκεῖνοι πού βεβαιώνουν τήν αὐθεντική συνέχεια τῆς μυστηριακῆς ἐμπειρίας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος καί τό συνάγουν γύρω ἀπό τήν «*Τράπεζα τοῦ Κυρίου*», ὥστε τά μέλη τοῦ σώματος νά συνάπτονται πρὸς ἄλληλα καί νά μετέχουν τῆς «ἐν Χριστῶ» καινῆς ζωῆς. Στό σημεῖο αὐτό θά μοῦ ἐπιτρέψετε νά κάνω μία «ἀνιερη» συμβολική σκέψη γιά νά τή συνδυάσω μέ τό θέμα μας. Ἐάν στίς ἡμέρες μας γίνεται λόγος γιά «fast food», τήν ἴδια στιγμή ὑπάρχει ἕνα ἄλλο κίνημα, τό ὁποῖο μιλά γιά τίς εὐεργετικές διαστάσεις τοῦ «slow food». Τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν θά μπορούσαμε

(*) Τό παρόν κείμενο ἀποτελεῖ εἰσήγηση καί διατηρεῖ τόν προφορικό της λόγο σέ πολλά σημεῖα τοῦ κειμένου. Φυσικά, μετά ἀπό πολλά ἔτη, ἡ βιβλιογραφία πρέπει νά ἐμπλουτισθεῖ, ἀλλά καί πολλά σημεῖα θά πρέπει νά ἐπαναπροσδιορισθοῦν.

¹ «*συνερχομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ οὐκ ἔστιν κυριακόν δεῖπνον φαγεῖν*» (I Κορ., 11:20).

² «*Σὺ εἶ ὁ προσφέρων καί προσφερόμενος, καί προσδεχόμενος καί διαδιδόμενος...*». Εὐχή τοῦ Χερουβικοῦ Ὑμνου.

³ Σπ. Μουστάκα, ΕΠΕ 33, σελ. 387-387. Πρβλ. Στή δεύτερη ἐπιστολή τοῦ Κλήμεντος Ρώμης ἀναφέρονται τά ἐξῆς: «*Ἄνωθεν πρώτη*», ἀπό πάνω πρώτη, ἡ Ἐκκλησία δηλαδή, «*πρὸ ἡλίου καί σελήνης*», πρὶν γίνεῖ ὁ ἕναστρος οὐρανός, πρὶν γίνεῖ τό σύμπαν, «*ἐκτισμένη πνευματική· πνευματική δέ οὐσα, ἐφανέρωθη ἐν τῇ σαρκί τοῦ Χριστοῦ*» καί ὑπάρχουσα πνευματική, φανερώνεται τώρα στήν σάρκα τοῦ Χριστοῦ.

νά μιλήσουμε και σήμερα ότι πρέπει να περάσουμε δηλ. από την «fast food church» στην «slow food church», να περάσουμε δηλαδή από την άνωθυμία στην κοινότητα⁴, διότι «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν»!

Βιβλική προσέγγιση

Στήν Πρώτη πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή του, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μιλά γιὰ τὴ διακονία τῶν ἀποστόλων σημειώνοντας· «οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας Χριστοῦ καὶ οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ» (1 Κορ., 4:1). Εἶναι φανερό ὅτι ἕνας κληρικός θὰ πρέπει νὰ πράξει ὅ,τι εἶναι καλύτερο γιὰ τὴ διακονία πού τοῦ ἔχει ἀνατεθεῖ. Αὐτό σημαίνει ὅτι κάποιος μπορεῖ νὰ κρίνει αὐτὴ τὴν ὑπηρεσία του. Οἱ παραβολές, οἱ ὁποῖες βασίζονται στίς ἐμπειρίες τῆς κοινότητος, ἐκφράζουν αὐτὴ τὴ στάση. Εἶναι μία κριτικὴ πρὸς πᾶσα κατεύθυνση. Ὁ κάθε χριστιανός εἶναι ἕνα ξεχωριστό μέλος μιᾶς ἐνορίας καὶ οἰκονόμος τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἀνάλογα μὲ τὸ θεῖο χάρισμα πού ἔχει λάβει· «ἕκαστος καθὼς ἔλαβεν χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονοῦντες ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος Θεοῦ» (1 Περτ., 4:10). Ὁ καθένας διαχειρίζεται, λοιπόν, τὸ χάρισμα πού ἔλαβε. Εἶναι διαχειριστής. Καὶ ἐάν αὐτὸ ἰσχύει γιὰ τοὺς λαϊκοὺς, τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τοὺς κληρικούς.

Φυσικά καὶ στήν Καινὴ Διαθήκη δέν ἔχουμε συγκεκριμένες θέσεις γιὰ τὸ θέμα τῆς ἀξιολόγησης, ἀλλὰ μερικές ἀναφορές θὰ μᾶς βοηθήσουν στήν κατανόηση τοῦ θέματος. Ἐάν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀναφέρεται στοὺς διακόνους, τούτο σημαίνει ὅτι αὐτοὶ πού θὰ ἀναλάβουν θὰ πρέπει νὰ δοκιμάζονται ἀπὸ πρὶν καὶ ἐδῶ θὰ μπορούσαμε νὰ βροῦμε τὴ βασικὴ ἀρχή, ὅτι ἡ δοκιμασία εἶναι ἡ ἐπιστήμη τῆς ἀξιολόγησης. Τὰ μηνύματα τῶν προφητῶν ἀποτελοῦν στήν Κόρινθο ἀντικείμενο ἐξέτασης, μιᾶς ἐξέτασης ἄμεσης καὶ δημόσιας· «προφῆται δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλεῖτῶσαν, καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν» (1 Κορ., 14:29). Ὁ Τιμόθεος στήν ἐπιστολή του μᾶς λέγει ὅτι ὑπάρχουν πρεσβύτεροι οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ τύχουν διπλῆς τιμῆς· «οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ» (1 Τιμ., 5:17). Κάποιοι ἄλλοι βέβαια πρεσβύτεροι κάνουν λάθη διδάσκουν «ἕτερον εὐαγγέλιον» ἢ «ἕτεροδιδασκαλεῖν»· «τοὺς ἀμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσι» (1 Τιμ., 5:20). Καὶ αλλοῦ: «Θαυμάζω ὅτι οὕτω ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον» (Γαλ., 1:6), «ἵνα παραγγείλης τισὶν μὴ ἕτεροδιδασκαλεῖν» (1 Τιμ., 1:3).

Ὁ Τιμόθεος ζητᾶ πολὺ συγκεκριμένα πράγματα ἀπὸ τὸ ἱερατεῖο καὶ μά-

⁴ Βλ. C. Christofer Smith καὶ John Pattison, *Slow Church: Cultivating Community in the Patient Way of Jesus*, 2014.

λιστα τούς καλεῖ νά εἶναι προσεκτικοί στό δημόσιο χῶρο (1Τιμ.,4:3-15)⁵. Ὁ κληρικός κρίνεται ἀπό ὅλους καί γιά ὅλα. Καθημερινά. Γιά τό λόγο αὐτό, ὑπάρχουν προτροπές οἱ ὁποῖες ἀναφέρονται στήν ποιότητα τῆς ζωῆς, τῆς διδασκαλίας καί τῆς ἐκπαίδευσης, καθῶς καί στά πρόσωπα.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στίς Ἐπιστολές πρὸς τούς Κορίνθιους ἀναδεικνύει δύο σημαντικές πλευρές τῆς ἀξιολόγησης. Ἀξιολόγηση ἀπό τούς ἄλλους ὅταν τόν μεταφέρουν στά ταξίδια του, ἀξιολόγηση τῆς διδασκαλίας του καί τῆς ἐργασίας του. Ἀξιολόγηση ὅμως καί προσωπική: ἡ ἀπολογία του, μέ ποιό τρόπο ἀντιμετωπίζει τίς ἀδικίες καί τίς προσβολές· «...ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν θανάτοις πολλάκις» (II Κορ., 11:23).

Ὅλα τά παραπάνω ἐπιβεβαιώνουν ὅτι ἡ ἀξιολόγηση εἶναι ἀναγκαῖα καί ἀναπόφευκτη. Αὐτός πού ἔχει λάβει τήν ἀξιοσύνη νά ὀνομάζεται κληρικός, ἤδη ἔχει ἀξιολογηθεῖ γιά τήν ἀξιοτήτά του ἀπό τόν ἴδιο τό λαό τήν ἡμέρα τῆς χειροτονίας του, μέ τή φράση: «ἄξιος, ἄξιος, ἄξιος!». Αὐτοί πού τοῦ ἐμπιστεύτηκαν τό διακόνημα αὐτό εἶναι καί οἱ φυσικοί του κριτές. Κριτής ὁ λαός, τά μέλη τῆς ἐνοριακῆς του κοινότητας, αὐτοί πού ἀκοῦνε τό κήρυγμα, πού συμμετέχουν ἀκόμη καί παθητικά στά τελούμενα ἐντός τοῦ ναοῦ, στίς βιβλικές μελέτες ἢ ὡς ἐθελοντές στό γενικότερο ἔργο καί τίς δραστηριότητες τῆς ἐνορίας του.

Ἡ ἀξιολόγηση τῆς ποιμαντικῆς διακονίας ἐνός κληρικοῦ, δέν σημαίνει ὅτι ἔχουμε νά κάνουμε μέ ἕνα θεατρικό δικαστικό κομμάτι, ὅπου ὑπάρχουν κριτές καί κρινόμενοι. Ἐάν δεχτοῦμε ὅτι ὑπάρχει ἕνας δικαστής ἐξωτερικός, τότε ἔλλοχευει ὁ κίνδυνος νά ἐγκλωβιστοῦμε σέ μία δικαστική ἀντιπαλότητα. Οὔτε βέβαια πρόκειται περί μιᾶς ἐξέτασης ὅπου ἀπό τή μία βρίσκεται

⁵ «...κωλόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάλημψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν. 4 ὅτι πᾶν κτίσμα Θεοῦ καλὸν καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον· 5 ἀγιάζεται γὰρ διὰ λόγου Θεοῦ καὶ ἐντεύξεως. 6 Ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς καλὸς ἔση διάκονος Χριστοῦ Ἰησοῦ, ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας ἧ παρηκολούθηκας· 7 τοὺς δὲ βεβήλους καὶ γραῶδεις μύθους παραιτοῦ. Γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν· 8 ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστὶν ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης. 9 πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος· 10 εἰς τοῦτο γὰρ καὶ κοπιῶμεν καὶ ἀγωνιζόμεθα, ὅτι ἠλπίκαμεν ἐπὶ Θεῷ ζῶντι, ὃς ἐστὶν σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων μάλιστα πιστῶν. 11 Παράγγελλε ταῦτα καὶ δίδασκε. 12 Μηδεὶς σου τῆς νεότητος καταφρονεῖτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πίστει, ἐν ἀγνεῖᾳ. 13 ἕως ἔρχομαι πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ. 14 μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοὶ διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. 15 ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾖ πάνσιν».

ό αξιολογητής και από την άλλη ό εξεταζόμενος. Ούτε πρόκειται περί μιās «βεντέτας» πού κάποιος έρχεται νά καταδικάσει τίς ένέργειες ένός κληρικού. Άπεναντίας, πρόκειται γιά μία φυσιολογική πρακτική, ή όποία αξιολογεί τήν ίδια τή ζωή τής ένοριακής κοινότητας.

Χαρακτηριστικά τής αξιολόγησης

Η αξιολόγηση (τής ποιμαντικής διακονίας) δέν είναι μία πράξη απομωνωμένη, σέ μία δεδομένη χρονική στιγμή του έτους. Είναι μία στιγμιαία ματιά μέσα στήν ιστορία: ένα κοίταγμα στό παρελθόν γιά νά στοχοποιήσουμε καλύτερα τό μέλλον.

Τί αξιολογούμε ή ποιόν αξιολογούμε; Φυσικά και δέν αξιολογείται τό πρόσωπο του κληρικού, αυτό γίνεται μόνο μέσα από τούς ιερούς κανόνες – αλλά τό έργο του και ή διακονία του. Δηλ. μία ένοριακή δραστηριότητα πρέπει νά έχει ένα στόχο και ένα πλαίσιο⁶. Ο στόχος είναι ή ανοικοδόμηση τής Έκκλησίας. Τό πλαίσιο είναι ή ίδια ή Έκκλησία, ένας ζωντανός οργανισμός, στή ζωή τής όποίας ό κληρικός συμμετέχει ένεργά. Τά παραπάνω έχουν δύο σημαντικές συνέπειες:

Η πρώτη συνέπεια είναι ότι ή αξιολόγηση του κληρικού είναι συνέχεια τής ενήμερωσης και τής βελτίωσης του έργου του. Δέν είναι ούτε *άρνητική* (άναφερόμαστε σέ ό,τι δέν προχωρεί μέσα στήν ένορία), ούτε *θετική* (άναφερόμαστε στά θετικά άποτελέσματα τής ένοριακής διακονίας), αλλά *δυναμική*. Δηλ. νά έχουμε συνεχώς στό νοϋ μας τό όραμα και τό στόχο μας γιά τήν ένορία μας. Στό σημείο αυτό πρέπει νά έπισημάνουμε τό γεγονός ότι ό κληρικός πρέπει νά άποδεσμευτεί πλήρως από τό πρόβλημα «καριέρα»!

Η δεύτερη συνέπεια είναι ότι θά πρέπει νά μήν συγχέουμε τήν αξιολόγηση του κληρικού μέ τήν κατάσταση τής Έκκλησίας γενικότερα. Έάν είναι άληθές ότι ή πνευματική υγεία τής Έκκλησίας εξαρτάται σέ ένα μεγάλο βαθμό από τίς δραστηριότητες του προϊσταμένου της, ή πνευματική υγεία του κληρικού και ή ποιότητα τής εργασίας του εξαρτάται από τήν ποιότητα τής ζωής τής ίδιας τής Έκκλησίας. Οί κληρικοί είναι οί ζωντανοί πυλώνες, οί ζωντανοί λίθοι πού έρχονται νά κολλήσουν μέ τόν «άκρογωνιαίο λίθο»⁷. Είναι ένα μέλος του ίδιου του σώματος τής Έκκλησίας.

⁶ Βλ. τόν τρόπο άντιμετώπισης ποιμαντικῶν προβλημάτων από τόν μακαριστό Κισάμου και Σελίνου, σέ θέματα πού άφοροϋσαν τήν άγροτική κοινότητα, στό Άλ. Παπαδερός, *Μέ τόν Κισάμου και Σελίνου Είρηναϊον επί τραχείας όδοϋ*, έκδ. Μέθεξις, Θεσσαλονίκη 2014, σελ. 178 και 264.

⁷ «οϋδέποτε άνέγγνυτε έν ταίς γραφαίς· λίθον όν άπεδοκίμασαν οί οίκοδομοϋντες, οϋτος έγενήθη εις κεφαλήν γωνίας· παρά Κυρίου έγένετο αύτη και έστιν θαυμαστή έν όφθαλμοίς ήμῶν;» (Ματθ, 21:42). Πρβλ. Πάννη Τσαρούχη, *Λίθον όν άπεδοκίμασαν οί οίκοδομοϋντες*, έκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1989.

Θεολογικά σκεπτόμενοι μπορούμε νά ἐπισημάνουμε, ὅτι τελικά ὅλα τὰ τελούμενα «ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ» δέν εἶναι ἀπλῶς ὁ ἱερός χώρος τῆς ἀθροιστικῆς συνάξεως τῶν πιστῶν, ἀλλά ὁ ἱερός χώρος τοῦ ἀχωρήτου, τό ἴδιο τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, στό ὁποῖο τελεσιουργεῖται τό ὅλο μυστήριον τῆς θείας οἰκονομίας γιά τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καί τήν ἀνακαίνιση τοῦ κόσμου, σέ μία νέα πραγματικότητα ζωῆς, στήν ὁποία «τά πάντα καί ἐν πᾶσι Χριστός»!

Σύγχρονες πρακτικές καί ἐμπειρίες ἀξιολόγησης

Μπορεῖ νά ἀξιολογηθεῖ τό ἔργο, καί ὄχι τό πρόσωπο, τοῦ κληρικοῦ; Θά προσπαθήσω νά ἀπαντήσω μέσα ἀπό τήν προσωπική μου ἐμπειρία στό χώρο τῶν Εὐρωπαϊκῶν θεσμικῶν ὀργάνων. Σύμφωνα μέ πολλούς παρατηρητές, ἀλλά καί τούς ἴδιους τούς ὑπαλλήλους, τό καλύτερο σύστημα ἀξιολόγησης εἶναι αὐτό τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐπιτροπῆς. Βασίζεται σέ ἕνα συνεχῆ διάλογο μεταξύ ἀξιολογούμενου καί ἀξιολογητή. Ὑπάρχει ἕνας κοινός κωδικός ὅπου ὁ ὑπάλληλος μπορεῖ νά συμπληρώνει τό φάκελό του, ἀλλά καί νά βλέπει τί γράφει ὁ ἀξιολογητής.

Θά ἤθελα ὁμως νά πάρω μερικά σημεῖα ἀπό τήν ἀξιολόγηση καί νά τά μεταφέρω στή δική μας ἐκκλησιαστική πραγματικότητα.

I. Προσωπική ἀξιολόγηση

Ὁ κληρικός βρίσκεται σέ συνεχῆ ἀξιολόγηση τοῦ ἑαυτοῦ του ὡς πρός τήν ποιότητα τοῦ ὅλου ἔργου του. Ἡ ἀναγκαία ἄσκηση εἶναι νά ἀπαντᾷ σέ ἐρωτήματα ὅπως, «πού βρίσκομαι, πού πηγαίνω, βρίσκομαι σέ καλό δρόμο;»⁸. Πρέπει νά γνωρίζει τά ὅριά του καί νά ἔχει ξεκάθαρη εἰκόνα τοῦ χώρου στόν ὁποῖο βρίσκεται καί διακονεῖ. Νά βλέπει καί νά ἀξιολογεῖ μέ ταπείνωση τά λάθη του καθώς, «Λέγω γάρ διὰ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης μοι παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἐκάστῳ ὡς ὁ Θεὸς ἐμέρισεν μέτρον πίστεως» (Ρωμ., 12:3), ἀλλά καί νά ἀποφεύγει τόν πειρασμό τῆς ἐξουσίας⁹. Ἡ ἐνορία τοῦ κάθε κληρικοῦ εἶναι ἕνας καθρέπτης πού ἀντανακλᾷ τήν ποιότητα τῆς ἐργασίας τοῦ ἴδιου τοῦ κληρικοῦ: «ὅτι εἴ τις ἀκροατῆς λόγου ἐστὶν καὶ οὐ ποιητής, οὗτος ἔοικεν ἀνδρὶ κατανοοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς γενέσεως αὐτοῦ ἐν ἐσόπτρῳ» (Ἰακωβος, 1:23)¹⁰.

⁸ Αναφερόμαστε στό ρεῦμα πού ὑπῆρχε στους Χριστιανικούς κόλπους κατά τήν περίοδο τῶν Αποστολικῶν πατέρων, γιά τήν ταχεία ἔλευση τοῦ Κυρίου, καθώς ἐπίσης καί ἕνα ἀκόμη προσφιλές ρεῦμα τῶν «δύο ὁδῶν» τοῦ φωτός καί τοῦ σκότους.

⁹ Βλ. Μθ., 4:3.

¹⁰ Πρβλ. ἐπίσης, «Εἴ τις δοκεῖ θρησκός εἶναι ἐν ὑμῖν μὴ χαλιναγωγῶν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀλλὰ ἀπατῶν καρδίαν αὐτοῦ, τούτου μάταιος ἡ θρησκεία· θρησκεία καθαρά καὶ ἀμίαντος

Ούτε άπολογία ούτε κατηγορητήριο. Ο σοφός προΐσταται (έξ ού και προΐστάμενος) μέ παιδαγωγικό χαρακτήρα. Άρκει νά δοϋμε τίς δραστηριότητες, όπως μάς τίς μεταφέρει ή Καινή Διαθήκη, ενός Τίτου, ενός Τιμόθεου, ενός Σίλα, άκόμη και του ίδιου του Παύλου. «*Εΐτε διακονίαν έν τή διακονία, εΐτε ό διδάσκων, έν τή διδασκαλία, εΐτε ό παρακαλών έν τή παρακλήσει· ό μεταδιδούς έν άπλότητι, ό προΐστάμενος έν σπουδή, ό έλεών έν ίλαρότητι*» (Ρωμ., 12:7) και «*μη άμέλει του έν σοι χαρίσματος, ό έδόθη σοι διά προφητείας μετά επιθέσεως τών χειρών του πρεσβυτερίου*» (Ι Τιμ., 4:14).

Πρωτίστως όμως εκείνο πού άξιολογείται σήμερα περισσότερο είναι ή **κοινωνική συνοχή**¹¹. Η κοινωνική συνοχή είναι μία σύνθετη κατάσταση και εκφράζει τό βαθμό και τήν ποιότητα τής έντασης τών σχέσεων πού υπάρχουν μεταξύ τών μελών μιās κοινωνίας. Στη θετική της κατεύθυνση αποτυπώνει έναν ύψηλό βαθμό συνέργειας μεταξύ τών κοινωνικών συντελεστών (προσώπων, φορέων, όργανισμών) και μία κατάσταση καλής λειτουργίας τής κοινωνίας μέ έμφανεΐς εκφράσεις κοινωνικής άλληλεγγύης και έκδηλη έγκατάσταση ίσχυρης κοινωνικής συνείδησης. Η κοινωνική συνοχή είναι ένα είδος συνδέσμου μεταξύ τών πολιτών, πού τούς κάνει –στήν καλύτερη περίπτωση– νά αισθάνονται ότι συναποτελοϋν μία ένιαία κοινωνική όντότητα, από τήν όποία ό καθένας νά άντλει τήν έξατομίκευση και τήν ταυτότητά του· ή έστω, στη χειρότερη περίπτωση, νά αισθάνονται ότι ύπάρχει μία δύναμη πού τούς άποτρέπει από τό νά έλθουν μεταξύ τους σέ

παρά τῷ Θεῷ και πατρι αὐτῆ ἐστίν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανούς και χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου» (Ιάκωβος, 1:26-27).

¹¹Ένας από τούς στόχους τής Ένωσης είναι ή προαγωγή τής **οικονομικής, κοινωνικής και έδαφικής συνοχής** και τής άλληλεγγύης μεταξύ τών κρατών μελών (άρθρα 3 ΣΕΕ και 174 ΣΛΕΕ). Ένώ ή κοινή περιφερειακή πολιτική άσχολεΐται κυρίως μέ τήν οικονομική και έδαφική συνοχή, ή κοινή κοινωνική πολιτική επιδιώκει νά ενισχύσει τήν κοινωνική συνοχή. Τό άρθρο 151 τής Συνθήκης για τή λειτουργία τής ΕΕ (πρώην άρθρο 136 ΣΕΚ) δηλώνει ότι ή Ένωση και τά Κράτη-μέλη, έχοντας υπόψη τά θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα, έχουν ως στόχους τήν προώθηση τής άπασχόλησης, τή βελτίωση τών συνθηκών διαβίωσης και έργασίας, ώστε νά καταστήσουν δυνατή τήν έναρμόνισή τους μέ παράλληλη διατήρηση τής προόδου, τήν κατάλληλη κοινωνική προστασία, τόν κοινωνικό διάλογο και τήν άνάπτυξη τών ανθρώπινων πόρων. Ο τελευταίος στόχος υπονοεί μία κατάλληλη πολιτική εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης. Τό άρθρο 151 δηλώνει επίσης ότι οί στόχοι τής κοινωνικής προόδου και συνοχής, τούς όποιους θέτει, πρέπει κανονικά νά επιτευχθοϋν όχι μόνον από τή λειτουργία τής έσωτερικής άγοράς, ή όποία θά διευκολύνει τήν έναρμόνιση τών κοινωνικών συστημάτων, αλλά και από τίς διαδικασίες πού θεσπίζουν οί Συνθήκες και από τήν προσέγγιση τών νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων. Πάντως, τά μέτρα πού εφαρμόζουν ή Ένωση και τά κράτη μέλη για τήν επίτευξη τών στόχων του άρθρου 151, πρέπει νά λαμβάνουν υπόψη τήν ποικιλομορφία τών έθνικών πρακτικών, ιδιαίτερος στον τομέα τών συμβατικών σχέσεων, καθώς και τήν άνάγκη νά διατηρηθεί ή άνταγωνιστικότητα τής οικονομίας τής Ένωσης.

μία τόσο σοβαρή σύγκρουση, ώστε να κινδυνεύει ή συνέχιση τῆς κοινῆς συμβίωσης ὑπὸ τὴν ἰσχύ κοινῶν θεσμῶν. Ἐάν αὐτό εἶναι τό κοινωνιολογικό, τότε καί τό θεολογικό ὑπόβαθρο δέν βρίσκεται πολύ μακριά ἀπό τά παραπάνω. Ταυτίζεται μποροῦμε νά ποῦμε. Πῶς ἐκφράζεται μέσα στήν Καινή Διαθήκη; «*Εἴτε ἀσχει ἔν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· εἴτε δοξάζεται ἔν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη. Ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ καί μέλη ἐκ μέρους*» (I Κορ., 12:26-27)¹². Στήν ἀνθρωπότητα αὐτή τοῦ Χριστοῦ συντελεῖται ἡ οἰκοδομή τοῦ ἱστορικοῦ σώματος, «*ὅ ἐστιν ἡ ἐκκλησία*» (Κολ., 1:24), στό ὁποῖο μυσταγωγεῖται ἡ ὄντολογική ἐνότητα ὁλόκληρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καί βιώνεται ἡ κοινωνία ὄλων τῶν μελῶν πρὸς ἄλληλα καί πρὸς τὴ θεία κεφαλή τους. Δέν πρέπει νά μᾶς διαφεύγει ἡ ρήση τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου Ἀντιοχείας, ὁ ὁποῖος σημειώνει «*ὅπου μερισμός ἐστί, Θεός οὐ κατοικεῖ*». Ἡ κοινωνία αὐτή βιώνεται ὡς κοινωνία τῆς πίστεως «*ἐν τῷ συνδέσμῳ*» τῆς ἀγάπης μέσα ἀπό τὴν ὄλη μυστηριακή ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας καί συνεπάγεται τὴν κατάργηση κάθε διασπάσεως ἢ ἐχθρότητας μεταξύ τῶν μελῶν τῆς. Συνεπῶς, ἡ «ἐκκλησιαστικοποίηση» ἢ «ἐκκλησιοποίηση» τοῦ κόσμου θά ἔπρεπε νά συνεπάγεται τὴ συνειδητοποίηση τῆς ἀδελφοσύνης ὄλων τῶν χριστιανικῶν τουλάχιστον λαῶν καί τῆς πνευματικῆς τους εὐθύνης γιὰ τὴν εἰρηνική συνύπαρξη ἢ τουλάχιστον γιὰ τὴν ἀποφυγὴ τῶν μεταξύ τους συγκρούσεων.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος τονίζει ὅτι «*τό τῆς Ἐκκλησίας ὄνομα οὐ χωρισμοῦ, ἀλλὰ ἐνώσεως καί συμφωνίας ὄνομα*». Ἡ ἐνότητα τοῦ σώματος εἶναι καθήκον τοῦ κληρικοῦ. Ἰδιαίτερα σήμερα. Τό σημαντικότερο ἔργο του εἶναι νά κρατήσῃ τὴν ἁρμονία τῶν σχέσεων καί τὴν καταλλαγὴ στίς συγκρούσεις τῶν μελῶν τῆς κοινότητος, νά κρατήσῃ τὴν ἐνότητα τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Καί αὐτό ἐπιτυγχάνεται μόνο ὅταν ὑπάρχει κοινός στόχος ἀνάμεσα στίς ἐνορίες, ὅταν ὑπακούουν ὅλοι στό λόγο τοῦ τοπικοῦ Ἐπισκόπου, τίς ἀποφάσεις τῆς Ἐκκλησίας καί κυρίως ὅταν δραστηριοποιούνται πρὸς τίς κατευθυντήριες γραμμές τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μας.

II. Καλές Πρακτικές (good practices)

Τό θέμα τῶν καλῶν πρακτικῶν ἔχει κι αὐτό τίς δικές του προσεγγίσεις. Τό θέμα ὅμως τῶν καλῶν πρακτικῶν δέν στηρίζεται στά προσόντα τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου, τοῦ κληρικοῦ στήν προκειμένη περίπτωση, ἀλλὰ στίς δεξιότητες του. Βρισκόμαστε σέ μία νέα φάση τῆς ἱστορίας, ὅπου τά πτυχία μπορεῖ νά ἔχουν τὴν ἀξία τους, ἀλλά οἱ **δεξιότητες** εἶναι ἐκεῖνες πού με-

¹² Πρβλ. «*ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπή φανερά ᾗ πᾶσιν. ἔπεχε σεαυτῷ καί τῇ διδασκαλίᾳ, ἐπίμενε αὐτοῖς· τοῦτο γὰρ ποιῶν καί σεαυτὸν σώσεις καί τοὺς ἀκούοντάς σου*» (I Τιμ., 4:15).

τρούν. Οί δεξιότητες είναι τό πιό αξιόπιστο κριτήριο από ό,τι τά προσόντα καί είναι τό πιό σημαντικό κριτήριο παραγωγικότητας. Οί επιχειρήσεις ένδιαφέρονται περισσότερο για τίς δεξιότητες του έργαζομένου παρά για τά προσόντα.

Κάνω άναφορά στην πρόσφατη έρευνα για τή διεθνή αξιολόγηση τών δεξιοτήτων τών ένηλικών (PIAAC), κάτι άντίστοιχο του διαγωνισμού PISA για τούς 15χρονους, ή όποία διεξήχθη σέ 30 Χώρες -16 Χώρες από τήν ΕΕ. Είμαι σημαντικό νά τονισθει έδω καί άφορα καί έμας τούς εκπαιδευτικούς, κυρίως στό γεγονός έάν καί κατά πόσο μπορούν σήμερα οί νέοι νά άπαντήσουν στην κατανόηση ένός κειμένου, σέ άπλές μαθηματικές άσκησης καί στη χρήση ηλεκτρονικού ύπολογιστή (ηλεκτρονικός άναλφαβητισμός).

Έπίλογος

Θά ήθελα νά κλείσω μέ έναν προβληματισμό.

Ό πρώτος έχει νά κάνει μέ τήν άνεργία τών νέων στην Έλλάδα. Τά ποσοστά είναι άρκετά μεγάλα σέ σχέση μέ τήν ύπόλοιπη Εϋρώπη¹³. Η άνεργία είναι μία κοινωνική πραγματικότητα για τήν Έλλάδα μέ άμεσες έπιπτώσεις στο έργο τής ένορίας. Δέν θά μποροϋσε νά αξιολογηθει έδω μία δραστηριότητα τής ένορίας ή όποία θά άφοροϋσε τούς ίδιους τούς νέους;

«Πώς πουλάω τό προϊόν μου»;¹⁴ Κατά τή διάρκεια του είκοστού αιώνα, ή θρησκεία έχει πάει στην άγορά. Οί Έκκλησίες καί οί θρησκευτικές ομάδες άναγκάζονται νά «πουλήσουν» τόν θεό του (sell god), ώστε νά είναι πιό έλκυστικές στους θρησκευόμενους «καταναλωτές». Όλο καί περισσότερο, οί θρησκείες θεωροϋνται ως «άριθμοί» πού πρέπει νά είναι άγνωστοί για τά μέλη τους καί τό ευρύ κοινό. Ποιό είναι τό άποτέλεσμα; Πώς οί θρησκευτικές ομάδες καί οί πιστοί άντιδρουν; Ποιά είναι ή συνέπεια για τήν κοινωνία ως σύνολο; Οί έξελίξεις αυτές δροϋν μέσα από άνεξάρτητες σχέσεις: ή έμπορευματοποίηση τής θρησκείας, ή σχέση άνάμεσα στη θρησκεία καί τή συμπεριφορά τών καταναλωτών-πιστών, καθώς καί τά οικονομικά τής θρησκείας.

Δέν είναι επί του παρόντος νά δοϋμε τή διάσταση αυτή. Άλλά μάς άφορα καί έμας άμεσα. Τό δικό μας χρέος σήμερα είναι πώς θά μπορέσει ό κληρικός νά μιλήσει για τήν αλήθεια, τήν άγάπη, τήν όμορφιά, τήν έλευ-

¹³ Κατά τό δ' τρίμηνο του 2013, ό άριθμός τών άπασχολούμενων άνήλθε σέ 3.589.657 άτομα καί τών άνέργων σέ 1.363.137. Τό ποσοστό άνεργίας ήταν 27,5%, έναντι 27,0% του προηγούμενου τριμήνου καί 26,0% του άντίστοιχου τριμήνου 2012.

¹⁴ Βλ. σχετικά Jean-Claude Usunier καί Jörg Stolz, *Religions as Brands. New Perspectives on the Marketization of Religion and Spirituality*, Ashgate AHRC/ESRC.

θερία. Καί γιά νά γίνει αὐτό χρειάζεται ἀνανεωμένη σκέψη καί δράση καί προσωπική ἀδιάκοπη μαρτυρία τῆς πίστες μας. Μαρτυρία· «καὶ ἔσεσθέ μου μάρτυρες ἔν τε Ἱερουσαλήμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Πραξ., 1:8), εἶναι τό περιεχόμενο τῆς καθ' ὅλου πνευματικῆς τῆς ἀποστολῆς στόν κόσμο, ἀναφέρεται δέ στόν κάθε ἄνθρωπο, γιά τόν ὁποῖο ὁ Χριστός ἀπέθανε. Ἡ ποιμαντική διακονία τῆς Ἐκκλησίας φανερώνει τήν ἱστορική τῆς ἀποστολή νά λειτουργήσῃ τό μυστήριον τῆς ἐν Χριστῷ θείας οἰκονομίας μέσα στόν κόσμο, τόσο μέ τήν αὐθεντική συνέχεια τῆς μυστηριακῆς ἐμπειρίας, ὅσο καί μέ τήν ἀνύστακτη μέριμνα γιά τήν πνευματική προαγωγή τῶν πιστῶν, οἱ ὁποῖοι συγκροτοῦν τό σῶμα τῆς στρατευομένης στό κόσμο Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Έκ του Σεμιναρίου επιμόρφωσης αξιολογητών κληρικών

Ἡ ἀξιολόγησι τῶν Κληρικῶν

κ. Ἀντώνιος Βακάκις,
Θεολόγος-Γραμματεὺς

1. Μητροπόλεως Κισάμου καὶ Γελίνου

Ἡ δική μου παρέμβαση στό θέμα τῆς Ἀξιολόγησις τῶν Ἐφημερίων ἀφορᾶ στήν ἀνάπτυξη τῶν κριτηρίων τοῦ ἄρθρου 9 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1/2013 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς ἐν Κρήτῃ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί εἰδικότερα ὅπως αὐτά περιγράφονται στήν παράγραφο 7 καί ἐξῆς καί τά ὅποια λαμβάνονται ὑπόψιν τόσο κατά τή σύνταξη τῆς Ἐκθεσις Ἀξιολόγησις τοῦ Ἐφημερίου ἀπό τήν τριμελῆ Ἐπιτροπή τῶν Κληρικῶν-Ἀξιολογητῶν ὅσο καί κατά τήν κρίση προαγωγῆς του ἀπό τό Μητροπολιτικό (Υψηροσιακό) Συμβούλιο.

Θεωρῶ σκόπιμο νά τονίσω ἐξ ἀρχῆς ὅτι πρὶν ἀπό τήν ὅλη διαδικασία τῆς ἀξιολόγησις τῶν Ἐφημερίων πρέπει νά ληφθοῦν ἀπαραίτητα ὑπ' ὄψιν δύο βασικές προϋποθέσεις:

1. Ἡ ἰδιαιτερότητα τοῦ ἀξιολογούμενου Κληρικοῦ, ὅπως ἤδη εἰπώθηκε, σέ σχέση μέ τούς ὑπόλοιπους ἀξιολογούμενους ὑπαλλήλους, καί

2. Κατά πόσο μπορεῖ νά ἀξιολογηθεῖ ὁ Κληρικός μέσα ἀπό τό ἔργο του καί κυρίως τό πνευματικό. Εἶναι δυνατόν ἡ ἀξιολόγησις νά μπορεῖ νά μετρήσει τίς ἰκανότητες, τήν πίστη ἢ τό εὖρος τῆς πνευματικῆς καί ποιμαντικῆς του διακονίας καί προσφορᾶς; Εἶναι ἐπίσης δυνατόν νά ἀξιολογηθοῦν ὅλες οἱ πτυχές τῶν δραστηριοτήτων τοῦ Κληρικοῦ, λόγω καί τῆς ἰδιαίτερης φύσις τοῦ λειτουργήματός του, (π.χ. ἐξομολόγησι, κ.λπ.).

Ὑπό αὐτές τίς προϋποθέσεις, νομίζω, πρέπει νά προχωρήσει τό ὄντως δύσκολο καί πολύπλοκο ἕως καί ἰδιαίτερος εὐαίσθητο ἔργο, τῆς διαδικασίας τῆς ἀξιολόγησις τῶν Ἐφημερίων.

Στό ἄρθρο 9, ὀρίζονται τά κριτήρια, ὅπως καί παραπάνω ἀνέφερα, τά ὅποια θά λάβουν ὑπόψη τους ἀφενός ἡ τριμελής Ἐπιτροπή τῶν Κληρικῶν - Ἀξιολογητῶν, γιά τή σύνταξη τῆς Ἐκθεσις Ἀξιολόγησις τοῦ καθενός Ἐφημερίου καί ἀφετέρου τό Μητροπολιτικό (Υψηροσιακό) Συμβούλιο κατά τήν κρίση προαγωγῆς του.

Τά κριτήρια αὐτά μποροῦν νά ἀναζητηθοῦν ἀπό τούς ἀξιολογητές, ἐν προκειμένῳ τούς Κληρικούς - Ἀξιολογητές, μέσα ἀπό τό συνολικό ἔργο καί τήν εἰκόνα τῶν δράσεων καί συμπεριφορῶν, πού ἔχει νά παρουσιάσει κάθε Ἐφημέριος στήν Ἑνορία πού διακονεῖ.

Αὐτά ἀναλυτικότερα εἶναι:

Κριτήριο πρῶτο:

α) Ἡ ἀφοσίωσή του μέ ἔνθεο ζήλο στά ἱερατικά καθήκοντα καί στήν καλλιέργεια τῆς ἱερατικῆς του αὐτοσυνειδησίας, σύμφωνα μέ τούς Θείους καί Ἱερούς Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας καί τήν Ἱερά Παράδοσή της.

Στό κριτήριο αὐτό δίδεται ιδιαίτερη βαρύτητα στόν ζήλο μέ τόν ὁποῖο ὁ Ἐφημέριος ἐπιτελεῖ ὄλο τό φάσμα τῶν ἱερατικῶν του καθηκόντων, ἀλλά καί πόσο καλλιεργεῖ τήν ἱερατική του αὐτοσυνειδησία, σύμφωνα πάντοτε μέ τούς Θείους καί Ἱερούς Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς Ἱεράς Παραδόσεώς της. Ἀξιολογεῖται, δηλαδή, κατά πόσον εἶναι συνεπής ἀπέναντι στήν κλήση καί τήν ἀποστολή του. Κατά πόσον ἔχει συναίσθηση τῆς εὐθύνης του, ἔχει συνειδητοποιήσει τή σπουδαιότητα τοῦ διακονήματός του καί φροντίζει γιά τήν καλύτερη καί οὐσιαστικότερη καλλιέργεια τῆς πνευματικῆς καί ποιμαντικῆς του ὑπόστασης.

Κριτήριο δεύτερο:

β) Ἡ συνέπεια καί ἡ προσήλωσή του στήν ἄσκηση τῶν ἐφημεριακῶν καθηκόντων του, κατά τό λειτουργικό καί ποιμαντικό ἦθος καί ἡ ἐφαρμογή τῶν Ἐγκυκλίων τῆς Ἁγίας καί Ἱεράς Συνόδου τοῦ Σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τῆς Ἱεράς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης καί τῶν οἰκείων Ποιμεναρχῶν.

Στό κριτήριο αὐτό ἀναζητεῖται ἡ συνέπεια στήν ἄσκηση τῶν ἐφημεριακῶν καθηκόντων τοῦ Ἐφημερίου, δηλαδή, στήν τέλεση ἱερῶν μυστηρίων, ἱερῶν ἀκολουθιῶν, στή μέριμνα γιά τήν εὐπρέπεια καί καθαριότητα τῶν ἱερῶν Ναῶν, στήν τήρηση τῶν προβλεπομένων βιβλίων, στήν ἔγκαιρη καί σωστή ἐκτέλεση τῶν Ἀποφάσεων τῆς Ἱεράς Συνόδου ἢ τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου, στή δυνατότητα ἐξωτερικεύσεως καί μεταλαμπάδευσης τῶν θεολογικῶν του γνώσεων καί πνευματικῶν ἐμπειριῶν, στή ἀνταπόκριση τῶν ἀπαιτήσεων τῆς Ἐνορίας, κ.λπ. Ἀξιολογεῖται ἐπίσης ἡ ἱκανότητα ἀνταπόκρισής του σέ εἰδικές συνθήκες καί ἔκτακτες ποιμαντικές καταστάσεις, οἱ ὁποῖες ἐνδέχεται νά ὑπάρξουν, ὅποτε καί μέσα ἀπό ὅλα αὐτά ἀποτυπώνεται ἡ δυνατότητα ἐπιτυχοῦς ἀντιμετώπισης αὐτῶν τῶν καταστάσεων, ὁ ζήλος καί ἡ πιστότητα στό ἱερατικό του καθῆκον. Βαθμολογεῖται, τέλος, ἡ ἀνάληψη προσωπικῶν πρωτοβουλιῶν, μέσα στό πνεῦμα τῶν Ἐγκυκλίων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τῆς Ἱεράς Συνόδου.

Κριτήριο τρίτο:

γ) Ἡ πρόθυμη καί ἐπιμελής ἀνταπόκρισή του στά εἰδικά ἐφημεριακά καθήκοντα, τά ὁποῖα τοῦ ἀναθέτει ὁ οἰκείος Ἀρχιερεὺς, ὅπως τοῦ Προέδρου τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου, τοῦ ἱεροῦ κηρύγματος, τοῦ ὑπευθύνου νεότητος, τοῦ ὑπευθύνου φιλανθρωπικοῦ, προνοιακοῦ ἔργου ἢ τοῦ ἐνοριακοῦ φιλοπτώχου, κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης καί τομέων ἀνάπτυξης καί διάδοσης τῆς ταυτότητας τοῦ ὀρθόδοξου πολιτισμοῦ καί ζωῆς κ.ἄ.

Ἐδῶ ἀξιολογοῦνται πιό εἰδικά θέματα τῆς διακονίας τῶν Ἐφημερίων, ὅπως αὐτά ἀνατίθενται ἀπό τούς Ἐπισκόπους σέ ὀρισμένους Κληρικούς καί ἐνδεχομένως καί σέ ἄλλα πού δέν ἀναφέρονται στήν παροῦσα παράγραφο.

Ὁ Κληρικός ἀξιολογεῖται, πέρα ἀπό τή διακονία του στό ποιμαντικό, κοινωνικό καί φιλανθρωπικό ἔργο, κατά πόσο εἶναι ἰκανός, καί σέ ποιό βαθμό, νά φέρει εἰς πέρας ἀκόμα μία ἐπιπλέον εἰδική ἀποστολή, μέσα στόν χώρο τῆς Ἐνορίας του καί μέσα ἀπό τήν ἐμπειρία, τίς γνώσεις ἀλλά καί τήν προσωπικότητά του.

Κριτήριο τέταρτο:

δ) Ἡ διαπροσωπική σχέση καί ἡ ἐν γένει ἀναστροφή τοῦ Ἐφημερίου μέ τούς ἐνορίτες του.

Μέ τό κριτήριο αὐτό βαθμολογεῖται ἡ παρουσία τοῦ Ἐφημερίου μέσα στήν Ἐνορία, ἡ συνεργασία καί ἡ ἀναστροφή τοῦ Κληρικοῦ μέ τό χριστεπώνυμο πλήρωμα. Ἡ σχέση τοῦ πνευματικοῦ πατρός μέ τό ποιμνιό του, ἡ συμπεριφορά του πρός τούς πιστούς καί γενικά ἡ ἐξυπηρέτηση αὐτῶν καί τῶν πνευματικῶν τους ἀναγκῶν. Ἐπίσης, ἀποτελεῖ ὑπόδειγμα γιά τήν πνευματική ζωή τῶν πιστῶν ἡ βιοτή του καί διδάσκει μέ τό λόγο καί τά ἔργα ὅλους τούς Ἐνορίτες του; Ἀποφεύγει ἐνέργειες, οἱ ὁποῖες θά μπορούσαν νά προκαλέσουν τόν σκανδαλισμό τῶν πιστῶν; Βαθμολογεῖται, τέλος, ἡ συνεργασία του μέ τίς τοπικές Ἀρχές, ὅπως εἶναι οἱ Δήμοι, τά Σχολεῖα, ἄλλες ὑπηρεσίες, κ.λπ.

Κριτήριο πέμπτο:

ε) Ἡ συμμετοχή του στίς πάσης φύσεως ἐκδηλώσεις (ιερατικές συνάξεις, ὁμιλίες, ἐπετειακές ἐκδηλώσεις, σεμινάρια κ.ἄ.), πού διοργανώνονται ἀπό τήν οἰκεία Ἐκκλησιαστική Ἀρχή, ἡ συνεργασία του μέ αὐτή, ἡ ἔγκαιρη ἀπάντηση σέ ἐγκυκλίους - προσκλήσεις τοῦ Ποιμενάρχου του καί ἡ ἐν γένει ἐκκλησιαστική ὑπακοή του στίς ποιμαντικές κατευθύνσεις καί προτροπές του.

Ἐνα ἀκόμα στοιχεῖο τό ὁποῖο βαθμολογοῦν οἱ ἀξιολογητές εἶναι ἡ συμμετοχή τοῦ Ἐφημερίου στίς διάφορες ἐκδηλώσεις (συνάξεις, συνέδρια, κ.λπ.), πού ὀργανώνονται ἀπό τήν Ἱερά Μητρόπολή του, ὁ τρόπος συμμετοχῆς σέ αὐτές ἄπλως θεατής ἢ ἐνεργό μέλος αὐτῶν; Ἐπίσης ἡ ἀνταπόκρισή του στίς διάφορες ἐγκυκλίους τῆς Ἐκκλησιαστικῆς του Ἀρχῆς, καθώς καί γενικότερα ἡ ὑπακοή του σέ κατευθύνσεις καί προτροπές τοῦ Ἐπισκόπου του. Τά στοιχεῖα αὐτά δείχνουν τή διάθεση γιά περισσότερο ἔργο καί συμμόρφωση καί περαιτέρω διόρθωση τοῦ Κληρικοῦ καί τά ὁποῖα ἀξιολογοῦνται μέ τήν παροῦσα παράγραφο.

Παραλείπω στή συνέχεια τίς δύο ὑποπαραγράφους (στ' καί ζ') τοῦ ἄρθρου 9, τίς ὁποῖες θά ἀναπτύξει ἡ κ. Ροδάνθη Ἀνδρουλιδάκη-Πετράκη

καί τελειώνω τή σύντομη ἀνάλυσή μου στά κριτήρια τῆς ἀξιολόγησης μέ τήν η' ὑποπαράγραφο, ἡ ὁποία ἀναφέρεται στίς τυχόν ἐκκλησιαστικές καί κοσμικές πειθαρχικές ποινές τοῦ Ἐφημερίου.

Στό ἔντυπα Ἀξιολόγησης ὑπάρχει ἡ ἐνότητα αὐτή καί ἡ ὁποία συμπληρώνεται ἀναλόγως τῶν περιπτώσεων ὅπου ὑπάρχουν τέτοιου εἴδους ποινές καί οἱ ὁποῖες συναποτελοῦν μέ τά ὑπόλοιπα στοιχεῖα τῆς Ἀξιολογικῆς Ἐκθεσης τοῦ ἀξιολογούμενου Κληρικοῦ τήν πλήρη εἰκόνα του.

Πρὶν νά κλείσω ἐπιτρέψατέ μου, Σεβασμιώτατοι, σεβαστοί Πατέρες, κυρίες καί κύριοι, νά καταθέσω τήν πεποίθησή καί βεβαιότητα ὅτι ἡ διενέργεια ὅλης αὐτῆς τῆς διαδικασίας τῆς ἀξιολόγησης τῶν Ἐφημερίων θά ὀλοκληρωθεῖ μέ ἐπιτυχία, πέραν τῆς μισθολογικῆς ἀναβάθμισης τῶν προαχθέντων, μόνον ὅταν μέ ἀφορμή τῆ διαδικασίας αὐτῆς, ἐπιβραβευτοῦν οἱ ἐργατικοί καί συνεπεῖς καί δοθεῖ ἐκ νέου ὥθηση στους λιγότερο ἐργατικούς καί συνεπεῖς, γιά μιά νέα ἀρχή στόν χῶρο τῆς προσωπικῆς καί ἐνοριακῆς τους προκοπῆς καί διακονίας. Ἡ μέ ἄλλα λόγια, μεγάλη βαθμολογία (κατά τήν περίοδο τῆς ἀξιολόγησης), σημαίνει ὅτι ὁ ἀξιολογούμενος πέτυχε πολλά, ἐνῶ μικρότερη βαθμολογία σημαίνει ὅτι ἔχει τή δυνατότητα νά κάνει ἀκόμα περισσότερα.

Σᾶς εὐχαριστῶ.

**Διοικητική προσέγγιση
στην αξιολογική διαδικασία και προτάσεις
βαθμολογικής αποτύπωσης των κριτηρίων
αξιολόγησης στ' και ζ' του άρθρου 9
του Κανονισμού 1/2013 τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης**

Ροδάνθη Ἀνδρουλιδάκη-Πετράκη

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Ἀμφιλόχιε, τὴν εὐχή Σας,

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου κ. Δαμασκηνέ, τὴν εὐχή Σας,

Πανοσιολογιώτατε Ἀρχιμανδρίτα κ. Κύριλλε, εὐλογεῖτε,

Ἐλλογιμώτατε Διευθυντὰ τῆς Ὁρθόδοξης Ἀκαδημίας Κρήτης σᾶς εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴ φιλοξενία,

Ἐλλογιμώτατε κ. Σύμβουλε τῶν Θεολόγων, ἀξιότιμοι κ. συνάδελφοι, Σεβαστοὶ Πατέρες,

Εὐχαριστῶ τὴν Ἱερά Σύνοδο ποὺ μὲ ὄρισε μέλος τῆς παρούσης Ἐπιτροπῆς.

Ὅπως εἶναι σὲ ὄλους γνωστό, ἡ ἀξιολόγηση τῶν κληρικῶν ἐντάσσεται στὸ γενικότερο πλαίσιο ἀξιολόγησης τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων καὶ ὑπαλλήλων μὲ σχέση ἐργασίας ΙΔΑΧ τοῦ Δημοσίου, τῶν ΟΤΑ, τῶν ΝΠΔΔ κ.α. καὶ ἀποτελεῖ προϋπόθεση γιὰ τὴ βαθμολογικὴ τους προαγωγή. Τὰ εἰδικότερα θέματα ποὺ ἀφοροῦν κάθε ὀργανικὴ μονάδα καθορίζονται μὲ Π.Δ. ποὺ ἐκδίδεται ὕστερα ἀπὸ πρόταση τοῦ Ὑπ. Διοικητικῆς Μεταρρύθμισης (ἄρθρ. 4 Ν. 4024/2011, σ. 6687, ἄρθρο 7 Ν. 4024/2011, σ. 6689). Εἰδικότερα ἡ ἀξιολόγηση τῶν κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης διενεργεῖται σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρο 9 τοῦ Κανονισμοῦ 1/2013 «Περὶ Ἐφημερίων καὶ Διακόνων».

Ἡ ἀξιολόγηση διοικητικὰ¹ στὴ συνείδηση τῶν περισσοτέρων φαίνεται νὰ συνδέεται ἀποκλειστικὰ μὲ τὴ λειτουργία τοῦ ἐλέγχου. Γι' αὐτὸ καὶ δημιουργεῖ φόβο καὶ ἀρνητικὰ συναισθήματα. Στὴν πραγματικότητα ὅμως συνδέεται μὲ τὸ σύνολο τῶν λειτουργιῶν τῆς διοίκησης. Γιατί, ὅπως ἀναφέρουν οἱ Harold Koontz - Cyril O'Donnell, τὸ νὰ εἶναι γνωστὸ πόσο καλὰ σχεδιάζει, προγραμματίζει, ὀργανώνει, στελεχώνει, διευθύνει, ἡγεῖται καὶ

¹ Γιὰ τὴν παρουσίαση αὐτὴ ἀντλήθηκαν ὀρισμένες πληροφορίες διοικητικοῦ περιεχομένου ἀπὸ τὰ βιβλία: Harold Koontz - Cyril O'Donnell, *Ὁργάνωση καὶ Διοίκηση. Μία συστηματικὴ καὶ ἐνδεχομενικὴ ἀνάλυση τῶν διοικητικῶν λειτουργιῶν*, τ. 2, 2η ἐκδοση, ἐκδ. Παπαζήση, 1980, Ροδάνθη Ἀνδρουλιδάκη-Πετράκη, *Ἡ Διοίκηση στὴν Ἐνορία. Ἐφαρμογὴ καὶ προβληματισμοί*, Ἡράκλειο 2011, καθὼς καὶ ἀπὸ διαδικτυακοὺς τόπους.

ἐλέγχει ἓνα διοικητικό στέλεχος, εἶναι στήν πραγματικότητα ὁ μόνος τρόπος γιά νά ἐξασφαλιστεῖ ὅτι ἐκεῖνοι πού καταλαμβάνουν διοικητικές θέσεις διοικοῦν ὄντως ἀποτελεσματικά.

Ἐμεῖς, σήμερα, λόγω τοῦ περιορισμένου τοῦ χρόνου, θά θίξομε μερικές μόνο παραμέτρους τίς ὁποῖες θεωροῦμε πολύ σημαντικές. Ἀπό τίς λειτουργίες τῆς διοίκησης, λοιπόν, θά ἀναφερθοῦμε στίς ἔννοιες τοῦ ἐλέγχου, τῆς ἡγεσίας, τῶν κινήτρων, ἄν μᾶς ἐπιτρέψει ὁ χρόνος, οἱ ὁποῖες συνδέονται ἄμεσα μέ τήν ἀξιολόγηση.

ΕΛΕΓΧΟΣ

Ὁ ἐλεγχος ἀποτελεῖ μία βασική καί ἀπαραίτητη λειτουργία τῆς Διοίκησης. Ἴσως ἡ λειτουργία αὐτή νά εἶναι ἡ πιό παρεξηγημένη, ἀλλά καί ἡ πιό ἀπαραίτητη συνάμα γιά τή σωστή πορεία τοῦ ὀργανισμοῦ, γιατί μέ τόν ἐλεγχό ἡ διοίκηση ἐξετάζει ἔαν μετά τὸ πέρασ μίας διαδικασίας, ἀλλά καί κατὰ τή διάρκεια ὑλοποίησής της τὸ ἀποτέλεσμα ἢ ἡ πορεία πρὸς αὐτὸ συμβαδίζει μέ τὸ σχέδιο δράσεως, δηλαδή τὸ προγραμματισθὲν σχέδιο.

Βέβαια, ὅσο χρήσιμος καί ἄν εἶναι ὁ ἐλεγχος, ἄλλο τόσο ὀδυνηρὸς εἶναι πολλὲς φορές, ἀλλά συγχρόνως καί ἀπαραίτητος γιά τοὺς πάσης φύσεως ὀργανισμούς, καί βέβαια γιά τίς ἐκκλησιαστικές δομές. Νά σημειώσομε ὅτι καί οἱ Ἅγιοι ὅταν ἀσκοῦν διοίκηση, ὅπως ὁ Ἅγιος Νεκτάριος ὡς Διευθυντῆς τῆς Ριζαρείου ἢ ὡς Γέροντας τοῦ Μοναστηριοῦ στήν Αἴγινα, ἔχουν ἀπαιτήσεις, οἱ ὁποῖες βασίζονται πάνω σὲ συγκεκριμένες ἀξίες πού προσδιορίζονται ἀπὸ τὸν ὀργανισμό πού ὑπηρετοῦν καί ὡς ἐκ τούτου χρησιμοποιοῦν τὴ λειτουργία τοῦ ἐλέγχου. Βλέπομε λοιπόν ὅτι στήν Ἐκκλησία ὡς ὀργανωτική δομὴ εἶναι ἀπαραίτητος ὁ ἐλεγχος. Ὑπάρχει ὁμως ἐδῶ μία διαφορετικὴ ἀντίληψη στήν ἐφαρμογὴ τῆς λειτουργίας του καί αὐτὸ ὀφείλεται στήν κουλτούρα της, στὸ σκοπὸ καί τίς στρατηγικές της.

Ἡ ἀξιολόγηση, ὅπως εἶπαμε παραπάνω, ἀποτελεῖ μία μορφή ἐλέγχου.

Ἄς δοῦμε τώρα τίς προϋποθέσεις πού πρέπει νά πληροῖ ὁ ἐλεγχος γιά νά εἶναι ἀποτελεσματικός, σύμφωνα μέ τὸν Ἱερὸ Χρυσόστομο.²

Ἐλεγχος στὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ

Νά προηγεῖται αὐτοέλεγχος

Ἐλεγχος ἀπὸ ἀγάπη

Νά εἶναι ἀνιδιοτελής

Νά ἔχει ὁ ἐλέγχων καλὴ προαίρεση

² Ἄπ. Νικολαΐδης, Ἡ Τεχνικὴ τοῦ Ἐλέγχου. Χρυσόστομικὴ Θεωρία καί Πράξη, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2010, σσ. 24-40.

Νὰ εἶναι ἀνώνυμος
Νὰ εἶναι δημόσιος μόνο σὲ εἰδικὲς περιπτώσεις
Νὰ εἶναι ἀμερόληπτος, σύντομος
Νὰ γίνεται μὲ διάκριση, σεβασμὸ καὶ πραγματικὸ ἐνδιαφέρον
Νὰ συνοδεύεται μὲ διάλογο καὶ ἔπαινο

Πῶς νοιώθουν ὁμως πολλὲς φορές οἱ ἀξιολογητὲς ὅταν πρόκειται νὰ κρίνουν ἄλλους;

Πολλὲς φορές αὐτοὶ ποὺ πρόκειται νὰ ἐκφέρουν κρίσεις γιὰ ἄλλους, αἰσθάνονται κάποιον φόβον, κάποιον δισταγμὸ. Καὶ εἶναι δικαιολογημένο αὐτό. Ἀλλὰ ἂν σκεφτοῦμε ὅτι τὸ παιδί, ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ μπαίνει στὸ νηπιαγωγεῖο, ἀρχίζει νὰ ἀξιολογεῖται καὶ νὰ ἐλέγχεται, ἀλλὰ καὶ ἀργότερα, ὅπου αὐτὸ ἐντάσσεται, σὲ ὅποια ὀργανωμένη ὁμάδα, στὸ παιγνίδι, στὴν ἐργασία, θὰ διαπιστώσομε ὅτι ὑπάρχει κατὰ κάποιον τρόπο ἡ βαθμολόγηση καὶ ἡ ἀξιολόγηση στὴν τυπικὴ ἢ ἄτυπη μορφή της.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη, οἱ ἄνθρωποι πολλὲς φορές θέλουν νὰ ξέρουν τὸ βαθμὸ τῆς ἀπόδοσής τους. Ὡστόσο, ἐδῶ νὰ παρατηρήσομε τὸ ἐξῆς, τὸ ὁποῖο ἀναφέρεται στὴ διοικητικὴ θεωρία: εἶναι γεγονός ὅτι ἡ ἀμφισβήτηση ἀπέναντι στὴν ἀξιολόγηση, ὅποτε αὐτὴ συνέβη, ὀφειλόταν στὸν τρόπο μέτρησης τῆς ἀπόδοσης καὶ στὰ κριτήρια ποὺ χρησιμοποιήθηκαν προκειμένου αὐτὴ νὰ ἐκτιμηθεῖ καὶ ὄχι στὴν ἐφαρμογὴ αὐτῆς καθαυτῆς τῆς διαδικασίας.

Στὴ συνέχεια θὰ δοῦμε ποιὰ πρέπει νὰ εἶναι τὰ στοιχεῖα ποὺ χρειάζεται νὰ χαρακτηρίζουν τοὺς ἀξιολογητὲς, οἱ ὁποῖοι, πρέπει νὰ ἀναγνωρίσομε ὅτι ἐπωμίζονται αὐτὸ τὸ δύσκολο ἔργο.

Χαρακτηριστικὰ ἀξιολογητῶν

Οἱ ἀξιολογητὲς ὀφείλουν νὰ ἀσκήσουν τὸ ἔργο τους μὲ:

Ὑπευθυνότητα, Ἐπιμέλεια καὶ Προσοχή, τηρώντας τὴ νομοθεσία καὶ τὶς κατευθυντήριες γραμμὲς ποὺ δίδονται ἀπὸ τὴν προϊσταμένη ὑπηρεσιακὴ ἀρχή.

Ἀκεραιότητα, ἡ ὁποία ἐκφράζεται μὲ τὴν εἰλικρίνεια, τὴν τιμιότητα καὶ τὴν ἴση μεταχείριση.

Ἀντικειμενικότητα καὶ ἀμεροληψία, ἡ ὁποία τίθεται ὑπεράνω ἰδεολογικῶν τοποθετήσεων, ἀντιλήψεων καὶ συμφερόντων. Λαμβάνουν ὑπόψη ὅλα τὰ διαθέσιμα στοιχεῖα, χωρὶς νὰ ἀποκρύπτουν πληροφορίες καὶ τὰ ἀξιολογοῦν σὲ διαβαθμισμένη κλίμακα. Δὲν υἱοθετοῦν ὑποκειμενικὲς ἀπόψεις, ἀλλὰ προκρίνουν καὶ ὑπερασπίζονται ἀντικειμενικὰ δεδομένα.

Γνώση. Καλὴ γνώση τοῦ περιβάλλοντος τῆς ὀργανωτικῆς μονάδας ποὺ

ύπηρετεῖ ὁ ἀξιολογούμενος: τῶν δυνατοτήτων, τῆς κοινωνικῆς διάρθρωσης, τῶν οικονομικῶν πόρων, τοῦ πληθυσμοῦ της, τῆς τοποθεσίας της καὶ τῶν χωροταξικῶν της ιδιαιτεροτήτων. Ἐπίσης, καλὴ γνώση τῶν προσωπικῶν δυνατοτήτων τοῦ κληρικοῦ, καθὼς καὶ τῶν προσωπικῶν καὶ οἰκογενειακῶν του δυσκολιῶν. Γιατί ἡ ἀξιολόγηση ἔχει ὡς μέτρο σύγκρισης τὸν ἴδιο τὸν ἀξιολογούμενο καὶ «οἱ ἀπαιτήσεις τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀνάλογες τῶν προσόντων τοῦ κάθε κληρικοῦ ἀλλὰ καὶ τῶν ιδιαίτερων συνθηκῶν καὶ ἀπαιτήσεων τῆς θέσεως τὴν ὁποία διακονεῖ».

Διαφάνεια

Διάκριση

Ἐχεμύθεια ὅσον ἀφορᾷ τὰ προσωπικὰ δεδομένα τοῦ ἀξιολογούμενου

Κατάρτιση γύρω ἀπὸ τὴν κείμενη νομοθεσία

Ἐμπεριστατωμένη αἰτιολόγηση ὅπου εἶναι ἀπαραίτητη

Σφαιρικότητα

Ἐπιβολὴ τῆς ἀξιολόγησης στὰ καθορισμένα χρονικὰ πλαίσια

Νὰ σταθοῦμε τώρα λίγο περισσότερο στὸ θέμα τῆς μεροληψίας καὶ νὰ δοῦμε λόγους ποὺ ὀδηγοῦν σὲ αὐτὴν.

Μεροληψία

Ἐπίδραση γειτνίασης: Εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ εἶναι κανεὶς ἀντικειμενικὸς μὲ κάποιον, μὲ τὸν ὁποῖο ἔχει καθημερινὴ ἀναστροφή.

Λάθος τοῦ μέσου ὄρου: Πολλοὶ ἀξιολογητές, προκειμένου νὰ μὴν ὑπέσουν σὲ λάθος, προτιμοῦν νὰ ἀξιολογοῦν στὸ μέσον της ἀξιολογικῆς κλίμακας. Ἡ δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ αἰτιολογήσουν ἀκραία συμπεριφορά.

Ἐπιβλητικὴ ἀυστηρότητα ἢ ὑπερβολικὴ ἐπιείκεια: πολλές φορές ἀκολουθεῖται μίᾳ ἀξιολογικῆς τακτικῆς ἀντίθετη ἀπὸ τὴν προηγούμενη, μίᾳ τακτικῆς πόλωσης, τῶν ἄκρων, ἡ ὁποία δὲν ἀποτυπώνει τὴν ἀλήθεια.

Μεροληψία λόγω κουλτούρας: ἄλλες φορές ὁ ἀξιολογητὴς κρίνει τὸν πληθυσμὸ –καὶ συγκεκριμένα ἐδῶ τὴν Ἐνορία– καὶ ὄχι τὸν ἀξιολογούμενο.

Προσωπικὴ προδιάθεση: Ἡ ἀξιολογικὴ του κρίση μπορεῖ νὰ ποικίλλει ἀνάμεσα στὴν εὐνοϊκὴ, τὴν οὐδέτερη καὶ τὴν ἀρνητικὴ ἀντιμετώπιση.

Πλέον πρόσφατο γεγονός: ὁ ἀξιολογητὴς ἐπηρεάζεται ἀπὸ ἓνα θετικὸ ἢ ἀρνητικὸ γεγονός ποὺ συνέβη πρόσφατα καὶ κατέχει τὸ κέντρο τοῦ ἐγκεφάλου του.

Ὡς σύνοψη τῶν παραπάνω νὰ δοῦμε συνηθισμένα λάθη ποὺ γίνονται κατὰ τὴν ἀξιολόγηση:

Λάθη ἀξιολόγησης

Λάθη ἐπιείκειας

Λάθη ἀυστηρότητας

Τάση για βαθμολόγηση στο κέντρο τής κλίμακας
Γενίκευση κρίσης
Προβλήματα όρισμού προτύπων αξιολόγησης από πιθανά εμπόδια για
τή σωστή αξιολόγηση
Έμφαση σὲ ἓνα μόνο κριτήριο και παραθεώρηση τῶν ἄλλων
Ανεπαρκῆς διαφοροποίηση τῶν κριτηρίων μεταξύ τους

Προϋποθέσεις αποτελεσματικῆς αξιολόγησης

Εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ὑπάρχουν προκαθορισμένοι στόχοι (ιδανικά κρι-
τήρια βέλτιστης ἀπόδοσης)
Περιοδικὴ ἀνεπίσημη αξιολόγηση και ἐπαναπληροφόρηση
Ἀντικειμενικὰ στοιχεῖα ἐπίδοσης
Ὅμοιόμορφα και συνεπῆ πρότυπα και βαθμολογία ἀνὰ Ἱερὰ Μητρόπολη

Χαρακτηριστικὰ αποτελεσματικῆς αξιολόγησης

Ἀκρίβεια και ἀξιοπιστία
Ἀντικειμενικότητα
Σαφήνεια
Περιεκτικότητα
Ὁλοκληρωμένη, χωρὶς κενὰ
Ἐγκαιρὴ και ἐμπρόθεσμὴ
Ἐπαρκῆς αἰτιολόγηση ὅπου κρίνεται ἀπαραίτητο
Νὰ ὀδηγεῖ σὲ παροχὴ κινήτρων. Δηλαδή μὲ τὴν αξιολόγηση νὰ δημιουρ-
γοῦνται τὰ κατάλληλα κίνητρα στὸν κάθε ἓνα γιὰ τὴν παροχὴ μεγαλύτερου
και οὐσιαστικότερου πνευματικοῦ και ποιμαντικοῦ ἔργου και ὄχι νὰ ἀπο-
τελεῖ ἀνασταλτικὸ παράγοντα
Συγκρισιμότητα
Χρησιμοποίηση διαβαθμισμένης κλίμακας μὲ τὸ σκεπτικὸ ὅτι "Μεγάλῃ
βαθμολογία σημαίνει ὅτι ὁ ἀξιολογούμενος πέτυχε πολλά, ἐνῶ μικρότερη
ὅτι ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ κάνει ἀκόμα περισσότερα"

Χαρακτήρας αξιολόγησης τῶν κληρικῶν

Διενεργεῖται βάσει κανόνων πού ἔχει θέσει ἡ Ἐκκλησία και ἀπὸ θεσμο-
θετημένα ὄργανα πού ἡ ἴδια ἔχει ἐπιλέξει.
Ἐπισημαίνεται και πάλι τὸ δύσκολό τῆς αξιολογήσεως γενικὰ ὡς πρα-
κτικῆ, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο ὅταν αὐτὴ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐφαρμοστεῖ στὸ
χῶρο τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ αὐτὸ γιατί ἡ τυπικὴ διαδικασία μπορεῖ νὰ προ-
σκρούσει πρῶτα-πρῶτα στὴν ταπεινοφροσύνη τοῦ ἱερέα, ὅπως και σὲ
ἄλλους παράγοντες, γιὰ παράδειγμα στὸ ἀπόρρητο πού ἐνδεχομένως ὑπάρ-

χει σὲ κάποιες πτυχὲς τῆς διακονίας του. Νὰ ἀναφέρομε ἐδῶ τὸ παράδειγμα κληρικοῦ ποὺ ὑπηρετεῖ στὴν Ἀθήνα, γνωστοῦ ἀνὰ τὸ πανελλήνιο, ὁ ὁποῖος βαθμολόγησε τὸν ἑαυτό του μὲ μονάδα.

Ἡ ἀξιολόγηση τοῦ κληρικοῦ πρέπει νὰ γίνεται βάσει τῶν δεδομένων τῆς Ἑνορίας καὶ τῶν καθηκόντων ποὺ αὐτὸς ἔχει. Ὅμως, ὅπως ἤδη ἀναφέρθηκε, εἶναι δύσκολο γιὰ τοὺς ἀξιολογητὲς νὰ ἔχουν σαφὴ καὶ ἀκριβῆ γνώση τῶν προϋποθέσεων, δυσκολιῶν, δυνατοτήτων, κάθε Ἑνορίας, τὰ ὁποῖα γνωρίζει ἴσως μόνο ὁ ἀξιολογούμενος, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε μάλιστα, στὸ βαθμὸ ποὺ τὰ γνωρίζει.

Ὁ ἀξιολογούμενος ἔχει τὴ δική του συμβολὴ στὴν ἀξιολογικὴ διαδικασία, ἐφόσον καλεῖται νὰ συντάξει ὁ ἴδιος ἔκθεση πεπραγμένων, στὴν ὁποία θὰ ἀναφέρονται ὅλες οἱ πτυχὲς τῆς ἐφημεριακῆς του διακονίας, τῶν ποιμαντικῶν του δραστηριοτήτων, καθὼς καὶ οἱ δυσκολίες ποὺ ἀντιμετωπίζει.

Ὅπως εἶπαμε παραπάνω, ἡ ἀξιολόγηση ἔχει συνδεθεῖ μὲ ἀρνητικὰ συναισθηματικὰ φορτία. Ὡστόσο, στὸ χῶρο τῆς Ἐκκλησίας ἴσως κρίνεται σήμερα ἡ ἐφαρμογὴ τῆς περισσότερο ἀναγκαία παρὰ ποτέ, καθὼς, ὅπως εἶπαμε καὶ παραπάνω, μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει μοχλὸ καὶ ἐργαλεῖο γιὰ τὴ βελτίωση τῶν ἱερέων μας καὶ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἐνοριακοῦ καὶ ποιμαντικοῦ ἔργου. Δίδεται ἔτσι μία εὐκαιρία ἡ ἀξιολόγηση νὰ συνδεθεῖ ὄχι μὲ τὴ μορφή ποιῶν καὶ τιμωρίας, ἀλλὰ νὰ ἀποτελέσει στοιχεῖο παροχῆς κινήτρων καὶ βελτίωσης στὸ παρεχόμενο πνευματικὸ καὶ ποιμαντικὸ τοῦ ἔργο. Καὶ κάτι ἀκόμα ἀπὸ τὴ διοικητικὴ θεωρία: «Ὅταν οἱ ἀξιολογήσεις εἶναι ἀληθινὰ ἀποτελεσματικές, θὰ πρέπει νὰ συνδέονται μὲ τὸ σύστημα ἀνταμοιβῶν, ἐπειδὴ ἡ ταχεία ἀνταμοιβὴ γιὰ κάποιο ἐπίτευγμα εἶναι ἡ ἰσχυρότερη γνωστὴ ὑποκινητικὴ δύναμη».

Ὅπως ἤδη ἀναφέρθηκε, ἡ φύση τοῦ πνευματικοῦ λειτουργήματος τοῦ ἱερέως καθιστᾷ ἀνέφικτη τὴν ἐπακριβῆ ἀξιολόγησή του, καθόσον ἡ πνευματικότητα, κυρίως, δὲν εἶναι μετρήσιμο μέγεθος. Ὅμως τὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι ποὺ διαφοροποιεῖ τὴν ἀξιολόγηση τῶν κληρικῶν μὲ τοὺς ὑπόλοιπους ἀξιολογούμενους τοῦ δημόσιου τομέα, καθὼς ἀναμένεται ὁ κληρικός, ὁ ὁποῖος ἀσκεῖ τὸ ὕψιστο πνευματικὸ λειτούργημα, νὰ δεχθεῖ μὲ εὐχαριστιακὸ τρόπο τὴν ὅποια ἀξιολογικὴ κρίση, ὑπακούοντας στὴν Ἐκκλησία.

Δυσκολία παρουσιάζει ἡ εὕρεση μετρήσιμων μεταβλητῶν, οἱ ὁποῖες θὰ ἀποτυπώνουν ἐπακριβῶς τὸ ἀξιολογικὸ ἐπίπεδο τῆς ἐφημεριακῆς καὶ ποιμαντικῆς διακονίας, λόγω τῆς φύσεως τοῦ λειτουργήματος τοῦ κληρικοῦ, τοῦ ὁποῖου τὸ ἔργο κανονικὰ δὲν αὐτοδιαφημίζεται καὶ δὲν διατυμπανίζεται, ἀλλὰ ὀφείλει νὰ γίνεται διακριτικὰ καὶ ἀθόρυβα. Ἐδῶ πρέπει νὰ ἐπισημάνομε δύο πράγματα: τὸ ἓνα εἶναι ὅτι εἶναι δύσκολη ἡ εὕρεση μεταβλητῆς, ἡ ὁποία νὰ ἀντιστοιχεῖ καὶ νὰ μετρᾷ ἐπακριβῶς τὸ κάθε κριτήριο. Τὸ ἄλλο εἶναι ἡ

αριθμητική ποσοτική αποτύπωση του έργου. Δηλαδή, σε ποιές περιπτώσεις θα μπει 10, 9, 8, ...ή ο αξιολογούμενος θα βαθμολογηθεί κάτω από τη βάση. Για άλλη μία φορά τονίζουμε ότι το έργο που υπόκειται σε αξιολόγηση είναι ο βαθμός ανταπόκρισης στα καθήκοντά του, σύμφωνα με τις δυνατότητές του και τις συγκεκριμένες συνθήκες μέσα στις οποίες παρέχεται το έργο του.

Ένα τελευταίο που έχουμε να επισημάνουμε εδώ είναι ότι η αξιολόγηση, τουλάχιστον προς το παρόν, δεν συνδέεται με απολύσεις και έφεδρεία.

Άς δοῦμε τώρα μία πολύ σπουδαία παράμετρο που ανήκει στη λειτουργία της Διεύθυνσης και βοηθάει στην αποτελεσματικότητα του ένοριακού και ποιμαντικού έργου, γι' αυτό και πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη στην αποτίμησή του. Όπως βλέπετε, αναφερόμαστε στην ήγεσία.

ΗΓΕΣΙΑ

Η Ένορία και η Έκκλησία γενικότερα, θεωρούμενη ως οργάνωση, με όλα τα τυπικά χαρακτηριστικά της, έχει την ανάγκη ήγεσίας. Και ένα εκκλησιαστικό στέλεχος για να ασκεί επιτυχή διοίκηση, είναι απαραίτητο να πληροί όρισμένες ήγетικές προϋποθέσεις. Ουσιαστικά, ο ρόλος του ιερέα είναι ρόλος ήγетικός, ένας ρόλος που, εκτός των άλλων, πρέπει να δίνει όραμα και προοπτική και να υλοποιεί, στο βαθμό που του αναλογεί, τους στόχους της Έκκλησίας. Οί ιερείς οφείλουν να συμπεριφέρονται ως ήγетες. Χρειάζεται να έχουν όρισμένες γνώσεις και να αποκτήσουν διοικητικές και ήγетικές ικανότητες και δεξιότητες, έτσι ώστε να διευκολύνεται το αποκτούν έργο τους. Όμως, νομίζουμε ότι ο ήγетης και γεννιέται και γίνεται υπό την έννοια της ύπαρξης ήгетικών προδιαγραφών και δυνατοτήτων που αξιοποιούνται και εξελίσσονται.

Εφόσον είπαμε παραπάνω ότι και ο κληρικός οφείλει να συμπεριφέρεται ως ήгетης, άς δοῦμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ήгетη:

Ο πετυχημένος ήгетης είναι εύφυής, αποφασιστικός, δημιουργικός, προσαρμόζεται γρήγορα στις αλλαγές και αντιμετωπίζει επιτυχώς δύσκολες καταστάσεις και προβλήματα. Τόν διακρίνει η ήθική προσωπικότητα. Διαθέτει επικοινωνιακή ικανότητα και δεξιότητα συντονισμού, όραμα και προοπτική, κοινωνικές και πολιτιστικές ευαισθησίες. Βοηθά τόν οργανισμό να διαλέξει τόν σωστό δρόμο, δίνει όραμα, σκοπό, και σχέδιο. Εισάγει και εφαρμόζει καινοτομίες. Παρακινεί τούς ανθρώπους να τὰ ακολουθήσουν, γιατί έχει τήν ικανότητα να επηρεάζει τή σκέψη, τὰ συναισθήματα και τή συμπεριφορά τούς.

Η ταπεινότητα αποτελεί ένα από τὰ σημαντικότερα χαρακτηριστικά τών ήгетών, σε οποιοδήποτε οργανισμό και έαν ύπηρετούν. Όπως αναφέρει μάλιστα ο Collins, οι ήгетες που διαθέτουν αυτό τόν χάρισμα «κοιτάζουν τόν

καθρέπτη» όταν ή επίδοσή τους δέν εΐναι καλή, ένώ τήν έπιτυχία τήν άποδίδουν στούς άλλους και τίς συγκυρίες και όχι στόν έαυτό τους.

Νά άναφέρομε όμως και χαρακτηριστικά, τά όποια άντίκεινται στήν έννοια τής έκκλησιαστικής ήγεσίας. Τέτοια εΐναι: ή έπιθετικότητα, ή έπίδειξη έξουσίας και άυθεντίας, ή δημοσιότητα, ή ύποταγή στα κελεύσματα τών πιστών, καθώς και ή άγχώδης τελειοθηρία.

Ειδικότερα στόν ένοριακό χώρο:

Η άποτελεσματική ήγεσία χαρακτηρίζεται άπό στοιχειά, όπως τήν ίκανότητα του ήερέα νά δημιουργεί ένότητα και συνοχή στήν Ένορία, νά έμπνέει κλίμα συνεργασίας, άλληλοβοήθειας και συμπάραστασης, νά αξιοποιεί τά χαρίσματα τών ένοριτών, νά τούς παρακινεί νά συνδράμουν στο πνευματικό της έργο, νά καθοδηγεί σωστά τούς νέους, νά άνοίγει καινούργιους δρόμους και νέες προοπτικές και νά τούς παροτρύνει ώστε νά γίνουν χρήσιμα στελέχη τής Έκκλησίας.

Ποιές εΐναι όμως οι πηγές δύναμης ένός ένοριακού ήγέτη; Άν άνατρέξομε στή διοικητική θεωρία, θά δοϋμε ως πηγές δύναμης του έπιχειρησιακού ήγέτη, τήν έξουσία, τόν έλεγχο πάνω στις άνταμοιβές, τόν έλεγχο πάνω στις ποινές, τήν έπίκληση προσωπικών χαρακτηριστικών και τήν εξειδίκευση. Βέβαια, αυτές άν έφαρμοστούν σωστά στήν έκκλησιαστική διοίκηση, μπορούν νά φέρουν ένα θετικό άποτέλεσμα. Όμως, ή βαθιά και πρωταρχική πηγή δύναμης του ένοριακού ήγέτη δέν εΐναι άλλη άπό τή Χάρη του Θεού, ή όποία και άποτελεί τήν πραγματική πηγή όλων τών χαρισμάτων.

Στή συνέχεια θά άναφερθοϋμε λίγο στήν ύποκίνηση. Ίσως διερωτηθείτε για ποιό λόγο, τί σχέση έχει με τήν αξιολόγηση και τί θέση έχει μέσα στήν άποτίμηση του έργου του κληρικού.

ΥΠΟΚΙΝΗΣΗ

Η αξιολόγηση, όπως άναφέρθηκε και παραπάνω, έκτός άπό τή δημιουργία μίας βάσης για τήν εξέταση τής άπόδοσης του έργαζομένου, άποσκοπεί και στή βελτίωσή του, ώστε αυτός νά εΐναι πιό παραγωγικός και άποδοτικός. Για νά άντιληφθοϋμε όμως τήν έννοια τής ύποκίνησης άς δοϋμε πώς όρίζεται τó κίνητρο. Σύμφωνα με τούς Belerson και Steiner: «κίνητρο εΐναι μία έσωτερική κατάσταση πού ενεργοποιεί, δραστηριοποιεί ή ύποκινεί και πού διευθύνει ή καθοδηγεί τή συμπεριφορά πρòς τήν έπίτευξη στόχων».

Άντιλαμβάνεται κανείς σύμφωνα με τά παραπάνω ότι ή Έκκλησία όφείλει νά δημιουργεί κίνητρα και νά εφαρμόζει τή διαδικασία ύποκίνησης, τόσο σε επίπεδο ήερέων, όσο και σε επίπεδο ένοριτών για τήν έπίτευξη του άπώτερου σκοπού της, αλλά και τών έπιμέρους στόχων. Στο πλαίσιο αυτό τó άρμόδιο διοικητικό όργανο όφείλει νά δει ποιές εΐναι οι προσωπικές ανάγ-

κες καθενός με σκοπό να ενεργοποιηθούν οι δυνάμεις τους, να ανακαλύψουν τις δυνατότητές τους, να αποκτήσουν εγρήγορση και ένδυνάμωση για να επιδοθούν σε μεγαλύτερους αγώνες, καθώς με την υποκίνηση παρέχονται τα κατάλληλα κίνητρα που μπορούν να ικανοποιήσουν κατά περίπτωση τις ανθρώπινες ανάγκες για να προκαλέσουν τις κατάλληλες συμπεριφορές που αντιστοιχούν στις ανάγκες κάθε ανθρώπου και οι οποίες θα συμβάλουν στην επίτευξη των στόχων του οργανισμού. Τέτοια μέσα υποκίνησης που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν στον εκκλησιαστικό χώρο: ο έπαινος, ή νουθεσία, οι συμβουλές, οι ποινές, ή απροϋπόθετη αγάπη και το κενωτικό παράδειγμα, ή προσευχή, ο ταπεινός λόγος, ή επίπληξη, ή απειλή. Να τονίσουμε όμως ότι σημαντικό παράγοντα στην αποτελεσματική υποκίνηση αποτελεί η διάκριση.

Πιστεύουμε ότι μέσα από τη σύντομη αυτή αναφορά έγινε κατανοητό ότι ένα άλλο στοιχείο, το οποίο μπορεί να αποτελέσει δείκτη ενός κριτηρίου είναι η ικανότητα του κληρικού να παρέχει κίνητρα.

ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΩΝ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ στ' ΚΑΙ ζ' ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 9 ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ 1/2013 ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

Τί θα πρέπει να μετῶνται:

Η απόδοση του ιερέα στην έφημεριακή διακονία όσον αφορά την εκπλήρωση των στόχων, σε σχέση με προκαθορισμένα πρότυπα απόδοσης.

Η απόδοσή του ως διοικητικό στέλεχος, δηλαδή κατά πόσο φέρει ικανοποιητικά εις πέρας τις λειτουργίες της διοίκησης: προγραμματισμό, οργάνωση, στελέχωση, διεύθυνση και ήγεςία και έλεγχο-συντονισμό.

Άς δοῦμε τώρα αναλυτικότερα τα κριτήρια αξιολόγησης στ' και ζ' και πῶς αυτά μπορούν να αποτυπωθούν ποσοτικά με τη χρήση μετρήσιμων μεταβλητών.

Κριτήριο στ': «Η συμμετοχή του σε Θεολογικές Μεταπτυχιακές σπουδές, Προγράμματα διά Βίου Μάθησης και γενικῶς σε Έπιμορφωτικά Έκκλησιαστικά Σεμινάρια και ἄλλα συναφή από πιστοποιημένους φορεῖς»

Η λέξη κλειδί του κριτηρίου αὐτοῦ είναι: πιστοποιημένη έπιμόρφωση.

Το ιδανικό κριτήριο απόδοσης μπορεί να όρισθεῖ ως η συμμετοχή του κληρικού σε θεολογικές μεταπτυχιακές σπουδές με βαθμό έπιτυχίας άριστα, καθώς και σε πιστοποιημένα εκκλησιαστικά σεμινάρια κατά το προηγούμενο έτος.

Με βάση τα παραπάνω, θα διατυπώσομε όρισμένους προβληματισμούς και έπισημάνσεις:

Από τη διατύπωση του κριτηρίου αυτού δεν φαίνεται να λαμβάνονται υπόψη οι τίτλοι σπουδών, οι οποίοι αποκτήθηκαν προηγούμενα χρόνια.

Επειδή κατά το προηγούμενο έτος δεν πραγματοποιήθηκαν πιστοποιημένα σεμινάρια στην Κρήτη, δεν είναι δυνατόν να πάρουν φέτος προβάσιμο βαθμό μόνο όσοι συμμετείχαν σε μεταπτυχιακές σπουδές στη Θεολογία ή απέκτησαν πτυχίο Θεολογίας ή έξομοίωσης από την ΑΕΑΗΚ, οι οποίοι και αριθμητικώς αναμένεται να είναι ελάχιστοι. Βέβαια από τον μήνα αυτό υλοποιείται η εφαρμογή πιστοποιημένου Προγράμματος Δία Βίου Μάθησης και στην Κρήτη, το οποίο προφανώς θα ληφθεί υπόψη κατά την επόμενη αξιολόγηση.

Σε περίπτωση που ο κληρικός Α έλαβε μεταπτυχιακό τίτλο με άριστα, θα πάρει τον ίδιο βαθμό με εκείνον που έλαβε τον ίδιο τίτλο με καλώς;

Εάν σε κάποια Μητρόπολη δεν υπάρχει ιερέας που να συμμετείχε σε μεταπτυχιακές σπουδές, ούτε σε πιστοποιημένα σεμινάρια, τότε το ιδανικό κριτήριο απόδοσης είναι δυνατόν να διαφοροποιηθεί;

Επιμόρφωση δεν είναι μόνο η απόκτηση τυπικών προσόντων, αλλά και η πρόσληψη και δημιουργική άφομοίωση ποικίλων γνώσεων, έρεθισμάτων και πληροφοριών.

Με βάση τα παραπάνω, για την παρούσα αξιολόγηση προτείνουμε στο κριτήριο αυτό να ληφθούν υπόψη:

Φυσικά, η πιστοποιημένη συμμετοχή του σε Προγράμματα Θεολογικών Μεταπτυχιακών Σπουδών ή άλλα σεμινάρια συναφούς περιεχομένου και αυτό για τις Ίερές Μητροπόλεις που υπάρχουν κληρικοί, οι οποίοι απέκτησαν πιστοποιημένη επιμόρφωση κατά το προηγούμενο έτος.

Η συχνότητα συμμετοχής του κληρικού στις Ίερατικές Συνάξεις που διοργανώνει ή οικεία Μητρόπολη.

Η συγγραφή βιβλίων και άρθρων, ή συμμετοχή σε συνέδρια με εισήγηση, ή πραγματοποίηση διαλέξεων και συνάξεων κ.α., δεδομένου ότι η ένασχόληση αυτή αποτελεί είδος αυτοεπιμόρφωσης.

Η διαρκής ενημέρωσή του γύρω από θέματα θεολογικού, ποιμαντικού και γενικότερου έπιστημονικού περιεχομένου, πνευματικά, κοινωνικά κ.α.

Η τέλεια άδιαφορία προς πάσης φύσεως επιμόρφωση και συμμετοχή στις ποικίλες δραστηριότητες της Μητροπόλεως, γιατί αυτό σημαίνει μη ύπακοή στην οικεία εκκλησιαστική αρχή.

Κριτήριο ζ' «Η συνέπειά του ως προς την προστασία και διαφύλαξη των Ίερών Ναών, της κινητής και ακίνητης περιουσίας, την έγκαιρη κατάθεση των προϋπολογισμών, άπολογισμών και ή τακτοποίηση των κατά Νόμο υποθέσεων της Ένορίας, όλων των έν γενει υποχρεώσεων και κα-

θηκόντων του πρὸς τὴν Ἐκκλησία, τὴν οἰκεία Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή ἢ Ἱερά Μητρόπολη καὶ τὴν Ἑλληνικὴ Πολιτεία, καθὼς καὶ τῶν πάσης φύσεως ἐκκλησιαστικῶν εἰσφορῶν».

Ἡ λέξη κλειδί εἶναι: ἡ συνέπεια στὰ διοικητικὰ καθήκοντα.

Τὸ ἰδανικὸ κριτήριο ἀπόδοσης ὀρίζεται ὡς ἡ συνέπεια τοῦ κληρικοῦ πρὸς τὰ διοικητικὰ του καθήκοντα, ὅπως αὐτὰ ὀρίζονται στὸ κριτήριο ζ', χωρὶς τὴν πρόκληση καμιάς διοικητικῆς δυσλειτουργίας, ἢ ὅποια θὰ μπορούσε νὰ προέλθει ἐνδεχομένως ἀπὸ τὴν πλημμελεῖ ἐκτέλεσή τους.

Δείκτες μέτρησης τοῦ κριτηρίου αὐτοῦ μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν:

Ὁ βαθμὸς συνέπειας ποὺ χαρακτηρίζει τὸν ἱερέα:

Στὴ διαφύλαξη τῶν κτιριακῶν ἐγκαταστάσεων, τὴ συντήρηση τῶν ναῶν, τὴν ἀνακαίνισή τους, τὸν καλλωπισμὸ, τὴν καθαριότητα, τὴν τάξη καὶ τὸν ἐν γένει εὐπρεπισμὸ τους, τὴ φύλαξή τους μὲ συστήματα ἀσφαλείας, ἰδιαιτέρως στὶς περιπτώσεις ποὺ ὑπάρχουν κειμήλια, ἱερὰ εἰκόνες, ἐκκλησιαστικὰ σκεύη κ.α. ἀντικείμενα μεγάλης ἀξίας. Ἐνδειξη ἐπίσης ἀποτελεῖ ἡ μέριμνα γιὰ τὰ ἐξωκκλήσια.

Στὴν τήρηση τῆς ἀπαραίτητης γραφειοκρατικῆς διαδικασίας μὲ τὴν ἐμπρόθεσμη ὑποβολὴ τῶν σχετικῶν ἐγγράφων πρὸς τὴν οἰκεία Μητροπολιτικὴ ἀρχή.

Στὴν ἐμπρόθεσμη καὶ σωστὴ ὑποβολὴ τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ, καθὼς καὶ στὴν ὑποβολὴ τροποποίησης τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὅταν αὐτὴ ἀπαιτεῖται.

Στὴν τήρηση καὶ ἐνημέρωση ὅλων τῶν λογιστικῶν καὶ λοιπῶν βιβλίων ποὺ προβλέπονται ἀπὸ τὴ σχετικὴ νομοθεσία.

Στὴν ἔγκαιρη τακτοποίηση τῶν ἐκκλησιαστικῶν εἰσφορῶν πρὸς τὴν οἰκεία Ἀρχιεπισκοπή ἢ Μητρόπολη, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἑλληνικὴ Πολιτεία

Στὴν ἔγκαιρη ὑποβολὴ φορολογικῆς δήλωσης.

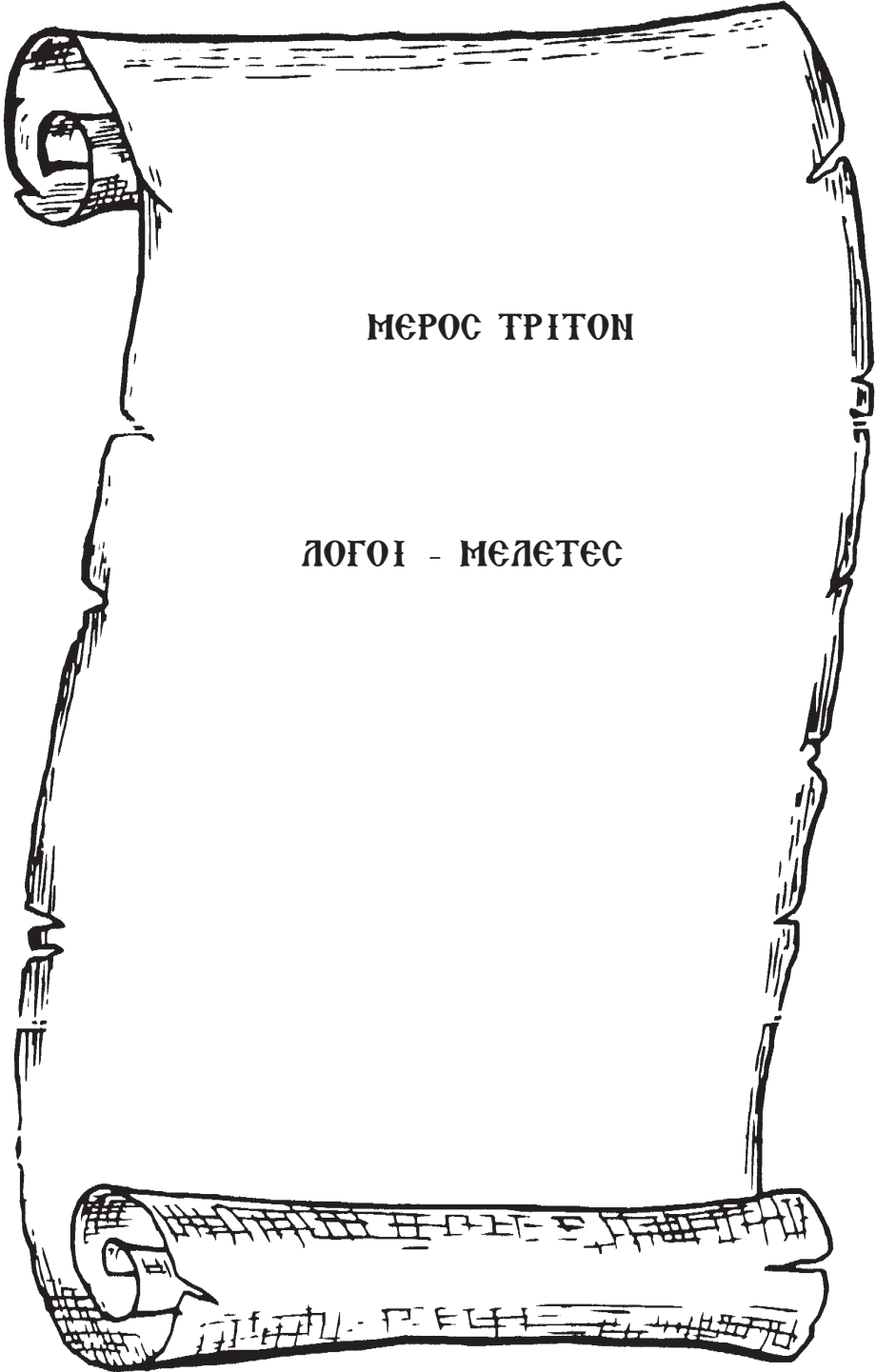
Στὴν ἐγγραφή τῆς ἀκίνητης περιουσίας στὸ κτηματολόγιο, ὅπου αὐτὸ ὑπάρχει.

Στὴν ἄμεση καὶ ταχεῖα διεκπεραίωση τῶν ὁποίωνδήποτε ἄλλων ἐκκρεμοτήτων.

Κλείνοντας θὰ θέλαμε νὰ ἐπισημάνομε ὅτι ἡ σωστὴ ἐφαρμογὴ τῆς ἀξιολόγησης θὰ ἔχει θετικὰ ἀποτελέσματα ὄχι μόνο γιὰ τὸν κρινόμενον, ὅσον ἀφορᾷ τὴ βελτιστοποίηση τοῦ παρεχόμενου ἔργου καὶ τὴν προσωπικὴ του βελτίωση πνευματικά, ποιμαντικά, διοικητικά, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ στὴν ὅποια ὑπάγεται, καθὼς θὰ ἔχει στὴ διάθεσή της χρήσιμες πληροφορίες καὶ δεδομένα γιὰ τὸ πρόσωπο, τὶς δυσκολίες, τὸ ἔργο, τὶς προοπτικὲς καὶ δυνατότητες ἐξέλιξης τοῦ καθενός.

Βέβαια, ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα ἐὰν τύχουν στατιστικῆς ἀναλύσεως καὶ ἐπεξεργασίας εἴμαστε βέβαιοι ὅτι θὰ βοηθήσουν τὴ διοίκηση νὰ λαμβάνει σωστότερες ἀποφάσεις, νὰ γνωρίζει ποῦ καὶ πῶς νὰ κατευθύνει τὶς ἐνέργειές της, νὰ διαπιστώσει λάθη καὶ ἐλλείψεις, νὰ προχωρήσει σὲ διαρθρωτικές ἀλλαγές, ὅπου εἶναι ἀπαραίτητο, νὰ ἀναθεωρήσει προσδοκίες, νὰ παρέμβει γιὰ ἀλλαγὴ συμπεριφορᾶς προσώπων ἢ δραστηριοτήτων. Σᾶς εὐχαριστῶ.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΛΟΓΟΙ - ΜΕΛΕΤΕΣ

Άπό τήν Μεσαιωνική Βενετία

Γαβριήλ Σεβήρος (1541-1616) καί Μάξιμος Μαργούνιος (1549-1602)

Ἀρχιμ. Νήφων Βασιλάκης
Δρ. Κανονικοῦ Δικαίου

Ἀντί εἰσαγωγῆς

Μετά ἀπό προσεκτική θεώρηση κι ἐπιμελή ἀνάλυση τῶν σχέσεων μεταξύ Γαβριήλ τοῦ Σεβήρου καί Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου, σχέσεων προσωπικῶν καί κανονικῶν, ἔρχονται στό φῶς ὁ τρόπος σκέψης καί δράσης τους, ἀλλά καί οἱ θεολογικές τους ἀρχές, πού ἔχουν συνέπειες ἐνδιαφέρουσες γιά τήν ἱστορία τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου¹. Διότι ἡ περιγραφή κι ἡ ἐρμηνεία τῶν σχέσεων τῶν ὡς ἄνω δύο Ἐπισκόπων, βοηθᾷ νά κατανοήσουμε τήν ὅλη προβληματική καί συνολικά τήν σπουδαιότητα τῆς κανονικῆς τέλεσης τῶν Μυστηρίων, τόν 17^ο αἰῶνα.

Δέν εἶναι καθόλου τυχαῖο πῶς οἱ Πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως Ἰερεμίας Β΄ καί Ἀλεξανδρείας Μελέτιος Πηγάς, ἐπέδειξαν ἐνδιαφέρον ζηρό κι οὐσιαστικό γιά τήν ἐξομάλυνση τῆς μεταξύ τῶν εἰρημένων δύο Ἐπισκόπων διαμάχης καί προσπάθησαν κατ' ἐπανάληψη κι ἐπιμόνως νά ἀποκαταστήσουν τίς κανονικές καί προσωπικές σχέσεις δύο ἀπό τούς σημαντικότερους ἱεράρχες τῆς ἐν λόγῳ ἐποχῆς. Γιά νά κατανοήσουμε καλύτερα τήν σπουδαιότητα καί τίς ἐπιπτώσεις πού εἶχαν οἱ σχέσεις τους καί τά συγγράμματά τους, στήν ζωή τῆς Ἐκκλησίας, ἀναφέρουμε ὅσα ἀκολουθοῦν.

Πρὶν ἐπιχειρήσουμε νά ἐρμηνεύσουμε τήν κανονική πλευρά τῶν σχέσεών τους, τήν φιλία τους² ἀρχικά καί στή συνέχεια τήν θεολογική τους διαμάχη, κρίνουμε ὀρθό νά βλέπαμε σύντομα κάποια στοιχεῖα ἀπό τήν ζωή τοῦ Γαβρίλη Σεβήρου καί τοῦ Μάξιμου Μαργούνιου³, Ἐπισκόπου Κυθήρων.

¹ Κάποιος ἐπιτόλαιος ἐνδεχομένως ἀναγνώστης νά μὴν καταλάβει ἀμέσως ὅτι ἡ ἱστορία, ἡ θεολογία, ἡ φιλοσοφία τοῦ Δικαίου ἔχουν σημασία πολλῶς μεγαλύτερη ἀπό τό ξηρό γράμμα κάποιων κανόνων ἢ τό βαρύτερόν τινων νόμων, τούς ὁποίους ὁ χρόνος φθείρει, καταργεῖ κι ἀλλάζει, κι οἱ ἀποστάσεις τοῦ τόπου ἀπορρίπτουν ἢ μόνο ἀγνοοῦν. Γιά τό Κανονικό Δίκαιο συγκεκριμένα οἱ σελίδες πού θά ἀκολουθήσουν εἶναι ἐνδεικτικές γιά συγκεκριμένη ἱστορική περίοδο, δεδομένα πρόσωπα, ἀλλά καί γιά τήν διαχρονική χρήση, ἀγνόηση ἢ κι ἀπόρριψη νόμων καί κανόνων Δικαίου. Ἡ σχέση τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας μέ τό Δίκαιο διαφαίνεται μολοντί δέν καταγράφεται ἐπεξηγηματικά. Ἐπίσης τό προσωπικό κι ἀπρόσωπο τῆς κανονικότητος, ἡ φιλοσοφική προσέγγιση τῶν κανόνων Δικαίου, κυρίως ὁμως ὁ δεσμός τῆς θεολογίας μέ το Δίκαιο, ὁ Ἐκκλησιαστικός σκοπός καί χαρακτήρας τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου, μερικά μόνο εἶναι ἀπό ὅσα σπουδαῖα μπορεῖ νά προσλάβει ὁποῖος προσεκτικά μελετήσῃ τά σχετικά κείμενα.

² ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ὁ Σεβήρος*, ΝΣ 22 (1927), 3.

³ GEANACOPLOS D., *Byzantine East and Latin West*, 131-132.

1. Η ζωή του Γαβριήλ Σεβήρου (1541-1616), Μητροπολίτου Φιλαδελφείας.

Ο Γαβριήλ Σεβήρος γεννήθηκε πιθανότατα τό 1541 από γονείς που καταγόταν από τήν Μονεμβασιά⁴. Σύμφωνα μέ άλλους μελετητές ή γέννηση του τοποθετείται τό έτος 1539⁵. Η πλειοψηφία τών πηγών συνηγορεί υπέρ τής πρώτης άποψης γιά τήν χρονολογία γέννησης του. Δέν γνωρίζουμε άκόμη μέ βεβαιότητα ποιό μπορεί νά ήταν τό βαπτιστικό του όνομα. Ο Γαβριήλ έφερε άρχικά τό έπώνυμο «Σβηρός», τό όποιο άργότερα, γιά λόγους εύφωνίας μετατράπηκε σέ Σεβήρος⁶, μέ τήν αυτόνομη προσθήκη ενός γράμματος «ε». Ο πατέρας του όνομαζόταν Τρύφων. Η οικογένειά του ήταν πλούσια, πιστή, μέ εύλάβεια καί θεοσέβεια, κι άγαπούσε τόν Θεό, τήν πατρίδα, τήν παιδεία καί τήν μόρφωση⁷.

Ο Σεβήρος θεωρείται από πολλούς συγγραφείς γνήσιο γέννημα καί θρέμα τής Μονεμβασιάς⁸. Ωστόσο, ό πιθανός τόπος γέννησης του δέν βρίσκει άκόμη σύμφωνους όλους τούς έρευνητές, διότι γενικά συναντάμε σέ γραπτά κείμενα δύο άπόψεις⁹ ως επικρατούσες μέχρι σήμερα. Δέν έχει δηλαδή ξεκαθαριστεί μέ σαφήνεια άν γεννήθηκε στή Μονεμβασιά¹⁰, όπως ύποστηρίζουν πολλοί ή άν ό τόπος γέννησής του προσδιορίζεται άόριστα σέ κάποιο ένετοκρατούμενο μέρος, όπως δηλαδή ισχυρίζονται άλλοι. Περισσότερο πιθανό θα ήταν ό Σεβήρος νά έχει γεννηθεί σέ κάποια από τίς ένετικές άποικίες¹¹. Αυτό μπορεί νά εξηγηθεί, διότι από τό 1540 ή Μονεμβασιά άνήκει πλέον στίς τουρκοκρατούμενες περιοχές καί μεγάλο μέρος τών κατοίκων της έγκατέλειψαν τήν πόλη τους ψάχνοντας καταφύγιο σέ ένετοκρατούμενα μέρη.

Διαπιστώνεται μέ σχετική βεβαιότητα πώς ή ζωή υπό ένετική διοίκηση δέν ήταν τόσο σκληρή, όσο εκείνη υπό τήν τουρκική¹². Έάν πραγματικά ό

⁴ ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ Ξ., *Γαβριήλ Σεβήρου*, ΕΦ 11 (1913), 5.

⁵ ΓΙΑΝΝΑΡΑ Χ., *Ορθοδοξία και Δύση*, 118.

⁶ LEGRAND E., *Bibliographie Hellénique*, V, 29.

⁷ ΒΕΛΟΥΔΟΥ Ι., *Έλλήνων όρθοδόξων άποικία*, 65.

⁸ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ό Σεβήρος*, ΝΣ 21 (1926), 468-469.

⁹ ΣΑΘΑ Κ., *Νεοελληνική Φιλολογία*, Άθήνα 1868, 218.

¹⁰ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ., *Η Μητρόπολις Μονεμβασιάς καί αι ύπ' αυτήν ύπαγομένα Έπισκοπαί μέχρι τοϋ 18ου αιώνας*, Θ 7 (1929), 139.

¹¹ ΠΑΤΡΙΝΕΛΗ Χ., *Γαβριήλ ό Σεβήρος*, ΘΗΕ 4, 117.

¹² Η άλήθεια βέβαια μαρτυρεί ότι από περιοχή σέ περιοχή καί από περίοδο σέ περίοδο υπήρξαν διακυμάνσεις κι έναλλαγές σκληρότητας καί διαλλακτικότητας. Σέ πολλές περιπτώσεις μάλιστα συγκεκριμένα πρόσωπα εϋνόησαν τίς καταστάσεις αυτές θετικά ή άρνητικά, δρώντας ως καταλύτες. Φαίνεται ξανά ότι εκτός από τίς άπρόσωπες δομές, τούς γενικούς θεσμούς, τήν ευρύτερη άτμόσφαιρα, προσωπικά δεδομένα επηρεάζουν καί

Γαβριήλ δέν γεννήθηκε στήν Μονεμβασιά θεωρούμε πολύ πιθανό τόπο γέννησης του τήν Κρήτη, μέ τήν όποία ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπό τήν ζωή, τά ταξίδια καί τίς ἐπιστολές του, διατηροῦσε ἀμείωτα στενές κι μεμαρτυρημένες ἀγαπητικές σχέσεις. Ὁ Σεβῆρος ἐπισκέφθηκε πραγματικά τήν Κρήτη πολλές φορές. Ἡ μητέρα του διέμενε μόνιμα ἐκεῖ. Βρίσκουμε ἐπίσης πληροφορίες σύμφωνα μέ τίς όποίες ὁ Σεβῆρος γνώριζε ἀπό παλαιά τόν Μάξιμο Μαργούνιο¹³, δηλαδή πρόσωπο πού εἶχε γεννηθεῖ ἀναμφίβολα στήν Κρήτη.

Κοντολογίς ἀπό τήν σύγκριση καί τήν ἀνάλυση τῶν σχετικῶν πηγῶν ὀδηγοῦμαστε μέ ἀρκετή ἀσφάλεια στήν διαπίστωση ὅτι ὁ Σεβῆρος κι ὁ Μαργούνιος ἦταν παιδικοί φίλοι, πού μεγάλωσαν μαζί στήν Κρήτη. Ἐπομένως προβάλλει πιθανότατη ἡ ὑπόθεση πώς γεννήθηκαν κι δύο ἐκεῖ. Ἡ Κρήτη ἄλλωστε τά χρόνια ἐκεῖνα συνδεόταν συγκοινωνιακά τακτικῶς μέ τήν Μονεμβασιά, ἀφοῦ ἀποτελοῦσε σταθερό μεταβατικό σταθμό ἀνεφοδιασμοῦ στό πολυσήμαντο ταξίδι, Κρήτη-Βενετία-Κρήτη.

Μέ δεδομένα τά παραπάνω μποροῦμε νά ὀδηγηθοῦμε καί στό συμπέρασμα τῆς πρώτης ὑπόθεσης, ὅτι δηλαδή τόπος γέννησης τοῦ Σεβῆρου ὑπῆρξε ἡ Μονεμβασιά, ἀκολουθώντας ἔτσι τήν πλειοψηφία τῶν ἐρευνητῶν. Ἀξιολογεῖται ἡ ὑπόθεση αὐτή ὡς πιθανότερη τελικά. Ὁ Σεβῆρος πιθανότατα γεννήθηκε στήν Μονεμβασιά, ἀλλά σίγουρα κι ἀναμφίβολα σέ μικρή ἡλικία βρίσκεται στήν Κρήτη, ὅπου ζεῖ καί μεγαλώνει, ὅπου γνωρίζεται μέ τόν Μαργούνιο, τοῦ ὁποίου ἀδιάψευστα ἀπέτελεσε παιδικός φίλος¹⁴.

Ὁ Σεβῆρος ἔλαβε ἐνδεχομένως τίς πρώτες γνώσεις του στήν Μονεμβασιά, ὅπου ἀκολουθώντας βásiμες μαρτυρίες λειτουργοῦσε σχολεῖο καί κατά τήν διάρκεια τῆς Τουρκοκρατείας¹⁵. Ὁ Γαβριήλ μᾶλλον εἶχε δάσκαλο

ἀμβλύνουν ἢ ἐντείνουν καταστάσεις προβληματικές ἢ μή. Ὁ προσωπικός ἐπομένως παράγοντας διαχρονικά δέν πρέπει νά παραθεωρεῖται, ἀλλά μᾶλλον νά προτάσεται. Ἄλλωστε καί σύμφωνα μέ τήν ὀρθόδοξη θεολογία προηγεῖται τό πρόσωπο, τοῦ ὁποιοῦδήποτε γενικοῦ ἀπρόσωπου μέρους. Π.χ. Ἔλεγα τά χρόνια πού σπούδαζα στήν παλαιά Ρώμη ὅτι σε καμία περίπτωση δέν εἶμαι ἓνας ὀρθόδοξος διάκονος, ἀλλά εἶμαι ὁ Νήφων ὁ Βασιλάκης ἐκ τῆς Γαρίπας ὀρμώμενος, τοῦ Ἡλιοῦ καί τῆς Μαρίας, ἐν τῇ Μονῇ Ἀγκαράθω ἀσκησάμενος, κι ὄχι γενικά ἓνας ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς, ἀλλά συγκεκριμένα ὁ τάδε, ὁ ὁποῖος διαφέρει στά χαρίσματα καί τά πάθη, στίς δεξιότητες καί τά λάθη, ἀπό ὄλους, κλπ κλπ. Ἐπιπροσθέτως παράδειγμα τούς ἔφερα τούς βοσκούς, πού ἀναγνωρίζουν τήν ἑτερότητα τοῦ ἀλόγου ποιμνίου τους, σε καμία περίπτωση δέν ἔχουν στήν παρούσα «ὄλα τά γουρούνια τήν ἴδια μούρη» κατά τό λαϊκῶς λεγόμενον.

¹³ Ὁ Μάξιμος Μαργούνιος, ἐπίσκοπος τῶν Κυθήρων καί διάσημος θεολόγος, γιά τόν ὁποῖο θά μιλήσουμε ἐκτενέστερα παρακάτω.

¹⁴ ΠΑΤΡΙΝΕΛΗ Χ., *Γαβριήλ Σεβῆρος*, ΙΤΕΕ 10, 128.

¹⁵ Α. ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ὁ Σεβῆρος*, ΝΣ 21 (1926), 469-470.

ιδιωτικό, δηλαδή αρχικά έλαβε ιδιαίτερα μαθήματα. Έπομένως, ξεκάθαρα και αναντίρρητα ο Σεβήρος στάθηκε γέννημα σπουδαίο, όνομαστό κι έκλεκτό τής Μονεμβασιάς¹⁶.

Άκόμη πιο σίγουρο (κι εδώ βρίσκουμε σύμφωνους όλους τούς μελετητές αφού ακολουθούν συγκεκριμένες και γραπτές, άρα αυταπόδεικτες κι επίσημες μαρτυρίες) είναι το γεγονός πώς ο Σεβήρος παρακολούθησε ως φοιτητής μαθήματα ανωτέρου επιπέδου στο περίφημο¹⁷ πανεπιστήμιο τής Πάδοβας στην Ίταλία. Ο Γαβριήλ, σέ ηλικία 22 ετών ήταν ήδη πρεσβύτερος, αφού μετά τήν χειροτονία του μεταφέρθηκε στην Πάδοβα για τήν τελειοποίηση τών σπουδών του¹⁸. Έκείνα τά χρόνια αναρίθμητοι νέοι Έλληνες όρθόδοξοι από κάθε ένετοκρατούμενη περιοχή κατέφευγαν ή οδηγούνταν στην δύση και συχνότερα στην Πάδοβα ή άλλες ιταλικές πόλεις, σέ όνομαστά πανεπιστήμια, όπου παρακολουθούσαν κυρίως μαθήματα θεολογίας, φιλοσοφίας, ιατρικής, νομικής¹⁹ κ.ά..

Μεταξύ όλων αυτών όσων σπούδασαν στην Πάδοβα διακρίθηκαν ο άγιος Μελέτιος Πηγᾶς²⁰, ο άγιος Κύριλλος Λούκαρης²¹ και άλλοι σημαντικοί

¹⁶ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ Α., *Η Μητρόπολις Μονεμβασιάς*, Θ 8 (1930), 249.

¹⁷ FABRICII A., *Bibliothecae Graecae*, Hamburgi 1740, XI, 770-772.

¹⁸ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ο Σεβήρος*, ΝΣ 21(1926), 472-474.

¹⁹ GEANACOPLOS D., *Byzantine East and Latin West*, 125.

²⁰ ΦΟΡΟΠΟΥΛΟΥ Ν., *Μελέτιος ο Α΄ ο Πηγᾶς*, ΘΗΕ 8, 950-956. Ο Μελέτιος Πηγᾶς, (1549-1601), ο Άγιος Πατριάρχης τής Αλεξάνδρειας, κηῖς τήν καταγωγή κι αδελφός τής Ίερᾶς καί Ιστορικής Μονῆς Άγκαράθου, υπήρξε από τούς πιο γνωστούς άνδρες τής έποχῆς του. Διαδραμάτισε πάντοτε ρόλο ειρηνικό στίς σχέσεις τοῦ Σεβήρου με το Μαργούνιο, ως παράγοντας καταλλάγῆς στά έπίμαχα ζητήματα. Σπούδασε όπως κι εκείνοι στην Πάδοβα. Έκάρη μοναχός στή Μονή Άγκαράθου, όταν ήγούμενος ήταν ο Σίλβεστρος, ο μετά από λίγα χρόνια Πατριάρχης Αλεξανδρείας. Ο Μελέτιος διετέλεσε ήγούμενος τής Μονῆς, αλλά για λίγο διότι ο Σίλβεστρος πού τον χειροτόνησε πρεσβύτερο, τον πήρε κοντά του ως πρωτοσύγκελλο του. Ακολουθώντας τήν πρόταση τής Αγίας Συνόδου τοῦ Οικουμενικοῦ Πατριαρχείου παρέμεινε στην Κωνσταντινούπολη τρία χρόνια ως ιεροκήρυκας, συμβάλλοντας έπιτυχῶς στην έπίλυση τών διαφόρων προβλημάτων πού άνέκυπταν κατά καιρούς, όπως έγινε και με τό έρώτημα τής χρήσης τοῦ νέου ήμερολογίου. Μετά τον θάνατο τοῦ Σιλβέστρου, ο Μελέτιος έξελέγη διάδοχος του στον πατριαρχικό Θρόνο τής Αλεξάνδρειας τό 1590.

²¹ Όνομαστός κρητικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, αδελφός τής Μονῆς Άγκαράθου, μέ μεγάλη, ευεργετική και πολυσχιδή δράση κι άνεξίτηλα χαραγμένο στην εκκλησιαστική μνήμη ποιμαντικό κι έκδοτικό έργο. Συκοφαντήθηκε για αιώνες ως τάχα προτεσταντίζων από τούς άδικους έχθρους Του, πού εύκολα κατάφεραν να παραπλανήσουν τήν κοινή γνώμη, ακόμη κι αυτήν τήν έπιστημονική τής έποχῆς, πού άνεξέταστα ή από φόβο ή άμέλεια ή άδιαφορία δέχτηκε άφωνη τίς άδικες κατηγορίες. Κατά τρόπο θαυμαστό μετά από αιώνες άδικίας και στυγνῆς ιεροκατηγορίας αποδείχτηκε τό βαρύ άδικον, αφού πανηγυρικῶς άθωώθηκε και δικαιώθηκε μετά θάνατον και ακόμη περισσώτερο έφάνη

κληρικοί μέ δράση ανεξάληπτη στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας²². Ἐπικρατοῦσε θά λέγαμε μιά δυνατή συνήθεια νά σπουδάζουν στήν Δύση, συχνότερα στήν Ἰταλία (στά περίφημα πανεπιστήμια τῆς Πάδοβας, Βενετίας κ.α.), οἱ ὀρθόδοξοι νέοι ἀπό τίς ἐνετοκρατούμενες περιοχές, ἀλλά ἐπιπλέον καί ἀπό πολλά τουρκοκρατούμενα μέρη. Ἀξιωματικῶς θεωροῦμε τό ἐντυπωσιακό γεγονός πώς οἱ μισοί περίπου τῶν σπουδαστῶν αὐτῶν προέρχονταν ἀπό τήν μεγαλόνησο Κρήτη²³.

Ὁ Σεβήρος μεταφέρθηκε στήν Πάδοβα γιά νά σπουδάσει κι ἐπέστρεψε μετά τήν ὀλοκλήρωση τῶν σπουδῶν του στήν Κρήτη. Αὐτό ἐξηγεῖται, διότι σύμφωνα μέ γραπτές μαρτυρίες μετά τό 1582 ἢ μητέρα τοῦ κι οἱ ἀδελφές του ζοῦσαν μόνιμα στήν Κρήτη²⁴. Γιά τήν κατανόηση τῆς μεγάλης σημασίας πού εἶχε κι ἐκεῖνα τά χρόνια τό νησί, ὑπάρχουν πολλά βιβλία, παλαιά καί νεότερα²⁵. Χωρίς τεκμηριωμένες ἀντιρρήσεις ἡ Κρήτη ἀποτελοῦσε τήν πιο σπουδαία ἀποικία τῶν Βενετῶν σέ ὀλόκληρη τήν Ἀνατολή.

Ὁ Σεβήρος χειροτονήθηκε ἱερέας στήν Ζάκυνθο ἢ στήν Κεφαλονιά²⁶. Δέν στάθηκε δυνατή ἡ χειροτονία του στήν Κρήτη, ὅπως ἀναφέρουν, διότι ἐκεῖνη τήν περίοδο, ἐξ αἰτίας τῆς ἐνετοκρατίας δέν ἦταν νόμιμη ἡ παρουσία ὀρθοδόξων ἐπισκόπων στήν Κρήτη, κι ὅλες οἱ χειροτονίες τελοῦνταν σέ ἄλλα μέρη²⁷. Ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι στήν Κρήτη εἶχαν ἀντικατασταθεῖ ἀπό λατίνους, ἀφοῦ εἶχαν ἀναγκαστεῖ νά διαφύγουν σέ ἄλλα μέρη. Δέν ἔχουμε ἀκριβεῖς πληροφορίες οὔτε γιά τόν χρόνο, οὔτε γιά τόν τόπο τῆς μοναχικῆς κουρᾶς τοῦ Σεβήρου, ὅπως τό ἴδιο ἄγνωστο παραμένει ὁ ἐπίσκοπος πού τόν χειροτόνησε διάκονο καί πρεσβύτερο. Ὡστόσο, γνωρίζουμε μέ σιγουριά ὅτι ὁ Σεβήρος ὡς ἱερομόναχος διακόνησε στήν πατρίδα του καί στή συνέχεια παρακολουθοῦσε μαθήματα στό Πανεπιστήμιο τῆς Πάδοβας²⁸.

Ὁ Γαβριήλ στήν Πάδοβα μελέτησε φιλοσοφία καί θεολογία σέ καθολικά πανεπιστήμια. Φαίνεται, ἐπίσης, πολύ πιθανό ὅτι τό 1566 ἢ τό 1567 ὁ Σεβήρος

τοῖς πᾶσι κι ἔλαμψε ἡ Ἁγιότητά Του. Περίτρανη ἀπόδειξη γιά ὅλους τούς λογῆς λογῆς ἀδικουμένους, ὅτι πρῖν, ἀλλά ἀκόμη καί μετά θάνατον, ἀποδίδεται δικαιοσύνη ἀπό τόν Θεό καί ἀπό τούς δικαίους ἀνθρώπους Του.

²² ΤΩΜΑΔΑΚΗ Ν., *Λαυρέντιος Μαρίνος Κρῆς καί Λεόντιος Εὐστράτιος Κύπριος περί Παραδείσου (1591)*, ΕΕΒΣ 45 (1981-1982), 7.

²³ ΤΥΠΑΛΔΟΥ Γ., *Οἱ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου Ἕλληνες σπουδασταί*, ΕΕΒΣ 5-6 (1928-1929), 370.

²⁴ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ὁ Σεβήρος*, ΝΣ 21 (1926), 469-477.

²⁵ ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Κ., *Ἕλληνες Λόγιοι εἰς τήν Βενετίαν*, 47.

²⁶ ΠΑΤΡΙΝΕΛΗ Χ., *Γαβριήλ ὁ Σεβήρος*, ΘΗΕ 4, 117.

²⁷ ΠΑΤΕΡΑΚΗ Μ., *Συμβολή στήν ἱστορία τῆς περιοχῆς Φουρνῆς Λασιθίου*, Φουρνῆ 1994, 17.

²⁸ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ὁ Σεβήρος*, ΝΣ 21 (1926), 473.

όλοκληρώσε τις σπουδές του στην Πάδοβα. Άποδεικνύεται πώς τό 1568 έφτασε στην Πάδοβα ό Έμμανουήλ Μαργούνιος για νά σπουδάσει, κι από σχετική έπιστολή του πληροφορούμαστε ότι ό Σεβήρος δέν ήταν πια εκεί. Η Πάδοβα αποτελούσε μια πόλη όπου κατέφθανε ή συντριπτική πλειοψηφία των νέων τής Κρήτης, για νά μορφωθούν στα πανεπιστήμια της ήδη από τον XIV αιώνα. Συνεπάγεται ότι ό Σεβήρος αφού σπούδασε εκεί καί διέμεινε εκεί για 3-4 χρόνια, μετά επέστρεψε στην πατρίδα του. Άλλά, μόνο για μικρό χρονικό διάστημα έμεινε στην Μονεμβασιά, εργαζόμενος σαν δάσκαλος - καθηγητής, για ελάχιστο χρόνο, έξ αιτίας των σκληρών καί δύσκολων συνθηκών τής τουρκοκρατίας.

Κατόπιν ό Σεβήρος μεταφέρθηκε στην Κρήτη, πού βρισκόταν σέ ένεντικά χέρια, κι έπικρατούσε διαφορετικό διοικητικό σύστημα μέ περισσότερες έλευθερίες²⁹, κι όπου διαβίωσε για 5 χρόνια περίπου. Καί στην Κρήτη εργάστηκε ως δάσκαλος, ίεροκήρυκας κι έφημέριος. Ό κόσμος τόν αγάπησε έντυπωσιακά καί τόν περιέβαλε μέ σεβασμό καί τιμή. Άποκαλυπτικό είναι τό γεγονός πώς πολλοί κρητικοί ταξίδεψαν³⁰ εύχαρίστως καί πρόθυμα μέχρι τήν Κωνσταντινούπολη για νά παραβρεθούν στην εις Έπίσκοπον χειροτονία του. Στο Ηράκλειο ό Σεβήρος γνώρισε καί τόν Μελέτιο Πηγά, μέ τόν όποιο συνδέθηκε ισόβια κι άμετάπτωτα μέ άδελφική κι ιερά φιλία.

Τά χρόνια εκείνα παρατηρείται ύψηλό πολιτισμικό επίπεδο, άνθιση στίς τέχνες καί τόν πολιτισμό. Τά ταξίδια από καί πρós τήν Βενετία ήταν συχνά κι οί σχέσεις μέ τούς Ένετούς συνεχώς βελτιώνονταν, επειδή ό κοινός κίνδυνος τής τουρκικής κατάκτησης πρόβαλε κοινούς όραματισμούς. Έτσι εξηγείται ή πρόοδος κι ή άναγέννηση τής Κρήτης πρós τό τέλος τής ένετοκρατίας³¹. Οί στενές σχέσεις Κρήτης-Βενετίας, ένισχύονταν από τήν

²⁹ Έκείνοι πού βλέπουν μόνο μαύρη τήν περίοδο αυτή καλό είναι νά μελετήσουν όχι απλά τα καλλιτεχνικά δημιουργήματα τής έν λόγω περιόδου αλλά νά κοιτάζουν κατάματα καί τις δυνατότητες έλευθερης θεολογικής έκφρασης καί ζωής, δηλαδή σέ έποχές πού στην δύση έκαιγαν τις κάθε λογής «μάγισσες» καί τά «μαγικά» βιβλία τους, στην Κρήτη υπήρχαν περιθώρια όρθόδοξης κινήσεως, περισσότερο επειδή έπικρατούσε άντιπαλότητα συχνή καί σχεδόν μόνιμη μεταξύ Ρώμης - Βενετίας, περισσότερο ίμπεριαλιστικού χαρακτήρος. Προσωπικά δέν έχω τίποτα διαβάσει για ύπαρξη «πυράς» τής Έρεάς Έξετάσεως στην Κάνδια. Τά σχετικά σχόλια τά χαρίζω στους άναγνώστες.

³⁰ Δέν ξέρω είλικρινά πόσο αυτόνοήτες είναι οί συνθήκες ταξιδίου τήν έποχή εκείνη, αλλά γνωρίζω καλά ότι σαφώς διαφέρει ή εύχή «καλό ταξίδι» τότε καί σήμερα. Σήμερα ίσως άφορά μόνο τήν άνεση, τότε περιλαμβάνει κυρίως τήν ασφάλεια, διά δέ τά εισητήρια, ούδεμία σύγκριση δέ χωρά. Για όσους διαβάσουν ή βλέπουν ή διδάσκουν τήν ιστορία μέ τά a posteriori (ék των ύστέρων) δεδομένα του σήμερα, τά έπισφαλή συμπεράσματα πολλά.

³¹ Βεβαίως τό ίδιο μπορεί νά ύποστηριχθεί καί για τά χρόνια περί τό τέλος τής τουρκοκρατίας, όπου οί χριστιανοί κατέχουν καί πλούτο, καί δύναμη, καί προνόμια, τά όποια

σταθερή ναυτική επικοινωνία, αφού πολυάριθμα πλοία (γαλέρες συνήθως) έφταναν από την μεγαλόνησο στην Βενετία κι αντίστροφα, μεταφέροντας πολίτες, στρατιώτες, λογίους, επιστήμες και πολιτισμό, βιβλία και νομοκανονικές τέχνες κι αντιλήψεις, εμπόρους και κάθε λογής εμπορεύματα³².

Άλλά κι οι σχέσεις Κρήτης και Πάδοβας κρίνονται αξιόλογες³³. Ο Σεβήρος στην Κρήτη, αν κι αγαπήθηκε πολύ από τον κόσμο, δεν μπόρεσε να παραμείνει εκεί για μακρό χρονικό διάστημα. Διότι ο χαρακτήρας του (ήταν άνθρωπος δυναμικής προσφοράς κι ασύνητης αυτοθυσίας) τον όδηγοῦσε να επιδοθεῖ σέ μεγαλύτερη διακονία τῆς Ἐκκλησίας και να ἀναδειχτεῖ πιο χρήσιμος στην πατρίδα του και τό Ὁρθόδοξο Γένος. Γιά τούς λόγους αὐτούς, ἤθελε να ζήσει σέ μιὰ πόλη μεγαλύτερη και σπουδαιότερη, προκειμένου να ἔχει τίς δυνατότητες να προσφέρει περισσότερο, ἔχοντάς την, ως κέντρο δράσης του. Τέτοια ἢ μάλλον ἡ πόλη αὐτή ἦταν τότε γιά ἐκεῖνον ἡ Βενετία.

Τό 1572 ὁ Σεβήρος βρίσκεται ἐγκατεστημένος στην Βενετία. Ἐνα χρόνο μετά, τό 1573 τόν ἐξέλεξαν ἐφημέριο τῆς ἑλληνικῆς ὀρθόδοξης κοινότητας, ἀδελφότητος³⁴ τῆς Βενετίας στόν Ναό τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Σεβήρος ἐξελέγη ὁμόφωνα ἐφημέριος ἀπό τήν ἑλληνική Ἀδελφότητα, ἐπειδή ἐκείνη σύμφωνα μέ τό δίκαιο τῆς ἐπικρατοῦσας συνήθειας πραγματοποιοῦσε τήν ἐκλογή τοῦ ἐφημερίου τῆς πρωτεύουσας τῆς μεγάλης και ἰσχυρῆς ἐνετικῆς Γαληνοτάτης κυριαρχίας. Ἡ Ἀδελφότητα τῶν ὀρθοδόξων μελῶν τῆς Βενετίας κατεῖχε νόμιμα και κανονικά τήν ἀποκλειστική ἐξουσία, σύμφωνα μάλιστα και μέ προνόμια ἀλλά και ἀποφάσεις τῶν Παπῶν, χωρίς καμιά παρέμβαση ἢ ἐμπόδιο ἀπό καμιά πολιτική ἢ ἐκκλησιαστική ἀρχή.

Ὡς ἐφημέριος ὁ Σεβήρος ἐργάστηκε ἀποτελεσματικά γιά τήν βελτίωση τῆς πνευματικῆς στάθμης, συνέβαλε στην ἀνάπτυξη τοῦ θρησκευτικοῦ ἐπιπέδου και ὤθησε τήν λειτουργική καλλιέργεια τῶν ψυχῶν γιά τίς ὁποῖες ἦταν ὑπεύθυνος. Παράδειγμα πρὸς μίμηση προέβαλε τήν ἴδια του τήν ζωή, ἀφοῦ πιστά ἀκολουθοῦσε ὅσα τό Εὐαγγέλιο περιέχει και ἀκατάπαυστα πρόσφερε πνευματική τροφή σέ ὅλους. Ἀλλά και γιά ὅσους βρίσκονταν μακριά λάμβανε ποιμαντική μέριμνα, ἀποστέλλοντάς τους πρὸς ἐπίτευξη τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ἐπίσημα και ἀνεπίσημα γράμματα³⁵.

ἐκ παραλόγου χάνονται μετά τήν ἀπελευθέρωση. Μοναδικό παράδειγμα φέρω (ὄχι ἐπειδή δέν ὑπάρχουν ἄλλα, μά μόνο γιατί ἀρκεῖ ἀποδεικτικά μόνο του) τήν φορολογία πρὶν και μετά τήν ἐπανάσταση τοῦ 1821.

³² GEANACOPLOS D., *Byzantine East and Latin West*, 114 .

³³ FABRIS G., *Professori e scolari greci all'università di Padova*, AV 30 (1942), 120-165.

³⁴ ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ Μ., *Ἡ ἐν Βενετία Ἑλληνική Κοινότης*, 170-210.

³⁵ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ὁ Σεβήρος*, ΝΣ 21 (1926), 481.

Ὁ Σεβῆρος φρόντιζε καί γιά τόν Μαργούνιο, πού θεωρεῖται δικό του πνευματικό γέννημα κι ἀνάστημα, ἀφοῦ σέ ἐκεῖνον ἐξομολογούνταν τά ἀσθενή κι ἀδύναμα σημεῖα τῆς πίστεως³⁶ του, ὅπως διάφορες θεολογικές ἀντιλήψεις, γιά παράδειγμα τήν βαρυσήμαντη ἐκπόρευση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος³⁷. Ὡς ἐφημέριος τῶν ὀρθοδόξων τῆς Βενετίας ὁ Σεβῆρος εἶχε τήν εὐκαιρία νά ἔλθει σέ ἐπικοινωνία καί νά συνδεθεῖ μέ πολλές προσωπικότητες τῆς ἐποχῆς, πεπαιδευμένους, λογίους, ἐπιστήμονες, πολιτικούς, νομικούς, δηλαδή πρόσωπα σημαντικά πού ἀποφάσιζαν καί καθόριζαν μέ τούς ρόλους τους τήν ἐκκλησιαστική ζωὴ τῶν ὀρθοδόξων, ἀλλά καί τῶν ἄλλων.

Ὁ Σεβῆρος κατὰ γενική ὁμολογία ἦταν χαρισματική προσωπικότητα. Οἱ ὀρθόδοξοι χαρακτήριζαν τήν ἐκεῖ παρουσία του, δῶρο Θεοῦ³⁸, γιατί συγκέντρωνε πάνω του πολλές χριστιανικές ἀρετές κι ἀποτελοῦσε ὑγιές κι ἀληθινὸ παράδειγμα ποιμένα πού διακατέχεται ἀπὸ τίς ἀρχές τίς ὑψηλές καί γνήσιες τοῦ Εὐαγγελίου. Ἀλλά ἡ ἀξιόλογη προσφορά καί οἱ θαυμαστές ὑπηρεσίες του, δυστυχῶς δέν παρέμειναν ἀμέτοχες ζηλείας καί φθόνου, διότι οἱ ραδιοῦργες παρεμβάσεις τῶν ἐχθρῶν κι ἀντιπάλων του κατασκευάσαν³⁹ κίβδηλα κι ἀληθοφανῆ σκάνδαλα⁴⁰. Μεγάλα καί σοβαρά προβλήματα

³⁶ Πράγματι χρῆζει ὄχι ὑποσημειώσεως μόνον ἀλλὰ εἰδικῆς μελέτης τὸ γεγονός ὅτι τὰ τῆς πίστεως ζητήματα εἶναι πολὺ ἀνώτερα ἀπὸ τὰ τάχα τῆς βιοτικῆς μέριμνας καί καθημερινῆς ζωῆς θέματα, διότι καί τὰ καθορίζουν σέ μεγάλου βαθμοῦ ἀλλά καί μένουν καί παραμένουν ἐνῶ τὰ τοῦ σώματος ὄργανα ἀποσυντίθενται καί εἰς τήν γῆν ἐπιστρέφουν ἀργά ἢ γρήγορα. Σήμερον ἀσχολοῦνται δυστυχῶς καί πνευματικοὶ ἄνθρωποι μέ ἐφήμερα πράγματα, φυσικὲς λειτουργίες, ἀνθρώπινα χαρακτηριστικά, διυλίζοντες τὸν κῶνωπα ὑπαρκτὸ ἢ φανταστικὸ ἢ τεχνικὸ ἢ δολίως κατασκευασμένον καί παραβλέπουν τὰ τῆς πίστεως μέγала κατορθώματα καί τὰ τῆς μένουσας ἀληθείας.

³⁷ ΤΩΜΑΔΑΚΗ Ν., *Μάξιμος Μαργούνιος*, ΕΕΒΣ 19 (1949), 293.

³⁸ ΒΕΛΟΥΔΟΥ Ι., *Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων ἀποικία*, 69.

³⁹ Μᾶς κάνει ἐνδεχομένως ἐντύπωση πόσο διαχρονικὰ παραμένουν τὰ λογῆς λογῆς σκάνδαλα, ἀληθοφανῆ καί κατασκευασμένα στὸν ἐκκλησιαστικὸ μας χῶρο. Πράγματι πρόκειται γιά σατανικὲς ραδιουργίες, οἱ ὁποῖες προσωπικὰ πιστεῦω δέν πρέπει νά μένουν ἀτιμώρητες. Ὁ Ζακχαῖος ὁμολογεῖ στὸν Κύριό μας «εἴ τινὸς τι ἐσυκοφάντησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν» (Λουκ. 19,8) καί σαφῶς πρόκειται γιά ἀκούσια «συκοφαντία». Πόσο βαρύτερας χρῆζει ἀντιματωπίσεως, «κολάσεως» - τιμωρίας, ἀλλά καί ἀποκαταστάσεως, ὅποταν πρόκειται γιά ψευδῆ καί κατασκευασμένη συκοφαντία. Ἄδικο νά παραμένει ἀτιμώρητη κάθε εἶδους συκοφαντία. Ὁ συκοφάντης στὰ Ἐγχειρίδια Κανονικοῦ Δικαίου κρίνεται κωλύμενος τῆς κάθε βαθμοῦ ἱερωσύνης. Γιά δέ τήν ψευδομαρτυρία, ἄς θυμηθοῦμε καί τούς κατὰ τήν δίκη τοῦ Χριστοῦ μας δύο ψευδομάρτυρες. Στὴν κοσμικὴ δικαιοσύνη ἢ συκοφαντία εἶναι ποινικὰ κολάσιμη πράξη βλ. σχετικὰ ΑΠ 109/2012, ἄρθρον 57 ΑΚ. Ἡ προστασία τῆς προσωπικότητάς σήμερα, προστατεύεται καί ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ Σύνταγμα (βλ. ἄρθρα 2 παρ. 1 καί 5 παρ. 1 καί 2). Σήμερα εὐτυχῶς οἱ φανεροὶ συκοφάντες τιμωροῦνται ἀπὸ τίς διατάξεις τῶν ἄρθρων 361, 362 καί 363 τοῦ Ποινικοῦ Κώδικα. Ὁ νόμος θεωρεῖ ὡς προστατευόμενον ἀγαθὸ τήν τιμὴ ἢ τήν ὑπόληψη τοῦ προσώπου καί προβλέπει σχετικὴ

συνόδεψαν στην Βενετία τις προσπάθειες του Σεβήρου τόσο όσο ήταν εφημέριος, όσο κι όταν έγινε Μητροπολίτης.

Στις αρχές του 1575 ταξίδεψε για την Κωνσταντινούπολη, όπου έφτασε τον Μάιο του ίδιου έτους. Στην Πόλη είχε φτάσει από καιρό ή καλή φήμη του ως πεπαιδευμένου κληρικού με αξιόλογη ποιμαντική προσφορά⁴¹. Άλλωστε είχε γίνει διάσημος όχι απλά σέ όλο τον ὀρθόδοξο κόσμο, αλλά τό ὄνομα του ἦταν γνωστό στους καθολικούς καί τούς προτεστάντες θεολόγους. Στην Κωνσταντινούπολη τό 1576 ὁ Σεβήρος συμμετείχε σέ μία ομάδα ὀρθοδόξων θεολόγων, πού βοήθησαν τόν Πατριάρχη Ἱερεμία Β' ⁴², νά δώσει γραπτή ἀπάντηση στους προτεστάντες θεολόγους τῆς Τυβίγγης, περί τῶν ἑπτά Μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας.

Ἄρα, χωρίς ἀμφιβολία ὁ Σεβήρος τό 1577 μετέχει ἐπίσημα στήν Κωνσταντινούπολη σέ θεολογική ομάδα πού ἐξετάζει τήν *Αὐγουστέα Ὁμολογία* τῶν Προτεστάντων⁴³. Ἐτσι ἐξηγεῖται γιατί ἔλαβε στά χέρια του ὁ Σεβήρος ἀντίγραφο τῆς προτεσταντικῆς αὐτῆς Ὁμολογίας, γιά νά τήν μελετήσει ἐξονυχιστικά⁴⁴, ὅπως κι ἄλλοι ἐγκριτοί ὀρθόδοξοί θεολόγοι τῆς ἐποχῆς.

Ἐχοντας τό γεγονός αὐτό ὑπόψιν μας μπορούμε νά καταλάβουμε εὐκολότερα τήν ἐμπεριστατωμένη ἀφ' ἑνός ἐνημέρωση πού ἀναμφίβολα καί κανονικά εἶχε λάβει ὁ Σεβήρος κι ἀφ' ἑτέρου τίς ἀναγνωρισμένες γνώσεις καί τήν εἰδική κατάρτιση του γιά τά Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Σεβήρος εἶχε σπουδάσει σέ καθολικό πανεπιστήμιο, ζοῦσε μυστηριακά στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, κατεῖχε δηλαδή ἐμπειρική γνώση, ἐνῶ μέ βιωματική προσέγγιση ἐνημερωνόταν ἐπίσημα κι ὑπεύθυνα γιά τήν προτεσταντική πίστη. Ὁ Σεβήρος ἔδρασε ὡς ἕνας ἀπό τούς θεολόγους πού τέθηκαν στήν ἀντιμετώπιση τοῦ προτεσταντισμοῦ τῆς ἐποχῆς⁴⁵, ὅποτε ἐρχόταν σέ ἀσυμφωνία μέ τήν ὀρθόδοξη μυστηριακή πίστη καί κανονική παράδοση. Ἐπομένως κατανοοῦμε σαφῶς ὅτι ὁ Σεβήρος, δέν ἀποτέλεσε τυχαῖο κληρικό, ἀλλά

τιμωρία σέ αὐτή τή ζωή, ὀρίζοντας: «Ὅποιος με οποιονδήποτε τρόπο ἐνώπιον τρίτου ἰσχυρίζεται ἢ διαδίδει γιά κάποιον ἄλλον γεγονός που μπορεί νά βλάψει τήν τιμή ἢ τήν υπόληψή του τιμωρεῖται με φυλάκιση μέχρι δύο ἐτῶν ἢ με χρηματική ποινή. Ἡ χρηματική ποινή μπορεί νά ἐπιβληθεῖ καί μαζί με τήν ποινή φυλάκισης» (ἄρθρο 362 Π.Κ.).

⁴⁰ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ὁ Σεβήρος*, ΝΣ 21 (1926), 604.

⁴¹ ΠΑΤΡΙΝΕΛΗ Χ., *Γαβριήλ ὁ Σεβήρος*, ΘΗΕ 4, 117.

⁴² ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Χ., *Τῶν Ἐπισκόπων καί Πατριαρχῶν ΚΠόλεως Χρονολογικός Πίναξ*, Θ 4 (1926), 180. Π Patriarca Ieremia II era Patriarca Ecumenico per tre periodi 1572-1579, 1580-1584, 1586-1595.

⁴³ ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΟΥ Κ., *Θεοδόσιος Ζυγομαλάς*, Θ 1 (1923), 146-147.

⁴⁴ ΤΩΜΑΔΑΚΗ Ν., *Μάξιμος Μαργούνιος*, ΕΕΒΣ 19 (1949), 293.

⁴⁵ ΚΑΡΜΙΡΗ Ι., *Ἡ Ὁμολογία τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Δοσιθέου*, Θ 20 (1949), 111.

διακρίθηκε ἐμφανῶς καί στάθηκε ἐπάξια στίς τάξεις τῶν διασημοτέρων, ὥστε νά συναριθμεῖται δίκαια μέ τούς πιό ἐξαίρετους.

Μέ ὅλα αὐτά δέν φαίνεται καθόλου παράξενο ὅτι ἕνα χρόνο μετά ἐξελέγη Ἐπίσκοπος ἀπό τήν Σύνοδο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Στήν Κωνσταντινούπολη στίς 18 Ἰουλίου 1577 ὁ Σεβήρος χειροτονήθηκε Ἐπίσκοπος, μέ τόν τίτλο τοῦ Μητροπολίτη Φιλαδελφείας. Γιά ὅτι ἀφορᾶ τήν ἐκλογή τοῦ Σεβήρου, συμπεραίνουμε τόσο ἀπό ὅσα γράφουν οἱ βιογράφοι του, ὅσο καί μέ ὅτι περιλαμβάνουν ἄλλα κείμενα, πῶς ἦταν νόμιμη καί κανονική. Ὑποστηρίζοντας οἱ μελετητές τοῦ Σεβήρου τήν κανονικότητα τῆς ἐκλογῆς του, ὑποδηλώνουν πῶς σέ καμιά περίπτωση δέν ἔγινε μέ μεσολάβηση χρημάτων, «σιμωνιακῶς» ὅπως πολλάκις συνέβαινε ἀντικανονικῶς. Παράλληλα, ὅλες οἱ σχετικές πηγές συνηγοροῦν καί γι' αὐτό καί ὑπογραμμίζεται μέ ἔμφαση ἐπίσης τό γεγονός πῶς ἡ Σύνοδος ἐξέλεξε τόν Μητροπολίτη κανονικῶς, χωρίς καμιά πιεστική παρέμβαση κοσμικῆς ἀρχῆς, χωρίς ἐξαναγκαστική ἐπιβολή πολιτικῆς ἐξουσίας, πού καταγράφεται μέ μελανά γράμματα στήν ἐκκλησιαστική ἱστορία καί στά περί κανονικότητας ἐκδιδόμενα (ἤ μή) ἐγχειρίδια.

Ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β' πού προέδρευσε τῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου πού ψήφισε κι ἐξέλεξε τόν Σεβήρο Μητροπολίτη, δέν ἀκολούθησε ποτέ τυφλά τήν κοσμική ἐξουσία τῆς ἐποχῆς του, οὔτε καί ὑποχώρησε σέ πιέσεις ἀπό οἰκονομικά ἢ πολιτικά συμφέροντα, ἀφοῦ ἀποδεδειγμένα καταπολέμησε τήν σιμωνία καί ἔβαζε μπροστά ἀπό κάθε ἀνθρώπινο παράγοντα τήν κανονική παράδοση τῆς Ἐκκλησίας⁴⁶.

Βέβαια δέν παραγνωρίζεται πῶς ὁ πιστός φίλος τοῦ Σεβήρου ἀπό τήν Κρήτη, ὁ Λεωνίδας⁴⁷, ἄνδρας πολύ ἰσχυρός ὅσο κι εὐσεβής, προσπάθησε νά προβάλλει τίς ἀρετές καί τά χαρίσματα τοῦ Γαβριήλ στά Πατριαρχεῖα, ἀλλά μέ θεμιτά παραδοσιακά μέσα κι αὐτονόητα κανονικό τρόπο. Ἀποκαλύπτεται ἀπό ὅτι γράφουν οἱ βιογράφοι τοῦ Σεβήρου, πῶς θέλουν νά ὑπερασπιστοῦν τό δίκαιο καί τό κανονικό τῆς ἐκλογῆς του, ἀλλά καί νά καταφανεῖ πῶς ἦταν ἀντικειμενικά ἄξιος γιά τέτοια τιμή, καταγράφοντας τίς ἀρετές, τά χαρίσματα, τίς γνώσεις του, τήν προσφορά του, τό ὑγιές ἐκκλησιαστικό του φρόνημα. Ἐκ φύσεως ὁ Γαβριήλ δέν ἦταν κενόδοξος, οὔτε φιλοχρήματος.

Ἡ θεολογική του κατάρτιση, οἱ σπουδές, ἡ σύνολη ἐκκλησιαστική του ἐμπειρία, τό ἐκκλησιαστικό του ἦθος (πού ξεπερνοῦσε τήν εἰδωλική κι ὑποκριτική ἠθική), οἱ ἀληθινές ἀρετές του, ἡ γνήσια ἀγάπη του γιά τό Θεό, τήν Ἐκκλησία, τήν πατρίδα του καί τό Γένος, ἀλλά κι ἡ καθολική του δια-

⁴⁶ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ὁ Σεβήρος*, ΝΣ 21 (1926), 596-598.

⁴⁷ ΠΑΤΡΙΝΕΛΗ Χ., *Γαβριήλ ὁ Σεβήρος*, ΘΗΕ 4, 117.

κονία συνέβαλαν στην δίκαια αξιολόγηση του προσώπου του και την κανονική του έκλογή στο πηδάλιο της Μητροπόλεως Φιλαδελφείας. Μέ τον τίτλο αυτό έστάλη ως πατριαρχικός έξαρχος στην Βενετία, διαμένοντας εκεί μόνιμα κι εργαζόμενος ακούραστα μέ περίσκεψη και σύνεση⁴⁸.

Έκείνο πού θεωρείται σημαντικό και θά θέλαμε νά υπογραμμίσουμε είναι ότι ο Σεβήρος δέν πήγε ποτέ νά ένθρονιστεί στην έπαρχία του, στην Φιλαδέλφεια της Μικράς Άσίας, αλλά έγκαταστάθηκε στην Βενετία. Βέβαια αυτό δέν σημαίνει πώς ο Σεβήρος δέν μετέβη ποτέ στην κανονική του μητροπολιτική έδρα για λόγους ιδιοτελείς, άντικανονικά ή αυθαίρετα, αλλά άντιθέτως έπραξε μέ γνώμονα τίς ανάγκες κι όδηγό τά μείζονα συμφέροντα της Έκκλησίας. Δέν βρέθηκε στην Βενετία, έπειδή τάχα προτίμησε μία ζωή πιό εύκολη, μά ούτε κι απομακρύνθηκε από τά τουρκοκρατούμενα μέρη από συμφέρον, ανάγκη ή οιονδήποτε φόβο.

Η ιστορική αλήθεια βεβαιώνει πώς ο Σεβήρος βρήκε καταφύγιο στην Βενετία μόνο έπειδή εκεί θά είχε τίς δυνατότητες νά εργαστεί αποτελεσματικότερα για όλα όσα πίστευε ώφέλιμα για την Έκκλησία. Πρίν μεταβεί στην Βενετία, πληροφορούμαστε πώς πέρασε πρώτα από τό αγαπημένο του νησί, την Κρήτη, όπου διέμενε ή οικογένεια του (άποτελούμενη από την μητέρα του και τίς αδελφές τους) κι έγκαταβιούσαν οί πολυτιμότεροι φίλοι του. Σέ αυτούς συγκαταλέγεται κι ο Μάξιμος Μαργούνιος, πού εκείνο τό έτος συμπεραίνουμε πώς χειροτονήθηκε πρεσβύτερος⁴⁹.

Ο Σεβήρος επέδειξε πάντοτε ξεχωριστό ένδιαφέρον για την Κρήτη. Η ζωηρή του μέριμνα για την Κρήτη, δέν ήταν απλά συναισθηματική ή άπόλυτα θεωρητική ή μόνο «πνευματική» ή μόνο «προσευχητική», αλλά ρεαλιστική, έμπρακτος, περιλαμβάνουσα έξίσου τίς πνευματικές κι υλικές ανάγκες, τό θείο και τόν ανθρώπινο παράγοντα. Έβλεπε την Θεία Χάρη και την ανθρώπινη συνέργία (θετική ή άρνητική) στην διαμόρφωση του νομοκανονικού γίνεσθαι και για τόν λόγο επεδίωξε μέ κάθε τρόπο νά έξασφαλίση από την Βενετία την νόμιμη παρουσία όρθοδόξων έπισκόπων κανονικώς στην Κρήτη⁵⁰. Κάτι τέτοιο όμως έπειδή δέν άκολουθούσε τά πολιτικά συμφέροντα της έποχής του (και την «άδικη» νομιμότητα της), κρινόταν παράνομο και δέν μπορούσε νά νομιμοποιηθεί. Σκοπός του άρχικός ήταν νά όργανώσει την κρητική ίεραρχία, μέ χειροτονίες έπισκόπων, των όποιων πρόεδρος θά ήταν εκείνος, αλλά ποτέ δεν πραγματοποιήθηκε τό σχέδιο του αυτό⁵¹.

⁴⁸ ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ Μ., *Ανέκδοτα Πατριαρχικά Γράμματα*, 19.

⁴⁹ LAMIUS L., *Deliciae Eruditorum*, IX, 34-35.

⁵⁰ ΕΗΡΟΥΧΑΚΗ Α., *Περί της θέσεως του Έλληνικού Κλήρου*, ΕΦ 36 (1937), 32.

⁵¹ ΠΑΤΡΙΝΕΛΗ Χ., *Γαβριήλ Σεβήρος*, ΙΤΕΕ 10, 128.

Στή Βενετία ἔφτασε, λίγο πρὶν τὶς 10 Μαρτίου 1578 κι ἔγινε δεκτός μὲ χαρά ἀπὸ Ἕλληνας καὶ Βενετούς. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἄφιξη τοῦ ἐξέφρασαν τὴν ἀγάπη, τὸ σεβασμό, τὶς ἀγαθὲς προσδοκίες καὶ τὶς χρηστὲς ἐλπίδες τους. Γιὰ νὰ γίνει ἐπακριβῶς κατανοητὴ ἡ τιμὴ κι ἡ ἐκτίμησι τοῦ ὀρθόδοξου πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι στοῦ Μητροπολίτη τους, ἀρκεῖ νὰ ποῦμε ὅτι ἐκδήλωναν πῶς ἦταν ἔτοιμοι νὰ χαρίσουν τὶς περιουσίες τους, νὰ δωρίσουν χρήματα καὶ ὑπάρχοντα τους, νὰ δώσουν καὶ τὴν ζωὴ τους ἀκόμη γιὰ νὰ ὑλοποιήσῃ ὅποιο πράγμα κι ὅτι ἔργο θὰ ἀποφάσιζε ὡς ἀπαραίτητο⁵². Μὲ ὅλα αὐτὰ ἀποδεικνύεται ξανά γιατί ἡ ἑλληνικὴ ὀρθόδοξη ἀδελφότητα τῆς βενετίας τὸν ψήσισε ἐφημέριο τῆς καὶ τὸν ἐπεφώνησε Ἐπίσκοπό τῆς⁵³.

Γιὰ τὴν κυβερνητικὴ διοίκηση τῆς Βενετίας ὁ Γαβριήλ μετέφερε δύο ἐπίσημα πατριαρχικά γράμματα, πού εἶχαν ὑπογραφεῖ λίγο μετὰ τὴν ἐπισκοπικὴ τοῦ ἐκλογῆ⁵⁴ καὶ ἐνημέρωναν σχετικὰ μὲ αὐτή. Στὴν Βενετία ὁ Μητροπολίτης ἔλαβε πολλὰ χρήματα ὡς ἔκτακτο βοήθημα ἐνῶ ἐντύπωση προκαλεῖ καὶ τὸ γεγονός πῶς ἡ ἐνετικὴ κυβέρνησι τοῦ χορηγοῦσε τακτικὸ χρηματικὸ ἐπίδομα⁵⁵. Ἡ ὀρθόδοξη κοινότητα στὴ Βενετία πολὺ εὐχαριστημένη ἀπὸ τὴν προσφορὰ κι ἱκανοποιημένη ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ ποιμενάρχῃ τῆς, προέβαλε ἐμφανῶς τὴν εὐγνωμοσύνη τῆς καὶ τὴν βαθεῖα ἀφοσίωσι τῆς στοῦ πρόσωπό του. Κατάδηλη διαπιστώνεται ἡ ἀνάμειξι τῆς ὀρθόδοξης ἑλληνικῆς Ἀδελφότητας τῆς Βενετίας. Ὡστε τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλεως (Ἀνώτατη Ὀρθόδοξη Κανονικὴ Ἀρχή) ἐπίσημα καὶ κανονικῶς νὰ ἀνακηρύξει κανονικὴ, μόνιμη καὶ νόμιμη τὴν (ἤδη ἐνεργό) ἔδρα τοῦ Μητροπολίτη Φιλαδελφείας στὴν Βενετία. Ἔτσι, ὁ Σεβῆρος ἀποτελεῖ ἱστορικοκανονικὰ τὸν πρῶτο Μητροπολίτη Φιλαδελφείας, πού ἐδρεῦει στὴν Βενετία.

Ἐξασκώντας λοιπὸν πλέον νόμιμα καὶ κανονικὰ τὰ ποιμαντικὰ του καθήκοντα καὶ τὶς ἀρμοδιότητες τοῦ ὁ Φιλαδελφείας, ὡς Μητροπολίτης τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας στὴν πρωτεύουσα τῆς μεγάλης ἐνετικῆς κτήσεως, ἐξυπηρέτησε μὲ ἐπιτυχία τὸ σκοπὸ του καὶ τοὺς στόχους ὅσων τῶν ὑποστήριξαν, πάντοτε γιὰ τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ὠφέλεια τοῦ ποιμνίου του. Φυσικὰ δὲν ἔλειπαν καὶ τὰ προβλήματα. Γενικὰ δύο κατηγορίες προβλημάτων ἀντιμετώπισε ὁ Σεβῆρος κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ζωῆς καὶ δράσεως του. Ἡ πρώτη ἀφοροῦσε τὰ τῆς ποιμαντικῆς ζωῆς κι ἐκκλησια-

⁵² ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ὁ Σεβῆρος*, ΝΣ 21 (1926), 722.

⁵³ ΒΕΛΟΥΔΟΥ Ι., *Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων ἀποικία*, 69.

⁵⁴ CRUSIUS M., *Turcograeciae*, 525.

⁵⁵ ΜΟΣΧΟΝΑ Ν., *Ἡ παροικία τῆς Βενετίας*, ΙΤΕΕ 10, 241.

στικής διοικήσεως (πρακτική πλευρά νομοκανονικής εφαρμογής) κι ή δεύτερη σχετίζεται μέ τά θεολογικά γράμματα καί έκκλησιαστικό συλλογισμό (θεωρητική πλευρά νομοκανονικής αντίληψεως).

Άς δοῦμε ὅμως συγκεκριμένα μερικά ἀπό τά θέματα πού ταλαιπώρησαν τόν Μητροπολίτη στήν Βενετία τοῦ 17^{ου} αἰῶνα. Μερικά πρόσωπα πού χαρακτηρίζονται ὡς κακοί καί ζηλόφθονοι ἄνθρωποι⁵⁶ ἔγραψαν στόν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμία Β΄, μία ἐπιστολή γεμάτη κατηγορίες, συκοφαντίες καί ψέματα ἐναντίον τοῦ Σεβήρου, γιά διάφορα παραπτώματα. Δυστυχῶς ὁ Πατριάρχης φέρεται νά πιστεψε⁵⁷ τοὺς φθονερούς κατηγορούς⁵⁸ κι ἐχθρούς τοῦ Σεβήρου ἢ τουλάχιστον ἐπηρεάστηκε ἀρνητικά καί τοποθετήθηκε δυσμενῶς⁵⁹ ἔναντι τοῦ Φιλαδελφείας. Διότι ἀπέστειλε σχετικά πατριαρχική ἐπιστολή στούς Ἑλληνες εὐγενεῖς τῆς Βενετίας, ἀπό τό περιεχόμενο τῆς ὁποίας συνεπάγεται πῶς ἐπίπληξε τόν Σεβήρο.

⁵⁶ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ὁ Σεβήρος*, ΝΣ 21 (1926), 723.

⁵⁷ Τό σημεῖο αὐτό, λυπηρό, τραγικό καί πραγματικό ὅμως, δυστυχῶς δέν εἶναι τό μόνο. Πάμπολλες φορές στήν ἱστορία μεγάλες προσωπικότητες κατά τά ἄλλα, πίστεψαν φοβερὰ ψέματα, κατασκευασμένες κατηγορίες, ἀναληθῆ συμβάντα, «δηλητηριάστικαν» καί παραπληροφορήθηκαν, μέ ἄδικες κατόπιν συνέπειες καί ἄδικες τιμωρίες. Μποροῦμε νά θυμηθοῦμε ἀπό τήν σύγχρονη ἱστορία τό ἄδικο «ἀνάθεμα» κατά τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου ἢ καί τόν παρά ὀλίγον τι ἄδικο «ἀφορισμό» τοῦ Νίκου Καζαντζάκη, ἐπειδή κάποιοι πίστεψαν ψέματα κι ὄχι τήν Ἀλήθεια.

⁵⁸ Σχεδόν πάντα οἱ κάθε λογῆς κατηγοροί ἐξυπηρετοῦν συμφέροντα διαπλοκῆς κι ἀποδεικνύεται Πατερικῶς ὅτι ἔχουν οἱ ἴδιοι ψυχοπαθολογικά συμπλέγματα καί φυσικά ἐξυπηρετοῦν ἔργο «διαβολικό» ἀφοῦ διαβάλουν-κατηγοροῦν ἀθώους ἀνθρώπους. Ὁ πόνος τῆς ἄδικης κατηγορίας μέγας, ἀλλά καί οἱ ψευδεῖς διαβολές ἀργά ἢ γρήγορα ἀποκαλύπτονται καί τιμωροῦνται ὄχι μόνον ἐσχατολογικά, παρόλη τήν ὕπαρξη τῶν πνευματικῶν νόμων, ὀφείλουν νά ἐφαρμόζονται καί οἱ ἀνθρώπινοι περί συκοφαντίας νόμοι. Ἄλλωστε μόνο αὐτοὺς κατέκρινε ὁ Κύριος μας, ἐνῶ συγχώρεσε κάθε ἁμαρτωλό ἄνθρωπο. Πρόκειται γιά τοὺς πράγματι «ἀντιχριστούς» συκοφάντες, σύμφωνα μέ τό Σύνταγμα τῶν θείων καί ἱερῶν κανόνων, ἀφοῦ ἀντιστρατεύονται τό ἔργο τοῦ Χριστοῦ νά σώσει ὅλο τόν κόσμο. Ἐκεῖνοι σάν τά σατανικά τελῶνια κατασκευάζουν ψεύδη γιά νά ἀπωλέσουν ψυχές, γιά νά ὀδηγήσουν στήν κόλαση ἀνεπίληπτα πρόσωπα, ἀλλά μάται, γιὰ αὐτή εἶναι ἡ κατεξοχίαν καί χριστιανικά «ὑβρις», πού ἐπιφέρει τελικά τήν «μῆνιν» τοῦ δικαιοκρίτου Παντοκράτορος Θεοῦ καί τῶν δικαίων ἀνθρώπων Του.

⁵⁹ Τό θέμα τῆς δυσμενείας στήν ἐκκλησιαστική πράξη δέν ἔχει ἀκόμη μελετηθεῖ καί καταγραφεῖ ἐπαρκῶς. Πρόκειται γιά πολύ σημαντικό ἐξ ἐπόψεως πρακτικῆς ζήτημα δικαίου, διότι πολλές φορές μέ τόν τρόπο αὐτό τιμωροῦνται ἄδικα καί ἄνευ δίκης πρόσωπα, χωρίς καν νά ἔχουν τό δικαίωμα τῆς ἀπολογίας. Δηλαδή πολλές φορές πέφτουν σέ δυσμενία κληρικοί καί οὐσιαστικά τιμωροῦνται μέ τόν τρόπο αὐτό, ἀνεπίσημα γιά χρόνια πολλά, ἀνεξέλεγκτα, ἐπομένως ἄδικα, γιά λόγους ἀκόμη καί προσωπικούς ἢ ψυχολογικούς ἢ τό χειρότερον ψυχοπαθολογικούς, χωρίς νά ἔχουν τό στοιχειώδες δικαίωμα τῆς υπεράσπισής τους. Πρόσωπα πού ἔπασαν σέ ἀνεξέλεγκτη δυσμενία ποτέ ἴσως δέν ἔμαθαν τό γιὰτί. Νομοκανονικά δηλαδή ἡ δυσμενία εἶναι ἀπαράδεκτη, πολλῶ δέ μάλλον σήμερα, σέ μία Πο-

Άλλά ή αγάπη κι ό σεβασμός τών όρθοδόξων τής Βενετίας πρός τόν δεσπότη τους, ήταν τέτοια ώστε έξαρχής δέν πίστεψαν τίς έναντίον του κατηγορίες καί άμέσως απέστειλαν γράμμα στόν Οίκουμενικό Πατριάρχη, μέ τό όποίο έξέφραζαν τήν έμπιστοσύνη τους στόν Μητροπολίτη Φιλαδελφείας καί τήν ύποστήριξη τους στό έντιμο πρόσωπο του, ένώ διαμαρτύρονταν έντονα γιά τά άβάσιμα κι όφθαλμοφανή ψεύδη. Άλλά τό περιεχόμενο τής έπιστολής άποδείχτηκε άνίσχυρο, άφοϋ ό Πατριάρχης φαίνεται πώς δέν άλλαξε γνώμη⁶⁰. Γιά τό λόγο αυτό απέστειλαν καί δεύτερο γράμμα στό Οίκουμενικό Πατριαρχείο, μέ ήμερομηνία 20 Όκτωβρίου 1579, στό όποίο αναφέρεται πώς οί όρθόδοξοι τής Βενετίας σκανδαλίζονται έπειδή ό Πατριάρχης πίστεψε τέτοια καταφανή ψεύδη, που συνέραψαν καί κατασκεύασαν μυαλά σκουρα καί πονηρά⁶¹, κι έπειδή δέν πιστεύει όσα έξήγησαν ύπέρ τοϋ Μητροπολίτη μέ έπιστολές τους πρόσωπα έπόνυμα κι έντιμα κι όλη ή όρθόδοξη Άδελφότητα τής Βενετίας. Έξέφραζαν ξανά γραπτώς στόν Οίκουμενικό Πατριάρχη πώς ό Σεβήρος ήταν αυταπόδεικτα καί κατά γενική όμολογία πρόσωπο άνεπίληπτο, άριστος ποιμενάρχης, παράδειγμα πρός μίμηση γιά όλους.

λιτεία πού προασπίζεται Συνταγματικά αλλά καί μέ τίς Διεθνείς Συμβάσεις καί από τούς Διεθνείς Όργανισμούς τό δικαίωμα γιά δίκαιη δίκη καί υπεράσπιση τής ανθρωπίνης αξιοπρέπειας καί ζωής. Βλ. σχετ. τούς νέους κανόνες τής Ε.Ε. πού βασίζονται στό Χάρτη τών Θεμελιωδών Δικαιωμάτων τής Εϋρωπαϊκής Ένωσης καί τήν Εϋρωπαϊκή Σύμβαση τών Δικαιωμάτων τοϋ Άνθρώπου. Παραπέμπω ιδιαιτέρως στά άρθρα 6-7 τοϋ Συμβουλίου τής Εϋρώπης γιά Δίκαιη Δίκη καί ύπογραμμίζω τό άρθρο 8 πού διασφαλίζει κάθε πρόσωπο νά έχει δικαίωμα σεβασμού τής ιδιωτικής καί οικογενειακής του ζωής, τής κατοικίας καί τής άλληλογραφίας του.

⁶⁰ Άρκεί άπλά νά κατηγορηθεί κάποιος, μετά καί Δίκες νά κερδίσει δύσκολα άποκαθίσταται στόν πρότερον έντιμον βιον, τουλάχιστον στό μάτια τοϋ κόσμου. Πράξη άντικανονική, άφοϋ οί θείοι καί ίεροί κανόνες (π.χ. βλ. έρμηνεία εις τόν 28° Άποστολικό Κανόνα) κάνουν λόγο «δικαίως καί νομίμως, διά έγκλήματα, φανερά καί άποδεδειγμένα», ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ Α., Πηδάλιον, Άθήνα 1908, 18. Ουμόμαστε σχετικώς τήν θεολογική έννοια τής όντολογίας, δηλαδή όταν ύβριστεί κάποιος μπορεί μέ ένα ή πολλά συγγνώμη νά άποκατασταθεί ή γενομένη ζημιά. Όταν όμως κόψουμε τό χέρι κάποιου, τότε όσα συγγνώμη καί αν πει κανείς άδυνατοϋν νά διορθώσουν τήν βλάβη, οί πληγές κι οί συνέπειές της πλέον μονιμοποιϋνται καί δέν θεραπεϋονται μέ λόγια ή καλή διάθεση, άκόμη καί μέ άληθινή μετάνοια τό χέρι δέν επιστρέφει καί ή ζωή πρακτικά αλλάζει. Πόσοι άνθρωποι πληγώθηκαν άνεπανόρθωτα κυριολεκτικά καί μεταφορικά άδικήθηκαν, δύσκολο νά καταμερτηθοϋν. Παράδειγμα τά θύματα άκρωτηριασμένα καί μή τών άδικων πολέμων, αλλά καί όσοι κληρικοί επί παραδειγματι κατηγορήθηκαν άδικα καί καθαίρεθηκαν π.χ. επί Έπταετίας, όσοι δηλαδή άντιστάθηκαν στήν Χούντα καί καταδικάστηκαν έξ επί τούτου ότι έχασαν τήν έξωθεν καλή μαρτυρία, ήταν τάχα άμαρτωλοί, άνήθικοι, άκατάλληλοι γιά κληρικοί. Έπειδή σχετική μελέτη μέ λεπτομέρειες καί αναλύσεις ήδη έτοιμάζω δέν καταγράφω ένταϋθα περισσώτερα.

⁶¹ CRUSIUS M., *Turcograeciae*, 526.

Ἐπομένως, τό συμπέρασμα πασιφανές, ὅ,τι ἔγραψαν ἐναντίον του εἶναι σκόπιμες καί τεχνητές διαβολές, καρποί πονηρίας καί φθόνου⁶². Ἀλλά οἱ ἄσπονδοί ἐχθροί καί φανατικοί πολέμιοι τοῦ Φιλαδελφείας, δέν ἀρκέστηκαν στίς ὑπουλες διαβολές αὐτές, ἀλλά ἀποθρασύνηκαν ἀκόμη περισσότερο καί μηχανοράφησαν νέες κατηγορίες ἐναντίον του, που ἀπέστειλαν κι ἐκεῖνες μέ γράμμα στόν Πατριάρχη. Μεταξύ τῶν ἄλλων, κατηγοροῦσαν τόν Σεβήρο πώς κατά τήν τέλεση τῶν Μυστηρίων δέν μνημόνευε τό ὄνομα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Αὐτό τό ἔκαναν γιά νά ἐκδικηθοῦν τό Σεβήρο ἐπειδή εἶχε ἀπαγορεύσει σέ κάποιο διάκονο μέ τό ὄνομα Νικηφόρος (ὁ ὁποῖος σημειωτέον λίγο ἀργότερα ἔγινε τοποτηρητής τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου γιά μικρό διάστημα), νά μιλά στήν Ἐκκλησία ἐναντίον κάποιου ἱεροκήρυκα Πανιγάλο, πού τοῦ εἶχαν ἀπαγορεύσει νά ἱεουργεῖ. Ὁ ἄδικος Νικηφόρος ἐπομένως γιά νά κάνει ζημιά στόν Φιλαδελφείας, τόν κατηγορήσε μέ πολλά ψέματα στόν Πατριάρχη πώς τάχα δέν τόν μνημόνευε ὅταν λειτουργοῦσε ὁ ἴδιος κι ἔδωσε μάλιστα κι ἐντολή στούς ἱερεῖς του νά μήν μνημονεύουν τό ὄνομα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ἀλλά μόνο τό δικό του⁶³.

Οἱ κατηγορίες ὅλες ἀποδεικνύονται ψευδεῖς, διότι ὁ Σεβήρος ἦταν πραγματικά ἀνεπίληπτος ὅπως συμμαρτυροῦν ὅλες οἱ σχετικές πληροφορίες πού συλλέγονται καί βεβαιότατα μνημόνευε τό πατριαρχικό ὄνομα στήν τέλεση τοῦ κάθε Μυστηρίου. Ὁ Σεβήρος ὅπως γράφει καί τό ὄνομα τοῦ Πατριάρχου μνημόνευε καί τά ὀνόματα ὄσων ἐπισκόπων ἔζησαν στήν Βενετία, γιὰτί δέν μποροῦσε νά ξεχάσει ἀγνωμόνως τίς εὐεργεσίες τους.

Ἐπίσης, ὅπως βεβαιώνει ὁ Σεβήρος, ἐνῶ ἐκεῖνος πάντοτε μνημόνευε τό ὄνομα τοῦ Πατριάρχου, οἱ ἱερεῖς του ἦταν ἐλεύθεροι νά μνημονεύουν στήν τέλεση τῶν Μυστηρίων ἄλλοτε τόν Πατριάρχη κι ἄλλοτε τόν Μητροπολίτη τους. Ἐπειτα κατηγορήσαν τόν Σεβήρο ἐπειδή εἶχε ἀφορίσει μερικά ἄτομα,

⁶² Διαχρονικά αὐτές τίς μεθόδους χρησιμοποιοῦν προκειμένου νά χτυπήσουν ἀνορθόδοξα καί νά ἐξαπατήσουν καταστροφικά κατά τό «φθόνω δέ διαβόλου ἀπατηθεῖς» (ἐκ τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας). Σχετικά ὁ Λυσίας λέγει «πειράσομαι τῷ λόγῳ τοῦτον μὲν ἐπιδείξει ψευδόμενον, ἐμαυτὸν δὲ βεβιωκότα μέχρι τῆσδε τῆς ἡμέρας ἐπαῖνον μᾶλλον ἄξιον ἢ φθόνου· διὰ γὰρ οὐδὲν ἄλλο μοι δοκεῖ παρασκευάσαι τόνδε μοι τὸν κίνδυνον οὗτος ἢ διὰ φθόνου», Λυσίας, Ὑπὲρ τοῦ ἀδυνάτου 24,1. Κι ὁ ἴδιος ὁ Πιλάτος δικάζοντας γνωρίζει καλά τό ἄδικο τοῦ φθόνου «ἦδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκεν αὐτόν», Ματθ. 27,18. Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος στόν Γ' Λόγο του περὶ Ἰερωσύνης λέγει ὅτι «ὅποιος καθαιρεθῆ διὰ φθόνον, ἢ ἄλλην ἄδικον αἰτίαν, αὐτός εἰς μὲν τὸν ἑαυτὸν του προξενεῖ μισθὸν μεγαλύτερον ἀπὸ τὸν τῆς ἱερωσύνης. Ὅθεν καί πρέπει νά χαίρη, καί ὄχι νά λυπῆται. Εἰς δὲ τοὺς ἀδίκως αὐτὸν καθήραντας, προξενεῖ κόλασιν», ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ Α., Πηδάλιον, 20.

⁶³ ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ Μ., *Ανέκδοτα Πατριαρχικά Γράμματα*, 19.

άλλά στην πραγματικότητα τό έκανε δίκαια καί κανονικώς έπραξε, διότι υπήρχαν σοβαροί καί κανονικοί λόγοι νά προβεί σε τέτοια ένέργεια. Τιμώρησε μερικούς μέ τό έσχατο τών έκκλησιαστικων έπιτιμιων, γιά νά τούς βοηθήσει νά βελτιωθοϋν καί νά μετανοήσουν. Τούς άφόρισε μέ σκοπό νά προστατέψει τά υγιή μέλη τής Έκκλησίας από «άνιατη καί μεταδοτική ασθένεια», άφού χρησιμοποίησε προηγουμένως άνεπιτυχώς κάθε άλλο φιλάνθρωπο τρόπο καί τελικά διαπίστωσε άντικειμενικά πώς δέν υπήρχε άλλο μέσο σωτηρίας. Η άλήθεια τελικά εξέλαμψε κι έγινε γνωστή.

Ό Πατριάρχης Ίερεμίας Β΄ απέστειλε έπίσημο πατριαρχικό γράμμα στό Ναό τοϋ άγιου Γεωργίου Βενετίας, μέ τό όποιο τόν όνόμαζε Πατριαρχικό, δηλαδή Σταυροπηγιακό⁶⁴, κι έπομένως ή κανονική του έξάρτηση κι άναφορά ήταν άπ' ευθείας στό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως. Αυτό σήμαινε πώς άναγνώριζε πλέον νόμιμα καί τυπικά ως άνώτατη κανονική άρχή μόνο τόν Οίκουμενικό Πατριάρχη καί κατά συνέπεια θά γινόταν κανονική μνημόνευση τοϋ πατριαρχικού όνόματος στις άκολουθίες καί τελετές τών ιερών Μυστηριών. Οί Μητροπολίτες Φιλαδελφείας στην Βενετία θα ήταν ξεκάθαρα πατριαρχικοί έξαρχοι κι εκπρόσωποι⁶⁵. Άν καί τό κείμενο άναγνώστηκε μέ σεβασμό από τήν όρθόδοξη κοινότητα τής Βενετίας δέν έγινε όμως άποδεκτό, γιατί γιά πολιτικούς λόγους καί άλλους ήθελαν τήν τοπική τους Έκκλησία αυτόνομη κι αυτοδιοίκητη. Η έπιθυμία γιά άνεξαρτησία (άπό κάθε άρνητική κοσμική παρέμβαση) κι ή προτίμηση στην έλεύθερη διοίκηση⁶⁶ τής Έκκλησίας τών όρθοδόξων τής Βενετίας, συναντάται σε άρκετά κείμενα τής έποχής, πού εκφράζουν αυτόνομες άντιλήψεις.

Τά έτη 1580-1581 συναντάμε στις όρθόδοξες έλληνικές κοινότητες τής Ίταλίας δύο κληρικούς άπατεώνες⁶⁷ καί κλέπτες⁶⁸, οί όποιοι μέ ψέματα κι ύποδύομενοι τούς πατριαρχικούς εκπροσώπους, γύριζαν τίς πόλεις καί τά χωριά συλλέγοντας χρήματα δήθεν γιά τίς άνάγκες τοϋ Οίκουμενικού Πατριαρχείου. Άντιθέτως τό χρηματικό ποσό πού συγκέντρωσαν τό έπωφελήθηκαν έξολοκλήρου οί ίδιοι παρανόμως κι άντικανονικώς. Η άντιμετώπιση τοϋ προβλήματος αυτού από τόν Σεβήρο, άπέδειξε γιά μία φορά άκόμη τήν όρθή καί κανονική άντιμετώπιση τών έκάστοτε ζητημάτων πού άνέκυ-

⁶⁴ ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ Μ., *Η έν Βενετία Έλληνική Κοινότητα*, 205-206.

⁶⁵ ΜΟΣΧΟΝΑ Ν., *Η παροικία τής Βενετίας*, ΙΤΕΕ 10, 242.

⁶⁶ ΒΕΛΟΥΔΟΥ Ι., *Έλλήνων όρθοδόξων άποικία*, 67.

⁶⁷ Δυστυχώς δέν άπολείπουν σε κάθε έποχή τέτοια πρόσωπα, τά όποια καί δημιουργοϋν προβλήματα καί έντυπώσεις καί όσα μύρια ζητήματα. Τό φοβερότερο όταν τέτοια πρόσωπα κρύβονται πίσω από σχήματα, κατηγορίες, σκευορίες, δολοπλοκίες καί άπάτες, πού γρήγορα όμως συνήθως ξεσκεπάζονται καί φανερώνεται ό τής δικαιοσύνης ήλιος κι ή άλήθεια.

⁶⁸ ΝΕΡΟΥΤΣΟΥ Τ., *Χριστιανικά Αθήνα*, ΔΙΕΕΕ 4 (1892), 183.

πταν από τόν ποιμενάρχη τῶν ὀρθοδόξων τῆς Ἰταλίας. Μακροπρόθεσμα οἱ συνέπειες τῆς οικονομικῆς αὐτῆς ἐξαπάτησης μπορούσαν νά ἀποδειχτοῦν καταστροφικές κι ἐπιζήμιες, ὅποτε δηλαδή μελλοντικά θά χρειαζόταν πραγματικά νά μαζευτοῦν χρήματα στή Δύση, θά ὑπῆρχε τό κακό προηγούμενο τῆς οικονομικῆς ἀπάτης καί μάλιστα θά μπορούσε νά ἀποβεῖ ἀνασταλτικός παράγοντας στή χρήση τῶν ἐρανικῶν προνομίων.

Γνώριζε καλά ὁ Σεβῆρος τίς ἐπιπτώσεις τέτοιας πονηρίας καί πώς ἔπρεπε νά ἐπέμβει ἄμεσα καί νά λάβει δραστικά κανονικά μέτρα. Διότι εἶχε τήν ἐμπειρία, πού διδάσκει πώς ὑπάρχουν φορές στήν ἱστορία κατά τίς ὁποῖες μαζί μέ τούς ἐνόχους καί δίκαια τιμωρηθέντας, συναριθμεῖται καί πληρώνει ἄδικα ὄλο καί κάποιος ἀθῶος⁶⁹. Ἔτσι, ὁ πατριαρχικός ἔξαρχος ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Πατριάρχου στήν ἔσπερία, στάθηκε ἀντάξια στό ὕψος καί τό μέγεθος πού ἡ σοβαρότητα τοῦ προβλήματος ὑπαγόρευε. Τήν συλλογή τῶν χρημάτων, δηλαδή ἔρανο, διεξήγαγαν νόμιμα καί κανονικά (καί μάλιστα τακτικά) οἱ μοναχοί ἀπό τήν Μονή ἀγίας Αἰκατερίνας τοῦ Σινᾶ⁷⁰. Ἡ νομιμότητα καί ἡ κανονικότητα τῶν ἐράνων αὐτῶν, εἶχε κατοχυρωθεῖ μέ πρόνοια πού παραχωροῦσαν οἱ Πάπες προκειμένου νά ἐνισχυθεῖ ὁ μοναχισμός τῆς Ἀνατολῆς.

Αὐτή τήν συνήθεια ἐκμεταλλεύτηκαν ἰδιοτελῶς καί καταχρηστικῶς ὀρισμένοι μοναχοί καί κληρικοί πονηροί, γιά νά πλουτήσουν σέ βάρος τῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως τῶν εὐσεβῶν κι εὐλαβῶν χριστιανῶν. Γνωρίζουμε τρία ὀνόματων τῶν ἐξαπατησάντων μοναχῶν, πλαστογράφος Λαυρέντιος, μοναχός Μακάριος καί ἱερομόναχος Γαβριήλ. Ὁ Σεβῆρος κατάσχεσε τίς σφραγίδες καί τά πλαστά ἔγγραφα πού τάχα νομιμοποιοῦσαν τόν ἔρανο, ἀλλά δέν κατήγγειλε⁷¹ τήν ἀπάτη στίς τοπικές κοσμικές ἀρχές, ἀπό σεβασμό

⁶⁹ Καθώς λέγει κι ὁ λαός ἂν κάψουμε τόν «Γιάννη» μετά ποιό τό ὄφελος καί μέ λάδι νά τόν ἀλείψωμε...

⁷⁰ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗ Π., *Ἡ ἱερᾶ μονή τοῦ Σινᾶ*, Ἱεροσόλυμα 1875, 98-104.

⁷¹ Ἐνδιαφέρον ἐξιδιασμένο στό σημεῖο αὐτό γιά τό Κανονικό Δίκαιο ἔχει ἡ πράξη αὐτή, ρισκοκίνδυνη καί «παράνομη» τοῦ Μητροπολίτου, πού μᾶς θυμίζει τόν δίκαιο Ἰωσήφ πού σκευήθηκε νά ἐγκαταλείψει τήν «κλεψίγαμον» Θεοτόκον, μή θέλοντας νά τιμωρηθεῖ ἀπό τίς αὐστηρότατες κασμικές τιμωρίες, νόμιμες καί ἠθικότερες καθ' ὅλα τήν ἐποχή ἐκείνη. Συνειρμικά ἔχρονται στό νοῦ μου καί ἄλλα παραδείγματα σχετικά, ὅπως αὐτό τοῦ ἀγίου Διονυσίου τοῦ ἐν Ζακύνθῳ, πού δέν παρέδωσε στίς νόμιμες ἀρχές γιά τήν νόμιμη καί δίκαιη τιμωρία τόν φονιά τοῦ πολυαγαπημένου ἀδελφοῦ του, τόν ὅποιον «ἄδικα» συγχώρησε καί βοήθησε νά διαφύγει (καί θά καταδικάζετο ἀσφαλῶς σήμερα γιά ὑπόθαψη ἐγκληματία. Βλ. σχετικά τό ἄρθρο 231 τοῦ Ποινικοῦ Κώδικα). Σαφῶς ἀπό φιλανθρωπία ὁ Σεβῆρος δέν κατήγγειλε τά ἐν λόγῳ πρόσωπα γιατί γνώριζε καλά τίς σκληρές ποινές τῆς ἐποχῆς, ἀλλά καί τό ἄδικον πολλάκις τῆς «νόμιμης, ἠθικῆς, δικαίας» τιμωρίας. Διότι σκοπός τῆς Ἐκκλησίας εἶναι νά μπουῖν ὄλοι οἱ ἄνθρωποι στόν Παράδεισο κι ὄχι στήν κόλαση.

πρός τό ὀρθόδοξο Γένος⁷². Βέβαια ὡς τοπικός ἐπίσκοπος ἐνημέρωσε ἀμέσως τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄ ἀπέστειλε σχετικό πατριαρχικό ἔγγραφο στόν πρίγκιπα (Δόγη) τῆς Βενετίας, μέ τό ὁποῖο παρακαλοῦσε νά ἐπέμβει⁷³. Μέ τό σκάνδαλο αὐτό λαμβάνει ἀρχή κατάσταση δύσκολη γιά τόν δεσπότη καί πατριαρχικό ἔξαρχο, διότι δημοσιεύονται συνεχῶς ψεύδη ὡς κατηγορίες ἐναντίον του, πῶς δῆθεν διέπραξε ποικίλες πονηρίες.

Ὁ Μητροπολίτης Φιλαδελφείας ἀπέστειλε νέο γράμμα στόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη, στό ὁποῖο παρακαλοῦσε νά τιμωρηθοῦν οἱ πονηροί κληρικοί⁷⁴. Ἐκεῖνοι ὁμως παρέμειναν ἀτιμώρητοι γιά μακρό χρόνο, συνεχίζοντας τίς ἐπιζήμιες πράξεις τους καί τά οἰκονομικά καί λοιπά σκάνδαλα. Μάλιστα εἶχαν τόσο πολύ ἀποθρασυνθεῖ, ὥστε γιά νά διαφυλάξουν τά ἀμαρτωλά κέρδη τους καί γιά νά ἐκδικηθοῦν τόν Σεβῆρο πού προσπαθοῦσε νά δώσει τέλος στά ἄνομα συμφέροντα τους, σχεδίασαν πλεκτάνη καί τοῦ ἔστησαν παγίδα μέ φοβερές δολοπλοκίες⁷⁵.

Ὁ Σεραφεῖμ⁷⁶, ὅπως ὀνομαζόταν ἕνας ἀπό αὐτούς, εἶχε στενή φιλική σχέση μέ τόν διάκονο Νικηφόρο, πού ἐκείνη τήν περίοδο ἦταν ὁ τοποτηρητής τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, γιατί ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄ βρισκόταν ἐξόριστος στήν Ῥόδο. Καί ὁ Νικηφόρος καί ὁ Σεραφεῖμ λέγεται πῶς ἔτρεφαν μεγάλο μίσος γιά τόν Φιλαδελφείας κι ἐπιθυμοῦσαν διακαῶς νά τόν ἐκδικηθοῦν. Ὁ Γαβριήλ χαρακτήριζε τόν Σεραφεῖμ ἀληθινό διάβολο⁷⁷ καί ἀποκαλοῦσε τήν ομάδα τῶν πονηρῶν μοναχῶν ξεκάθαρα δαιμονική. Ὁ Σεραφεῖμ ἀποκαλοῦσε τόν Σεβῆρο ἀντίχριστο, πονηρό καί δαιμόνιο. Οἱ πραγματικά σκληροί χαρακτηρισμοί δικαιολογοῦνται ἢ ἐρμηνεύονται μέ ὅσα ἀκολουθοῦν.

⁷² ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ Ε., *Γαβριήλ Σεβήρου*, ΕΦ 11 (1913), 30-31. Γνώριζε καλῶς ὅτι τέτοια καταδικαστική πράξη θά ἀποτελοῦσε ἀρνητικό γεγονός γιά ὅλο τό Γένος τῶν ὀρθοδόξων. Ὑπέροχος καί ἐξολοκλήρου ὀρθόδοξη καί φιλόανθρωπη ἡ σκέψη του, ἀφού στό πρόσωπο τοῦ κάθε καταδικασθέντος θά καταδικάζετο σέ ντροπή καί μέ χλευασμό, κάθε μέλος τῆς Ἑλληνικῆς καί ὀρθόδοξης Κοινότητος τῆς Βενετίας. Ὅπως σήμερα ὅταν κάποιος παπᾶς κατηγορηθεῖ γιά κάτι πραγματικό ἢ συκοφαντικά, τότε ὅλοι οἱ παπάδες ἀκούγονται σάν νά τό ἔκαναν. Τό δέ φοβερότερο καί πιό παράλογο σήμερα ὅτι οἱ κατήγοροι μπορεῖ νά εἶναι ἀφιλάδελφοι, χαϊρέκακοι, ἄδικοι ἀδελφοί, παιδιά τοῦ Ἐνός Θεοῦ.

⁷³ ΒΕΛΟΥΔΟΥ Ι., *Χρυσόβουλλα καί γράμματα*, 11.

⁷⁴ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ὁ Σεβήρος*, ΝΣ 21 (1926), 728.

⁷⁵ Ὁ.π. 731-734.

⁷⁶ ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ Ε., *Γαβριήλ Σεβήρου*, ΕΦ 11 (1913), 11-16.

⁷⁷ Θυμόμαστε τόν *Σατανά* στό ὁμώνυμο βιβλίο τοῦ Νίκου Ματσούκα καί ὅσοι ψάχνουν στίς ταινίες τοῦ σινεμά ἀκόμη τόν διάβολο, καλόν εἶναι νά προσέξουν πρόσωπα δυστυχῶς ὑπαρκτά κι ὄχι φανταστικά ἢ κινουμένων σχεδίων μέ σατανικά χαρακτηριστικά, μέ σατανική λογική, μέ αἰμοδιψή λύσσα, πού θέλουν καί ζητοῦν τόν θάνατο τοῦ ἀμαρτωλοῦ ἀδελφοῦ

Οί επαναστάσεις τά χρόνια εκείνα ἦταν φαινόμενο σύνηθες ὅσο καί συχνό, με πολυποίκιλες καί βαρυσήμαντες συνέπειες, αίματηρές⁷⁸. Πολλοί ἀπό τούς ὀρθοδόξους ιεράρχες συμμετεῖχαν ἢ καί ὀργάνωσαν ἐξεγέρσεις ἐναντίον τῶν Ἐνετῶν μέ τήν προσδοκία τῆς ἀπελευθέρωσης⁷⁹. Τό 1588 συνέβησαν γεγονότα σημαδιακά για τήν ζωή τοῦ Σεβήρου, ἀφοῦ σημάδεψαν ἀνεξίτηλα τήν ἐκκλησιαστική του πορεία.

Κάποιος κληρικός δημοσίευσε κατασκευασμένες κατηγορίες ἐνάντια στόν Σεβήρο, πώς τάχα προετοίμαζε ἐπανάσταση κατά τῶν Ἐνετῶν. Πλαστογράφησαν ἐπιστολή χρησιμοποιώντας τό ὄνομα τοῦ Σεβήρου, ὅπου ἀνέφεραν πώς ὁ Μητροπολίτης Φιλαδελφείας εἶχε συνεννοηθεῖ μέ τόν βασιλιά τῆς Ἰσπανίας για τήν προετοιμασία ἐπαναστατικοῦ ἔνοπλου ἀγῶνα για τήν ἀπελευθέρωση τῆς Κρήτης ἀπό τούς βενετούς⁸⁰. Σύμφωνα μέ τά σχέδια τῆς παγίδας, τό γράμμα πού περιεῖχε τίς ὑποτιθέμενες ἐπαναστατικές πληροφορίες τοῦ Σεβήρου, τό ἔστειλαν ἀπό τήν Κρήτη στήν Κωνσταντινούπολη μέ κάποιο κληρικό. Τό γράμμα ἔφτασε στά χέρια τοῦ πρέσβη τῆς Βενετίας στήν Κωνσταντινούπολη, πού ἀμέσως πίστεψε ὅσα ψευδῶς περιεῖχε, ὡς ἀληθινά.

Ὁ Σεβήρος, πού για κακή του τύχη ἐκείνους τούς μῆνες ἐτοίμαζε ταξίδι στήν Κρήτη, δικάστηκε νόμιμα⁸¹ καί κρίθηκε «δίκαια» φυλακιστέος στίς 22

τους, μάλιστα μέ γρήγορες ἢ καί παράτυπες διαδικασίες, μή τυχόν καί προλάβει καί μετανοήσει.

⁷⁸ ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ Ν., *Κρητικά ἤτοι τοπογραφία καί ὁδοιπορικά τῆς νήσου Κρήτης*, Αθήνα 1894.

⁷⁹ ΧΑΣΙΩΤΗ Ι., *Ἑλληνοβενετικές προσεγγίσεις ἐν ὄψει τοῦ πολέμου*, ΙΤΕΕ 10, 311.

⁸⁰ LEGRAND E., *Bibliographie Hellénique*, II, 422.

⁸¹ Ὅσοι ἀδιάκριτα ταυτίζουν τό νόμιμο μέ τό δίκαιο καλόν εἶναι νά κατανοήσουν, αὐτό βέβαια προϋποθέτει θέληση καί κόπο, διαβάζοντας σχετικά κείμενα νομοκανονικά καί θεολογικά, ἀλλά καί φιλοσοφικά καί ἱστορικά, ὥστε νά διαπιστώσουν ὅτι πολλές φορές καί δυστυχῶς μέχρι καί τίς μέρες μας ἐντοπίζονται «νόμοι ἄδικοι» καί «δικαίες παρανομίες». Εὐκόλα πλειάδα παραδειγμάτων μπορώ νά φέρω ἀπό τήν νομοθεσία μουσουλμανικῶν χωρῶν, τό Ἰράν π.χ. ἢ ἀπό ἀπολυταρχικά καί ἀνελεύθερα καθεστώτα π.χ. Β. Κορέα, ἀλλά φοβοῦμαι ὅτι καί ἀπό τό δικό μας χώρο καί τήν Χώρα μας ἀκόμη πολλά μπορώ νά ὑποσημειώσω ἀτράνταχτα καί φοβερά παραδείγματα, εὐτυχῶς ὅμως ἐλαφρύτερα κατά πολύ, ἀλλά δυνάμενα νά βελτιωθοῦν κατά τό φυσικό μέγεθος καί φαινόμενο τῆς Νομοθετήσεως, δηλαδή τῆς τροποποιήσεως Νόμων, τῆς καταργήσεως των, ἀλλά καί τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτῶν ὑπό νέων. Δυστυχῶς τά λεγόμενα διαπλεκόμενα καί τά συμφέροντα περιπλέκουν πολλάκις τά πράγματα ἀπό ἐκεῖνο τό καιρό μέχρι καί αὔριο. Παράδειγμα φέρω συνέντευξη τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Ἰερωνύμου, ὁ ὁποῖος δέν ἔκρυψε ὅτι προκειμένου νά λάβει τήν νόμιμη ἄδεια για φιλανθρωπικό ἴδρυμα τῆς Μητροπόλεως Θηβῶν, δήλωσε ὅτι ἐπρόκειτο για Ἐπισκοπεῖο, ὅποτε μέ τήν κατά τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας «ἀγαθή πανουργία» κατάφερε για λόγους ἀνιδιοτελεῖς, αὐτό πού διαφορετικά «νομίμως» δέν θά πετύχαινε ἔγκαιρα.

Όκτωβρίου 1588. Ο Μητροπολίτης Φιλαδελφείας κλείστηκε στις ένετικές φυλακές μαζί με όλους τους στενούς συγγενείς και συνεργάτες του, για λίγο καιρό ευτυχώς. Γράφεται πως ο Σεβήρος έμεινε φυλακή για μερικές εβδομάδες⁸². Η πλειοψηφία όμως των μελετητών φαίνεται πως κάνει λόγο για λίγους μήνες παραμονής του Σεβήρου στις φυλακές, άποψη που αποδεικνύεται πιθανότερη.

Ο Σεβήρος παρέμεινε άδικα στην φυλακή (αν και δικάστηκε νόμιμα) για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των πέντε μηνών ή σύμφωνα με άλλες πληροφορίες⁸³ φυλακίστηκε για δύο μήνες⁸⁴. Η διαφωνία των στοιχείων σχετικά με τον χρόνο φυλάκισης του Φιλαδελφείας νομίζουμε τελικά εξηγείται ως διαφορά της απόφασης του δικαστηρίου για φυλάκιση πέντε ή περισσοτέρων μηνών (για να διεξαχθεί έρευνα) και για χρόνο που τελικά παρέμεινε φυλακή μέχρι που να αποδειχτεί ή άθωότητα του. Έξετάστηκαν εξονυχιστικά όλα τα χειρόγραφα και ή αλήθεια εξέλαμψε. Μετά από σοβαρές ανακρίσεις και αυστηρές εξετάσεις προσώπων και γεγονότων, ταυτόχρονα σε Κρήτη και Βενετία, αποδείχτηκε πως όλα ήταν μιά βρώμικη παγίδα ενός άσπονδου έχθρου του Σεβήρου. Έτσι, αφέθηκαν ελεύθεροι ο Μητροπολίτης και οι δικοί του άνθρωποι, ως άθωοι.

Τόν Ιούνιο του 1587 ο Πατριάρχης επέστρεψε από την Ρόδο στην Κωνσταντινούπολη και μετά από δύο μήνες αναχώρησε για ταξίδι στην Ρωσία⁸⁵. Έπομένως ο Οικουμενικός Πατριάρχης Ίερεμίας Β΄ βρισκόταν την περίοδο αυτή στην Ρωσία κι όταν επέστρεψε κι έμαθε για τό άτυχές κι άδικο έπεισόδιο του Σεβήρου, απέστειλε σε αυτόν πατριαρχικό γράμμα (τό 1589) στό όποιο εξέφραζε τά πιό έγκάρδια αισθήματα, την συμπαραστάση του και την θλίψη του για τό γεγονός. Τό 1589 ο Σεβήρος ως Μητροπολίτης συνεχίζει άπρόσκοπτα τό ποιμαντικό του έργο, ως πνευματικός καθοδηγητής της έλληνικής όρθόδοξης κοινότητας της Βενετίας⁸⁶.

Πολύ σημαντικό γεγονός στα τέλη του XVI είναι ή αλλαγή του ήμερολογίου από την Καθολική Έκκλησία, δηλαδή ή μετάβαση από τό Ίουλιανό ήμερολόγιο (παλαιό) στό Γρηγοριανό (καινούργιο). Η κυβέρνηση της Βενετίας ζήτησε από τον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Ίερεμία Β΄ νά δώσει έντολή ή την έγκριση για την χρήση του νέου ήμερολογίου και από

⁸² ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Χ., *Συμβολή εις την ιστορίαν*, ΝΣ 18 (1923), 716.

⁸³ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ό Σεβήρος*, ΝΣ 21 (1926), 732-733.

⁸⁴ ΜΥΣΤΑΚΙΔΟΥ Α., *Ο ιερός κλήρος κατά τον ις΄ ον αιώνα*, Αθήνα 1892, 21-22.

⁸⁵ ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ Ξ., *Γαβριήλ Σεβήρου ιστορική έπιστολή*, ΕΦ 11 (1913), 28.

⁸⁶ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Χ., *Αποκατάστασις της Όρθοδόξου Έκκλησίας Κύπρου κατά τον ις΄ αιώνα*, Θ 6 (1928), 14.

τούς ὀρθοδόξους. Ὁ Πατριάρχης ὁμως ἀπάντησε ἀρνητικά, αἰτιολογώντας⁸⁷ τὴν ἀπόφαση αὐτὴ σε σχετικὸ γράμμα πού ἀπέστειλε στὸν Δόγη τῆς Βενετίας, ἀλλὰ καὶ στὸν Μητροπολίτη Φιλαδελφείας.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ πολιτικὴ τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμία Β΄ κι ἐκείνη τοῦ Σεβήρου σε ὅτι ἀφορᾷ τὴν χρῆση τοῦ νέου ἡμερολογίου λαμβάνουν ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον, διότι ἀργότερα ἀντικαταστάθηκε καθολικὰ τὸ παλαιό, ἀπὸ τὸ νέο ἡμερολόγιο⁸⁸ πού ἐπικράτησε ἐπίσημα μέχρι καὶ σήμερα. Ἄξιζει νὰ σημειωθεῖ πὼς ὁ Σεβήρος στάθηκε ἐξ ἀρχῆς ἀνοικτός στὴν καθιέρωση τοῦ νέου ἡμερολογίου, γιατί δὲν ἤθελε σὲ καμιὰ περίπτωση νὰ βρεθεῖ ἀντιμέτωπος μὲ τὴν ἐνετικὴ ἐξουσία⁸⁹, οὔτε νὰ τὴν δυσαρεστήσει, οὔτε νὰ χαλάσει τὴν γενικὰ καλὴ συνεργασία σὲ πολλὰ ζητήματα κοινοῦ ἐνδιαφέροντος⁹⁰.

Καὶ ἡ στάση του αὐτὴ ἐπιβεβαιώνει γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμη πὼς ὁ Γαβριὴλ δροῦσε ὡς ἱεράρχης πού ἔβλεπε μπροστὰ στὸ μέλλον κι ἀπέβλεπε στὸ μακροπρόθεσμο κι οὐσιαστικὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας. Τὴν ἴδια στάση τήρησε ὁ Φιλαδελφείας καὶ στὴν ἀπόφαση τοῦ Πάπα νὰ ἐξετάζονται ἐπιμελῶς καὶ κανονικὰ ὅλες οἱ ἐκδόσεις βιβλίων θρησκευτικοῦ περιεχομένου πού διεξάγονταν στὴν Βενετία καὶ μάλιστα νὰ ἀποφεύγονται στίς νέες δημοσιεύσεις ὅλα ὅσα θὰ τόνιζαν τίς θεολογικὲς ἢ κανονικὲς διαφορὲς τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ὁ Σεβήρος δὲν ἐξέφρασε ἀντίρρηση νὰ γίνουν ἀλλαγές σὲ ὀρισμένα σημεῖα τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, ὅταν ὁμως οἱ διορθώσεις αὐτές δὲν θὰ κρίνονταν ἀντίθετες στὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐφόσον τὸ ἴδιο θὰ συνέβαινε καὶ μὲ τίς ἀντίστοιχες ἐκδόσεις τῶν καθολικῶν συγγραμμάτων. Ὁ Μητροπολίτης, δηλαδή, ἔβλεπε θετικὰ τὴν ἀφαίρεση, διόρθωση κι ἀντικατάσταση ὄλων ἢ ἔστω μερικῶν ἀπὸ ὅσα ἄδικα ἢ μὲ φανατισμὸ γράφονταν ἐναντίον ὀρθοδόξων καὶ λατίνων⁹¹. Ὁ Σεβήρος μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ καὶ τὴν διπλωματικὰ ἄψογη στάση του, νὰ ὑποχωρεῖ δηλαδή ἢ νὰ δέχεται ἀλλαγές (δίκαιες, κανονικὲς ἢ καὶ λόγω πιέσεων, ἐξ ἀνάγκης ἢ κατ' οἰκονομίαν) σὲ δευτερεύουσας σημασίας ζητήματα, παρουσιαζόταν ὡς ὑπάκουος πολίτης στὴν ἐνετικὴ διοίκηση, χωρὶς μάλιστα νὰ ζημιώνει στὸ παραμικρὸ τὴν κανονικότητα καὶ τὴν ὀρθοδοξία. Ἐπραξε ἀναντίρρητα ὅτι καλύτερο μπροῦσε

⁸⁷ ΜΑΛΤΕΖΟΥ Χ., *Ἐκκλησία*, ΙΤΕΕ 10, 226.

⁸⁸ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριὴλ ὁ Σεβήρος*, ΝΣ 22 (1927), 620-623.

⁸⁹ Οἱ βασικοὶ λόγοι μποροῦν εὐκόλα νὰ γίνουν κατανοητοί, πολὺ πὶο εὐκόλα βέβαια διαβάζοντας ὅσα περιέχονται στὸ ἀκόλουθο σύγγραμμα τοῦ Fedalto, πού περιγράφει τὴν νομικὴ θέση καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴ κατάσταση τῶν ὀρθοδόξων στὴν Βενετία κατὰ τὸν 15^ο καὶ 16^ο αἰῶνα. FEDALTO G., *Ricerche storiche sulla posizione giuridica ed ecclesiastica dei Greci a Venezia nei secoli XV e XVI*, Firenze 1967.

⁹⁰ ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ Μ., *Ἡ ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικὴ Κοινότης*, ΕΕΒΣ 37 (1969-1970), 206.

για τούς ὀρθοδόξους πού ζοῦσαν στήν Ἰταλία σέ μιά περίοδο πολύ δύσκολη ἀπό κάθε ἄποψη.

Ἐπομένως δέν εἶναι δίκαιο νά λησμονήσουμε τό μεγάλο ἔργο, πού πραγματικά ἐπιτέλεσε ὁ Σεβῆρος ὡς κανονικός Μητροπολίτης Φιλαδελφείας γιά τά μορφωτικά, ἐκπαιδευτικά κι ἐπικοινωνιακά ἀγαθά τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων τῆς Βενετίας. Ἐπέδειξε ἔμπρακτο ἐνδιαφέρον γιά τήν ἐκκλησιαστική καί τήν θύραθεν γραμματεία (πού βρισκόταν σέ ἄνθιση στή Δύση, ἀφοῦ καλλιεργοῦσαν συστηματικά τήν ἑλληνική φιλοσοφία κτλ.), γνωρίζοντας τήν συμβολή της στήν κοινωνική καί πνευματική πρόοδο. Καί τό κράτος τῆς Βενετίας συμμετεῖχε μέ καταβολή χρημάτων κάθε χρόνο στίς προσπάθειες τοῦ Μητροπολίτη γιά τό ἐκπαιδευτικό ἔργο, ἀπό ἐμπιστοσύνη στό πρόσωπο τοῦ Σεβῆρου, ἀλλά κι ἐπειδή οἱ ὀρθόδοξοί Ἕλληνες ἦταν ἱκανοποιητικά προσηλωμένοι στήν νομιμότητα τῆς ἐνετικής ἐξουσίας⁹².

Στήν Βενετία δέν λειτουργοῦσε καμιά σχολή, παρά μόνο κάποιο γυμνάσιο, πού σύντομα ἔκλεισε κι αὐτό μέ αἰτία τήν ἔλλειψη δασκάλων καί χρημάτων. Τό 1593 ὁ Σεβῆρος ἴδρυσε μιά σχολή, ἀντάξια τοῦ πλούτου καί τῶν ἀναγκῶν τοῦ ὀρθοδόξου Γένους, ἡ ὁποία θά ἐξυπηρετοῦσε τίς πολιτιστικές καί πνευματικές προσδοκίες τῶν ὀρθοδόξων κι ὄλων γενικότερα τῶν ἀνθρώπων. Λίγα χρόνια μετά, τό 1597 ὁ Φιλαδελφείας ἐγκαινίασε καί μιά σπουδαῖα ὄσο καί πολύτομη βιβλιοθήκη, πού σύντομα ἀναδείκτηκε γνωστή σέ ὅλη τήν Ἰταλία. Ὁ Σεβῆρος πραγματοποίησε⁹³ ἐπιπλέον πολλές ἐκδόσεις βιβλίων καί χειρογράφων πού φυλάσσονταν στήν βιβλιοθήκη του⁹⁴. Ἐπίσης, ἀξίζει νά σημειωθεῖ πώς τό 1609 ὁ Σεβῆρος ἴδρυσε ἕνα γυναικεῖο

⁹¹ ΒΕΛΟΥΔΟΥ Ι., *Χρυσόβουλλα καί γράμματα*, 22.

⁹² ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ὁ Σεβῆρος*, ΝΣ 22 (1927), 663-664.

⁹³ Τό σπουδαῖο τοῦ πράγματος δέν μπορεῖ νά κατανοηθεῖ ἐπαρκῶς μέ τά σύγχρονα δεδομένα, ἀλλά μέ τίς ἰδιαίτερες κοινωνικοπολιτικές συνθήκες καί συγκυρίες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Μόνο ἔτσι μπορεῖ νά ἀξιολογηθεῖ δίκαιως τό μέγεθος τοῦ ἐπιτελεσθέντος ἔργου. Αὐτό φέρει στό νοῦ μας τίς ἐπίκαιρες λογῆς λογῆς ἀξιολογήσεις ἀπό πρόσωπα ἀκατάλληλα ἢ ἔστω μὴ κατέχοντα τίς ἀπαραίτητες γνώσεις καί δεξιότητες, ἐπειδή μόνον εἶναι τάχα ἔμπιστα ἢ ἡμέτερα ἀξιολογοῦν τούς ἄλλους πού ἐπειδή δέν δέχονται ἀκόμη «ὅτι πετά ὁ γαῖδαρος» τίθενται ἄδικα ἀπέναντί μας μέ ὅσα συνεπακόλουθα ἄδικα καί σαφῶς ἀπαράδεκτα σέ τέτοιους καιρούς δημοκρατικούς κλπ. Χωρίς ἀπαιτούμενες συγκεκριμένες γνώσεις δέν μποροῦν πολλά νά κατανοηθοῦν, πόσο μάλλον νά ἀξιολογηθοῦν. Ἐπομένως ἄδικα τά ὅποια συμπεράσματα ἐφόσον ἀπουσιάζει κάποιος ἀνεπίληπτος κι ἐπικαιροποιημένος κώδικας δικαίου. Πάλι ἀσφαλιστική δικλείδα, τόν κώδικα αὐτό νά μὴν τόν ἔχει κατασκευάσει ἕνα πρόσωπο μέ βάση τά πάθη, τά λάθη, τά συμφέροντα, τίς ἀμαρτωλές κι ἐμπαθεῖς ξανά ἐπιδιώξεις του, ἀλλά νά ἐνέχει στοιχεῖα δικαίου, ἀμερόληπτα, δίκαια, συλλογικά, ἀπαθῶς καί μέ βάση τό κοινό καλό κι ὄχι ἐφήμερα ἰδιοτελή συμφέροντα.

⁹⁴ LEGRAND E., *Bibliographie Hellénique*, II, 48.

μοναστήρι, όπου γινόταν μελέτες της κατά Θεόν φιλοσοφίας⁹⁵ κι όπου καλλιεργούσαν τά γράμματα και σπούδαζαν την πνευματική, χαρισματική κι επιστημονική θεολογία⁹⁶.

Στις 21 Ὀκτωβρίου 1616 ὁ Γαβριήλ Σεβήρος πέθανε (σέ ἡλικία 75 ἐτών) στό μοναστήρι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς στή Λεσίνη⁹⁷ τῆς Δαλματίας⁹⁸ κατά τήν ἐκεῖ ποιμαντική του περιοδία⁹⁹. Οἱ ὀρθόδοξοι τῆς Βενετίας γιά νά τιμήσουν τήν μνήμη του, μετέφεραν τά λείψανα του καί τά ἐνταφίασαν στό Ναό τοῦ Ἁγίου Γεωργίου σέ περίτεχνο μαρμάρινο τάφο. Δέν εἶναι ὅμως σύμφωνοι ὅλοι οἱ βιογράφοι τοῦ Σεβήρου κι οἱ διάφοροι συγγραφεῖς¹⁰⁰ σχετικά μέ τήν ἀκριβή ἡμερομηνία θανάτου καί ταφῆς τοῦ Φιλαδελφείας, ἀφοῦ ὀρισμένοι τήν τοποθετοῦν μέσα στό 1618. Ἐνῶ βρίσκουμε καί πληροφορίες πού θεωροῦν (χωρίς ὅμως νά τεκμηριώνουν ἢ νά διασταυρῶνουν τά στοιχεῖα αὐτά) πώς ὁ Σεβήρος πέθανε τό 1638¹⁰¹.

Ὡστόσο, ἐφόσον οἱ ἀπόψεις αὐτές συναντῶνται περιστασιακά κι ὄχι σε εἰδική μελέτη σχετικά με τόν Σεβήρο, δηλαδή ὅταν λαμβάνουν δευτερεύουσα σημασία, χωρίς ἀκριβῆ ἀποδεικτικά στοιχεῖα κι ἄνευ βιβλιογραφικῶν πηγῶν, ἀντιμετωπίζονται μόνο ὡς σεβαστές προσωπικές ἀπόψεις. Σχετικά με τήν χρονολογία θανάτου τοῦ Σεβήρου, συναντᾶμε ἀκόμη μια διαφορετική ἐκδοχή, ἀφοῦ κάποιοι συγγραφεῖς ὑποστηρίζουν πως πέθανε τό 1614¹⁰².

⁹⁵ Θεωρῶ πάρα πολύ σημαντικό τό σημεῖο αὐτό, ἐπειδή γιά πολλά χρόνια ἐσφαλμένα ἐξέλαβαν τήν ἀπλότητα κακῶς ὡς μή γνώση καί περιφρόνησαν ἀπό ζηλωτικές ὑπερασκητικές τάσεις τήν φιλοσοφία καί τίς ἐπιστήμες. Ὀφείλουμε νά θυμηθοῦμε ὅτι οἱ μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας ὑπῆρξαν μορφωμένοι, μέ παιδεία πού δέν περιορίστηκε στή συλλογή τίτλων σπουδῶν ἢ πτυχίων μέ ἢ χωρίς ἀντίκρουσμα. Κατεῖχαν καί τήν ἐμπειρία καί τό βίωμα καί τήν γνώση καί μάλιστα μέ ἐπιστημονικό χαρακτήρα, δηλαδή ἐγγυημένη. Πρόσφατα ἄκουσα κάποιον νά λέει μόνο ἐμπειρική θεολογία χρειάζομαστε κι ἀπόρησα μήπως τό ἴδιο ἰσχυρίζεται καί γιά τήν ἐπιστήμη τῆς ἰατρικῆς, δηλαδή ὅταν ἀρρωστήσει σοβαρά ἐμπιστεύεται τά γιαιτροσόφια καί τούς ἐμπειρικούς γιαιτρούς, σάν τήν ἀποθανατηθεῖσα στόν ἑλληνικό κινηματογράφο κερά μαμή μέ τά ματζούνια καί τά βραστάρια (τό ρόλο ἔπαιξε ἡ μεγάλη καί ἀείμνηστος ἡθοποιός μας, ἡ πραγματικά ὠραία μακαριστή σήμερα Γεωργία Βασιλειάδου, ἡ πολυτάλαντος) ἢ μήπως θέλει ἐπιστήμονα γιαιτρό! Ἡ φιλοσοφική γνώση ὅπως κι ἡ θεολογική καί πα[σα ἄλλη εἶναι ἀπαραίτητη καί χρήσιμη, ἐνίοτε ζυπνά καί σώζει ζωές!

⁹⁶ ΒΕΛΟΥΔΟΥ Ι., *Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων ἀποικία*, 112-113.

⁹⁷ ROUSSELET L., *Nouveau Dictionnaire de Géographie Universelle*, Paris 1894, III, 331. Ἡ Λεσίνη εἶναι μία μεγάλη πόλη στό ἀρχιπέλαγος τῆς Δαλματίας.

⁹⁸ LEGRAND E., *Bibliographie Hellénique*, II, 149.

⁹⁹ ΠΑΤΡΙΝΕΛΗ Χ., *Γαβριήλ ὁ Σεβήρος*, ΘΗΕ 4, 117.

¹⁰⁰ ΠΑΤΡΙΝΕΛΗ Χ., *Γαβριήλ Σεβήρος*, ΙΤΕΕ 10, 128.

¹⁰¹ ΓΙΑΝΝΑΡΑ Χ., *Ὀρθοδοξία καί Δύση*, 118.

¹⁰² Ξ. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ, *Γαβριήλ Σεβήρου*, ΕΦ 11 (1913), 5.

Φαίνεται επομένως πιά βέβαιη ήμερομηνία θανάτου του Σεβήρου ή 21^η Οκτωβρίου 1616¹⁰³, αφού οι άλλες απόψεις συμπεραίνονται πώς ίσως συγχέονται μέ πιθανή ήμερομηνία μεταφοράς των λειψάνων του κι ένταφιασμού του ή μέ άλλες πληροφορίες και στοιχειά πού δέν αποδεικνύονται. Η χρονολογία αυτή βεβαιώνεται κι από τό άναμφισβήτητο γεγονός τής πληρώσεως τής κενής έπισκοπικής θέσης στην Μητρόπολη Φιλαδελφείας. Γνωρίζουμε μέ σίγουρες μαρτυρίες πώς διάδοχος του Σεβήρου στην Μητρόπολη Φιλαδελφείας κι έξαρχος του Οίκουμηνικού Πατριαρχείου ύπήρξε ό κύπριος Θεοφάνης ό Ξενάκης (1617-1632)¹⁰⁴.

Φτάνοντας στό τέλος των βιογραφικών στοιχείων του Σεβήρου, θά θέλαμε νά συμπληρώσουμε πώς όλοι άνεξαιρέτως οι συγγραφείς τονίζουν τήν ένάρετη ζωή του, τήν αγαθότητα, τόν χαρισματικό του χαρακτήρα, τήν έντυπωσιακή απλότητα, τήν άσκητική του βιωτή, τίς διδασκαλικές δεξιότητες, τήν ικανότητα νά ώφελεί μέ λόγια και μέ τό παράδειγμα του, τήν άγνή κι άνιδιοτελή του ευσέβεια. Γενικά όλη ή ζωή του παρουσιάζεται ως υπόδειγμα ποιμένα και παράδειγμα άξιου ιεράρχη, πού μάλιστα θυμίζει μεγάλες μορφές των πρώτων χριστιανικών αίωνων.

Άξέχαστη κι άνεξάληπτη παραμένει στή μνήμη κι ή άξιοθαύμαστη ευστροφία κι όξύτητα τής σκέψης, του λόγου, τής πένας του. Έντυπωσιάζει έξίσου κι ή πολιτική ευστοχία κι ή διπλωματική του δεξιοτεχνία, ένώ άλησμόνητη θά παραμείνει ή μνημειώδης επίλυση των πάσης φύσεως προβλημάτων, μέ τήν προσαρμοστικότητα, τήν άσστηρότητα στα δόγματα, τήν έπιείκεια και φιλανθρωπία στα νομοκανονικά ζητήματα, μέ τήν συγχωρητική άγάπη, πού αφήνει στό περιθώριο τής λήθης ότι δημιουργεί προβλήματα, φανατισμούς, έμπάθειες, βεντέτες, έκδικήσεις, ότι δηλαδή άποτελεί έμπόδιο¹⁰⁵ για τήν εϋημερία τής κοινωνίας και τήν σωτηρία στην Έκκλησία.

2. Η ζωή του Μάξιμου Μαργούνιου (1549-1602), Έπισκόπου Κυθήρων.

Ο Μάξιμος Μαργούνιος γεννήθηκε στό Ηράκλειο Κρήτης τό 1549. Τό βαπτιστικό του όνομα του ήταν Έμμανουήλ¹⁰⁶. Ο πατέρας του ήταν Έλληνας κι ή μητέρα του Ίταλίδα¹⁰⁷. Σπούδασε στην περιώνυμη Σχολή τής Άγίας Αικατερίνης του Σινά στό Ηράκλειο. Εκείνα τά χρόνια, καταγράφεται ως μία από τίς πιά γνωστές Σχολές του Ηρακλείου, όπου δέν ύπήρχαν Πανε-

¹⁰³ ΣΤΑΥΡΙΔΗ Β., *Έπισκοπική Ιστορία*, 352.

¹⁰⁴ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Χ., *Άποκατάστασις τής Όρθοδόξου Έκκλησίας*, Θ 6 (1928), 10-11.

¹⁰⁵ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ό Σεβήρος*, ΝΣ 22 (1927), 624.

¹⁰⁶ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ό Σεβήρος*, ΝΣ 22 (1927), 7-9.

¹⁰⁷ GEANACOPLOS D., *Byzantine East and Latin West*, 166.

πιστημιακές Σχολές, ενώ τό επιστημονικό και πνευματικό επίπεδο βρίσκονταν χαμηλά. Η βιβλιοθήκη του αποτελούσε μία από τίς περισσότερο γνωστές τής εποχής. Ο Μαργούνιος έμαθε τήν λατινική γλώσσα από τόν καθολικό Έπίσκοπο τής Σητείας Gasparo Viviano. Φαίνεται βέβαιο, πώς ό Μαργούνιος στήν θεολογική του σκέψη και συγγραφική παραγωγή επηρεάστηκε ούσιαστικά από τόν Viviano. Ο Μάξιμος είχε, επίσης, διδαχτεί καλά τήν Σύνοδο Φεράρας - Φλωρεντίας από τόν Νικόλαο, ένα λατίνο μοναχό και συμπεριφερόταν σάν όπαδός (έάν επιτρέπεται σήμερα ό όρος), τής ένώσεως τών Έκκλησιών. Ως φιλενωτικός, πίστευε πιθανή και δυνατή τήν ένότητα τών Έκκλησιών, αφού θεωρούσε εύκολο νά γεφυρωθούν οι όποιες διαφορές και φυσικό νά ξεπεραστούν οι όσες διαφορίες¹⁰⁸.

Ο Μαργούνιος σκιαγραφείται ως έξέχουσα προσωπικότητα, φιλομαθής, πολυμαθής, κινητικός και περιέργος, περιγράφεται ως πνεύμα ανήσυχο και πάντοτε έτοιμος νά ψάξει και νά συλλογιστεί, για νά βρεί τήν αλήθεια. Σκοπό τής ζωής του έθετε τήν εύρεση τής αλήθειας, για κάθε θέμα και σε κάθε περίπτωση. Έτσι, τό 1568 όδηγήθηκε, μέ τήν προτροπή και τήν βοήθεια του Viviano, στήν Πάδοβα για νά συνεχίσει τίς σπουδές του στό Πανεπιστήμιο. Η Πάδοβα διετέλεσε, για μακρά χρονική περίοδο, σχεδόν τό μοναδικό κέντρο Πανεπιστημιακών Σπουδών για τούς Έλληνες¹⁰⁹. Έκεί, στήν Πάδοβα, έχοντας συστατική έπιστολή του Viviano, σπούδασε φιλολογία, φιλοσοφία, θεολογία, ιατρική και νομική, για 8 χρόνια¹¹⁰. Κατά τήν διάρκεια τών σπουδών του (1568-1577), συνδέθηκε μέ μεγάλα πνεύματα τής εποχής του, συνάπτοντας φιλικούς δεσμούς μαζί τους, όπως μέ τόν Γαβριήλ Σεβήρο¹¹¹, τόν Μελέτιο Πηγά¹¹², τόν Κύριλλο Λούκαρη¹¹³ κ.α. Σύντομα μάλιστα έγινε διάσημος και πασίγνωστος, όπως κι εκείνοι.

¹⁰⁸ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Χ., *Συμβολή εις τήν ιστορίαν του Μάξιμου Μαργουνίου*, ΝΣ 18, (1923), 708-727.

¹⁰⁹ ΠΛΟΥΜΙΔΗ Γ., *Αι πράξεις έγγραφής τών Έλλήνων σπουδαστών του Πανεπιστημίου τής Παδούης*, ΕΕΒΣ 37 (1969-1970), 260.

¹¹⁰ ΦΟΡΟΠΟΥΛΟΥ Ν., *Μάξιμος ό Μαργούνιος*, ΘΗΕ 8 (1966), 632-633. Παρατηρούμε ότι τόν καιρό εκείνο ή σπουδή πολλών και διαφορετικών επιστημών δέν προξενεί ιδιαίτερη έντύπωση καθώς ή γνωστική ύλη τής κάθε μιās είναι σαφώς περιορισμένη και δέν μπορεί νά συγκριθεί μέ ανάλογη περίπτωση τής εποχής, πού ακόμη κι ή εξειδίκευση σε μία και μόνον επιστήμη καθίσταται χρονοβόρα και δύσκολη, τουλάχιστον όπότεν πρόκειται για σοβαρή, ούσιαστική κι όχι άπλα τυπική απόκτηση τίτλων μόνον ή διαφημιζομένων προόντων.

¹¹¹ ΓΕΔΕΩΝ Μ., *Έπιστολαι πρὸς τόν Πατριάρχην Ίερεμίαν Β' τόν Τρανόν*, ΕΑ 32 (1912), 195.

¹¹² ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Ι., *Μάξιμο Μαργουνίου επισκόπου Κυθήρων, Έπιτάφιοι Λόγοι, εις Μελέτιον Πηγάν Πάπαν και Πατριάρχην Αλεξανδρείας*, ΕΦ (1911) 407-421.

¹¹³ ΚΑΡΜΠΗ Ι., *Κύριλλος ό Α' ό Λούκαρης*, ΘΗΕ 7, 1183-1188.

Οί μεταξύ τους φιλικοί δεσμοί ήταν τόσο ισχυροί ώστε και κατά την διάρκεια των έντονων θεολογικών διαφωνιών τους, ο Μαργούνιος έξακολουθεί, στά πολυάριθμα αποσταλλέντα γράμματά του προς τόν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, νά καλεῖ εἰλικρινῶς τόν Σεβήρο ἐπιστήθιο φίλο του. Οἱ σχέσεις Μαργούνιου καί Σεβήρου καταγράφονται ἀξιοθαύμαστα στενές, ἀμοιβαίου σεβασμοῦ κι ἐγκάρδιας φιλίας. Γιά τόν λόγο αὐτό, κι ἡ θεολογική τους διαμάχη, χαρακτηρίζεται τραγική. Ὁ Μαργούνιος σπούδαζε στήν Πάδοβα, ἐνῶ δίδασκε ἀνεπίσημα μόνο καί φιλικά, ὅσους συναναστρέφονταν¹¹⁴.

Τά συναισθήματα τοῦ Μαργούνιου ἀπέναντι στόν Σεβήρο διαπιστώνεται ὅτι ἦταν φιλικά σφόδρα καί συγχρόνως περιγράφονται ὡς αἰσθήματα πατρικοῦ σεβασμοῦ καί διδασκαλικῆς ἐκτιμῆσεως καί θαυμασμοῦ¹¹⁵. Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄ ὁ Τρανός κάλεσε στήν Κωνσταντινούπολη καί τόν Μάξιμο καί τόν Γαβριήλ μέ σκοπό νά ρυθμίσουν τήν ἐκπαίδευση καί νά ὀργανώσουν τήν ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας¹¹⁶.

Τό 1577 ὁ Μαργούνιος ἐγκατέλειψε τίς σπουδές του κι ἐπέστρεψε στήν Κρήτη, ἐπειδή ἡ ζωὴ του βρέθηκε σέ μεγάλο κίνδυνο, ἐξ αἰτίας τῆς θεολογικῆς του πολεμικῆς μέ τούς δυτικούς. Ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία μάλιστα ἀναφέρεται σαφῶς ὅτι ζήτησε νά ἐκδικαστεῖ ἀπό τήν τρομερὴ τότε Ἱερᾶ Ἐξέταση¹¹⁷, ἀλλά τελικά δέν ἐκδικάστηκε, ἐπειδή ἐπενέβη θετικά κι εὐεργετικά ὁ πρέσβης τῆς Βενετίας στή Ῥώμη¹¹⁸. Ὁ Μαργούνιος ἦταν καλο-

¹¹⁴ ΤΩΜΑΔΑΚΗ Ν., *Μάξιμος Μαργούνιος πρὸς Συμεῶνα Καβάσιαν*, ΕΕΒΣ 19 (1949), 293.

¹¹⁵ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ὁ Σεβήρος*, ΝΣ 22 (1927), 8.

¹¹⁶ GEANACOPLOS D., *Byzantine East and Latin West*, 167. Καί τό γεγονός αὐτό καταδεικνύει τή μεγάλη σπουδαιότητα, ἐξ ἐπόψεως ὄχι τόσοσιν ἱεραρχικῆς ἀλλά περισσώτερον ἀπό πλευρᾶς θεολογικῆς, τῶν ἐν λόγῳ προσώπων. Διαφαίνεται κι ἡ στενή σύνδεση μεταξύ ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαίδευσσεως καί χριστιανικῆς ζωῆς. Δέν θά ἤθελα ἐδῶ νά γίνω πολὺ ἀναλυτικός ἀλλά ὑποστηρίζω ἀμετανόητα ὅτι ποιότητα, ἡ αὐθεντικότητα, ἡ εἰλικρίνεια, ἡ ἀγιότητα, ἀπλά ἡ ἀνθρωπιά κι ἡ καλοσύνη διαχρονικά ὀφείλουν νά πλειοψηφοῦν στήν ἐκκλησιαστικὴ ἐκπαίδευση καί ζωή, ἔστω τῆς ποσότητος, τυπικότητος, ὑποκρισίας, ἀγριότητος, κακότητος κι ἀπανθρώπου καταπιέσεως καί σαδιστικῆς συνθλίψεως τῶν συμπερόντων ἐμπαθῶν προσώπων ἢ ὁμάδων.

¹¹⁷ Πόσο φοβερὰ ἐξέταση ἦταν πράγματι δέν μπορούμε νά φανταστοῦμε παρά τίς περιγραφές τίς καταγεγραμμένες. Βέβια δέν μένω τόσο στόν καιρό ἐκεῖνο, συλυπούμενος καί μνημονεύοντας τὰ μύρια ἄδικα θύματά της, τούς γενομένους «μάρτυρες» ἐξ αὐτῆς, ὅσο μέ τρομάζει ἡ σκέψη πόσοι καί σήμερα κληρικοί καί λαϊκοί ἐάν εἶχαν τήν ἐξουσία ἀπό τό Νόμο θά ἐξέταζαν εὐχαρίστως σέ ἱερά καί σήμερα ἐξέταση τάχα σύγχρονους ἀμαρτωλοῦς καταδικάζοντάς τους σέ ἐξίσου φοβερές τιμωρίες καί βασανίζοντάς τους ἀχόρταγα.

¹¹⁸ ΜΥΣΤΑΚΙΔΟΥ Β., *Λασκάρες 1400-1869*, ΕΕΒΣ 5-6 (1928-1929), 131-168. Πόσες φορές ἡ θαυμαστὴ παρέμβαση ἀνθρώπων τοῦ Θεοῦ (γιατί τίνος ἄλλου θά μπορούσαμε

προαίρετος κι ἔτρεφε εἰλικρινή ἐπιθυμία γιὰ τὴν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν, ὡστόσο, τοῦ ἔλειπαν ἡ ἐμπειρία καὶ τὸ πρακτικὸ μέρος τῆς πραγματικότη-
τας. Ἔτσι καταφανῶς ἀντιφατικά, τὸ Βατικανὸ ἀπὸ τὴν μιᾷ ζήτησε νὰ δι-
καστεῖ ὁ Μαργούνιος ἀπὸ τὴν Ἱερά Ἐξέταση, ἐνῶ ὁ Σεβῆρος ἀπὸ τὴν ἄλλη
τόν κατηγοροῦσε ὡς λατινόφρονα ἢ πῶς εἶχε ἐπηρεαστεῖ ἀπὸ τοὺς λατίνους
θεολόγους¹¹⁹.

Τὸν Μαργούνιο διέκρινε ἔκδηλο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐνότητα τῶν Ἐκκλη-
σιῶν. Τὸ ἐρώτημα γιὰ τὴν ἀναγκαῖα ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν εἶχε λάβει ξε-
χωριστὴ σπουδαιότητα μετὰ ἀπὸ τὴν σύνοδο τῆς Φλωρεντίας. Ὁ Μαρ-
γούνιος διέτρεξε πράγματι σοβαρὸ κίνδυνο γιὰ τὴν ζωὴ του στὴν Πάδοβα,
μέ ἀφορμὴ τὴν πολεμικὴ του ἐναντίον τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Μαρ-
γούνιος μέ τὴν χρῆση κειμένων τῶν Πατέρων, τόσο τῆς Ἀνατολῆς ὅσο καὶ
τῆς Δύσης, προσπάθησε νὰ ἀπαντήσῃ στὴν χρησιμότητα καὶ στὴ δυνατό-
τητα τῆς ἔνωσης τῶν Ἐκκλησιῶν, ξεπερνώντας μάλιστα τίς διαφορὲς σχε-
τικά μέ τὴν ἐκπόρευση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ προβληματικὴ περὶ ἐκπο-
ρεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, προβλήθηκε ὡς μιὰ ἀπὸ τίς ἐμφανέστερες
αἰτίες τοῦ σχίσματος¹²⁰. Ἡ διαφορὰ αὐτὴ (ὡς λεκτικὴ περισσότερο διαφορὰ),
ὑπερτονίστηκε σκόπιμα (καὶ συνθηματικά), ἂν καὶ ὑποστηρίχθηκε πῶς θὰ
μποροῦσε νὰ ἀποτελέσει γλωσσικὴ μόνο διαφορὰ (σύμφωνα μέ τὸν Μαρ-
γούνιο), μέ τὴν αἰτιολογία πῶς οἱ Πατέρες ποὺ θεολογοῦσαν κι ἔγραφαν
στά λατινικά, ἐπειδὴ ἡ λατινικὴ γλῶσσα εἶναι συνθετικότερη καὶ δὲν ἔχει
τόν λεκτικὸ πλούτο τῆς ἐλληνικῆς, χρησιμοποιοῦσαν τὴν ἴδια λέξη γιὰ νὰ
ἐκφράσουν δύο διαφορετικὰ πράγματα¹²¹.

Στὴν λεβεντογέννα Κρήτη παρέμεινε 5 χρόνια, ἐγκαταβιώνοντας στό
μετόχι τῆς Μονῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης τοῦ Σινᾶ, στό Ἡράκλειο, κηρύττοντας

εἰλικρινῶς νὰ ποῦμε ἐφόσον δὲν παραπέμπομε στό ὑπέροχο σύγγραμμα τοῦ ἀειμνήστου
πολυδιακεκριμένου καθηγητοῦ μας μακαριστοῦ Νίκου Ματσούκα, Ὁ Σατανᾶς, Θεσσαλο-
νικὴ 2005) ἀποβαίνει εὐεργετικὴ γιὰ ἄλλους ἀνθρώπους οἱ ὅποιοι διαφορετικὰ θὰ κατα-
δικάζονταν μέ μαθηματικὴν ἀκρίβειαν. Τώρα διερωτοῦμαι ἐντόνως γιὰ τὸ δίκαιον ἢ τὸ
ἄδικον τῆς ἐν λόγῳ καταδίκης, σαφῶς ἄλλες τυπικὰ μόνο νόμιμες κι ἄλλες οὐσιαστικά
μόνον ἄδικες, ἐνῶ μετὰ ἀπὸ χρόνια διαπιστώνεται τὸ φρικτὸ λάθος. Ἡ ἀναφορὰ ἀφορᾶ
περιπτώσεις τοῦ μεσαίωνα, ἀλλὰ ἐνδεχομένως παρά τὴν πρόοδο τῶν ἐπιστημῶν, τὸν
ἐκδημοκρατισμὸ τῶν θεσμῶν, τὴν λεπτὴ (κι ὄχι προσευχόμεθα ἐπιλεκτικὴ) ἐπίβλεψη καὶ
διορθωτικὴ παρέμβαση τῶν Ἀρμοδίων Διεθνῶν Ὄργανισμῶν καὶ σημερινές.

¹¹⁹ ΠΑΤΡΙΝΕΛΗ Χ., *Μάξιμος Μαργούνιος*, ΙΤΕΕ 10 (1974), 127.

¹²⁰ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριὴλ ὁ Σεβῆρος*, ΝΣ 22 (1927), 4-6.

¹²¹ ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΟΥ Κ., *Ἀνθίμου Ἀθηνῶν λόγος ἀνέκδοτος περὶ τῶν τοῦ Ἁγ. Πνεύματος
προόδων*, ΕΕΒΣ 7-8 (1930-31), 31. Θεωρῶ ὅτι πράγματι πολλακίς στὴν ἱστορία αὐτὸ συ-
νέβη, δηλαδὴ λόγῳ παρανοήσεων συνέβησαν παρεξηγήσεις τραγικὲς κι ἐπιζήμιες, ἀλλὰ
συχνότερα τὰ λάθη δυστυχῶς δὲν εἶναι τόσον ἀθῶα, ἀφοῦ συνοδεύονται ἀπὸ πλειάδα
συμπερόντων καλῶς μὰ καὶ κακῶς νοουμένων μέ ὅσα συνεπόμενα.

καί διδάσκοντας¹²². Τό 1577 ὁ Σεβήρος κάνοντας ἐπισκοπική περιοδία, γιά ποιμαντικούς λόγους, ὡς Μητροπολίτης Φιλαδελφείας, πέρασε ἀπό τήν Κρήτη, ὅπου καί συμφιλιώθηκε μέ τόν Μαργούνιο, ἐνῶ βρίσκονταν μέχρι τότε σέ ἔντονη διαφωνία¹²³. Τά ἔτη 1578-1580 ὁ Μαργούνιος εἶναι ἱερομόναχος στήν Κρήτη. Στά τέλη τοῦ 1580 ὁ Μαργούνιος βρίσκεται στήν Βενετία, ἐνῶ ἔχει ἤδη προχειριστεῖ ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου Σαββαθιανῶν στήν Κρήτη, ὅπου μάλιστα εἶχε ἰδρύσει τυπογραφεῖο γιά ἐκδόσεις διαφόρων βιβλίων. Περὶ τό τέλος τοῦ 1583, θέλοντας νά μεταβεῖ στήν Κωνσταντινούπολη, πέρασε ἀπό τήν Βενετία, κι ἐκεῖ συνάντησε τόν Σεβήρο, στόν ὁποῖο καί ἐξέθεσε τίς θεολογικές του ἀπόψεις. Ὁ Σεβήρος, ὅμως, ἐπειδή δέν μπόρεσε νά κατανοήσει ὀρθά τήν καλή καί εἰλικρινή διάθεση τοῦ Μαργούνιου, νόμισε ὅτι παρέκλινε ἢ θυσιάσε τό Ὀρθόδοξο δόγμα.

Τό 1583 ὁ Μαργούνιος συνέγραψε κι ἐξέδωσε ἕνα ἔργο του (πραγματεία), *Περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος*¹²⁴, χωρισμένο σέ τρία βιβλία (κεφάλαια), στό ὁποῖο προσπαθοῦσε νά γεφυρώσει Ὀρθόδοξη καί καθολική θεολογία, δηλαδή καλοπροαίρετα ἐπιχειροῦσε νά βρεῖ τρόπους ὑλοποίησης γιά τήν Ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἀξίζει νά σημειωθεῖ καί τό γεγονός ὅτι ὁ Μαργούνιος εἶχε μελετήσει τά πρακτικά τῆς συνόδου τῆς Φλωρεντίας κι ἡ πίστη του εἶχε κλονιστεῖ ἀπό τήν θέα τῶν ὑπογραφῶν μέ τίς ὁποῖες οἱ ὀρθόδοξοι πατριάρχες, οἱ ἐπίσκοποι κι ὁ αὐτοκράτορας Ἰωάννης Παλαιολόγος, δέχονταν ὡς ὀρθή τήν λατινική ἔκφραση στό Σύμβολο τῆς Πίστεως¹²⁵. Μά τελικά ὁ Μαργούνιος, ἀποδεικνύεται ἱστορικά, δέν μπόρεσε νά βοηθήσει μέ τά συγγράμματά του, οὔτε τούς ὀρθοδόξους, οὔτε τούς καθολικούς.

¹²² GEANACOPLOS D., *Byzantine East and Latin West*, 168. Προσωπικά ἐκδηλώνω καί γραπτῶς τό ἐνδιαφέρον μου, ὑποσημειώνοντας ὅσα ἀκολουθοῦν στό σημεῖο αὐτό, γιά τό περιεχόμενο τῶν κηρυγμάτων καί τῆς διδασκαλίας τῶν ἐν λόγῳ ἱστορικῶν προσώπων, πολύ συγκεκριμένα τοῦ Σεβήρου καί τοῦ Μαργουνίου, ἀλλά καί γενικά τῶν λοιπῶν λογίων ἀνδρῶν τῆς περιόδου ἐκείνης. Θεωρῶ ὅτι ἐλάχιστα ἔως καθόλου ἔχουν μελετηθεῖ τά κείμενα καί τά πρόσωπα, ἐνῶ κρίνεται βέβαιο ὅτι σχετική ἔρευνα θά ἔδιδε ἐκπληκτικά συμπεράσματα. Ἐνθυμοῦμαι τόν μακαριστό π. Μαξιμιλιανό Zitnik (καθηγητής στό Γρηγοριανό Πανεπιστήμιο τῆς Ρώμης) ὅταν στοργικά μου ἔλεγε κάθε ἄρθρο ἢ ἔρευνα ἢ μελέτη, τελικά ἐπιτυχῆ λαμβάνεται ἐφόσον δίνει ἀφορμή γιά νά πραγματοποιηθοῦν πολλές ἄλλες. Πραγματικά χρειάζεται συστηματική καί εἰδική ἔρευνα στό χῶρο αὐτό τήν ὁποία καί εὐελπιστῶ προσωπικά νά ἐπιχειρήσω στό ἐγγύς (ἢ ἀπώτερον) μέλλον, ὁπότε φιλοδοξῶ καί γιά τά σχετικά συμπεράσματα.

¹²³ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ὁ Σεβήρος*, ΝΣ 22 (1927), 14-16.

¹²⁴ ΦΟΡΟΠΟΥΛΟΥ Ν., *Μάξιμος ὁ Μαργούνιος*, ΘΗΕ 8 (1966), 635. «Περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».

¹²⁵ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ὁ Σεβήρος*, ΝΣ 22 (1927), 10. Κι ὑπεύθυνη ἀναφορά στό Σύμβολο τῆς Πίστεως σημαίνει συνέπεια στόν τρόπο ζωῆς. Διότι σέ τί διαφέρουν

Στις αρχές του 1584, ο Μαργούνιος έφτασε στην Κωνσταντινούπολη. Ο Πατριάρχης Ίερεμίας Β΄ τον είχε καλέσει εκεί, διότι δραματιζόταν να γίνει ο διευθυντής της πρώτης πατριαρχικής σχολής¹²⁶, αλλά, δυστυχώς, όταν έφτασε, ο Πατριάρχης βρισκόταν στις τουρκικές φυλακές. Άδικα παρέμενε εγκλειστος στη φυλακή ο Πατριάρχης, επειδή με δόλο και αναληθείς κατηγορίες κατάφεραν οι αντίπαλοι του να πείσουν την «δικαιοσύνη» της εξουσίας του τόπου και του χρόνου εκείνου, ενώ στο θρόνο βρισκόταν άλλος ως πατριάρχης, αντικανονικά¹²⁷. Μετά την απελευθέρωση του ο Πατριάρχης, εξέλεξε και χειροτόνησε τον Μαργούνιο επίσκοπο Κυθήρων, στις 15 Απριλίου. Τον Αύγουστο του ίδιου χρόνου, πέρασε από την Κρήτη, πηγαίνοντας στα Κύθηρα, την έπαρχία του. Αλλά ο βενετός κυβερνήτης του νησιού νόμιμα¹²⁸ δεν του επέτρεψε την εκεί διαμονή, επειδή υπήρχε ο φόβος μήν επηρεάσει τον ορθόδοξο πληθυσμό του νησιού¹²⁹.

Έτσι, επέστρεψε στην Κρήτη, για λίγο χρόνο. Σύμφωνα με τους νόμους της Βενετίας, δεν επιτρεπόταν η διαμονή στη Κρήτη για κανέναν ορθόδοξο επίσκοπο, οπότε ούτε και του Μαργούνιου¹³⁰. Η Βενετία επομένως δεν επέτρεψε την εγκατάσταση του Μάξιμου στην έπαρχία του στα Κύθηρα, αλλά ούτε και την παραμονή του στο αγαπημένο του νησί, την Κρήτη. Όσοπο παραχωρήθηκαν στον αδελφό του, όρισμένες εκτάσεις γης στην Κρήτη, κι η άδεια διαμονής στο νησί. Αυτό εξηγείται ασφαλώς, ως προσπάθεια αποφυγής αντιδράσεων, επεισοδίων κι επίζημιας, για τα συμφέροντα της Γαληνοτάτης, έντονης διαμαρτυρίας. Ο Μάξιμος έγραψε σχετική επιστολή στην Βενετία, αλλά απάντηση δεν έλαβε ποτέ.

Συνεπώς, αναγκάστηκε να μεταβεί στην Βενετία, όπου τελικά του παραχωρήθηκε η άδεια διαμονής, τό 1585. Ο Σεβήρος όμως δεν αντιμετώπισε

όσοι λένε μόνον θεωρητικά ότι πιστεύουν εις έναν Θεόν και (προτάσσοντας τον χρυσό από τον Χριστό) βιώνουν την πολυθειαν του χρήματος ή του κρίματος, από εκείνους που δεν τό όμολογούν εύθαρσώς άραγε.

¹²⁶ ΠΑΤΡΙΝΕΛΗ Χ., *Τό πρώτο πατριαρχικό σχολείο*, ΙΤΕΕ 10, 373.

¹²⁷ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Χ., *Συμβολή εις την ιστορίαν*, ΝΣ 18 (1923), 709-712.

¹²⁸ Όσοι αδιάκριτα ταυτίζουν σε κάθε έποχή τό νόμιμον με τό δίκαιον, καλόν είναι γρήγορα να μελετήσουν σχετικώς, ώστε να κατανοήσουν ότι άλλοτε μπορεί να ταυτίζονται κι άλλοτε όχι. Οι νόμοι της κάθε μορφής τυραννίας που γνώρισε ή ακόμη γνωρίζει ή ανθρωπότητα σαφώς απέχουν δικαίου.

¹²⁹ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ό Σεβήρος*, ΝΣ 22 (1926), 214. Έντύπωση μάς προκαλεί ή διαχρονικότητα στην αντιμετώπιση της επιστήμης, της γνώσης, της λογιότητας, από όσους προασπίζουν νεκρά εξουσία, αφού θέλουν κοιμωμένους πολίτες, υπηκόους των θελημάτων τους, όπως ό Ήρώδης αποκεφαλίζοντας ή διώκοντας φοβούμενοι τά νήπια και τά μωρά του κόσμου τουτου.

¹³⁰ ΞΗΡΟΥΧΑΚΗ Α., *Περί της θέσεως του Έλληνικού Κλήρου έν Κρήτη επί Βενετοκρατίας*, ΕΦ 35 (1936), 514.

θετικά τήν παρουσία τοῦ Μάξιμου ἐκεῖ, καί ἀπό τήν ἀρχή φάνηκε πώς δέν τόν ἐμπιστευόταν, ἐκδηλώνοντας σχετική καχυποψία. Ὡστόσο, ἡ ἀπόφαση τῆς κυβέρνησης τῆς Δημοκρατίας τῆς Βενετίας, ἀπαγόρευε στόν Μάξιμο νά προχωρεῖ νόμιμα σέ κανονικές χειροτονίες, ἀκόμη καί νά μεταβεῖ ποτέ στήν κανονική του ἐπαρχία στά Κύθηρα¹³¹. Ἡ κυβέρνηση τῆς Βενετίας, ἔδωσε στόν Μαργούνιο καί τήν ἄδεια νά διδάσκει νομίμως ἑλληνικά καί λατινικά, μέ ἀμοιβή (ἢ σύνταξη) ἀπό τό κρατικό ταμεῖο. Τήν περίοδο αὐτή σημειώνονται ἀρκετές διαφωνίες καί διαφορές τοῦ Μαργούνιου μέ ἄλλους ἑλληνες καθηγητές¹³².

Ὁ Μάξιμος, ἂν καί μελετοῦσε χειρόγραφα, συναντοῦσε λογίους τῆς ἐποχῆς, ἀντάλλαζε γνώμες κι ἀπόψεις, ποτέ δέν ξέχασε τήν ἐπαρχία του. Πάντοτε ζητοῦσε πολυποθῆτως τήν ἐπίσημη καί νόμιμη ἄδεια γιά νά ἐγκατασταθεῖ κανονικῶς στήν ἐπισκοπή του, ἀλλά τό μόνο πού κατάφερνε κάθε φορά ἦταν νά λαμβάνει μισθό ὑψηλότερο. Μετά ἀπό εἰκοσαήμερη ἀσθένεια πέθανε σέ ἡλικία 53 ἐτῶν, τήν 1 Ἰουλίου 1602¹³³.

Μετά τόν θάνατο του, σέ σχετικό πατριαρχικό γράμμα ἀναφέρεται πώς ἡ περιουσία του, βιβλία κι ἄμφια, κληροδοτοῦνται στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, διότι ποτέ δέν ἐγκατατέθηκε στήν ἐπίσκοπή του, στά Κύθηρα. Ὁ Σεβῆρος ὀρίστηκε κανονικά ὑπεύθυνος νά συλλέξει καί νά ἀποστείλει τά περιουσιακά στοιχεῖα τοῦ Μαργούνιου στήν Κωνσταντινούπολη, μέ τήν νόμιμη συγκατάθεση τῆς Βενετίας, κι ἐπιτυχῶς πραγματοποίησε τήν ἀποστολή του¹³⁴. Τόν βοήθησε κι ὁ ἀδελφός τοῦ Μαργούνιου, ὁ μοναχός Μελέτιος. Ὅποιος θά ἀπέκρυβε μέρος ἢ τμῆμα τῆς περιουσίας θά ἀφοριζόταν κανονικῶς¹³⁵. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ διαθήκη πού συνέταξε ὁ Μαργούνιος, ἀλλά ἡ λεπτομερής ἐξέταση της θά διέφευγε τά ὄρια τῆς μελέτης μας.

Μποροῦμε ὅμως σύντομα νά ποῦμε ὅτι, ὁ Μαργούνιος ἄφησε τούς κώδικες του κυρίως στή Μονή Σαββαθιανῶν τῆς Κρήτης (ὅπου διακόνησε ὡς ἡγούμενος), μέρος τῶν βιβλίων του χαριζόταν στή Μονή Ἰβήρων τοῦ Ἁγίου Ὁρους καί δώρισε τά ἄμφια του στό μετόχι τῆς Μονῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης τοῦ Σινᾶ, στό Ἡράκλειο. Ἐπίσης, χρήματα θά λάμβανε ὁ ἀδελφός του, μέ τόν ὄρο ἢ μέ τήν προϋπόθεση νά γίνει μοναχός στή Μονή Σαββα-

¹³¹ ΦΟΡΟΠΟΥΛΟΥ Ν., *Μάξιμος ὁ Μαργούνιος*, ΘΗΕ 8 (1966), 633.

¹³² ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Χ., *Αποκατάστασις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας Κύπρου κατὰ τὸν 15 αἰῶνα*, Θ 6 (1928), 14.

¹³³ ΤΣΑΜΗ Δ., *Ἁγιολογία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας*, Θεσσαλονίκη 1990, 39.

¹³⁴ ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ Μ., *Ανέκδοτα Πατριαρχικά Γράμματα*, 27-48.

¹³⁵ Γιά μία ἀκόμη φορά βλέπουμε παράδειγμα χρήσης τοῦ ἀφορισμοῦ ὡς μέσου ἐκφοβισμοῦ ἐπί θεμάτων κληρονομικοῦ δικαίου ἢ τήν ἐφαρμογή του ὡς προληπτικοῦ μέτρου ἀποφυγῆς τελέσεως ἀξιόποιων πράξεων.

θιανῶν ἢ στή Μονή Βροντησίου τῆς Κρήτης. Καί στήν ἐκκλησιαστική Σχολή τοῦ Ἡρακλείου παραχωροῦσε ἀντικείμενα καί χρήματα, ὅπως καί στόν ἀνιψιό του καί τήν θεία του. Διάφορα ἐπιπλέον πράγματα προορίζονταν γιά μοναχές καί γιά τόν ναό τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Βενετίας κ.ἄ.. Ἀκόμη καί στό Σεβήρο, ἀδελφό του κατά πνεῦμα, ἐπιστήθιο φίλο του καί μεγαλύτερο θεολογικά ἀντίπαλό του, ὁ Μαργούνιος μέ τήν διαθήκη του, ἄφηνε 4 ἀσημένια ἐπισκοπικά κηροπήγια.

Τέλος, ἐκτός τῶν παραπάνω, ὁ Μαργούνιος ἄφησε κληρονομιά μεγάλο ἀριθμό βιβλίων¹³⁶ ποικίλης θεματολογίας, πού μέχρι σήμερα ὑπογραμμίζεται ἡ σπουδαιότητά τους, σπουδαιότητα πού ἐνισχύεται κι ἀπό τό γεγονός ὅτι προκάλεσαν ἐκκλησιαστικό προβληματισμό καί θεολογικές διαμάχες. Τά συγγράμματα τοῦ Μαργούνιου βρίσκονται σέ πολλές κι ἐπιλεγμένες βιβλιοθήκες, σέ Μονές τῆς Κρήτης, στό Ἅγιον Ὄρος, στήν Κωνσταντινούπολη, στή Μόσχα, στή Βενετία κ.ἄ.. Ὁ Μαργούνιος ὑπῆρξε σοφός ἄνδρας, διέθετε ἐξαιρετική θεολογική καί φιλοσοφική παιδεία, γνῶριζε καλά τήν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, εἶχε μεγάλη προσωπική ἐμπειρία καί ἀξιολογεῖται δόκιμος ποιητής¹³⁷.

3. Οἱ θεολογικές διαμάχες μεταξύ Μάξιμου Μαργούνιου καί Γαβριήλ Σεβήρου.

Οἱ θεολογικές διαμάχες μεταξύ Μάξιμου Μαργούνιου καί Γαβριήλ Σεβήρου, ἔχουν μοναδικό ἐνδιαφέρον ὄχι μόνο γιά τήν ἱστορία, ἀλλά καί γιά τό Κανονικό Δίκαιο, ὡς κανονική διένεξη μεταξύ δύο ἐπισκόπων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, δηλαδή ἑνός ἐπαρχιούχου Μητροπολίτη κι ἑνός παρεπιδημοῦντος κι ἐμπερίστατου ἐπισκόπου. Γιά τόν κάθε κανονολόγο ἀποκτᾶ ἰδιαίτερη σημασία ἡ κανονική ἀλληλογραφία, Πατριαρχική καί Συνοδική, πού ἀναφέρεται στήν ἐπισκοπική αὐτή διαμάχη.

Ὁ Μαργούνιος μετά ἀπό 2 χρόνια θεολογικοῦ διαλόγου μέ τόν Σεβήρο στήν Πάδοβα, συνέγραψε στήν Κρήτη τό 1583 μιά πραγματεία στά ἑλληνικά μέ τίτλο *Περί τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος*, καί χάρισε ἕνα ἀντίγραφο στόν Σεβήρο. Διαβάζοντας ὁμως προσεκτικά τό κείμενο, ὁ Σεβήρος ἀμέσως πίστεψε ὅτι ὁ Μαργούνιος ὑπεράσπιζε τά δόγματα τῶν λατίνων¹³⁸ κι ἔτσι ἡ μεταξύ τους θεολογική διαμάχη ἔλαβε ἀρχή. Ξεκίνησε ἔτσι μιά ἀπό τίς πιό δραματικές θεολογικές διαμάχες, πού μόνο μετά ἀπό προσωπική

¹³⁶ GEANACOPLOS D., *Byzantine East and Latin West*, 177-193.

¹³⁷ ΣΑΘΑ Κ., *Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη*, Βενετία 1872, 481.

¹³⁸ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ Π., *Μάξιμου Μαργουνίου ὁμιλία ἐπὶ διαλλαγῆ*, ΕΕΒΣ 21 (1951), 283-289.

παρέμβαση δύο Πατριαρχῶν, τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας τοῦ Β΄ καί τοῦ Ἀλεξανδρείας Μελετίου Πηγᾶ, ἐπρόκειτο νά τερματιστεῖ¹³⁹ μέ τήν ἀποστολή πολυάριθμων πατριαρχικῶν γραμμάτων. Στίς 8 Ἰουνίου 1584 ὁ Μαργούνιος ἀπέστειλε ἐπιστολή στόν Σεβήρο, μέ τήν ὁποία ζητοῦσε συγνώμη γιά τήν διαμάχη περί τά θεολογικά δόγματα, πού προέκυψε ἀπό παρεξήγηση, διότι δέν ἔγινε κατανοητή ἡ καλή διάθεση τῆς συγγραφῆς, ὁ ἀνυστερόβουλος χαρακτήρας τοῦ ἔργου του κι οἱ ἀνεπίληπτες θεολογικές ἀπόψεις πού διατυπώθηκαν¹⁴⁰.

Αἰτία κι ἀφορμή τῆς διαμάχης τῶν δύο ὀνομαστῶν ἐπισκόπων καί διάσημων θεολόγων τῆς ἐποχῆς, θεωρήθηκε ἡ πραγματεία τοῦ Μαργούνιου πού ἐκδόθηκε τό 1583, μέ τήν ὁποία ἐπιχειροῦσε νά ξεπεράσει καί νά συμβιάσει τό ἐρώτημα περί τῆς ἐκπόρευσης τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, στήν θεολογία τῆς ἀνατολικῆς καί τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ἐκεῖνο τό ἔτος ἄρχισε πολύ ἔντονα, ἡ εὐρύτατα γνωστή θεολογική διαμάχη μεταξύ δύο σημαντικῶν ἱεραρχῶν, πού σημάδεψε τήν ἐκκλησιαστική ζωή τῆς ἐποχῆς, ἀφού ἔλαβε ἀνεξέλεγκτες διαστάσεις κι εἶχε συνέπειες βαριές, προκαλώντας πολλές ζημιές (θεολογικές καί πρακτικές) καί πικρίες.

Ἄν καί ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας ὁ Τρανός ἔκρινε τίς θεολογικές ἀπόψεις τοῦ Μαργούνιου συζητήσιμες καί σεβαστές, ὁ Σεβήρος τίς ἐπέκρινε σφοδρά χαρακτηρίζοντας τις ὡς προδοσία τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος καί τόν τιμώρησε μέ ἀκοινωνησία, ἀναγκάζοντας τον νά βρῆ καταφύγιο στήν Πάδοβα¹⁴¹. Ἡ Σύνοδος πού συνήλθε γιά τό ζήτημα αὐτό στήν Κωνσταντινούπολη, διακήρυξε ἀθῶο τόν Μαργούνιο καί κάλεσε τόν Σεβήρο νά συμφιλιωθεῖ μαζί του, γεγονός πού πραγματοποιήθηκε τό Πάσχα τοῦ 1590. Οἱ καλές σχέσεις κι ἡ θεολογική εἰρήνη ὅμως δέν κράτησαν γιά πολύ, γιατί λίγο χρόνο μετά, ξεκίνησαν ξανά οἱ μεταξύ τους ἐκκλησιαστικές ἀλληλοκατηγορίες κι οἱ θεολογικές συγκρούσεις. Μέ ἀφορμή τίς ἄτοπες κόντρες αὐτές, συντάχθηκε πλῆθος ἐπιστολῶν. Ἐνδιαφέρον ἰδιαιτερο ἀποκοτῶν δύο γράμματα μιᾶς συλλογῆς πού συναντᾶται στό Ἀρχεῖο τῆς Ἑλληνικῆς ὀρθόδοξης Ἀδελφότητος Βενετίας (μέ ἀριθμό 6 καί 7)¹⁴².

Ἐντύπωση μάλιστα, προξένησε καί τό γεγονός πώς ὁ Μαργούνιος συνέγραψε Ὀμιλία γιά τήν συμφιλίωση του μέ τόν Σεβήρο, μετά τήν μακρά, περίφημη καί σκληρή θεολογική διαμάχη. Ἡ συμφιλίωση ὅπως ἔγραφε, ἔγινε μέ γνώμονα τό καλό συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας¹⁴³. Ἀλλά, γιά λίγο

¹³⁹ GEANACOPLOS D., *Byzantine East and Latin West*, 169-176.

¹⁴⁰ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Χ., *Συμβολή εἰς τήν ἱστορίαν*, ΝΣ 18 (1923), 712.

¹⁴¹ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ὁ Σεβήρος*, ΝΣ 21 (1926) 481.

¹⁴² ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ Μ., *Ἀνέκδοτα Πατριαρχικά Γράμματα*, κα΄.

μόνο χρόνο μπόρεσαν να διατηρηθούν αγαθές οι μεταξύ των δύο λογίων σχέσεις, αφού νωρίς επανεμφανίζονται οι γνωστές αντιπαλότητες.

Τό 1587 ο Μαργούνιος δημοσίευσε τό *Ἐγχειρίδιο περί τῆς ἐκπόρευσης τοῦ Ἁγίου Πνεύματος*¹⁴⁴ πού δέχτηκε σφοδρή κριτική ἀπό τό Σεβήρο. Ὁ Σεβήρος πίστευε πώς νά γράψει κανείς σχετικά μέ τά δόγματα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι κάτι πολύ σημαντικό καί δύσκολο, ἐνῶ δέν μποροῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νά προβοῦν σέ τέτοιου μεγέθους ἐγχείρημα, νά ἐκθέσουν δηλαδή, νά ἐρμηνεύσουν, νά ἐξηγήσουν, νά ἐκφράσουν τά δόγματα τῆς Ἐκκλησίας¹⁴⁵. Ἐπομένως, σύμφωνα μέ τήν πεποίθηση τοῦ Σεβήρου, ἐκείνη τήν ἐποχή ὁ Μαργούνιος, κάτω ἀπό τίς ιδιαίτερες συνθήκες πού ἐπικρατοῦσαν, δέν ἔπρεπε σέ καμιά περίπτωση νά «ἀγγίξει» τά δόγματα, ἐπειδή ὑπῆρχε ἐμφανῶς ὁ κίνδυνος νά σκανδαλίσει, δημιουργῶντας μείζονα προβλήματα στήν χαλεπή ἐποχή πού ζοῦσαν.

Ὁ Μαργούνιος συνέταξε κι ἀπέστειλε γράμματα στούς Πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως Ἰερεμία Β καί Ἀλεξανδρείας Μελέτιο Πηγά, παρακαλώντας τούς ἴδιους προσωπικά καί τίς περί αὐτούς Ἱερές Συνόδους, νά ἐξετάσουν τήν κανονικότητα ἢ τήν ὀρθοδοξία τῶν συγγραμμάτων του. Καί οἱ δύο Πατριάρχες, ἐλπίζοντας κι ἀποσκοπῶντας στήν καταλλαγή καί τήν εἰρηνευση τῆς Ἐκκλησίας, ζήτησαν ἐγγράφως ἀπ' τόν Σεβήρο κι ἀπ' τόν Μαργούνιο νά συμφιλιωθοῦν καί τούς κάλεσαν νά ἐγκαταλείψουν τήν ἐπιζήμια διαμάχη. Κατά τήν διάρκεια τῆς θεολογικῆς διαφορᾶς μεταξύ τῶν δύο ἱεραρχῶν ἐστάλησαν πάμπολλα γράμματα¹⁴⁶ στίς διάφορες φάσεις πού πέρασε ἡ τραγική τους πολεμική. Ἐντύπωση προκαλεῖ καί τό γεγονός ὅτι μεγάλο μέρος τῆς ἀλληλογραφίας αὐτῆς, πατριαρχικῆς κι ἐπισκοπικῆς, χάθηκε.

Μποροῦμε, ὡστόσο, νά συμπεράνουμε τήν αἰτία ἐξετάζοντας προσεκτικά μιᾶ ἐπιστολή τοῦ Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Ἰερεμία Β' πού συντάκτηκε τό 1592. Μέ τό κείμενο αὐτό, ὁ Πατριάρχης ἀπευθύνεται στούς κληρικούς καί λαϊκοὺς τῆς Κρήτης, Ζακύνθου, Κεφαλλονιάς, Κέρκυρας, μέ τήν ἐντολή νά καταστρέψουν καί νά κάψουν¹⁴⁷ ὅλες τίς ἀλληλοκατηγορίες μεταξύ Σεβήρου καί Μαργούνιου, διότι τά κείμενα πού περιέχουν αὐτές

¹⁴³ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ Π., *Μαξίμου Μαργουνίου*, ΕΕΒΣ 21 (1951), 283-289.

¹⁴⁴ ΦΟΡΟΠΟΥΛΟΥ Ν., *Μάξιμος ὁ Μαργούνιος*, ΘΗΕ 8 (1966), 635. «Περί τῆς ἐκπόρευσης τοῦ Ἁγίου Πνεύματος βιβλία τρία. Ἐγγραφή ἐν Κρήτῃ τὸ 1583».

¹⁴⁵ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ὁ Σεβήρος*, ΝΣ 22 (1926), 210.

¹⁴⁶ ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ Μ., *Ανέκδοτα Πατριαρχικά Γράμματα*, 23-27.

¹⁴⁷ Ἄξιο πράγματι παρατηρήσεως ἐνδελεχοῦς καί λήψεως συμπερασμάτων πολυτίμων, τό γεγονός ὅτι κήκαν στήν πυρά πολλά καί σημαντικά βιβλία, κάθε λογῆς καί συγκεκριμένα ὄχι μόνον μαγικοῦ ἢ αἰρετικοῦ περιεχομένου, ἀλλά καί ἱστορικοῦ καί ἐπιστημονικοῦ καί θεολογικοῦ καί κανονικοῦ ἐνδιαφέροντος.

γράφτηκαν μετά από έσφαλμένο υπέρμετρο ζήλο και θυμό, χωρίς τήν χριστιανική αγάπη πού άγκαλιάζει και συγχωρεί κανονικώς πολλάκις πάθη, άμαρτίες, άδυναμίες προσωπικές, μέ σκοπό τήν σωτηρία κάθε ψυχής στην Έκκλησία. Σέ περίπτωση άπειθείας, όσοι δηλαδή δέν θά υπάκουαν στην πατριαρχική έντολή, νά συγχωρήσουν και νά ξεχάσουν τήν φοβερή διαμάχη, καταστρέφοντας συγχρόνως όποιο γραπτό κείμενο αναφερόταν σέ αυτή, θά άφορίζονταν κανονικώς.

Άπό πλευράς Κανονικού Δικαίου, παρατηρούμε (άν και χρειάζεται άκόμη ένδελεχής μελέτη κι έρευνα), πώς χρησιμοποιήθηκε ιστορικά ή κανονική τιμωρία (ή θεραπεία) του άφορισμού ως μέσο ύπακοης σέ πατριαρχικές (ή άκόμη κι επισκοπικές) έντολές.

Ό Σεβήρος, χωρίς νά άγνοήσει τίς πατριαρχικές όδηγίες περί καταλλαγής, δέν σταμάτησε νά στρέφεται ένάντια στά συγγράμματα του Μαργούνιου, γραπτώς και προφορικώς. Ξανά ή ειρήνευση στίς σχέσεις τους γίνεται πραγματικότητα στίς 7 Άπριλίου 1590, αλλά δέν διαρκεί πολύ. Αυτό συνέβη διότι ό Μαργούνιος, λίγους μήνες μετά, δημοσίευσε άντίτυπα του πολυσυζητημένου έργου του *Περί τής έκπόρευσης του Άγίου Πνεύματος*, κι απέστειλε ένα τόμο στον Οικουμενικό Πατριάρχη. Άπαραίτητο γίνεται νά διευκρινήσουμε πώς ό Μαργούνιος δέν εξέδιδε τό κείμενο αυτό σκόπιμα για νά δημιουργήσει προβλήματα, άφου ή πρόθεση του χαρακτηρίζεται αγαθή, αλλά για νά ένημερώσει, νά διαφωτίσει και νά διδάξει περί τής άληθείας των δογμάτων.

Ό Μαργούνιος γεννημένος στην Κρήτη, δηλαδή στην Όρθόδοξη Ανατολή, και παρακολουθώντας θεολογικά μαθήματα στο Πανεπιστήμιο της Πάδοβας, δηλαδή στην Δύση, άποτελούσε προσωπικότητα ειρηνική και γέφυρα συνδέσμου μεταξύ Άνατολής και Δύσης¹⁴⁸. Ό σκοπός του, ως διαφώτιση κι έρμηνεία των δογμάτων, έτίθετο πάντοτε κι έξ άρχης, στην ύπηρεσία για τήν προώθηση κι έπίτευξη τής ένότητας των Έκκλησιών. Ό Μαργούνιος άποδεικνύεται πώς είχε καλή θέληση κι άγνό πόθο για τήν ένωση των Έκκλησιών. Δέν διέθετε δόλια ή ιδιοτελή διάθεση κι ύστεροβουλία. Δέν ήθελε σέ καμιά περίπτωση νά δημιουργήσει προβλήματα. Άπλά προσπαθοϋσε νά άνακαλύψει τήν άλήθεια, νά τήν διατυπώσει και νά βρει τρόπο για νά ξεπεραστοϋν οι διαιρέσεις και νά επανενωθεϊ ή Έκκλησία¹⁴⁹.

Διότι, σύμφωνα μέ τήν σκέψη του Μαργούνιου¹⁵⁰ όπως έκφράζεται στη ζωή και τό συγγραφικό του έργο, ή διαφορά μεταξύ των Έκκλησιών της

¹⁴⁸ GEANACOPLOS D., *Byzantine East and Latin West*, 172.

¹⁴⁹ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ Π., *Μαξίμου Μαργουνίου*, ΕΕΒΣ 21 (1951), 283-289.

¹⁵⁰ ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΟΥ Κ., *Ανθίμου Άθηνών λόγος*, ΕΕΒΣ 7-8 (1930-31), 32.

Ἀνατολῆς καί τῆς Δύσης, τούς πρώτους αἰώνες βρισκόταν μόνο στό γλωσσικό ἔνδυμα κι ἔκφραση περισσότερο, παρά στήν θεολογική καί κανονική της διδασκαλία (παρά τίς ὅποιες, αὐτονόητες, τοπικές παραδόσεις κί ἔθιμα ἐκκλησιαστικά), καί γιά τό λόγο αὐτό, σύμφωνα μέ τόν Μαργούνιο, ἦταν πιθανή καί δυνατή ἡ ἔνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἀντιθέτως σύμφωνα μέ τόν Σεβῆρο κάτι τέτοιο ἦταν ξεκάθαρα ἀδύνατο, γιατί δέν μπορούσε νά συμβεῖ στήν ἐποχή τους, ἐξ αἰτίας τοῦ ἰδιαίτερου χαρακτήρα τῆς συγκεκριμένης ιστορικής περιόδου. Φαίνεται τελικά ἀναληθές πώς τάχα ὁ Σεβῆρος ἦταν ἀπόλυτα ἀνθροπικός κι ἐνάντιος σέ κάθε δογματική ἐπεξήγηση ἢ κατά τοῦ διαλόγου τῶν Ἐκκλησιῶν. Διαπιστώνουμε ἀπό τά πράγματα πώς ὁ Σεβῆρος ἦταν ρεαλιστής, ἀφού διέβλεπε μέσα στίς συγκεκριμένες καταστάσεις πού ζοῦσε (θεολογικές, κανονικές, νομικές, πολιτικές, οἰκονομικές, κοινωνικές κτλ), αὐτό τό μεγάλο καί σπουδαῖο γεγονός τῆς κανονικῆς κι ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητας, μόνο ὄνειρο θά παρέμενε γιά τίς Ἐκκλησίες τήν δύσκολη περίοδο τοῦ μεσαιῶνα. Συμπεραίνουμε ἐπίσης ὅτι ὁ Σεβῆρος ἐπιθυμοῦσε τήν συνεργασία, τόν διάλογο καί τήν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλά ἐπειδή ἦταν πραγματιστής καί ζοῦσε ρεαλιστικά τήν ζωή, ἀναγνώριζε τίς συγκεκριμένες δυσκολίες τῆς ἐποχῆς του.

Ὁ Μαργούνιος πίστευε ὅτι τά συγγράματα του ἦταν ὀρθόδοξα, σύμφωνα μέ τήν ὀρθόδοξη πίστη καί ζωή, κι ὅτι ἐπομένως ἄδικα ὁ Σεβῆρος ἐναντιωνόταν σέ αὐτά. Καί ἀποδεικνύεται ὀρθό πώς ἀνάμεσα στά ἔργα τοῦ Μαργούνιου συγκαταλλέγονται κείμενα πολύ σημαντικά καί ἀναμφίβολα ὀρθόδοξα. Ἐπειδή ἐπομένως, ὁ Μαργούνιος θεωροῦσε ἄδικη τήν ἐναντίον του κριτική ἀπό μέρος τοῦ Μητροπολίτου Φιλαδελφείας, ζήτησε ἀπό τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη νά τιμωρήσει ἢ νά ἐπιτιμήσει τόν Σεβῆρο, πρᾶγμα πού τελικά συνέβη μά χωρίς πρακτικές συνέπειες, διότι ὁ Σεβῆρος δέν ἀποδέκτηκε ποτέ κανονικῶς τό ἐπιτίμιο¹⁵¹. Ἐνδιαφέρουσα κρίνεται κι ἡ πατριαρχική ἐπιστολή μέ τήν ὁποία ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄ ζήτησε ἀπό τόν Μητροπολίτη Φιλαδελφείας νά ἐπιστρέψει στήν ἔδρα του στήν Μικρά Ἀσία.

Πράγματι, ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐξέδωσε ἐκκλησιαστικῶς ἐπιτίμιο¹⁵², ἀλλά ὄχι μόνο γιά τόν Σεβῆρο, μά καί γιά τόν Μαργούνιο. Δηλαδή, ἐπιτημήθηκαν καί τά δύο ἐμπλεκόμενα πρόσωπα, ἀλλά ὅπως εἶπαμε χωρίς ἀποτέλεσμα. Τά ἐπιτίμια, ὡς τιμωρία ἢ μέσα ἐξαναγκασμοῦ, παρέμειναν ἀνεφάρμοστα.

Ὁ Ἱερεμίας Β΄ ἔστειλε αὐστηρή πατριαρχική καί συνοδική ἐπιστολή, μέ τήν ὁποία χρησιμοποιοῦντας κανονικῶς σκληρή γλώσσα, ἔδινε τήν ἐντολή

¹⁵¹ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Χ., *Συμβολή εἰς τήν ἱστορίαν*, ΝΣ 18 (1923), 717-720.

¹⁵² ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ὁ Σεβῆρος*, ΝΣ 22 (1927), 338-341.

στόν Σεβήρο νά ἐπιστρέψει στήν ἐπαρχία του (στην Μικρά Ἀσία), διαφορετικά σύμφωνα μέ τούς ἱερούς κανόνες τῶν Ἁγίων Πατέρων, θά τόν καθαιροῦσαν. Ὑπό νομοκανονικό πρῖσμα, σημασία ἔχει νά κατανοήσουμε πώς πρὶν τήν προβλεπόμενη τιμωρία (σέ περίπτωση ἀνυπακοῆς, ἀπειθείας κι ἀπειθαρχίας), δίνεται ἡ εὐκαιρία, παρέχεται ἡ ἐπιλογή, ὑπάρχει ἡ δυνατότητα νά ὑπακούσει καί νά ἀλλάξει γνώμη, νά μετανοήσει καί νά ἀποφύγει τό ἐπιτίμιο τῶν ἱερῶν κανόνων ἢ τήν τιμωρία τοῦ νόμου.

Ἐπειτα συναντᾶμε κάποια βασικά στοιχεῖα τῆς καθάρσεως, δηλαδή τό δίκαιο αἴτιο, τό λογικό μέρος της, τό ἀρμόδιο ἐκκλησιαστικό ὄργανο (Ἱερά Πατριαρχική Σύνοδος στήν παροῦσα περίπτωση) καί τήν συμφωνία μέ τούς θείους κι Ἱερούς Κανόνες τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἐντύπωση προξενεῖ καί τό γεγονός ὅτι ἀπουσιάζει μνεῖα περί τοῦ νομίμου τῆς καθάρσεως (σύμφωνα δηλαδή μέ τούς πολιτικούς νόμους, ξεκάθαρα μεταβαλλόμενοι στόν χῶρο καί στο χρόνο). Ἐπίσης, γιά νά ἐπιβληθεῖ κάθε ἐπιτίμιο, δέν ἀρκεῖ ἡ κανονική μόνο δημοσίευση του, ἀν δέν ἐφαρμοστεῖ κανονικῶς στήν πράξη.

Δηλαδή τό ἐπιτίμιο γιά νά ἔχει συνέπειες πρακτικά, θά πρέπει νά γίνει ἀποδεκτό ἀπό τήν ἐξουσία (θεσμικά κι ἱεραρχικά στήν περίπτωση αὐτή, παρά χαρισματικά ἐδῶ συγκεκριμένα), πού θά ἀναγκάσει τήν ἐπιβολή του καί κυρίως τήν ἐφαρμογή του (ἄν τώρα ἡ ἐξουσία αὐτή εἶναι ἡ κρατική ἢ κοσμική, καταλαβαίνουμε πώς μπορεῖ νά γίνει τραγική ἢ ἐπιβολή τοῦ ἐπιτιμίου ὡς τιμωρία κι ἐκδίκηση, νομικῶς περισσότερο παρά κανονικῶς). Τό ἰδανικό θά ἦταν ἡ πρόθυμη κι ἐλεύθερη ἀποδοχή κι ἐκούσια ἐφαρμογή κάθε ἐπιτιμίου, ὅποτε ἄν δίκαια καί κανονικῶς ἐπιβάλλεται, παρά ἡ ἐξαναγκαστική καί δι' ἐπιβολῆς. Βέβαια δέν ξεχνᾶμε πώς ἐκείνη τήν ἐποχή συχνά χρησιμοποιοῦσαν τά ἐπιτίμια ὡς μέσα ὄχι μόνο τιμωρίας, ἀλλά καί ὡς μέτρα ἐκφοβισμοῦ προκειμένου νά διατηρηθεῖ ἡ τάξη (κι ἐδῶ διαφαίνεται ἡ νομιμότητα τῶν ἐπιτιμίων), ὡς λυδία λίθος σύμφωνα μέ τίς μεσαιωνικές ἀντιλήψεις καί τήν φεουδαρχική πραγματικότητα. Ἡ τήρηση τῶν κανόνων Ἐκκλησίας, τῶν ἐντολῶν τῶν ἱεραρχικά ἀνωτέρων (ἐκκλησιαστικά κι κοσμικά) καί τῶν νόμων τῆς Πολιτείας (στήν κοινωνία ἐκείνη) στηριζόταν στήν ἀπειλή χρήσης βίας κι ἐπιβολῆς τιμωρίας ἢ προσφυγῆς στά ἐπιτίμια.

Γιά τήν καλύτερη κατανόηση τῆς ἔννοιας τῶν ἐπιτιμίων στό μεσαίωνα ὀφείλουμε νά ποῦμε ὅτι ἡ Πατριαρχική Σύνοδος ἔδωσε ἐντολή καί στούς δύο ἐπισκόπους νά σταματήσουν τήν προκλητική κι «ἐπιθετική» συμπεριφορά, νά συγχωρηθοῦν καί νά εἰρηνεύουν, γιατί σέ διαφορετική περίπτωση τούς ἐπιτιμοῦσε κανονικά. Τό ἐπιτίμιο θά λειτουργοῦσε ἀποτρεπτικά καί γιά τούς δύο. Μά ὁ Σεβήρος δέν ἀποδέκτηκε ποτέ τό ἐπιτίμιο κι οὔτε διαπιστώνεται πώς φοβήθηκε πιθανή ἐπιβολή τιμωρίας¹⁵³. Ἄν καί στή ζωή του

ὄλη ὁ Σεβῆρος ὑπῆρξε ἄνθρωπος ὑπακοῆς, ἱεράρχης πού σεβόταν ἐμπράκτως τοὺς ἱερούς κανόνες καὶ τοὺς νόμους, γιὰ σοβαροὺς κι αἰτιολογημένους λόγους, δέν ἀποδέχτηκε τίς ἀποφάσεις τῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου, κι ἔτσι ὑποστήριξε τίς νομοκανονικὲς του ἀπόψεις περὶ ἐπιτιμίων (συγκεκριμένα περὶ ἀφορισμοῦ) μέ σθένος, καὶ τελικὰ δέν ἔκανε «ὑπακοή», ἀλλὰ ὑπέβαλε παραίτηση, χωρὶς ὅμως δυσάρεστες συνέπειες εἰς βάρους του¹⁵⁴ γιὰ τὴν ἀπειθαρχία του.

Ὁ Μητροπολίτης Φιλαδελφείας, ἀνυπάκουος στό ἄδικο (κατὰ τὴν κρίση του) ἐπιτίμιο, χρησιμοποίησε μέ ἐπιτυχία τὴν ἀντίδραση αὐτὴ ὡς μέσο ἄμυνας τῶν ἀπόψεων του. Θὰ θυμηθοῦμε, ὅταν ἀνατρέξουμε στίς κατάλληλες πηγές, ὅτι στὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας πολλές φορές συναντᾶμε παραιτήσεις ἢ «ἀνυπακοή» σέ ἄδικες (ἄνομες ἢ καὶ νόμιμες) κι ἀντικανονικὲς (ἐμπράκτως ἀπαράδεκτες δηλαδή) προσταγές κοσμικῶν ἀρχῶν συνηθέστερα (ἀλλὰ κι ἐκκλησιαστικῶν σπανιότερα), ὡς μέσο ἐκδήλωσης τῆς κανονικῆς ἀσυμφωνίας σέ ἐρωτήματα σημαντικὰ (ἐξ ἀπόψεως νομοκανονικῆς) καὶ τῆς νόμιμης ἀμφιβολίας σέ θέματα ζωῆς.

Ἡ Συνοδικὴ ἀπόφαση πού ἀποφάσισε τὴν ἀθωότητα τοῦ Μαργούνιου δέν τερμάτισε τὴν πολεμικὴ κριτικὴ τοῦ Σεβήρου, ὅπως συμπεραίνουμε ἀπὸ τὴν ἐπίσημη καὶ κανονικὴ ἀλληλογραφία τοῦ Σεβήρου καὶ Μαργούνιου, ἀλλὰ καὶ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Ἀλεξανδρείας Μελετίου Πηγαῖ. Οἱ Πατριάρχες ζήτησαν κατ' ἐπανάληψιν τὴν εἰρήνευση, τὴν σιωπὴ, τὴ λήξη τῆς διαμάχης καὶ τὴν καύση¹⁵⁵ τῶν κειμένων πού προκαλοῦσαν ἀντιδράσεις καὶ προβλήματα. Ἡ ἱστορικὴ εἰρήνευση ὑλοποιήθηκε ὀριστικὰ τὸ 1593.

Τὸ 1593 ὁ Μητροπολίτης Φιλαδελφείας κι ὁ ἐπίσκοπος Κυθήρων συμφιλίωθηκαν κανονικὰ καὶ ἰσόβια, μετὰ ἀπὸ ἐμπλοκὴ πολλῶν καὶ μεγάλων προσωπικοτήτων, κι ἰδιαίτερα μετὰ ἀπὸ τὴν προσωπικὴ καὶ χαρισματικὴ παρέμβαση τοῦ μεγάλου θεολόγου καὶ Πατριάρχου τῆς Ἀλεξανδρείας Μελετίου τοῦ Πηγαῖ¹⁵⁶.

¹⁵³ ΓΕΔΕΩΝ Μ., *Ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἱερεμίαν Β' τὸν Τρανόν*, ΕΑ 32 (1912), 195.

¹⁵⁴ ΣΤΑΥΡΙΔΗ Β., *Οἱ ἀπὸ Θεσσαλονίκης Πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἐ'-κ' αἰῶνες*, Ο 4 (2001), 53. «...Τυπικῶς ἀπέστειλε τὴν παραίτησίν του...διὰ θέματα κανονικῆς φύσεως, ἀνεχώρησεν...».

¹⁵⁵ ΝΙΝΟΛΑΚΗ Α., *Μελέτιος ὁ Πηγαῖς, ὁ Κρῆς Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας καὶ ἐπιτηρητῆς τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, 1545-1602*, Χανιά 1903, 86-88.

¹⁵⁶ ΠΑΤΡΙΝΕΛΗ Χ., *Μελέτιος Πηγαῖς*, ΙΤΕΕ 10, 128-129.

4. Τά αίτια κι ή σημασία τής θεολογικής τους διαμάχης.

Πολλοί από τούς μελετητές, θεωροῦν καί σημειώνουν τόν Σεβήρο ὡς ὑπεύθυνο τής θεολογικής του διαμάχης μέ τόν Μαργούνιο. Ἀναφέρουν ἐνδεικτικά πώς ή στάση τοῦ Σεβήρου δέν ἦταν ἀνάλογη μέ ὅσα εἶχαν συμφωνηθεῖ για τήν ἐπίτευξη τής συμφιλίωσης¹⁵⁷. Ὡς αίτια, δηλαδή, τής διαμάχης κάποιοι συγγραφεῖς λαμβάνουν τήν ἐπιθετική συμπεριφορά καί τήν αὐστηρή δράση τοῦ Σεβήρου. Κατά τήν διάρκεια τής ποιμαντικής του προσφοράς καί διακονίας στην Βενετία για 40 χρόνια περίπου, ὁ Σεβήρος δραστηριοποιήθηκε ἔντονα για τήν ὀργάνωση τής κοινότητας τῶν ὀρθοδόξων ἐλλήνων κι ἐπιδόθηκε ἀκατάπαυστα για τήν παροχή πολύπλευρης βοήθειας (πνευματικής καί ὑλικῆς) στούς ὀρθοδόξους τῶν περιοχῶν που βρίσκονταν ὑπό βενετική κυριαρχία¹⁵⁸, ἀλλά σε κάποιες περιπτώσεις ὁ ζήλος του κι ή ἀντιζηλία του τόν ὀδήγησαν στη διάπραξη σφαλμάτων καί ἀδικιῶν.

Συναντᾶμε συγγραφεῖς¹⁵⁹ που, ἀν καί δέν ἀσχολήθηκαν διεξοδικῶς καί δέν ἔγραψαν πολλά για τόν Γαβριήλ Σεβήρο, ἐπιλέγουν ή προτιμοῦν νά τόν παρουσιάσουν ὡς ἀντίζηλο τοῦ Μαργούνιου, κι ὡς ἀντίπαλό του, ἀν καί ὑπῆρξαν κάποτε παιδικοί κι ἐπιστήθιοι φίλοι. Ὅπως ἤδη κατανοοῦμε, στίς θέσεις κι ἀπόψεις ἐκείνες ἀνιχνεύεται εὐκολα κάποια ἀδικία σέ βάρος του.

Ἐγραψαν πώς ἕνα ἀπό τά πῖό ἀθῶα «θύματα» τοῦ Σεβήρου ἀπέτελεσε, ὁ μέγας λόγιος τοῦ 16^{ου} αἰῶνα, ὁ Μάξιμος Μαργούνιος. Διότι ὀρισμένοι μελετητές¹⁶⁰ ὑποστήριξαν ὅτι ὁ Σεβήρος δέν τήρησε στάση εἰλικρινή καί δίκαιη ἀπέναντι στόν Μαργούνιο, ἀφοῦ δέν κατάφερε ποτέ νά κατανοήσῃ τήν ἀγαθή προαίρεση καί τόν ἀληθινό πόθο του για τήν ἐνότητα τῶν χριστιανῶν. Συγχρόνως ἐκφράστηκε κι ή ἄποψη πώς τελικά ή ἀντιζηλία τοῦ Σεβήρου, ἀν καί κρίθηκε δικαιολογημένη στήν ἀρχή, στή συνέχεια ἐξελίχθηκε σέ ἀδικη, διότι δέν λάμβανε ὑπόψιν του τίς ἀποσαφηνήσεις, ἐξηγήσεις καί δικαιολογίες τοῦ Μαργούνιου. Ἐπιπλέον, ἔχει διατυπωθεῖ κι ή θεωρία πώς ὁ Σεβήρος ἐκδήλωσε συμπεριφορά δυσανάλογη κι ἐπομένως ἀδικη ἔναντι τοῦ Μαργούνιου, πώς ἦταν ὑπερβολικά καχύποπτος σέ ὅσα ἔγραφε κι ἐκ τῶν προτέρων ἀσύμμετρα ἀρνητικός, χωρίς σεβασμό τής προσωπικῆς του (φιλενωτικῆς) ἀπόψεως, καί πώς γενικά ἦταν ἀπότομος καί σκληρός. Ἀκόμη συναντᾶμε τό Σεβήρο σέ κείμενα νά τόν παρουσιάζουν κι ὡς ἀντίζηλο καί ἀντίπαλο τοῦ Μαργούνιου.

¹⁵⁷ ΦΟΡΟΠΟΥΛΟΥ Ν., *Μάξιμος ὁ Μαργούνιος*, ΘΗΕ 8 (1966), 634.

¹⁵⁸ ΠΑΤΡΙΝΕΛΗ Χ., *Γαβριήλ ὁ Σεβήρος*, ΘΗΕ 4, 118.

¹⁵⁹ ΓΙΑΝΝΑΡΑ Χ., *Ὄρθοδοξία καί Δύση στη νεώτερη Ελλάδα*, Αθήνα 1999³, 118.

¹⁶⁰ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Χ., *Συμβολή εἰς τήν ἱστορίαν*, ΝΣ 18 (1923), 714-725.

Μία άλλη κατηγορία έρευνητών¹⁶¹ τηρεί ουδέτερη στάση για τον Σεβήρο. Δέν φαίνεται ξεκάθαρα αν τελικά δίκαια κι ορθά έγραψε τόσα εναντίον του Μαργούνιου ή άδικα, από εμπάθεια ή παρεξήγηση ή φθόνο. Με άλλα λόγια, κάποιιοι χαρακτήρισαν ανάξιο έπαινων και θαυμασμοϋ τον Σεβήρο στην περίπτωση πού όσα έγραψε γι' αυτόν ο Μαργούνιος αποδεικτούν ορθά. Μια τελευταία ομάδα μελετητών παρατηρούμε ότι πάλι παίρνουν τό μέρος του Μαργούνιου, γράφοντας ότι ο Σεβήρος ήταν φιλοπόλεμος και διπρόσωπος¹⁶².

Μπορούμε νά πούμε ότι ή Έκκλησία στις διάφορες φάσεις τής μακραίωνης ιστορίας γνώρισε αναρίθμητους χριστιανούς, πού αγωνιζόμενοι και πολεμώντας υπεράσπιζαν τά διακαιώματά τους, χωρίς νά λησμονούν και τά προβλήματα πού γέννησε ή στάση τους αυτή, χωρίς νά παραθεωρούν και τά ανθρώπινα δικαιώματα πού ζημιώθηκαν ή ώφελήθηκαν από τήν μαχητικότητα αυτή. Έάν ο Σεβήρος ήταν διπρόσωπος και ύποκριτής (χωρίς νά επιχειρούμε νά υπερασπιστούμε αλόγιστα τήν δράση του), θά λέγαμε άναμφίβολα στην πνευματική και χαρισματική ζωή τής Έκκλησίας κάτι τέτοιο ταυτίζεται μέ τήν άμαρτία, αλλά στην ιεραρχική δομή κι οργάνωσή της (άλλά και στην έπιστημονική θεώρηση και περιγραφή της) όπως και στό Κανονικό κι Έκκλησιαστικό Δίκαιο, συστηματοποιώντας τά πράγματα (θεωρία και ζωή), πολλές φορές κρίνεται αναγκαία μία εϋελιξία και διάκριση, πού για τούς άπειρους και έλάχιστα σχετικούς χαρακτηρίζεται κάποτε ως ύποκρισία.

Ο Μαργούνιος έπειδή πίστευε ότι ο Σεβήρος τον κατηγορούσε άδικα και κινούμενος από ζήλεια και μίσος, παρακάλεσε τούς Πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως και Άλεξανδρείας νά παρέμβουν. Ο άγιος Μελέτιος ο Πηγάς άπάντησε σχετικώς άναιρώντας τίς ύποψίες κι ύπόνοιες του Μαργούνιου κατά του Σεβήρου και ζητώντας του νά συμφιλιωθεί μαζί του. Του έγραψε: «Τό δόγμα είναι ορθό ως έχει. Ο έπίσκοπος κάνει λάθος κι άπομακρύνεται από τήν αλήθεια πιστεύοντας ότι ή προσθήκη στό Σύμβολο τής Πίστης προέρχεται από Άγίους, σφάλλοντας διπλά. Θέλοντας νά ικανοποιήσει και ορθοδόξους και λατίνους, συγκρούστηκε μέ όλους κι άπογοήτευσε πάντας»¹⁶³. Συμπεραίνουμε ξεκάθαρα από τά ως άνω λόγια ότι σαφώς τό σφάλμα ή μάλλον τά σφάλματα άφορούν τον Μαργούνιο κι όχι τον Σεβήρο. Για τον άγιο Μελέτιο Πηγά¹⁶⁴ κρίνεται άπίθανο ο Σεβήρος νά συκοφάντησε τον Μαργούνιο, διότι αν και συχνά έφτασε στα άκρα κινούμενος

¹⁶¹ ΣΑΘΑ Κ., *Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη*, 480.

¹⁶² ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ Μ., *Ανέκδοτα Πατριαρχικά Γράμματα*, 23.

¹⁶³ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Χ., *Συμβολή εις τήν ιστορίαν*, ΝΣ 18, (1923), 721.

¹⁶⁴ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ο Σεβήρος*, ΝΣ 22 (1927), 17.

από υπερβολική προς τήν ὀρθοδοξία ἀγάπη, ποτέ δέν θά μπορούσε νά γίνει συκοφάντης. Ὁ Σεβῆρος, ὅπως μαρτυροῦν σχεδόν ὅλοι οἱ βιογράφοι του καί καταγράφουν στά κείμενα, ἦταν ἄνθρωπος ἀρετῆς, προσωπικότητα χαρισματική, ἱεράρχης δίκαιος καί διπλωμάτης.

Ὁ ἅγιος Μελέτιος Πηγᾶς ἔστειλε ἐπιστολές τό 1591, γιά νά διατηρηθεῖ ἡ εἰρηνική σχέση τοῦ Μητροπολίτη Φιλαδελφείας καί τοῦ ἐπισκόπου Κυθήρων καί γιά τήν λήξη τῆς ἔριδας γιά τό καλό τῆς Ἐκκλησίας. Τό ἴδιο ἔπραξε κι ὁ Ἱερεμίας Β΄. Ὁ Σεβῆρος ὅμως στέλνοντας ἀντίγραφο τοῦ *Ἐγχειριδίου* τοῦ Μαργούνιου¹⁶⁵ στήν Κωνσταντινούπολη ἀπαιτοῦσε τήν καθάρωση του. Μάλιστα στό περιεχόμενο τοῦ κειμένου συγκεντρώνονταν οἱ πιο χαρακτηριστικές ἀντιθέσεις.

Ἀλλά κι ἀπό τήν πλευρά τῆς Ῥωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ὁ Μαργούνιος βρέθηκε σέ κίνδυνο, διότι οἱ δυτικοί θεολόγοι ἔκριναν τό περιεχόμενο τοῦ *Ἐγχειριδίου* αἰρετικό κι ὁ συγγραφέας του ἔπρεπε νά ὀδηγηθεῖ, νά ἀπολογηθεῖ καί νά ἐκδικαστεῖ στήν Ἱερᾷ Ἐξετάσει¹⁶⁶. Τελικά ὅμως διασώθηκε, ἀποφεύγοντας τήν ἐξετάση, μέ διπλωματική ἐπέμβαση τῆς κυβέρνησης τῆς Βενετίας. Ἀπλά ἀπό τήν Πάδοβα ὅπου διέμενε ὑποχρεώθηκε νά στείλει ὁ Μαργούνιος ἐγγράφως τήν *Ἀπολογία*¹⁶⁷ του στήν Κωνσταντινούπολη καί τελικά τόν Ὀκτώβρη τοῦ 1592 ἡ Ἱερά Σύνοδος τοῦ Πατριαρχείου τόν ἔκρινε ἀθῶο, προτρέποντάς τον ὅμως νά συμφιλιωθεῖ μέ τόν Σεβῆρο, πού ὅπως σημειώσαμε ἤδη πραγματοποιήθηκε τό 1593¹⁶⁸.

Ἡ *Ἀπολογία* τοῦ Μαργούνιου συντάκτηκε στίς 13 Νοεμβρίου 1592 κι ἐξετάστηκε ἀπό τήν Ἱερά Σύνοδο στήν Κωνσταντινούπολη στίς 12 Φεβρουαρίου 1593, ἡ ὁποία κι ἀποφάσισε τό ὀρθόδοξο τῆς *Ὁμολογίας* τοῦ Μαργούνιου. Ἐνδιαφέρον εἶναι πώς ἡ Σύνοδος αὐτή προειδοποιοῦσε πώς θά τιμωροῦνταν παραδειγματικά ἐκεῖνοι πού στό μέλλον θά τολμοῦσαν νά ἐπανέλθουν ἐπανακινῶντας τήν πολύκροτη ἔριδα καί δημιουργῶντας προβλήματα, διαταράσσοντας τήν ἡσυχία τῶν ἱεραρχῶν. Ἡ ποινή ἢ τό ἐπιτίμιο θά ἦταν ὁ ἀφορισμός, δηλαδή ἡ ἔκπτωση τους ἀπό τά ἀξιώματα κι ἡ ἀποβολή τους ἀπό τήν Ἐκκλησία. Τήν σοβαρότητα τῆς ἔριδας ἐνισχύει τό γεγονός πώς ἡ Σύνοδος χαρακτήριζε τά πρόσωπα πού θά συνέβαλαν στήν ἐπανάραξη της, διάβολου κι ἀντίχριστους¹⁶⁹.

¹⁶⁵ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ Π., *Μαξιμου Μαργουνίου*, ΕΕΒΣ 21 (1951), 286. «Ἐγχειρίδιον περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Παναγίου Πνεύματος».

¹⁶⁶ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ὁ Σεβῆρος*, ΝΣ 22 (1927), 619.

¹⁶⁷ ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ Μ., *Ἀνέκδοτα Πατριαρχικά Γράμματα*, 23.

¹⁶⁸ ΦΟΡΟΠΟΥΛΟΥ Ν., *Μάξιμος ὁ Μαργούνιος*, ΘΗΕ 8, 632-635.

¹⁶⁹ Σήμερα εὐτυχῶς τρομάζουμε μέ τέτοιους χαρακτηρισμούς καί μόνον ἀκουστικά ἀντιμετωπίζοντάς τους, τότε ὅμως φαίνεται ὅτι χρησιμοποιοῦσαν δυστυχῶς πολύ ρεαλί-

Αναμφισβήτητα, μία σημαντική πτυχή τῆς θεολογίας, τῆς κανονικότητας, τῆς νομιμότητας καί τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς γιά τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τοῦ 16^{ου} αἰώνα, ἀλλά καί τῆς ἐκκλησιαστικῆς κίνησης διαλόγου, διαφωτίζεται ἀπό τήν θεολογική ἔριδα Σεβήρου¹⁷⁰ καί Μαργούνιου. Τά πρόσωπα τους¹⁷¹ παρουσιάζουν (θεωρητικά καί πρακτικά) δυο μεγάλους δρόμους γιά τήν θεολογία καί τούς ιεράρχες τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, πρὸς τίς σχέσεις μέ τήν Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία καί τόν Προτεσταντισμό. Τελικά ὑπογραμμίζουμε ἀναμφίβολα ὅτι ὁ Σεβήρος κι ὁ Μαργούνιος συγκαταλέγονται ἀνάμεσα στίς πιό γνωστές κι ἐξέχουσες προσωπικότητες τῆς ἐποχῆς τους γιά τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί σημάδεψαν ἀνεξίτηλα τήν ἱστορία της.

Γιατί δέν εἶναι καθόλου τυχαῖο πὼς ὁ ἅγιος Μελέτιος Πηγάς ὡς Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, πρότεινε ἐκείνους (ὡς φίλους του ἔμπιστους) νά ἀναλάβουν τήν διοίκηση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, κατ' ἐπανάληψιν μέ ἐπίσημες ἐπιστολές του. Ἐάν δηλαδή ἤθελαν μποροῦσαν νά εἶχαν ἐπιτύχει τήν ἐκλογή τους ὡς Πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως. Ἴσως γεννιέται τό ἐρώτημα ἂν ἡ θεολογική τους ἔριδα ἀποτελοῦσε «κάλυμμα» ἢ δημιουργοῦσε δυσκολίες γιά τήν ἐνδεχόμενη ὑποψηφιότητα τους γιά τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Ἡ ἀπάντηση δίδεται ἀρνητική, γιατί οἱ ἴδιοι δέν ἐπιθυμοῦσαν νά ἀναλάβουν τέτοια ὑψηλή καί ὑπεύθυνη θέση, γιά προσωπικούς κι ἄλλους σεβαστούς λόγους.

Τουλάχιστον γιά τόν Σεβήρο γνωρίζουμε ὅτι ἀδυνατοῦσε νά ζήσει σέ πόλη, πού ὅπως ὁ ἴδιος ἔγραψε εἶχε «ἐκβαρβαριστεῖ», κι ὑπῆρχε κρίση καί παρακμή πολιτισμική καί πνευματική, μά καί ἔλλειψη τῶν στοιχειωδῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν κι ἐλευθεριῶν. Γιά τόν Μαργούνιο ἐπίσης νά ζήσει στήν Κωνσταντινούπολη γιά νά διακονήσει τήν Ἐκκλησία στό Σεπτό της Κέντρο ἦταν ἀδύνατον ἐξ αἰτίας τῶν σχέσεων του μέ τά πρόσωπα καί τά κέντρα ἐξουσίας (ἐκκλησιαστικῆς καί πολιτικῆς) τῆς ἐποχῆς του.

Ἐπομένως, ὁ Σεβήρος κι ὁ Μαργούνιος ἀποτελοῦν ἓνα ἱερό κι ἱστορικό δίδυμο ἱεραρχῶν. Ὅπως ἔγραψε ὁ Μαργούνιος στήν Ὀμιλία πού ἐκφώνησε στήν κηδεῖα τοῦ Μελετίου τοῦ Πηγά, ἐκείνος κι ὁ Σεβήρος ἦταν δυο ἐπίσκοποι πού τούς ἔνωσαν ἡ κοινή ἀγάπη γιά τήν Ἐκκλησία, ἡ φιλαδελφία κι οἱ μακρόχρονοι δεσμοί φιλίας¹⁷². Κι οἱ δύο ἐπιθυμοῦσαν τήν ἐνότητα τῶν

στικά κι ἐπακριβῶς τίς λέξεις καί τούς ὅρους, ἀφοῦ τά ἀποτελέσματα πρακτικά πλέον στήν ἐκκλησιαστική ζωὴ ἦταν τρομακτικά ἐπιζήμια. Ἐπομένως, ἄλλο ἢ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς θεωρία κι ἄλλο ἢ ἐκ τῆς πείρας κι ἐμπειρίας ἀλήθεια.

¹⁷⁰ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριὴλ ὁ Σεβήρος*, ΝΣ 22(1926), 215.

¹⁷¹ GORDILLO M., *Introductio in Theologiam Orientalem*, Roma 1961, II, 25-26.

¹⁷² ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Ι., *Μάξιμου Μαργούνιου ἐπισκόπου Κυθήρων*, ΕΦ 8 (1911), 410-415.

χριστιανῶν, σέ μία ἐποχή δύσκολη, ἀλλά ἀκολουθοῦσαν διαφορετικούς δρόμους¹⁷³ γιά νά φτάσουν στόν ἴδιο προορισμό. Ὁ Σεβήρος (χωρίς νά ξεχνάμε πῶς εἶχε σπουδάσει σέ ῥωμαϊκαθολικά πανεπιστήμια) βρισκόταν πιο κοντά στήν ὀρθόδοξη παράδοση, ὄχι μέ τήν στενή ἢ ἀρνητική ἔννοια, καί σίγουρα χρησιμοποιοῦσε πιο φειδωλά τήν κανονική «οἰκονομία».

Ὁ Σεβήρος δικαιολογοῦσε ὅ,τι εἶχε πράξει κατά τήν διάρκεια τῆς θεολογικῆς ἔριδας, ὡς ἀνάγκη τῆς Ἐκκλησίας σέ περίοδο δυσχερειῶν, ἐπειδή θεωροῦσε ὅτι ἡ λατινική Ἐκκλησία τότε δέν ἔτρεφε γνήσια ἢ εἰλικρινή θέληση γιά τήν ἐνότητα κι ἐπειδή σύμφωνα μέ τήν ἀντίληψη του ὁ Μαργούνιος ἀδικαιολόγητα ἐγκατέλειπε ἢ πρόδιδε τά ὀρθόδοξα δόγματα. Ὁ Σεβήρος κατηγορήσε τόν Μαργούνιο ὡς ὑποπτο κι ἔτσι κι οἱ δυο στή συνέχεια ἀπέστειλαν γιά τό λόγο αὐτό γράμματα στόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Ἱερεμία Β΄ περιγράφοντας τήν κατάσταση. Ἀλήθεια ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Σεβήρος ἦταν πολύ σκληρός ἀέναντι στόν Μαργούνιο. Μάλιστα ἔφτασε στο σημείο νά τοῦ ἀπαγορεύσει τήν τέλεση κάθε μυστηρίου κι ἱεροπραγίας στήν ἐπαρχία του¹⁷⁴.

Ὁ Μαργούνιος¹⁷⁵, ἔχοντας τήν ὀρθόδοξη ἀνατολική παιδεία, ἀλλά ἐξίσου ἔχοντας ἐκπαιδευτεῖ σέ δυτικό ῥωμαϊκαθολικό περιβάλλον καί χρησιμοποιοῦντας στόν ἴδιο βαθμό κείμενα τῶν Πατέρων τῆς Ἀνατολῆς καί Δύσης, ἐνσάρκωνε στό πρόσωπο του μια ζωντανή γέφυρα ἐπικοινωνίας γιά τίς Ἐκκλησίες, πού εἶχαν χωριστεῖ αἰῶνες πρὶν μέ αἷτια πολιτικά, κοινωνικοοικονομικά, πολιτισμικά, ἱστορικά, θεολογικά καί ψυχολογικά¹⁷⁶. Ἡ ἐνδόμυχη ἐπιθυμία τοῦ ἐπισκόπου Κυθήρων γιά τήν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν παρουσιάζεται ὡς ἀγαθό του «πάθος», πρωταρχική του μέριμνα καί κυρίαρχη ἐπιδίωξη του.

Ὁ Μαργούνιος, ἀναπνέοντας μέ «δύο πνευμόνια»¹⁷⁷, (δύο δηλαδή πνευματικές, θεολογικές, νομοκανονικές παραδόσεις, Ἀνατολῆς καί Δύσης) ἀποτελέσε ἱστορικά μία καθολική προσωπικότητα, κατάφερε νά γίνε ἀνεπίσημα μέλος τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, μέ εὐρεία ἔννοια, ἔχοντας σκοπό τῆς ζωῆς του τήν προσφορά στήν διακονία τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας. Διακατεῖχε δηλαδή τόν Μαργούνιο ἓνα ἱερό «πάθος» γιά ἐνότητα, τόσο σφοδρό ὥστε δέν ἀπέφυγε στήν προσπάθεια ἔκφρασης του καί στήν ἐναγῶνι ἀλοποίησή της (περισσότερο ὅμως θεωρητικά, παρά πρακτικά) κάποιες ἀξιοπρόσεκτες ἀνισορροπίες, ἐπιζήμιες ἀκρότητες καί μοιραία λάθη.

¹⁷³ ΚΑΛΛΙΑΚΜΑΝΗ Β., *Ἀπό τό φόβο στήν ἀγάπη*, Θεσσαλονίκη 1993, 176.

¹⁷⁴ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ὁ Σεβήρος*, ΝΣ 22 (1927), 612-613.

¹⁷⁵ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Χ., *Συμβολή εἰς τήν ἱστορίαν*, ΝΣ 18 (1923), 714-715.

¹⁷⁶ GEANACOPLOS D., *Byzantine East and Latin West*, 193.

¹⁷⁷ *Promulgazione del CCEO da Giovanni Paolo II*, CCEO 413-415.

Ὡς ἓνα ἀπό τά πιο τραγικά λάθη¹⁷⁸ τοῦ Μαργούνιου, ἀφού ταλαιπώρησε μέ μακρές ἔριδες τήν Ἐκκλησία σέ ἐπικίνδυνο βαθμό, καταγράφεται ἡ ἔκδοση τοῦ *Ἐγχειριδίου περί τῆς ἐκπόρευσης τοῦ Ἁγίου Πνεύματος*¹⁷⁹. Οἱ ἐκφράσεις πού ἀμετρα χρησιμοποίησε στό σύγγραμμα αὐτό ἐναντίον τῶν ἀπόψεων τοῦ Σεβήρου ἦταν πολύ σκληρές καί λίγο συντετές. Ὁ Μαργούνιος θέλοντας διακαῶς (ἀδιακρίτως, ἀνυπομόνων, βεβιασμένα καί τελικά τυφλῶς), νά πραγματοποιηθεῖ ἡ ἔνωση τῶν Ἐκκλησιῶν τό συντομότερο δυνατόν, πίστευε πῶς θά συνέβαλλε πρωταρχικά, καθοριστικά, καταλυτικά καί τελειωτικά σέ αὐτό ἡ ἐπίλυση τοῦ δογματικοῦ ζητήματος, ἡ διευθέτηση καί διασάφηση τοῦ *filioque*, χωρίς νά κατανοεῖ πῶς μία τόσο ἀθῶα κι ἀγνή ἐπιθυμία δέν μπορούσε παρά μόνο θεωρητική ἰδέα (δέν τολμῶ συνειδητά προσωπικά σέ καμία περίπτωση οὐτοπία νά γράψω¹⁸⁰) κί ἀνεφάρμοστος σκοπός σέ μία ἐποχή δύσκολη, χωρίς φωτισμό ἐπαρκή, μέ ἄλογο φανατισμό καί μίσος καταστροφικό¹⁸¹.

Ἐπιλογικά συμπεράσματα.

Ὁφείλουμε νά ὑπογραμμίσουμε ὅτι στήν τραγική καί δραματική θεολογική ἔριδα Σεβήρου καί Μαργούνιου εἰσῆλθαν ἐκτός τῶν θεολογικῶν, δογματικῶν, κανονικῶν θεμάτων καί παράγοντες ἀνθρώπινοι πολύ ἰδιοτελεῖς, ἀνομολόγητα συμφέροντα κι ἐφήμερες ἀδυναμίες¹⁸². Στήν θεολογική αὐτή διαφορά εἰσεχώρησαν πολυάριθμες ἀδυναμίες ἀνθρώπινες (μάλλον ἢ σατανικές) πού τήν καλλιέργησαν, κι ὄχι ἀπλά τήν διατήρησαν, ἀλλά καί τήν ἐνδυνάμωσαν, μεγενθύνοντάς την. Μεγάλη ἐπίσης προσοχή ἀπαιτεῖται, διότι δέν ἀρκεῖ νά κατανοήσουμε ἢ ἔστω νά καταγράψουμε (ἐπιστημονικά

¹⁷⁸ Λάθη τά ὅποια μᾶς ὑπενθυμίζουν καί σήμερα πόσα ἀκατάλληλα πρόσωπα ἐργάζονται ἐσφαλμένα σέ ἐντελῶς ἀπαράδεκτες γιά τό ποιόν τους, τίς γνώσεις τους, τίς ἰδέες τους, τίς ἰκανότητές τους κλπ θέσεις, δυσκολεύοντας σοβαρά ὄχι ἀπλά τήν ζωή τους ἀλλά συνολικά ζημιώνουν τόν ἐκκλησιαστικό καί διεκκλησιαστικό καί διαχριστιανικό βίο.

¹⁷⁹ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Χ., *Συμβολή εἰς τήν ἱστορίαν*, ΝΣ 18 (1923), 725-727.

¹⁸⁰ Μολοντί θυμάμαι τήν διήγηση τῶν φοιτητικῶν μου χρόνων ὑπέροχου κληρικοῦ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος ἐδιηγεῖτο μοι πραγματική ἀφήγηση ἱστορικής μορφῆς Καρδινάλιου (δέν ἐνθυμοῦμαι εὐτυχῶς τό ὄνομα, ὅποτε συνεπῶς καί δέν τόν κατονομάζω γραπτῶς, ἄλλωστε κεκοιμημένος πλέον τυγχάνει) ὡς ἔξης: Μόλις ξεκίνησε τήν διακονία του ὡς νεαρός ἱερεὺς εἰς τόν διάλογο τῶν Ἐκκλησιῶν ὑπεστήριξε ὅτι ἀπό μέρα σέ μέρα θά συμβεῖ τό πολυπόθητον γεγονός. Ἀφού ἔγινε Ἐπίσκοπος ὅταν ἐρωτήθηκε γιά τήν ἡμέρα τῆς Ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν ἀπήντησε ὅτι μάλλον θά συμβεῖ μία μέρα πρό τῆς Δευτέρας Παρουσίας. Ὡς Καρδινάλιο στό βαθύ γῆρας τόν ἐρώτησαν σχετικῶς ξανά ὅποτε καί ὑπέθεσε μετά ζωντῆς βεβαιότητος ὅτι ἡ ἔνωση ἴσως πραγματοποιηθεῖ μία μέρα μετά τήν Δευτέρα Παρουσία.

¹⁸¹ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ὁ Σεβήρος*, ΝΣ 22 (1927), 617.

¹⁸² ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ Π., *Μαξίμου Μαργουνίου*, ΕΕΒΣ 21 (1951), 286-287.

κι ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς ἐκ τῶν ὑστέρων) ποιά πλευρά τελικά εἶχε δίκαιο, κι ἐπειδή τό δίκαιο χάνεται ὅταν τό διεκδικεῖ κανεῖς καί τό ἐπιζητεῖ μέ τρόπο ἀνάρμοστο καί τελικά ἄδικο¹⁸³.

Ἐπομένως θεωροῦμε ἐξίσου σημαντικό, παράλληλα μέ τίς ἱστορικές, πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές, θεολογικές, κανονικές, διακαϊκές προ-ὑποθέσεις κι ἀντιλήψεις πού ἐπηρεάζουν τήν κρίση μας, νά λάβουμε σοβαρά ὑπόψιν μας καί τόν ψυχολογικό, προσωπικό, ἀνθρώπινο παράγοντα. Ὁ ἄνθρωπος ὅσο κι ἄν ἀποκτήσει πολλές γνώσεις καί μεγάλες ἀρετές, δέν καταφέρνει εὐκόλα νά ἀπελευθερωθεῖ ἀπό τά στοιχεῖα πού χαρακτηρίζουν τήν ἀνθρώπινη φύση. Συγκεκριμένα πρόσωπα, πού σέ μία δεδομένη ἱστορική συγκυρία, μέ τήν ζωή, μέ τά χαρίσματα, μά καί μέ τίς ἀδυναμίες τους καί τά πάθη καί λάθη τους, λαμβάνουν στά χέρια τους τό Πηδάλιο τῆς Ἐκκλησίας, μποροῦν νά καθοδηγήσουν τό πλοῖο τῆς Ἐκκλησίας (ΤΗΣ ΝΟΗΤΗΣ ΝΗΟΣ) στόν ἥσυχον κι ἀσφαλῆ λιμένα τοῦ προορισμοῦ του σώζοντας τίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων ἤ καί νά τό καταδικάσουν σέ πολυτάραχα κι ἐπικίνδυνα πελάγη ρισκάροντας τίς ἀνεπανάληπτες ζωές καί τίς ἀθῶες ψυχές τῶν χριστιανῶν καί τῶν ἀνθρώπων.

Ἄξιζει τελικά νά θυμηθοῦμε ξανά, κι ὠφελεῖ ἐσχατολογικά στήν ἐκκλησιαστική διαδρομή γιά τά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, ἐπειδή γίνεται ἐπίκαιρο καί σήμερα γιά τούς κάθε λογῆς διαλόγους¹⁸⁴, θεολογικούς, κανονικούς, διεκκλησιαστικούς, διαχριστιανικούς κι οἰκουμενικούς, ἐκεῖνο πού ἔλεγε κι ἔγραφε στόν Σεβῆρο ὁ Ἅγιος Πατριάρχης τῆς Ἀλεξάνδρειας, Μελέτιος ὁ Πηγᾶς: **«Συμφιλωθεῖτε, κατηλάγετε κι εἰρηνεύσετε γιά νά μήν κυριαρχήσει τό σκοτάδι, ἀντί τοῦ φωτός, μήν γίνεστε σκοτάδι ἀντί νά εἴστε τό φῶς, σέ καιρούς χαλεπούς καί περιστάσεις δύσκολες»**¹⁸⁵.

Πράγματι τά λόγια τοῦ ἁγίου Πατριάρχου τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Θρόνου, Μελετίου τοῦ Πηγᾶ, κατέχουν διαχρονική σημασία γιά ὅλους τούς χριστιανούς ἤ καλύτερα καί γιά ὅλους τούς ἀνθρώπους. Ἡ προτεινόμενη τότε συμφιλίωση ἀφορᾶ καί στό δικό μας παρόν καί στό μέλλον μας, ὅπως κι ἡ καταλλαγή κι ἡ εἰρήνευση. Θαυμαστή κι ἡ αἰτιολόγηση τῆς συμπεριφορᾶς αὐτῆς ὑπό τοῦ ἁγίου, «γιά νά μήν κυριαρχήσει τό σκοτάδι, ἀντί τοῦ φωτός». Ὡς παιδιά τοῦ Ἐνός Θεοῦ, ὀφείλουμε πάντες νά εἴμαστε τό φῶς, ὅποτε ὑπάρχει πρόβλημα κάθε φορά πού κάποιοι ἐπιλέγουν ἐλεύθερα ἤ μᾶλλον ἀπό ἄγνοια ἤ δι' οἰονδήποτε ἄλλον λόγο (συμφέροντα, παντοδαπές ιδιο-

¹⁸³ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ Η., *Ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου*, xxii.

¹⁸⁴ Ἄλλά καί τούς πολυποικίλους μονολόγους ἀτομικούς ἤ προσωπικούς ἤ ὁμαδικούς ἤ ἀκόμη καί μαζικούς.

¹⁸⁵ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., *Γαβριήλ ὁ Σεβῆρος*, ΝΣ 22 (1927), 613.

τέλειες, πάθη, λάθη, κ.λπ.), νά γίνονται «σκοτάδι», πρόσωπα κακά, ἄδικα, σκοτεινά, ἐπιζήμια, συκοφάντες, ἀντί νά φωτίζουν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων¹⁸⁶. Ὁ ἅγιος συμβουλεύει νά εἴμαστε σέ κάθε ἐποχή τό φῶς, πολύ περισσότερο μάλιστα σέ καιρούς χαλεπούς καί περιστάσεις δύσκολες, πού κάθε ιστορική περίοδος καλά γνωρίζει, ἀφοῦ συνακολουθοῦν πάντοτε τίς ὅποιες ἐπί τῆς γῆς, ἐν θαλάσῃ καί ἀέρι, ἀνθρώπινες διαδρομές.

Ἐνδεικτική Βιβλιογραφία

ΒΕΛΟΥΔΟΥ Ι., Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων ἀποικία ἐν Βενετία, Βενετία 1872.
-----, Χρυσόβουλλα καί γράμματα τῶν οἰκουμενικῶν πατριαρχῶν ἀνήκοντα εἰς τούς Φιλαδελφείας μητροπολίτας, ὑπερτίμους καί ἐξάρχους πατριαρχικούς καί προέδρους πνευματικούς τῆς Ἑνετίῃσι τῶν ὀρθοδόξων Κοινότητος, Βενετία 1873.

ΓΕΔΕΩΝ Μ., Ἐπιστολαί πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἰερεμίαν Β' τὸν Τρανόν, ΕΑ 32 (1912), 195. CRUSIUS M., Turcograeciae libri octo, Βασιλεία 1584.
FABRICII A., Bibliothecae Graecae, XI, Hamburgi 1740.

FABRIS G., Professori e scolari greci all'università di Padova, AV 30 (1942), 120-165.

FEDALTO G., Ricerche storiche sulla posizione giuridica ed ecclesiastica dei Greci a Venezia nei secoli XV e XVI, Firenze 1967.

GEANACOPLOS D., Byzantine East and Latin West; Two Worlds of Christendom in Middle Ages and Renaissance, New York 1966.

GORDILLO M., Introductio in Theologiam Orientalem, Roma 1961.

ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Κ., Ἑλληνες Λόγιοι εἰς τὴν Βενετίαν, Ἀθήνα 1965.

ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗ Π., Ἡ ἱερὰ μονὴ τοῦ Σινᾶ, Ἱεροσόλυμα 1875.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ., Ἡ Μητρόπολις Μονεμβασίας καί αἱ ὑπ' αὐτὴν ὑπαγομέναι Ἐπισκοπαὶ μέχρι τοῦ 18ου αἰῶνος, Θ 7 (1929), 139-151.

ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., Γαβριήλ ὁ Σεβήρος, Μητροπολίτης Φιλαδελφείας, ΝΣ 21 (1926), 467-481, 529-537, 593-609, 719-734 καί ΝΣ 22 (1927), 3-18, 210-222, 338-345, 493-499, 611-624, 658-673, 705-715.

ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΟΥ Κ., Ἀνθίμου Ἀθηνῶν λόγος ἀνέκδοτος περὶ τῶν τοῦ Ἁγ. Πνεύματος προόδων, ΕΕΒΣ 7-8 (1930-31), 31.

-----, Μάξιμος ὁ Μαργούνιος, ΓΠ 4 (1920), 162.

¹⁸⁶ «οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων», Ματθ. 5, 16. Ἡ ἱστορία κί οἱ κανόνες καταμαρτυροῦν ὅμως πλῆθος περιπτώσεων ἀνθρώπων πού προτίμησαν τό σκοτάδι τοῦ φωτός, τό ἄδικο ἀπὸ τό δικαιο, τό κακό ἀπὸ τό καλό. Ἀλλά ἡ χορεία τῶν Ἁγίων καί τῶν Δικαίων ἀνά τούς αἰῶνας ἔχουν τελικά τὴν δύναμη, τὴν δόξα, τὴν τιμὴ καί τὴν προσκύνηση, τὴν ὁποία καί ἀποδίδουν «νῦν καί αἰεὶ» στόν ἐν Τριάδι ἀληθινὸ Θεό.

-----, Θεοδόσιος Ζυγομαλάς, Θ 1 (1923), 141-166.

HOFMANN G., Briefwechsel zwischen Gabriel Severos und Anton Possevino, S.J., OCP 15 (1949), 416-434 .

ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑ Π., Κλείς τῶν Ἱερῶν Κανόνων τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Ἀθήναι 1970.

ΚΑΡΜΙΡΗ Ι., Κύριλλος ὁ Α΄ ὁ Λούκαρης, ΘΗΕ 7, 1183-1188.

LAMIUS I., Deliciae Eruditorum seu vaterum ANEKΔΟΤΩΝ opusculorum collectanea, Gabrielis Severi et aliorum Graecorum recentiorum epistolae, IX-XV, Florentiae 1740-1744 ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ Μ., Ανέκδοτα Πατριαρχικά Γράμματα, Βενετία 1968.

-----, Ἡ ἐν Βενετία Ἑλληνικὴ Κοινότης καὶ οἱ μητροπολίται Φιλαδελφείας, ΕΕΒΣ 37 (1969-1970), 170-210.

-----, Μέτρα τῆς Βενετίας ἐναντι τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπιρροῆς τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως κατ' ἀνέκδοτα βενετικά ἔγγραφα (1418-1419), ΕΕΒΣ 30 (1960-1961), 85-144.

ΜΙΛΑ Ν., Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, Ἀθήνα 1906 ΜΟΥΡΑΤΙΔΟΥ Κ., Κανονικὸν Δίκαιον, Ἀθήνα 19753.

ΜΥΣΤΑΚΙΔΟΥ Α., Ὁ ἱερός κλῆρος κατὰ τὸν ἰσ' ὄν αἰῶνα, Ἀθήνα 1892.

ΜΥΣΤΑΚΙΔΟΥ Β., Λασκάρεις 1400-1869, ΕΕΒΣ 5-6 (1928-1929), 131-168.

ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ Α., Πηδάλιον, Ἀθήνα 1908.

ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ Π., Μαξίμου Μαργουνίου ὁμιλία ἐπὶ διαλλαγῇ, ΕΕΒΣ 21 (1951), 283-289.

ΝΙΝΟΛΑΚΗ Α., Μελέτιος ὁ Πηγᾶς, ὁ Κρῆς Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας καὶ ἐπιτηρητῆς τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, 1545-1602, Χανιά 1903.

ΞΗΡΟΥΧΑΚΗ Α., Περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κλήρου ἐν Κρήτῃ ἐπὶ Βενετοκρατίας, ΕΦ 35 (1936), 514. –

-----, Μάξιμος ὁ Μαργούνιος Ἐπίσκοπος Κυθήρων (1549-1602), Χανιά 1956-1957.

-----, Ἡ Βενετοκρατούμενη Ἀνατολή, Κρήτη καὶ Ἐπτάνησος, Ἀθήνα 1933.

-----, Περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κλήρου ἐν Κρήτῃ ἐπὶ Βενετοκρατίας, ΕΦ 35 (1936), 512-518 ε ΕΦ 36 (1937), 31-36.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Ι., Μαξίμου Μαργουνίου ἐπισκόπου Κυθήρων, Ἐπιτάφιοι Λόγοι, εἰς Μελέτιον Πηγᾶν Πάπαν καὶ Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας, ΕΦ (1911) 407-421.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Χ., Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Μαξίμου Μαργουνίου, ΝΣ 18, (1923), 708-727.

-----, Ἀποκατάστασις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας Κύπρου κατὰ τὸν ἰς' αἰῶνα, Θ 6 (1928), 14.

-----, Τῶν Ἐπισκόπων καὶ Πατριαρχῶν ΚΠόλεως Χρονολογικὸς Πίναξ, Θ 4 (1926), 177-182 .

-----, Ἐπὶ τῶν σχέσεων τῶν Ὁρθοδόξων πρὸς τοὺς Ἐτεροδόξους κατὰ τὸν ἸΣΤ' αἰῶνα, Θ 3 (1925), 26-33 .

-----, Πρῶται σχέσεις Ὁρθοδόξων καὶ Διαμαρτυρομένων κατὰ τὸν ἰστ' αἰῶνα, Ἀθήνα 1924.

-----, Σχέσεις Ὁρθοδόξων καὶ Λατίνων κατὰ τὸν ἰστ' αἰῶνα, Θ 3 (1925), 89-112 .

ΠΛΟΥΜΙΔΗ Γ., Αἱ πράξεις ἐγγραφῆς τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Παδοῦης, ΕΕΒΣ 37 (1969-1970), 260.

ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ Ι., Ἡ σιμονία κατὰ τὸ δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς καὶ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, Ἀθήνα 1946 .

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ Α., Ἡ Μητρόπολις Μονεμβασίας, Θ 8 (1930), 228-249.

ΠΑΤΡΙΝΕΛΗ Χ., Μάξιμος Μαργούνιος, ΙΤΕΕ 10 (1974), 127.

-----, Τὸ πρῶτο πατριαρχικὸ σχολεῖο, ΙΤΕΕ 10, 373.

-----, Γαβριήλ ὁ Σεβήρος, ΘΗΕ 4, 118.

-----, Μελέτιος Πηγᾶς, ΙΤΕΕ 10, 128-129.

ΡΑΛΛΗ Κ., Περὶ τοῦ τῆς ἐπισκοπῆς προβιβασμοῦ κατὰ τὸ Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ΒΥ 2 (1911-1912), 143-161.

ROUSSELET L., Nourean Dictionnaire de Géographie Universelle, Paris 1894.

ΣΑΘΑ Κ., Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, Βενετία 1872.

-----, Νεοελληνικὴ Φιλολογία, Ἀθήνα 1868 .

ΣΑΡΔΕΩΝ Γ., Οἱ ἐν Βενετία ἀρχιερατεύσαντες Μητροπολίται Φιλαδελφείας τῆς ἐν Λυδία, ΝΠ 4 (1922), 595-624 .

ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ Ε., Γαβριήλ Σεβήρου ἱστορικὴ ἐπιστολή, ΕΦ 11 (1913), 5-34 .

ΣΠΑΝΑΚΗ Γ., Συμβολὴ στὴν Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῆς Κρήτης κατὰ τὴν Βενετοκρατία, ΚΧ 13 (1959), 243-288 .

ΣΤΑΥΡΙΔΗ Β., Οἱ ἀπὸ Θεσσαλονίκης Πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἰε' - κ' αἰῶνες, Ο 4 (2001), 53.-

-----, Ἐπισκοπικὴ Ἱστορία τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Θεσσαλονίκη 1996 .

ΤΕΑ Ε., Saggio sulla storia religiosa di Candia dal 1590-1630, Venezia 1913 .

ΤΖΩΡΤΖΑΤΟΥ Β., Οἱ βασικοὶ θεσμοὶ διοίκησης τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, Ἀθήνα 1977 .

-----, Οί βασικοί θεσμοί διοίκησης τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 1977 ΤΡΕΜΠΕΛΑ Π., Ἡ ἀνεξάλειπτος σφραγίς ἐν τοῖς Μυστηρίοις καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ Ἱερωσύνῃ, ΕΕΘΣΑ 11 (1955-56), 49-63 .

ΤΥΠΑΛΔΟΥ Γ., Οἱ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου Ἕλληνες σπουδασταὶ, ΕΕΒΣ 5-6, (1928-1929), 369-374 .

ΤΩΜΑΔΑΚΗ Ν., Μάξιμος Μαργούνιος πρὸς Συμεῶνα Καβάσιλαν, ΕΕΒΣ 19 (1949), 293.

-----, Μάξιμος Μαργούνιος πρὸς Συμεῶνα Καβάσιλαν, ΕΕΒΣ 19 (1949), 292-305 .

-----, La politica religiosa di Venezia a Creta verso i Cretesi ortodossi dal XIII al XV secolo, ΕΕΒΣ 38 (1971), 361-376 .

-----, Οἱ ὀρθόδοξοι παπᾶδες ἐπὶ Ἐνετοκρατίας καὶ ἡ χειροτονία αὐτῶν, ΚΧ 13 (1959), 39-72 .

-----, Λαυρέντιος Μαρίνος Κρής καὶ Λεόντιος Εὐστράτιος Κύπριος περὶ Παραδείσου (1591), ΕΕΒΣ 45 (1981-1982), 5-41 .

ΦΟΡΟΠΟΥΛΟΥ Ν., Μάξιμος ὁ Μαργούνιος, ΘΗΕ 8 (1966), 632-633.

Συντομογραφίες

CCCEO	Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium
ΕΑ	Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια
ΕΕΒΣ	Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν
ΕΦ	Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος
Θ	Θεολογία
ΘΗΕ.....	Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια
ΙΤΕΕ	Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους
Μανούσακα Μ., Ἡ ἐν Βενετία	Μανούσακα Μ., Ἡ ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικὴ Κοινότης καὶ οἱ μητροπολίται Φιλαδελφείας, ΕΕΒΣ 37 (1969-1970), 170-210
ΝΣ.....	Νέα Σιών
Ο	Ὁρθοδοξία
ΧΚ.....	Χριστιανικὴ Κρήτη

Ἀγιολογικά στην Ἁγία Μάρτυρα Μυρώπη καί γλωσσικές ἐπιρροές ἀπό τὴν Ἀντιγόνη Σοφοκλέους

Εὐάγγελος Πετράκης - Ἀναστάσιος Πετράκης

Στίς 2 Νοεμβρίου ἡ Ἐκκλησία μας, ἐκτός ἀπὸ τὸν Προφήτη Ἀββακούμ, τὸν Ὅσιο Θεόφιλο καὶ τὸν Ὅσιο Πορφύριο τὸν Καυσοκαλυβίτη, ἐορτάζει καὶ μία ἄγνωστη στοὺς περισσότερους Ὅσια, τὴν Ὅσια Μάρτυρα Μυρώπη. Ὅποιος διαβάσει τὸ βίβιο της καὶ ἐφόσον βέβαια διαθέτει μία στοιχειώδη ἀρχαιογνωσία, ἀμέσως θὰ τοῦ ἔρθει ἀντανακλαστικά στὸ νοῦ σὰν μία αὐτόματη συνειρμικὴ ἀναγωγή ἢ περίπτωση τῆς Ἀντιγόνης ἀπὸ τὴν ὁμώνυμη τραγωδία τοῦ Σοφοκλῆ. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι αὐτὸ κέντρισε τὸ ἐνδιαφέρον¹ μας καὶ ἀπέτελεσε τὸ ἔναυσμα γιὰ τὴ συσχέτιση τῶν δύο περιπτώσεων: τῆς τραγικῆς ἡρωίδας καὶ τῆς Ἁγίας Μάρτυρος, τοῦ φανταστικοῦ ὡς ἀποκύματος τῆς δημιουργικῆς ποιητικῆς φαντασίας προσώπου μὲ τὸ ἀληθινὸ καὶ πραγματικὸ πρόσωπο πού μαρτύρησε γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ. Γιατί, στὴν πραγματικότητα, οἱ δύο αὐτές περιπτώσεις ἀπέχουν ὄχι μόνο ὅσο ἀπέχει ἡ θεωρία ἀπὸ τὴν πράξη, ἀλλὰ καὶ ὅσο ἀπέχει μία ἐσωτερικὴ ποιητικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ διεργασία, σμιλεμένη μὲ τὴν τιμία εὐαισθησία, τὴν ἀγωνία καὶ τὸ ἔμπονο ἦθος τοῦ δημιουργοῦ καὶ ἀποτυπωμένη πάνω στὸν καμβά τῶν ἀρχαίων ἱερῶν θεσμίων, ἀπὸ τὴν πανσθενουργὸ Χάρη καὶ τὸ ἄπειρον Ἔλεος τοῦ Κυρίου μας. Καρπὸ αὐτῆς τῆς συσχέτισης ἀπέτελεσε τὸ βιβλίον μας «Ἁγία Μάρτυς Μυρώπη-Ἀντιγόνη Σοφοκλέους. Μία παράλληλη ἀνάγνωση» πού ἀποτελεῖ τὴ μοναδικὴ σὲ ἐπιστημονικὴ βάση ἐκ παραλλήλου θεώρηση τῆς ἐν λόγω τραγωδίας καὶ τοῦ Συναξαρίου τῆς ἐν λόγω Ἁγίας.

Νὰ σημειώσομε ἐδῶ ὅτι ἡ ἐξέταση τῆς Ἀντιγόνης ὑπὸ τὸ πρίσμα τῆς Ἁγίας Μάρτυρος Μυρώπης μπορεῖ νὰ ρίξει περισσότερο φῶς στὸ πρόσωπό της καὶ νὰ βοηθήσει στὴν ἐπίλυση ἐρμηνευτικῶν προβλημάτων πού σχετίζονται μὲ αὐτήν. Γιατί ὁ καλύτερος τρόπος γιὰ τὴν κατανόηση καὶ τὴν ἐρμηνεία ἐνός τραγικοῦ προσώπου εἶναι ἡ ἐξέτασή του σὲ σχέση μὲ ἕνα ἀληθινὸ πρόσωπο καὶ μάλιστα ἡ ἀντιπαραβολὴ τους ὑπὸ παρόμοιες συνθήκες. Ἔτσι μποροῦμε νὰ κατανοήσομε καλύτερα τὴν προσωπικότητα τῆς Ἀντιγόνης καὶ τῶν ἄλλων προσώπων τῆς τραγωδίας, τίς προθέσεις τοῦ τραγικοῦ ποιητῆ, ἀλλὰ καὶ τίς ἀντικειμενικὲς συνθήκες ὑπὸ τίς ὁποῖες

¹ Τὸ παρὸν ἄρθρο ἀποτελεῖ μέρος τοῦ βιβλίου μας: Ἁγία Μάρτυς Μυρώπη. Ἀντιγόνη Σοφοκλέους. Μία παράλληλη ἀνάγνωση, Ἡράκλειο 2017, σὲ ἐμπλουτισμένη μορφή.

έκτυλίσσονται τά τραγικά συμβάντα. Συγχρόνως όμως, βοηθούμαστε νά κατανοήσομε καλύτερα τό ἀληθινό πρόσωπο, τίς προθέσεις τοῦ βιογράφου του καί ὅσα σχετίζονται μέ τήν πράξη τοῦ πρώτου. Ἡ παράλληλη αὐτή εξέταση θά ἀποκαλύψει, ἀνάμεσα στά ἄλλα, στήν συγκεκριμένη περίπτωση, τή σαφέστατη ἀνωτερότητα τῆς Ἁγίας Μάρτυρος Μυρόπης ἔναντι τῆς Ἀντιγόνης καί κατ' ἐπέκτασιν τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας ἔναντι τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς θρησκείας, τά θέσμια καί τό ἦθος τῆς ὁποίας ἡ δευτέρα ἀντανακλά. Γιατί τί εἶναι ἡ Ἀντιγόνη; Εἶναι ἡ ἐξιδανίκευση τῆς γυναίκα, μία αἰώνια γυναικεία ἀρχετυπική μορφή. Οὐσιαστικά, ὁ Σοφοκλῆς παρουσιάζοντάς μας τό δημιουργήμα του μάς δείχνει ποῦ μπορεῖ νά φτάσει μία γυναίκα, σέ τί ὕψος ὀντολογικῆς καταξίωσης, ὑπερβαίνοντας τίς κοινωνικές προκαταλήψεις καί συμβάσεις; νά μπεῖ δυναμικά στόν κοινωνικό καί πολιτικό στίβο ἀψηφώντας τήν ἀπολυταρχική ἐξουσία καί νά θυσιαστῆ προσιπίζοντας τά δίκαια τῶν θεῶν. Ὡστόσο, ἡ ὑψηλετής μυθοπλαστική φαντασία τοῦ ποιητή θά ὑπερκεραστῆ ἀπό τήν ἴδια τήν πραγματικότητα, ἀπό τό δημιουργήμα τῆς Χάριτος. Ἡ λεγόμενη σκληρότητα τῆς Ἀντιγόνης ἀπό τό πνευματικό ἦθος τῆς σταυρικῆς ἀγάπης, ὁ φόβος καί ἡ μελαγχολία τῆς πρώτης μπροστά στόν ἐπικείμενο θάνατο καί τό παράπονό της γιά τή ζωή πού χάνει καί τίς ἀνεκπλήρωτες χαρές τοῦ γάμου, καθῶς πορεύεται στή νυμφική παστάδα τοῦ χάρου ἀπό τή βαθειά χαρά τῆς Ἁγίας Μάρτυρος πού πορεύεται στήν αἰώνια συνάντηση τοῦ “ῥαίου κάλλει” Νυμφίου της.

Ἐδῶ θά περιοριστοῦμε στήν εξέταση τῶν ἀρχαιότερων διαπλαστικῶν ἀγιολογικῶν πηγῶν καί στήν ἀναζήτηση τῶν γλωσσικῶν καί ἐκφραστικῶν ἐξαρτήσεων ἀπό τήν «Ἀντιγόνη» Σοφοκλέους. Χρειάζεται ὅμως πρῶτα νά ἀναφερθοῦμε στό βίο τῆς Ἁγίας καί στήν ὑπόθεση τῆς τραγωδίας, ὥστε νά ἀντιληφθεῖ ὁ ἀναγνώστης τά κοινά σημεῖα βάσει τῶν ὁποίων συσχετίζονται τά δύο πρόσωπα. Δέν θά ἀρχίσομε, ὡστόσο, ἀπό τήν «Ἀντιγόνη», ἀπό τήν προγενέστερη δηλαδή τραγική ποιητική δημιουργία, ὅπως ἴσως θά περίμενε κανεῖς, ἀκολουθώντας ἔτσι τό κριτήριό μιᾶς χρονικῆς προτεραιότητας, ἀλλά ἀπό τό βίο τῆς Ὁσίας Μάρτυρος, καθῶς αὐτός ἀποτελεῖ τήν αἰτία καί τό κέντρο γύρω ἀπό τό ὁποῖο περιστρέφεται ἡ συσχέτιση αὐτή.

Ο ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΜΥΡΩΠΗΣ

Ἡ Ἁγία αὐτή, ἡ ὁποία κατάγεται ἀπό τήν Ἐφεσο, πῆρε τό ὄνομά της ἀπό τό μύρο, τό ὁποῖον ἔρρεε ἀπό τόν τάφο τῆς Ἁγίας Ἐρμιόνης, μιᾶς ἐκ τῶν τεσσάρων θυγατέρων τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Φιλίππου καί τό μοίραζε στους πολυπληθεῖς προσκυνητές. Ὄταν ὁ αὐτοκράτορας Δέκιος κήρυξε διωγμό ἔναντιόν τῶν Χριστιανῶν τό 250 μ.Χ, ἡ Μυρώπη μέ τή μητέρα της πῆγαν στή Χίο ἀπ' ὅπου καταγόταν ἡ δευτέρα καί διατηροῦσε πατρική κληρονομιά,

ζώντας και οι δύο θεοφιλῶς και θεαρέστως. Ἡ ἄφιξη νέου διοικητοῦ στό νησί, τοῦ Νουμεριανοῦ, σηματοδότησε περίοδο διωγμῶν γιά τούς ἐκεῖ Χριστιανούς μέ πρῶτο τόν γέροντα στρατιώτη Ἰσίδωρο, τόν ὁποῖο ὑπέβαλε σέ φρικτά βασανιστήρια προκειμένου νά ἀπαρνηθεῖ τήν πίστη του. Ὅταν ὁ Ἅγιος Μάρτυρας ἀρνήθηκε, ὁ Νουμεριανός διέταξε νά ἀποκεφαλιστεῖ καί νά ριχτεῖ σέ φαράγγι γιά νά φαγωθεῖ ἀπό τά ὄρνια καί τά θηρία. Ἐπειδή, μάλιστα, δέν ἤθελε τό σῶμα τοῦ Ἁγίου νά κλαπεῖ ἀπό τούς Χριστιανούς, προφανῶς γιά νά μή γίνει σημεῖο ἀναφορᾶς καί τόπος προσκύνησης, τοποθέτησε φύλακες ὥστε νά τό φυλάσσουν καί νά ἀποτραπεῖ ἕνα τέτοιο ἐνδεχόμενο. Τότε ἡ Ἁγία ἔλαβε λάθρα τό λείψανο καί ἀφοῦ τοῦ ἀπένειμε τίς προσήκουσες τιμές, τό ἐνταφίασε. Ὅταν ὅμως ὁ ἄρχων ἔμαθε γιά τήν κλοπή τοῦ ἱεροῦ λειψάνου, ἔδесе μέ σιδηρᾶ δεσμά τούς φύλακες καί διέταξε νά περιέρχονται τήν πόλη γιά νά τό ἀναζητήσουν, ἐάν δέ δέν τό ἔβρισκαν σέ καθορισμένη προθεσμία, τούς ἀπειλήσε ὅτι θά τούς ἀποκεφαλίσει. Βλέποντας ἡ Ἁγία τήν ἀγωνία τῶν σιδηροδέσιμων φυλάκων ἔνοιωσε τύψεις καί θεώρησε ὑπεύθυνο τόν ἑαυτό της, γι' αὐτό καί ὁμολόγησε ἐνώπιον του ἄρχοντος μέ παρρησία καί στερρόν φρόνημα ὅτι ἦταν ἐκείνη ἡ αὐτουργός τῆς κλοπῆς τοῦ ἱεροῦ λειψάνου. Τότε ἐκεῖνος μέ ἐξημμένο φρόνημα διέταξε νά χτυπηθεῖ μέ ρόπαλα σέ ὅλα τά μέλη τοῦ σώματος καί ἔπειτα νά συρθεῖ ἀπό τά μαλλιά σέ ὅλη τήν πόλη καί νά χτυπηθεῖ ἐπίσης πάλι σέ ὅλα τά μέλη τοῦ σώματος. Ἐπειτα τήν ἔριξαν στή φυλακή. Τά μεσάνυχτα, ἐνῶ ἡ Ἁγία προσευχόταν, μέγα φῶς περιέλαμψε τή φυλακή καί ἐφανίστηκε χορός Ἀγγέλων καί στή μέση αὐτῶν ὁ Ἅγιος Ἰσίδωρος, ὁ ὁποῖος τῆς εἶπε: Εἰρήνη σέ σένα. Ἐφτασε ἡ δέησή σου στό Θεό καί ἔρχεσαι μαζί μας νά λάβεις τόν στέφανο πού ἠτοιμάσθη δι' ἐσέ. Καί ἀμέσως ἡ Ἁγία παρέδωσε τό πνεῦμα στόν Κύριο καί γέμισε ἡ φυλακή ἄφθονη εὐωδία, ὥστε οἱ φύλακες νά ἐκπλαγοῦν καί νά μείνουν ἐκστατικοί. Αὐτά διηγήθηκε ἕνας στρατιώτης, ὁ ὁποῖος φύλασσε τήν Ἁγία καί ἦταν αὐτόπτης καί αὐτήκοος τῶν ὄσων συνέβησαν. Ὁ στρατιώτης αὐτός ἔγινε Χριστιανός, ὁμολόγησε τόν Χριστό καί ἔλαβε καί αὐτός τόν στέφανο τοῦ Μαρτυρίου. Τό δέ λείψανο τῆς Ἁγίας Μάρτυρος, ἀφοῦ τό ἔλαβαν οἱ χριστιανοί μέ τήν ἄδεια τοῦ ἄρχοντος, τό ἐνταφίασαν σέ ἐπίσημο τόπο.

Η ΥΠΟΘΕΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ

Ὅπως εἶναι γνωστό, ὁ μῦθος τῶν Λαβδακιδῶν τροφοδότησε τήν ποιητική φαρέτρα τῶν τριῶν μεγάλων Ἀρχαίων Τραγικῶν, οἱ ὁποῖοι ἐδημιούργησαν ἀπαράμιλλες δραματικές συνθέσεις. Εἶναι ἄλλωστε γνωστό ὅτι «οἱ Ἕλληνες τραγικοί δέν εἶχαν κανένα δισταγμό νά διαπραγματεύονται τούς ἴδιους μύθους μέ τούς παλαιότερους τους ποιητές, γιατί ἔνοιωθαν τόν ἑαυτό τούς

ικανό νά ανανεώνει ένα θέμα, πού μπορούσε νά φανεῖ ἐξαντλημένο»². Ἐπειδὴ ἀκριβῶς ὁ μῦθος αὐτός ἀποτελεῖ τὴν προῖστορία καὶ τὸ αἴτιο γιὰ τὴν τραγική μοῖρα καὶ κατάληξη τῆς Ἀντιγόνης καὶ ἐπειδὴ ἡ ἴδια ἡ τραγωδία αὐτὴ εἶναι ὀργανωτικά ἐνταγμένη στὸν ἐν λόγῳ μῦθο, εἶναι σκόπιμο νά ποῦμε μερικά λόγια γι' αὐτόν.

Ὅπως σέ πολλές περιπτώσεις –ἴσως στίς περισσότερες– οἱ συμφορές στὴν ὑπόθεση μιᾶς τραγωδίας ξεκινοῦν ὅταν ἀκριβῶς κάποιος θνητός διαπράξει ὕβρη πρὸς τοὺς θεούς. Στὴν περίπτωση τῆς Ἀντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους, οἱ συμφορές ἀρχίζουν νά λαμβάνουν χώρα στὴν ὑπόθεση ὅταν ὁ βασιλιάς Κάδμος φονεῦει τὸ ἱερό φίδι τοῦ Ἄρη πού φύλασσε τὴν πηγὴ του καὶ ὁ ἐγγονός του καταδιώκει τὴ λατρεία τοῦ Διονύσου. Ὁ γιός του Λάιος ἀπήγαγε τὸν Χρῦσιππο, ὁ ὁποῖος ἦταν γιός τοῦ Πέλοπα, ἀναγκάζοντας ἔτσι τὸν τελευταῖο νά προβεῖ σέ μία ἀκραία ἀλλὰ συνηθισμένη στίς τραγωδίες πράξη ἀντεκδίκησης, ἀφοῦ τὸν καταράστηκε νά πεθάνει ἄτεκνος ἢ νά φονευτεῖ ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ παιδί του. Ἀρχίζει λοιπὸν νά πιάνει τόπο ἡ κατάρα ὅταν ὁ Οἰδίποδας, γιός τοῦ Λαίου θά σκοτώσει χωρὶς νά τὸ γνωρίζει τὸν ἴδιο του τὸν πατέρα, θά παντρευτεῖ στὴ συνέχεια τὴ μητέρα του Ἰοκάστη, χωρὶς ἐπίσης νά τὸ γνωρίζει καὶ θά ἀποκτήσει μαζί της δύο γιούς καὶ δύο κόρες, τὸν Ἐτεοκλή καὶ τὸν Πολυνείκη, τὴν Ἀντιγόνη καὶ τὴν Ἴσμήνη. Ἐκτοτε, ἡ τραγική μοῖρα τῆς οἰκογένειας θά ἀκολουθήσει τὴ συνεχῆ ροὴ μιᾶς ἀναπόδραστης συνέχειας: Ἡ ἀποκάλυψη τῆς ἀνόσιας πράξης ὀδηγεῖ τὴν Ἰοκάστη στὴν αὐτοκτονία μὲ ἀπαγχονισμό καὶ τὸν Οἰδίποδα στὴν αὐτοτύφλωση καὶ τὴν αὐτοεξορία. Οἱ δύο ἀδελφοὶ συμφωνοῦν νά ἀναλάβουν τὴν ἐξουσία διαδοχικά ἀνά ἓνα ἔτος μὲ πρῶτο νά λαμβάνει τὰ ἡνία τῆς χώρας τὸν Ἐτεοκλή. Ἀφοῦ ὅμως ὁ χρόνος τῆς βασιλείας του παρέλθει καὶ φτάσει ἡ ὥρα παραχώρησης τῆς ἐξουσίας στὸν ἀδερφό του Πολυνείκη, ὁ Ἐτεοκλής θά ἀρνηθεῖ νά τὴν παραδώσει. Ἐτσι ὁ Πολυνείκης πικραμένος καὶ θυμωμένος ταυτόχρονα θά καταφύγει στὸ Ἄργος ὅπου θά παντρευτεῖ τὴν κόρη τοῦ βασιλιᾶ Ἄδραστου καὶ θά ἐκστρατεύσει μαζί μὲ τοὺς ἑπτὰ Ἀργεῖους ἡγεμόνες ἐναντίον τῆς Θήβας. Στὸ τέλος τῆς μάχης, ὁ Ἐτεοκλής καὶ ὁ Πολυνείκης θά μονομαχήσουν καὶ ἔτσι ἡ κατάρα πού κατατρέχει τὸ γένος τῶν Λαβδακιδῶν θά ἐκπληρωθεῖ γιὰ ἄλλη μία φορά μὲ τὸν θάνατο καὶ τῶν δύο ἀδερφῶν.

Ὡστόσο, ἡ Θήβα δέν θά πέσει στὰ χέρια τῶν Ἀργείων καὶ ὁ νέος ἡγεμόνας της, ὁ Κρέων, ἀδερφός τῆς Ἰοκάστης καὶ θεῖος τῶν τεσσάρων παιδιῶν

² Robert Flaceliere, Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας, μετάφραση ἐπιμέλεια συμπληρωματικὴ βιβλιογραφία Γεράσιμου Βανδώρου καὶ Ἑλπινίκης Καζοῦ Βανδώρου, Β' ἔκδοση, ἔκδ. Δήμ. Ν. Παπαδήμα, Ἀθήνα 1984, σ. 285.

θά διατάξει ὁ μὲν Ἐτεοκλῆς νά ταφεῖ μέ φωφτου Πολυνείκη ὡς προδότης τῆς πατρίδας νά μείνει ἄταφος καί νά γίνει βορά τῶν σαρκοβόρων πτηνῶν. Αὐτή ἡ βασιλική διαταγή σηματοδοτεῖ τήν ἀρχή τῆς τραγωδίας τοῦ Σοφοκλῆ «Ἀντιγόνη». Σέ ἀντίθεση μέ τήν ἀδερφή τῆς Ἰσμήνη πού ὄχι μόνο δείχνει φοβισμένη, ἀλλά καί θά ἐπιχειρήσει νά ἀποτρέψει τήν ἠρωίδα νά ἐπιχειρήσει μία τέτοια παράτολμη καί παράλογη γι' αὐτήν πράξη πού ἀντίκειται στή βασιλική ἐξουσία, ἡ Ἀντιγόνη θά κάνει τό καθήκον τῆς ἀπέναντι στους θεϊκοὺς νόμους πού ἐπιτάσσουν τήν τιμὴ τῶν νεκρῶν καί ἀπέναντι στόν ἀδελφό τῆς καί θά θάψει τόν νεκρό του Πολυνεῖκου λάθρα μέ ὅλες τίς νενομισμένες τιμές. Ὄταν συλληφθεῖ ἐπ' αὐτοφόρῳ ἀπό τόν φύλακα καί προσαχθεῖ στόν Κρέοντα, ἐκεῖνος θά μείνει ἄκαμπτος στίς ἰκεσίες τῆς ἀδερφῆς τῆς Ἰσμήνης καί τοῦ γιοῦ του καί θά τήν φυλακίσει σέ μία σπηλιά. Ὄταν τελικά ὁ τύραννος ἀλλάξει γνώμη, ἡ Ἀντιγόνη θά εἶναι πιά νεκρή, ὁ Αἴμονας θά αὐτοκτονήσει, τό ἴδιο καί ἡ μητέρα του Εὐρυδίκη. Αὐτή εἶναι μέ λίγα λόγια ὅλη ἡ προῖστορία τῆς Ἀντιγόνης καί ἡ ὑπόθεση τῆς ὁμώνυμης τραγωδίας.

ΑΓΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Ἀναζητώντας τίς ἀρχαιότερες ἀναφορές στό βίο καί τό μαρτύριο τῆς Ἁγίας καί προστρέχοντας πρὸς τοῦτο σέ ἐνδεδειγμένες συναξαριακές πηγές, διαπιστώσαμε παντελή ἔλλειψη πληροφοριῶν στό Μηνολόγιο τοῦ Μαξίμου Μαργουνίου τοῦ 15ου αἰώνα, στόν Συμεών Μεταφραστή (10ος αἰώνας), ὅπως καί στό Ἐμμετρο Ἰαμβικό Μηνολόγιο. Ἀντιθέτως, ὁ βίος καί τό Μαρτύριο τῆς Ἁγίας Μάρτυρος εἶναι καταγεγραμμένα σέ ἄλλες συναξαριακές πηγές, ὅπως στό Συναξάριον Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως³ τοῦ 10ου

³ Propylaeum ad Acta Sanctorum Novembris. Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae, ἔκδ. H. Delehay, Bruxellis 1902. Ἡ περίφημη αὐτή συναξαριακή πηγή καταρτίστηκε, ὡς γνωστόν, μέ ἐντολή τοῦ αὐτοκράτορα Κωνσταντίνου Ζ' τοῦ Πορφυρογέννητου καί ἀποτελεῖ προϊόν συστηματικῆς ἔρευνας στίς βιβλιοθηκῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καί ἄλλων μακρινῶν μερῶν ὅπως μπορεῖ νά διαπιστώσει κανεὶς ἀπό τήν ἐπιστολή τοῦ διακόνου Εὐαρέστου, ἐπιφορτισμένου μέ τό ἔργο αὐτό, πρὸς τόν ἐν λόγω αὐτοκράτορα. Εἶναι ἐπίσης γνωστό ὅτι κατά τήν περίοδο τῆς βασιλείας του πού εἶναι περίοδος ἐορτολογικῆς ἔξαρσης, τό περιβάλλον του προέβη στή σύνταξη ὄχι μόνο τοῦ ἐν λόγω Συναξαρίου πού ἀποτελέσει τή βάση γιά τήν βυζαντινὴ ἐορτολογικὴ παράδοση καί τήν μετέπειτα ἐξέλιξή τῆς ἀλλά καί τοῦ Τυπικοῦ τῆς Μεγάλῆς Ἐκκλησίας, καθὼς καί τοῦ Μηνολογίου τοῦ Συμεών Μεταφραστή (Συμεών Πασχαλίδου, οἱ ἐορτές τῶν Ἁγίων στά Πρακτικά του Ἡ' Πανελληνίου λειτουργικοῦ συμποσίου Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδας μέ θέμα «Τὸ Χριστιανικὸν ἐορτολόγιον, κλάδος ἐκδόσεων τῆς ἐπικοινωνιακῆς καί μορφωτικῆς ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Βόλος 18-20 Σεπτεμβρίου 2006, σσ. 375-376»).

αἰῶνος, καθώς καί στό Βασιλειανό Μηνολόγιο ἐπίσης⁴ τοῦ 10ου αἰῶνος, τά ὅποια ἀποτελοῦν διαπλαστικές πηγές γιά ὅλα τά μεταγενέστερα Συναξάρια καί Μηνολόγια. Ἡ πρώτη πηγή ἀναφέρεται στό Μαρτύριο τῆς Ἁγίας πύο ἐκτεταμένα, ἐνῶ ἡ δεῦτερη κάνει μνεία τῆς ζωῆς καί τοῦ Μαρτυρίου της πολὺ συνοπτικῶς. Νά σημειωθεῖ ἐδῶ ὅτι, ἐνῶ τό Συναξάριον Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως μνήμην ποιεῖται τῆς Ἁγίας Μάρτυρος στίς 2 Δεκεμβρίου, τό Βασιλειανό Μηνολόγιο τήν καταχωρεῖ στίς 13 Ἰουλίου. Στόν Συναξαριστή τοῦ Delehaye, ἐπίσης, εἶναι καταχωρημένη ἡ Ἁγία Μάρτυς Μυρώπη στίς 13 Ἰουλίου, στίς 4 Δεκεμβρίου ὡς Μυρόπη, καθώς καί στίς 23 Νοεμβρίου⁵ πάλι ὡς Μυρόπη.

Μία ἄλλη, ἐπίσης, διαπλαστική συναξαριακή πηγή, ἡ ὅποια μνημονεῦει τήν Ἁγία Μάρτυρα, καί μάλιστα στίς 14 Ἰουλίου, εἶναι τό Μηνολόγιον Ἀνωνύμου Βυζαντινοῦ,⁶ τό ὅποιον ἐξέδωσε ὁ Latysev. Τό ἐν λόγῳ Μηνολόγιο προέρχεται ἀπό τό αὐτοκρατορικό περιβάλλον τοῦ Βυζαντίου καί περιέχει βίους Ἁγίων, οἱ ὅποιοι τελειώνουν μέ μία προσευχή γιά τόν αὐτοκράτορα (πιθανῶς τόν Μιχαήλ Δ' 1034-1041). Στό Συναξάριο ἔχει γίνει ἐπεξεργασία γλώσσας καί ὕφους παλαιότερου κειμένου. Γλωσσικά καί ὕφολογικά εἶναι ἐπίσης πύο ἐπεξεργασμένο ἀπό τά ἄλλα Συναξάρια πύο προαναφέραμε. Προφανῶς, ὑπάρχει ἐδῶ αὐτή ἡ κλασικίζουσα ἀντίληψη τῆς λογοτεχνίας πύο συναντᾶμε αὐτή τήν ἐποχή.

Ἀναφορά στή μνήμη τῆς Ἁγίας Μάρτυρος Μυρώπης γίνεται καί στό καλεντάριο τοῦ Χριστόφορου τοῦ Μυτιληναίου πύο ἐξέδωσε ἡ E. Follieri.⁷ Πρόκειται γιά ἕνα βυζαντινὸ λόγιο ποιητῆ τοῦ 11ου αἰῶνα πύο ἔζησε στήν Κωνσταντινούπολη καί ἦταν σημαντικός κρατικός ἀξιωματοῦχος. Ὁ ἐν

⁴ Πολὺ σημαντική συναξαριακή πηγή εἶναι καί τό Μηνολόγιο τοῦ Βασιλείου Β (Βασιλείου Β', Μηνολόγιον Ἑλληνικόν, PG 117, 381AB) πύο καταρτίστηκε τήν ἐποχή τοῦ ὀμωνύμου αὐτοκράτορα καί ἔχει διασωθεῖ κατὰ τό ἥμισυ στόν περίφημο περγαμηνὸ Κώδικα Vaticanus gr.1613. Ἄν καί ἐπιγράφεται Μηνολόγιον, στήν οὐσία ἀποτελεῖ μία τυπική συναξαριακή συλλογή, στήν ὅποια μάλιστα ὑπάρχουν Συναξάρια πύο ἀπουσιάζουν ἀπό τόν Συναξαριστή τοῦ Delehaye ἢ παρουσιάζουν διαφοροποίηση στόν ἐορτολογικὸ προσδιορισμὸ (Συμεῶν Πασχαλίδου ἐνθ' ἄνωτέρῳ, σσ. 376-377).

⁵ Στόν Συναξαριστή τοῦ Delehaye τῆς ἐκδοσης τοῦ 1902 δέν ὑπάρχει καταχώρηση τῆς Ἁγίας στίς 23 Νοεμβρίου. Ὑπάρχει ὁμως καταχώρηση σέ μεταγενέστερη ἐκδοση: «Τῆ αὐτῆ ἡμέρα ἄθλις τῆς ἁγίας Μυρόπης. Τελεῖται δέ ἡ αὐτῆς σύναξις ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς ἁγίας Εἰρήνης τῆ οὔση πρὸς θάλασσαν» (Propylaeum ad Acta Sanctorum Novembris. Synaxarium Constantinopolitanae, Bruxellis Excudebant Polleunis et Ceuterick Reproduction Anastatique Counain Offset Frankie 1954, σ.252).

⁶ Basilius Latysev, Menologii Anonymi Byzntini, Saeculi x, Petropoli MCMXII.

⁷ E. Follieri, Il callendario giambico di Cristoforo di Mitilene, Analecta Bollandiana, tomus LXXVII, Bruxelles, 1959, σσ. 288-289.

λόγω ποιητής ἔγραψε, ανάμεσα στά ἄλλα, καί τέσσερα καλεντάρια- ἡμερολόγια σέ διαφορετικά μέτρα, ὅπου τιμῶνται ὅλοι οἱ Ἅγιοι τοῦ Ὁρθόδοξου λειτουργικοῦ ἔτους. Τό παρόν ἡμερολόγιο ἀποτελεῖται ἀπό ἐπιγράμματα, ἕνα γιά κάθε Ἅγιο. Στήν Ἁγία Μάρτυρα Μυρώπη ἀφιερώνει τό παρακάτω:

Χριστοῦ Μυρώπη παμβασιλέως πόθω
ῶκησεν εἰρκτήν ὡς βασιλέως δόμον

Σ' αὐτό, ὅπως καί στά ὑπόλοιπα ἐπιγράμματά του, διακρίνομε ἕνα πνευματικό ἐλιτισμό καί τήν κλασικίζουσα ἀντίληψη πού χαρακτηρίζει τήν ἐποχή. Η Ε. Follieri σημειώνει⁸ τρεῖς ἡμερομηνίες ὅπου μνημονεύεται Ἁγία μέ τό ὄνομα Μυρώπη: Στίς 2 Δεκεμβρίου, στίς 4 Δεκεμβρίου καί στίς 13 Ἰουλίου, προφανῶς θεωρώντας ὅτι καί οἱ τρεῖς συμπίπτουν στό πρόσωπο τῆς Ἁγίας Μάρτυρος Μυρώπης πού ἐξετάζομε ἐδῶ.

Ὁ Σωφρόνιος Εὐστρατιάδης, Μητροπολίτης πρώην Λεοντοπόλεως συμπεριλαμβάνει τήν Ἁγία Μυρόπη (ἢ Μυρώπη) στό «Ἁγιολόγιον τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας» μέ τήν ἔνδειξη ὅτι μνεῖαν ποιεῖται αὐτῆς ἡ Ἐκκλησία τήν 2α Δεκεμβρίου. Στό ἐν λόγω ἔργο περιλαμβάνει καί τήν Ἁγία Μάρτυρα Μερόπη ἐορταζομένη τήν 23η Νοεμβρίου. Ἀναφέρει μάλιστα ὅτι ἀπαντᾷ καί στόν Παρισινό Κώδικα 259^ο φ. 237α μέ τήν ἐπισήμανση ὅτι «τελεῖται ἡ αὐτῆς σύναξις ἐν τῇ ἀγιοτάτῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης τῇ οὔσῃ πρὸς θάλασσαν», ἐνῶ παραθέτει καί τό Ἐξαποστειλάριον, τό ὁποῖον εἶναι ἀφιερωμένο στήν Ἁγία αὐτή: «Ἀρυομένη μύρα ἐκ τῶν λειψάνων τῶν σεπτῶν ἀποστόλων καί μαρτύρων, Μάρτυς Μερόπη, μυρίπνουν κλησιν ἀνεῦρες καί πάντας τούς σέ τιμῶντας μυρίζεις». Ὁ μητροπολίτης πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρόνιος Εὐστρατιάδης μάλιστα ἐκτιμᾷ ὅτι πιθανόν πρόκειται περί τοῦ ἰδίου προσώπου μέ τήν Ἁγία Μάρτυρα Μυρώπη πού τιμᾶται στίς 2 Δεκεμβρίου, καθῶς, ὅπως ἀναφέρει, «καί περί ἐκείνης λέγεται, ὅτι ἐν Ἐφέσῳ ἐπεσκέπτετο τόν τάφον τῆς Ἁγίας Ἐρμιόνης θυγατρὸς τοῦ Ἀποστόλου Φιλίππου, καί συνῆγε τό ἐπί τοῦ τάφου αὐτῆς ἀναβλύζον μύρον καί διεμοίραζεν αὐτό εἰς τούς πιστούς, ἐξ οὗ καί τό ὄνομα Μερόπη ἢ Μυρώπη προσέλαβε. Τό ἀνωτέρω ἄσμα συμφωνεῖ πρὸς τά περί τῆς Μυρώπης παρά τῶν Συναξαριστῶν λεγόμενα, ὅτι ἤρθετο μύρα ἐκ τῶν λειψάνων τῶν ἀποστόλων καί

⁸ Συγκεκριμένα, ἐπισημαίνει ὅτι σέ μερικά ἔμμετρα ἐκδεδομένα Συναξάρια ἡ Ἁγία Μυρώπη μνημονεύεται στίς 2 Δεκεμβρίου μέ ἐπιγράμματα διαφορετικά ἀπό τό παρόν. Ἀντίθετα, στόν Κώδικα Sirmondiano ἡ μνήμη της, ὅπως ἐδῶ, καταγράφεται στίς 13 Ἰουλίου μέ μία εἰδηση γιά τό θάνατό της στή φυλακή. Ἐπίσης, στίς 2 Δεκεμβρίου μνημονεύεται ἡ Ἁγία σέ Συναξάρια στό γράμμα Μ, ἐνῶ σέ ἄλλα συνοπτικά στίς 4 Δεκεμβρίου (Ε. Follieri, ἐνθ' ἀνωτέρω, σ.289).

⁹ Κώδικας 259 Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Παρισίων, ΙΓ' αἰῶνος, Μηναιὸν Νοεμβρίου.

μαρτύρων καί ὅτι ἐκ τούτου ἔσχε τήν κλήσιν».¹⁰ Πιστεύομε καί ἐμεῖς ὅτι πρόκειται περί τοῦ ἰδίου προσώπου. Ἡ ὑπαρξη πέντε ἀναφορῶν μέ τό ἴδιο σχεδόν ὄνομα μέ μικρή διαφοροποίηση στήν ὀρθογραφία καί ἡ τίμησή τους σέ πέντε διαφορετικές ἡμερομηνίες (2 Δεκεμβρίου, 4 Δεκεμβρίου, 13 Ἰουλίου, 14 Ἰουλίου, 23 Νοεμβρίου) δέν ἀποτελεῖ οὐσιαστικό πρόβλημα, καθώς γνωρίζομε ὅτι ἡ κάθε Ἐκκλησία ἐόρταζε σέ διαφορετική ἡμερομηνία σύμφωνα μέ ἰδίαν παράδοση τίς μνημες τῶν Ἁγίων.

Ἡ Ἁγία δέν τιμᾶται μόνο στήν Ἀνατολή, τιμᾶται καί στή Δύση. Ἡ ἐγκαταριθμησή της στό *Martyrologium Romanum*,¹¹ πού εἶναι τό ἐπίσημο Μαρτυρολόγιο τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἔγινε στήν ἀναθεωρημένη ἔκδοση τοῦ 1586 ἀπό τόν Καίσαρα Βαρόνιο, ὅπου ἡ μνήμη της τιμᾶται στίς 13 Ἰουλίου. Στό ἐν λόγω Μαρτυρολόγιο δέν γίνεται περιγραφή τοῦ μαρτυρίου τῆς Ἁγίας, παρά μόνο μία λακωνική ἀναφορά σ' αὐτό. Σύμφωνα μέ τό Μαρτυρολόγιο ὁ θάνατός της ἐπῆλθε ἀπό ραβδισμούς μέ χοντρά ραβδιά. Ἡ Ἁγία Μυρῶπη μνημονεύεται ἐπίσης στή συναξαριακή πηγὴ *Acta Sanctorum*¹² στίς 13 Ἰουλίου. Ἐκεῖ παρατίθεται ὁ βίος καί τό Μαρτύριο τῆς Ἁγίας στά ἑλληνικά καί στά λατινικά. Τό ἑλληνικό κείμενο εἶναι ἀκριβῆς παράθεση τοῦ εὐσύνοπτου κειμένου τοῦ Μηνολογίου τοῦ Βασιλείου Β' πού ἀναφέρεται στό Μαρτύριο τῆς Ἁγίας. Νά σημειώσομε ὅτι πρὸς τήν κατεύθυνση αὐτῆ τῆς ὑπάρξεως μίας Ἁγίας κινεῖται στούς νεώτερους χρόνους ὁ Συναξαριστής τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου,¹³ ὁ ὁποῖος καταχωρεῖ τή μνήμη τῆς Ἁγίας Μάρτυρος στίς 2 Δεκεμβρίου καί ἀποτελεῖ πιστὴ μετάφραση τοῦ Συναξαρίου Κωνσταντινουπόλεως.

Τό Συναξάρι τῆς Ἁγίας Μάρτυρος, τό ὁποῖο, κυρίως, ἐξετάζομε ἐδῶ, εἶναι καταχωρημένο στό περίφημο «Συναξάριον τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως» τοῦ 10ου αἰῶνος, τό ὁποῖο ἐκδόθηκε ἀπό τόν Delehaye¹⁴ καί ἀποτελεῖ σύντμηση μαρτυρίου ἀπό ἀνώνυμο μεταγενέστερο συγγραφέα. Εἶναι γνωστό ὅτι «ὁ θαυμασμός καί ἡ ἀγάπη τῶν Χριστιανῶν γιά τούς Μάρτυρες ἦταν οἱ λόγοι, πού τούς παρακινούσαν νά συλλέξουν καί διαφυλάξουν κάθε τί πού εἶχε σχέση μέ τό μαρτύριό τους».¹⁵ Ὅπως ἡ Ἁγία

¹⁰ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Μητροπ. Πρ. Λεοντοπόλεως, Ἀγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἔκδ. τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας, σσ. 333-334.

¹¹ *Martyrologium Romanum ad Novam Calendarii Rationem Ecclesiasticae Historiae Veritatem Restitutum Gregorii XIII Pont. Max. IVSSV editum Accesserunt Nationes atque Traetatio de Martyrologio Romano Anctore Caesare Baronio Sorano Congregationis Oratorii Presbytero, Venetiis Apud Marcum Antonium Zalterium MDXCVII*, σ. 310.

¹² *Acta Sanctorum, Iulii III, Anversa 1723*, σ. 482.

¹³ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου, Συναξαριστής τῶν Δώδεκα Μηνῶν, τόμ. Δεύτερος (Νοέμβρ.-Δεκέμβριος), Ἐπανέκδοσις Γ', ἔκδ. «Ὁρθόδοξος Κυψέλη», Θεσσαλονίκη 1993, σσ.228-231.

Μάρτυς είχε ζέοντα ζήλο για να ένταφιάσει τό άγιο λείψανο του Άγιου Μάρτυρος Ίσιδώρου, έτσι καί οί εύσεβείς Χριστιανοί είχαν μεγάλο ζήλο να διασώσουν, να διαδώσουν καί να μεταλαμπαδεύσουν τήν άθληση τής Άγίας Μάρτυρος. Έτσι, τό Συναξάρι της πού ύπάρχει στόν Συναξαριστή του Delehaye έχει τή δική του ιστορία. Πρώτα, όπως γινόταν σε τέτοιες περιπτώσεις, έχομε τή σύνταξη του Μαρτυρίου μέ βάση τήν αυθεντική μαρτυρία του αυτόπτη καί αυτόήκουο μάρτυρα φύλακα. Κατόπιν, προφανώς, έγινε ή καταχώρηση σε κάποιο ή κάποια Μαρτυρολόγια πού είναι συλλογές Πράξεων καί Μαρτυρίων πού συντάχθηκαν πολύ καιρό μετά τούς διωγμούς για να διατηρηθεί στη μνήμη τής Έκκλησίας ή άθληση τών μαρτύρων της,¹⁶ για να φτάσομε κατόπιν στη διαμόρφωση του Συναξαρίου μέ τή σύντμηση, όπως είπαμε, του Μαρτυρίου. Στην έξελικτική και μορφοποιητική αυτή διαδικασία θεωρούμε ότι παρενεβλήθη ή συγγραφή από συγγραφέα γνώστη τής έν λόγω αρχαίας Τραγωδίας καί έτσι δικαιολογούνται οί έπιρροές του Συναξαρίου από αυτήν όπως θα δοΰμε παρακάτω.

Έδώ χρειάζεται να έπισημανθεί παρενθετικά ότι ή Έκκλησία τιμούσε μεγάλως τούς Μάρτυρες. Ο θρίαμβος τής τιμησης τών Μαρτύρων τοποθετείται τόν 4ο αιώνα μετά τό τέλος τών διωγμών επί Μ. Κωνσταντίνου. Έπρεπε να τιμηθούν μέ πανηγυρικό τρόπο οί στεφανηφόροι άθλητές τής πίστεως, τό κλέος τής Έκκλησίας. Οί Χριστιανικές κοινότητες είχαν ανάγκη από τήν προστασία τους για τήν αντιμετώπιση τόσο τών φυσικών, όσο καί τών πνευματικών έχθρων. Έτσι, οί Μάρτυρες¹⁷ έγιναν σύμβολα ζωής καί σωτηρίας, φύλακες καί προστάτες τών λαών, κατέλαβαν δε τή θέση τών αρχαίων θεών καί ήρώων. Τήν ήμέρα πού έόρταζε ο Μάρτυρας οί Χριστιανοί προσήρχοντο εκεί όπου έμαρτύρησε. Στίς συνάξεις αυτές γινόταν ανάγνωση κειμένων σχετικών μέ τή ζωή καί τό Μαρτύριο τών Μαρτύρων, τά γνωστά 'Μαρτύρια' πού εξελίχθηκαν μετέπειτα σε ιδιαίτερο Άγιολογικό είδος. Πάνω στόν τάφο του Μάρτυρος έτελειτο ή θεία Εύχαριστία καί εκεί ακριβώς ανεγειρόταν ναός, καθώς ή πίστη μας είναι θεμελιωμένη στό αίμα τών Μαρτύρων.

¹⁴ Propylaeum ad Acta Sanctorum Novembris. Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae, έκδ. Η. Delehaye, Bruxellis 1902, σσ.271-274.

¹⁵ Δημ. Τσάμη, Άγιολογία τής Όρθόδοξης Έκκλησίας, έκδ. Π.Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1999, σ. 19.

¹⁶ Δημ. Τσάμη, ένθ' ανωτέρω, σ. 21.

¹⁷ Θεοχάρη Δετοράκη, Ό Άγιος καί ο Μάρτυρας στη Ζωή τής Έκκλησίας, Εισήγηση στό IB Έυνέδριο Πατερικής Θεολογίας, Άποστολική Διακονία τής Έκκλησίας τής Ελλάδος, Αθήνα 1994 στό Ίδιου, Βυζαντινή Ύμνογραφία Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, Ήράκλειο 1997, σσ. 258-259.

Ἄν κοιτάξουμε τό κείμενο τοῦ Delehayε ἀπό τήν πλευρά τῶν λογοτεχνικῶν ἐκφραστικῶν μέσων, θά ἐντοπίσουμε μία πληθώρα ἐκφραστικῶν τρόπων πού χρησιμοποιοεῖ. Ἐνδεικτικά, ἀναφέρομε τήν ὑπερβολή (ἀνά πάσαν τήν νῆσον ἐρευνᾶν, ἀνά πάσαν τήν πόλιν ἔλκεσθαι ἀπό τῶν πλοκάμων τῆς κεφαλῆς), τή λιτότητα (οὐ φορητή, οὐ μικρῶς), τίς μεταφορές (τό τῆς μαρτυρίας στέφος ἀναδησάμενος, σπιλωθῆναι μου τήν ψυχὴν, οὐ φορητῆ προσπαλαίοντας τιμωρία, θείῳ ζήλῳ τρωθεῖσα, ἀναγεννηθεῖσα διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος, κινήσαντος διωγμόν, τήν τῆς Χίου νῆσον κατέλαβε), τή συνεκδοχή (σιδήροις δεσμῆσας), τήν ἐπανάληψη (προσέταξε... τύπτεσθαι κατὰ παντός μέλους... καί τύπτεσθαι κατὰ παντός μέλους), τό πολυσύνδετο (καί διὰ τοῦτο προσελθὼν καί βαπτισθεὶς καί τό τῆς μαρτυρίας στέφος ἀναδησάμενος), τόν διάλογο («Ἀληθῆ εἰσὶ τὰ περὶ σου λεγόμενα;», «Ἀληθῆ») καί ἐπίσης εἰκόνες: ὀπτική (φῶς μέγα περιέλαμψεν ἅπαν τό οἶκημα, καί χορός ἀγγέλων ἐπέστη, καί μέσον τούτων ὁ ἅγιος Ἰσίδωρος), ἠχητική (αἰνούντων δέ τόν τρισάγιον ὕμνον) καί ὁσφρητική (καί γέγονε τό οἶκημα πλήρες ἀφάτου εὐωδίας).

Ἀντιπαραβάλλοντας γλωσσικά τό κείμενο τῆς “Ἀντιγόνης”¹⁸ μέ ἐκεῖνο τοῦ Συναξαρίου τῆς Ἁγίας Μάρτυρος τῆς 2 Δεκεμβρίου καί τό ὁποῖο παρατίθεται ἀπό τό Συναξαριστή τοῦ Delehayε, μπορούμε νά παρατηρήσουμε ὅτι ὀρισμένες λέξεις εἶναι κοινές ἢ ὁμόρριζες: βοράν ὀρνέων (οἰωνοῖς πρὸς χάριν βορᾶς), φυλάκων (τούς φύλακας), ἐντίμως (ἐντιμα), ταλαιπωρίας (ταλαῖφρον, τάλαινα), καταπτύουσα (πτύσας). Στίς παραπάνω λέξεις καί φράσεις πρέπει νά συναριθμήσουμε καί τή φράση χορός ἀγγέλων πού συναντοῦμε στό κείμενο. Ὁ χορός, ὅπως γνωρίζομε, ἀποτελεῖ ἕνα ἀπό τὰ ἐξωτερικά καλαισθητικά στοιχεῖα τῆς Τραγωδίας. Εἰρήσθω ἐν παρόδῳ ὅτι ὁ ὄρος αὐτός δέν ἔχει ἐδῶ τήν εἰδική ἔννοια πού ἔχει στήν Τραγωδία (ἐκφράζει συνήθως τήν κοινὴ γνώμη), ἀλλὰ ἐπέχει θέση ἀπό μηχανῆς θεοῦ. Οἱ λέξεις αὐτές πού χρησιμοποιοεῖ ὁ συντάκτης τοῦ Συναξαρίου, μᾶς ὀδηγοῦν στό συμπέρασμα ὅτι πρέπει νά ἦταν γνώστης τῆς ἐν λόγῳ Τραγωδίας καί μάλιστα χρήστης ἄμεσος καί ὄχι ἔμμεσος καί ἀπό δεύτερο χέρι. Εἶναι, ἄλλωστε, φυσικό ἕνας λόγιος βυζαντινὸς ἀρχαιογνώστης νά χρησιμοποιοεῖ λέξεις ἢ φράσεις εἰλημμένες ἀπό τήν ἐν λόγῳ Τραγωδία τοῦ Σοφοκλῆ, ἢ ὑπόθεση τῆς ὁποίας ὀμοιάζει τόσο πολὺ μέ τό Μαρτύριο τῆς Ἁγίας Μυρώπης. Ἀπ’ ἐναντίας θά ἦταν ἀφύσικο νά μὴ δεχτεῖ γλωσσικὴ ἐπίδραση στή σύνταξη τοῦ Συναξαρίου ἀπό τήν “Ἀντιγόνη”, ἢ ὑπόθεση τῆς ὁποίας προ-

¹⁸ Ἀντιγόνη, Sophoklis Fabulae, Recognovit brevigve adnotatione critica instruxit A.C. Pearson, Scriptorum Classicorum Bibliotheca Oxoniensis, Oxonii E Typographeo Clarendoniano, Londini et novi eboraci apud galfridum Cumberlege, 1953.

καλεῖ τόσους συνειρμούς σ' αὐτό. Ἐδῶ μπορούμε νά ἀντιληφθοῦμε τή συμβολή τῶν παραθεμάτων στήν κατανόηση ἑνός κειμένου πού ἐπισημαίνουν οἱ Kazhdan καί Constable¹⁹: “Κατά τήν ἐπικοινωνία μεταξύ συγγραφέα καί ἀναγνώστη τά κειμενικά αὐτά στοιχεῖα μπορεῖ νά λειτουργήσουν ὡς δραματικά σήματα, τά ὁποῖα δίνουν στό συγγραφέα τή δυνατότητα νά δημιουργεῖ μέ μικρά μέσα συνειρμούς πού φωτίζουν τό περιεχόμενο ἀπό μία συγκεκριμένη ὀπτική γωνία”. Τό μόνο σοβαρό ἐπιχείρημα, τό ὁποῖο θά μπορούσε νά χρησιμοποιηθεῖ γιά νά ἀντικρούσει τήν παραπάνω διαπίστωση εἶναι ἡ χρήση τῶν λέξεων αὐτῶν τήν ἐποχή σύνταξης τοῦ Συναξαρίου. Ἡ ἰσχὺς ὅμως τοῦ ἐπιχειρήματος αὐτοῦ καταρρίπτεται αὐτομάτως ἂν σκεφτοῦμε ὅτι οἱ λέξεις αὐτές εἶναι ἀρκετές σέ σχέση μέ τήν ἔκταση τοῦ Συναξαρίου, ἀλλά καί ἐμβληματικές, καθὼς παραπέμπουν συνειρμικῶς εὐθέως στήν “Ἀντιγόνη” (βοράν ὀρνέων). Ἐάν, βέβαια, συναντούσαμε στό Συναξάρι λέξεις ἢ φράσεις, οἱ ὁποῖες ὑπάρχουν στό κείμενο τῆς “Ἀντιγόνης” καί οἱ ὁποῖες δέν ἦσαν ἐν χρήσει στήν ἐποχή σύνταξης τοῦ Συναξαρίου, τότε θά μπορούσαμε νά μιλήσομε ὄχι ἀπλῶς μέ ἀσφάλεια, ἀλλά μέ βεβαιότητα γιά γλωσσική ἐξάρτηση. Ἀπό τήν ἄλλη, δέν μπορούμε νά ἀποκλείσομε μία τέτοια ὑπόθεση, δεδομένου ὅτι καί ἂν ἐγνώριζε τήν “Ἀντιγόνη” ὁ συντάκτης τοῦ Συναξαρίου, δέν θά μπορούσε νά οἰκοδομήσει πνευματικά καί νά παιδαγωγήσει τούς πιστούς. Δέν πρέπει νά ξεχνᾶμε ὅτι ἡ ἐν λόγῳ Τραγωδία εἶναι γραμμένη σέ λογοτεχνική γλῶσσα μέ λέξεις ἐπικές καί ἰωνικές, ἐνῶ τά λόγια τοῦ χοροῦ εἶναι γραμμένα στή δωρική διάλεκτο. Συνεπῶς, θά μπορούσαμε νά ὑποστηρίξομε ὅτι ὑπάρχει γλωσσική ἐξάρτηση τοῦ Συναξαρίου τῆς Ἁγίας Μάρτυρος Μυρώπης (2 Δεκεμβρίου) τοῦ Συναξαριστῆ τοῦ Delehaye ἀπό τήν “Ἀντιγόνη” τοῦ Σοφοκλέους. Ἀντιθέτως, τό Συναξάρι τῆς Ἁγίας Μάρτυρος τῆς 13 Ἰουλίου πού εἶναι καταχωρημένο ἐπίσης στόν Συναξαριστῆ τοῦ Delehaye, δέν παραπέμπει γλωσσικά στό ἐν λόγῳ ἔργο τοῦ Σοφοκλέους. Τό αὐτό συμβαίνει καί μέ τό Μηνολόγιον τοῦ Βασιλείου Β', ὅπου καί ἐκεῖ τό Συναξάρι τῆς Ἁγίας Μάρτυρος δέν παραπέμπει γλωσσικά στήν “Ἀντιγόνη”, ὅπως καί μέ τό Μηνολόγιον Ἀνωνύμου Βυζαντινοῦ, τό ὁποῖον, ἂν καί εἶναι ἐμπλουτισμένο μέ λόγια στοιχεῖα, ἐν τούτοις καί αὐτό δέν μᾶς μεταφέρει γλωσσικῶς στή σπουδαία καί μεγάλη αὐτή Τραγωδία τοῦ Σοφοκλή. Θά ἔλεγε κανεὶς ὅτι στήν πρώτη περίπτωση ὁ ἀναγνώστης ἔχει τήν αἴσθησις ὅτι ὁ συντάκτης τοῦ Συναξαρίου γνωρίζει τήν “Ἀντιγόνη” καί βρῖσκει κοινά στοιχεῖα ἀνάμεσα στό Συναξάρι τῆς Ἁγίας

¹⁹ Kazhdan-Constable, *People and Power in Byzantium. An Introduction to Modern Byzantine Studies*, Οὐάσιγκτον DC, 1982 στό Jan Olof Rosenqvist, *Ἡ Βυζαντινὴ Λογοτεχνία ἀπὸ τὸν 6ο αἰῶνα ὡς τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης, Μετάφρ. Ἰωάννης Βάσσης*, ἐκδ. Κανάκη, Ἀθήνα 2008, σ. 274.

καί στήν ὁμώνυμη τραγωδία. Αὐτό διοχετεύεται καί ἐπικοινωνεῖται στόν ἀναγνώστη, ἐνῶ στίς ἄλλες περιπτώσεις δέν ὑπάρχει ἡ αἴσθησις αὐτή. Σύμφωνα μέ τά παραπάνω, θεωροῦμε ὅτι ὑπάρχει γλωσσική ἐξάρτησις τοῦ Συναξαρίου τῆς Ἁγίας πού εἶναι καταχωρημένο στό Συναξαριστή τοῦ Delehaye ἀπό τήν “Ἀντιγόνη” Σοφοκλέους. Αὐτό προϋποθέτει ὅτι ὁ συντάκτης ἦταν κάτοχος κλασσικῆς παιδείας καί φυσικά γνώστης τῆς ἐν λόγῳ Ἀρχαίας Τραγωδίας.

Ὡστόσο, οἱ ἀπηχῆσεις ἀπό τήν “Ἀντιγόνη” δέν ἐξαντλοῦνται μόνο σέ ἓνα γλωσσικό ἐπίπεδο. Ἄν διαβάσουμε μέ προσοχή τήν ἀνάκρισις τῆς Ἁγίας ἀπό τόν Νουμεριανό τόσο στό Συναξάριον Ἐκκλησίας Κων/λεως, ὅσον καί στό Μηνολόγιον Ἀωννύμου Βυζαντινοῦ, θά δοῦμε ὅτι ὁμοιάζει πολύ μέ ἐκείνη τῆς Ἀντιγόνης ἀπό τόν Κρέοντα. Συγκεκριμένα, στήν πρώτη περίπτωσις ὁ διάλογος εἶναι ὁ ἐξῆς: «Ἀληθῆ εἰσι τά περὶ σοῦ λεγόμενα;», «Ἀληθῆ». «Καί πῶς ἐποίησας τοῦτο, ἐπικατάρατον γύναιον;». «Καταπτύουσα καί καταφρονούσα τῆς σῆς ταλαιπωρίας καί ἀθεότητος». Στή δεύτερη περίπτωσις ἔχουμε: «Λέγε μοι σύ, κατάρατε, τίς εἶ καί πῶς εἰς ἀναιδεΐας ἦλθες τοσοῦτον, ὡς καταχρήσασθαι μέν διαταγμάτων βασιλικῶν, ἐξορχήσασθαι δέ καί θυμόν ἀρχόντων καί βασάνων ἀλογῆσαι τοσοῦτων ἠπειλημένων; εἴπερ οὖν συγχωρηθῆναι σοι βούλει τό τόλμημα, θῦσον τοῖς θεοῖς. εἰδ’ οὖν, ἀλλά κολάσεις σε χαλεπαί διαδέξονται». «Οὐδέν, ἡγεμών, τούτων πτοεῖ τό παράπαν τούς εἰς Χριστόν πεποιθότας· γέγραπται γάρ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις· μή φοβηθῆτε ἀπό τῶν ἀποκτεινόντων τό σῶμα, τήν δέ ψυχήν μή δυναμένων ἀποκτείνειν· φοβήθητε δέ μάλλον τόν δυνάμενον καί ψυχήν καί σῶμα ἀπολέσαι ἐν γενέῃ. ποιεῖ τοίνυν ὁ βούλει δικαστά».

Ἄς δοῦμε τώρα καί τούς στίχους τῆς «Ἀντιγόνης»:

«- φῆς, ἦ καταρνή μὴ δεδρακέναι τάδε; 442

- καί φημί δρᾶσαι κοῦκ ἀπαρνοῦμαι τό μὴ.

.....
-σύ δ’ εἰπέ μοι μὴ μῆκος, ἀλλά σύντομα,

ἦδησθα κηρυχθέντα μὴ πράσσειν τάδε;

-ἦδη· τί δ’ οὐκ ἔμελλον; ἐμφανῆ γάρ ἦν.

-καί δῆτ’ ἐτόλμας τούσδ’ ὑπερβαίνειν νόμους;

-οὐ γάρ τί μοι Ζεὺς ἦν ὁ κηρύξας τάδε, 450

οὐδ’ ἡ ξύνοικος τῶν κάτω θεῶν Δίκη

τοιούσδ’ ἐν ἀνθρώποισιν ὤρισεν νόμους,

οὐδέ σθένειν τοσοῦτον ὥομην τά σά

κηρύγμαθ’ ὥστ’ ἄγραπτα κάσφαλῆ θεῶν

νόμιμα δύνασθαι θνητόν ὄνθ’ ὑπερδραμεῖν» 455

Έξετάζοντας τὰ δύο ἀνωτέρω Συναξάρια σέ ἀντιπαραβολή μέ τούς ἀντίστοιχους στίχους τῆς «Ἀντιγόνης» κάλλιστα θά μπορούσαμε νά ἰσχυριστοῦμε ὅτι ὑπάρχει ἐκφραστική ὁμοιότητα τῶν πρώτων μέ τή δεύτερη. Ὡστόσο, πρέπει νά ἐπισημάνουμε ἐδῶ ὅτι στό Συναξάριον Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως τὰ λόγια πού ἀπευθύνει ἡ Ἁγία Μάρτυς στό Νουμεριανό εἶναι πολύ αὐστηρά, ἐνῶ στό Μηνολόγιον Ἀωνύμου Βυζαντινοῦ ἡ Ἁγία Μυρώπη ἀντιδρᾷ στίς φοβέρες καί τήν ὑβριστική συμπεριφορά τοῦ Νουμεριανοῦ πιά συγκρατημένα. Ἡ ἐρμηνεῖα κατά τή γνώμη μας πρέπει νά ἀναζητηθεῖ στήν ἐπίδραση πού δέχεται ὁ συντάκτης τοῦ Συναξαρίου Ἐκκλησίας Κων/πόλεως ἀπό τήν Ὑαντιγόνη». Ὅπως εἶναι γνωστό, στήν ἐν λόγω Τραγωδία ὑπάρχει ἡ ἀπειλή γιά χρήση σωματικῆς βίας, ἀλλά καί λεκτική βία, μέσα τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται γενικῶς στήν Τραγωδία. Στό Συναξάρι τῆς Ἁγίας πού βρίσκεται στόν ἐν λόγω Συναξαριστή ἔχομε αὐτόν τόν ἔντονο καί φορτισμένο τυπικό διάλογο μέ ἐναλλαγή τῶν ὁμιλούντων πού θά μπορούσε νά ὑπενθυμίσει τό λεγόμενο ἀγῶνα τῆς Τραγωδίας.

Βλέπομε ὅτι τὰ δύο συναξάρια παρουσιάζουν δύο διαφορετικές εἰκόνες ὅσον ἀφορᾷ τήν ἀντίδραση τῆς Ἁγίας Μάρτυρος ἀέναντι στίς ἀπειλές τοῦ ἄρχοντος, οἱ ὁποῖες ἀντιστοιχοῦν σέ δύο διαφορετικά εἶδη συμπεριφορᾶς, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πρώτη ἀποκλειόταν δεοντολογικά ἀπό τὰ κοινωνικά ἤθη τῆς ἐποχῆς. Γενικότερα, τόσο οἱ χριστιανοί ὅσο καί οἱ θύραθεν διδάσκαλοι συμφωνοῦσαν ὅτι μία γυναῖκα μπορούσε νά ἐπιδείξει «ἀνδρεία», ὡστόσο ὁ ἀγῶνας τῆς ἐναντία στήν ἁμαρτία θά ἔπρεπε νά τελεῖται στήν ἀφάνεια τοῦ σπιτιοῦ τῆς, ὄχι νά διεισδύει στή δημόσια ζωή²⁰. Ἐπιπρόσθετα, θά πρέπει νά λάβουμε ὑπόψη ὅτι «οἱ μάρτυρες συμπεριεφέροντο συνήθως εὐγενέστερα πρὸς τούς κριτάς, καθ' ὅσον μάλιστα ἐφρόνουν ὅτι οἱ ἄρχοντες ἐνήργουν ὑπό τήν διαβολικὴν ἐπήρειαν καί ὄχι ἐλευθέρως»²¹. Ὅμως, κι ἂν ἡ πρώτη ἀντίδραση εἶναι αὐτὴ πού ἐδραιώνεται καί δικαιώνεται ἱστορικά, σέ καμμία περίπτωση δὲν ἀποτελεῖ ἀδυναμία τῆς Ὁσίας Μάρτυρος νά ἐλέγξει²² τὴ βία ἡ ἀντίδραση τοῦ θυμικοῦ τῆς, ἀλλὰ ἀντίθετα, συνειδητῆ, ἐν ἀγάπῃ καί νηφαλιότητι ψυχῆς, ἐπιλογή γιά νά συντεῖσει τόν ἄρχοντα.

²⁰ Gillian Clark, Οἱ γυναῖκες στήν ὄψιμη ἀρχαιότητα, μετάφρ. Στάθης Κομνηνός, ἔκδ. Δήμ. Ν. Παπαδήμα, Ἀθήνα 1997, σ. 193.

²¹ Τὰ Μαρτύρια τῶν Ἀρχαίων Χριστιανῶν, Γενικὴ Εἰσαγωγή Παν. Χρήστου, Ε.Π.Ε, Πατερικαὶ Ἐκδόσεις Ἰρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, Θεσ|νίκη 1978, σ. 22.

²² Ὅπως εἶναι γνωστό, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη <<τὸ νά εἶσαι γυναῖκα, κατὰ γενικὴ ὁμολογία, ἦταν ἓνα μειονέκτημα. Ἐθεωρεῖτο δεδομένο ὅτι οἱ γυναῖκες ἦταν ἐκ φύσεως ἀσθενέστερες ἀπὸ τούς ἄνδρες, πὼς ἦταν ἀπίθανο νά εἶναι πνευματικὰ ἴσες μ' αὐτοὺς καί πὼς ἔλεγχαν δυσκολότερα τὶς σωματικὲς ἐπιθυμίες καί τὶς βίαιες ἐπιθέσεις τοῦ συναισθήματος.... Πὰ τὸ θέμα αὐτό, δὲν πάσχουμε ἀπὸ τὴ συνήθη ἔλλειψη μαρτυριῶν: εἴμαστε πολὺ καλὰ πληροφορημένοι γιά τὴν ἐπικρατοῦσα ἰδεολογία>>(Gillian Clark, Οἱ γυναῖκες στήν ὄψιμη ἀρχαιότητα, μετάφρ. Στάθης Κομνηνός, ἔκδ. Δήμ. Ν. Παπαδήμας, Ἀθήνα 1997, σ. 180).

Οί παραπάνω έπιρροές από τήν «Άντιγόνη» καταδεικνύουν τήν ύπαρξη του λογοτεχνικού φαινομένου τής διακειμενικότητας μέ τήν έννοια τής συνάντησης σέ μεταγενέστερα κείμενα είτε αναφορών, είτε αὐτούσιων προγενέστερων κειμένων. Όπως είναι γνωστό, «ό έντοπισμός τής διακειμενικότητας μās βοηθάει νά νοηματοδοτήσουμε τό κείμενο καί νά τό δοῦμε υπό άκόμα ένα πρίσμα, υπό τό πρίσμα δηλαδή του παλιότερου κειμένου, πού ό συγγραφέας επέλεξε νά συμπεριλάβει μέ όποιονδήποτε τρόπο στό κείμενό του». Βλέπομε, μάλιστα, ότι »τά κλασσικά, συνήθως, κείμενα αποτελοῦν μία κοινή κληρονομιά, τήν όποία ό μεταγενέστερος συγγραφέας χρησιμοποιεί για νά έπεξεργαστεί τό θέμα του, νά του ρίξει φως από άκόμα μία όπτική, νά προσανατολίσει τόν αναγνώστη του ως προς τό μήνυμα πού θέλει νά του μεταδώσει κ.λπ»²³. Ένα τέτοιο κλασσικό δημιούργημα όπως ή Άντιγόνη είναι ένα κείμενο άνοικτό, για νά θυμηθοῦμε τόν Uberto Eco, όπου «ό συγγραφέας τό προσφέρει στόν έρμηνευτή προς άποπεράτωση καί συμπαραγωγή»²⁴. Έτσι καί ή Άντιγόνη δίδεται από τόν ποιητή της στό κοινό καί πορεύεται στό χρόνο, προσφερόμενη στόν κάθε αναγνώστη κάθε έποχής καί συγκεκριμένα έδω στόν συναξαριστή του Delehayε, ό όποιος θά προσθέσει τή δική του έρμηνεία καί θά γίνει συνδημιουργός του Σοφοκλή.

²³ www Artic

²⁴ Uberto Eco, Έ ποιητική του άνοιχτού έργου, Νεοελληνική Παιδεία, τ. 9, 1987, σ.124 και 134.

Τέτοιες μέρες... τέτοια λόγια!
Η έορτή τοῦ πολιούχου τοῦ Μεγάλου Κάστρου,
λίγες μέρες μετά τό ξέσπασμα τοῦ πολέμου.

Δημήτριος Χ. Γάββας
Προϊστάμενος Βικελαίας Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης

28^η Ὀκτωβρίου 1940! Ἡ Ἑλλάδα παρασύρεται στό Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο ἀπό τήν Ἰταλία. Τήν ἡμέρα αὐτή εἶχε κληθεῖ στό Ἡράκλειο σέ Σύνοδο, ἡ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης. Ἐτσι βρέθηκαν στήν πόλη μας οἱ θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι Ἀρκαδίας Βασίλειος, Ρεθύμνης καί Αὐλοποτάμου Ἀθανάσιος, Λάμπης καί Σφακιῶν Εὐμένιος. Ὅλοι τους ὑπό τήν Προεδρίαν τοῦ Μητροπολίτου Τιμοθέου Βενέρη, εἶχαν προσέλθει γιά τήν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου.

Ὁ Μητροπολίτης ἀμέσως ὅμως διέλυσε τήν Σύνοδο καί τό ἴδιο ἀπόγευμα ἔφυγε ἀπό τό Ἡράκλειο καί ἐγκαταστάθηκε στό ἀγρόκτημα του στό Κολομόδι, ἕνα μικρό οἰκισμό τοῦ δήμου Ἁγ. Παρασκευῶν, Ἐπαρχίας Πεδιάδος. Ἀναφέρεται μόνο κατά τήν ἀπογραφή τοῦ 1881 μέ 9 Τούρκους, οἱ ὁποῖοι ἔφυγαν. Ἀπό τότε δέν ξανακατοικήθηκε πιά.

Τήν διοίκηση τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης αὐτόβουλα ἀνέλαβε ὁ Ἀρχιμανδρίτης Φώτιος Θεοδοσιάκης, ὁ ὁποῖος καί παρέσχε ὁδηγίας στόν κλῆρο, τελώντας παρακλήσεις γιά εὐόδωση τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνα. Ἐτσι ἡ γιορτή τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ κατά τό ἔτος 1940 γιορτάσθηκε χωρίς τή συμμετοχή τοῦ Μητροπολίτου. Πρὶν ἀπό τόν ἔσπερινό γύρω στίς 5 μ.μ. ἔφθασαν στήν πόλη μας τά πρῶτα τμήματα τοῦ Ἀγγλικοῦ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος θά υπεράσπιζε τό νησί.

Ἐπίσης, ἔφθασε καί τό πρῶτο πολεμικό ὑλικό, τό ὁποῖο ἀπέστειλε ἡ Ἀγγλία γιά τήν ἄμυνα τοῦ νησιοῦ μας. Ὁ ἔσπερινός τόσο στόν μικρό Ἅγιο Μηνᾶ, ὅσο καί στόν Μεγάλο ἄρχισε τήν 4^η μ.μ.. Τότε ἀκριβῶς σήμαναν καί οἱ σειρήνες τό συναγερμό. Ὁ κλῆρος κατέφυγε στά καταφύγια καί μετά τή λήξη του συναγερμοῦ, ὁ ὁποῖος διήρκεσε $\frac{3}{4}$ τῆς ὥρας, ἄρχισε τήν ἀκολουθία τοῦ ἔσπερινοῦ. Κάποιοι εἶχαν ἀνκτήσει θάρρος καί δέν πήγαν στά καταφύγια, ἀλλά παρέμειναν στήν Ἐκκλησία, ἐνθαρρύνοντας καί ἄλλους.

Οἱ κώδωνες δέν ἤχησαν προκειμένου ν' ἀποφευχθοῦν διάφορες παρεξηγήσεις, διότι ἡ κωδωνοκρουσία εἶχεν ὀρισθεῖ ὡς ἀγγελία συναγερμοῦ γιά προφύλαξη ἀπό ἀεροπορικές ἐπιθέσεις. Ἀνοιξαντάρια δέν ἐψάλησαν, οὔτε εὐλογήθηκαν ἄρτοι. Ἐψάλη τό «φῶς ἰλαρόν» φαίνεται ὅτι αὐτός ὁ ἔσπερινός δέν διέφερε ἀπό ἕναν κοινό ἔσπερινό. Σημαιοστολισμός ἢ φωταγώγηση στούς ἱερούς Ναούς (μικρό καί μεγάλο) δέν ἔγινε. Τόν ἔσπερινό στή Με-

γάλη Ἐκκλησία ἐτέλεσε ὁ Ἀρχιμανδρίτης Φώτιος καί ὁ διάκονος Γρηγόριος, στήν μικρή βέβαια Ἐκκλησία ὁ ἱερέας Μηνᾶς μαζί μέ τόν διάκονο Μακάριο.

Ἡ ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου τήν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς τοῦ πολιούχου τοῦ Μεγάλου Κάστρου ἄρχισε τήν 6.30 π.μ.. Ὅλες οἱ Ἐκκλησίες πού γιόρταζαν ξεκίνησαν αὐτή τήν ὥρα. Στή μικρή Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ λειτούργησε ὁ ἱερέας Μηνᾶς μετά τοῦ διακόνου Μακαρίου. Στόν μεγάλο Ἅγιο Μηνᾶ λειτούργησαν οἱ Ἀρχιμανδρίτες: Εὐγένιος Ψαλιδάκης, Φώτιος Θεοδοσάκης καί Διονύσιος, οἱ ἱερεῖς Παναγιώτης καί Χαρίδημος καί διάκονοι Γρηγόριος καί Μιχαήλ. Λιτανεία ἔγινε μόνο γύρω ἀπό τόν Ναό.

Ἐπρόκειτο γιά μιά τόσο κατανυκτική ἀκολουθία, ἡ ὁποία τελείωσε γύρω στίς 10.30. Χαρακτηριστικό εἶναι ὅτι κατά τό τέλος τῆς θείας λειτουργίας ἀνεπέμφθη δέηση ὑπέρ εὐοδόσεως τοῦ ἀγῶνα. Τήν θεία λειτουργία παρακολούθησαν καί ἀρκετοί ἐπίσημοι, ὅπως οἱ: Νομάρχης Ἡρακλείου Τσούσης, ὁ Διοικητής Χωροφυλακῆς Ταγματάρχης Ὀρφανουδάκης, ἀλλά καί ὁ Δήμαρχος Μηνᾶς Γεωργιάδης. Ἐπίσης, ἕνα ἀπέραντο πλῆθος πιστῶν χωρίς νά φοβηθεῖ γιά τούς ἐξ ἀέρος κινδύνους, οἱ ὁποῖοι ἦταν συνηθισμένοι.

Τέτοιος ἑορτασμός δέν ἔλαβε χώρα οὔτε καί κατά τήν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας, τότε πού ὁ πολιούχος τοῦ Μεγάλου Κάστρου, ὁ καπετάνιος τῶν Καστρινῶν φρουρούσε καί φύλαγε τήν ἀγαπημένη του πόλη ἀπό κάθε κακό καί κάθε συμφορά!

Ἡ Σιελόπτυση ὡς μέσο τέλεσης θαυμάτων
σέ Βίους Συγχρόνων Κρητῶν Ὁσίων
& Χαρισματικῶν Γερόντων
Εἰσαγωγικές παρατηρήσεις

Δρ. Ἐμμανουὶλ Κ. Δουνδουλάκης
Ἐπίκουρος Καθηγητής ΠΑΘΑΚ

Ἡ σιελόπτυση, δηλαδή ἡ χρήση σάλιου¹, γιά τή θεραπεία ἀσθενειῶν καί τήν τέλεση θαυμάτων,² δέν εἶναι ἀμάρτυρη στή θύραθεν καί τήν ἐκκλησιαστική Γραμματεία, μολονότι δέν ἔχει τύχει προσοχῆς στήν τελευταία αὐτή περίπτωση³.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστός θεράπευσε τόν ἐκ γενετῆς τυφλό (Ἰωάν. 9,1-38) χρησιμοποιώντας σάλιο, ἀναμειγνύοντάς το μέ χῶμα, καί μέ τόν πηλό πού δημιουργήθηκε, ἔχρισε τά μάτια τοῦ τυφλοῦ καί ἀφοῦ τόν προέτρεψε νά πλυθεῖ στήν κολυμβήθρα τοῦ Σιλωάμ, διαπιστώθηκε ἡ θεραπεία του, πράξη-μεταξύ τῶν ἄλλων- πολυεπίπεδη καί συμβολική, σύμφωνα μέ τούς Ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς καί Πατέρες.⁴ Ἐνδεικτικό εἶναι τό σχετικό Ἀγιογραφικό κείμενο: "ταῦτα εἰπῶν ἔπτυσεν (ὁ Ἰησοῦς) χαμαί καί ἐποίησεν πηλόν ἐκ τοῦ πτύσματος καί ἐπέχρισεν αὐτόν τόν πηλόν ἐπί τούς ὀφθαλμούς καί εἶπεν αὐτῷ ὕπαγε νίσαι εἰς τήν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ... ἀπήλθεν οὖν καί ἐνίστατο καί ἦλθεν βλέπων."⁵

Ἡ σιελόπτυση ὡς μέσο τέλεσης θαυμάτων ἀποκατάστασης τῆς ὑγείας τοῦ πάσχοντος ἐμφανίζεται στούς βίους τριῶν συγχρόνων Κρητῶν Ὁσίων καί χαρισματικῶν Γερόντων: τοῦ Ἰωσήφ Γεροντογιάννη, κτήτορος τῆς Ἱερᾶς

¹ Γιά τό σάλιο, τίς ιδιότητές του, τή χρήση του ὡς ἀντιδότου ἐνάντια στό "κακό μάτι", κ.ἄ. μπορεῖ νά συμβουλευτεῖ ὁ ἐνδιαφερόμενος τήν ἀκόλουθη ἐνδεικτική βιβλιογραφία. Τζ. Κούπερ, *Λεξικό συμβόλων*, ἐκδ. Πύρινος κόσμος, Ἀθήνα 1002, σ. 443. Ε. Μιχαλάκη, "Ἡ διάσημη ἀσκηση ἀπό Θιβέτ γιά θεραπεία του θυρεοειδούς", <http://www.diadrastika.com/2016/04/diasimi-askisi-thivet-therapia-thyreoidous.html> (24/4/2016)

² L. Cerfaux, "Les Miracles, signes Messianiques des Jésus et œuvres de Dieu", dans *Revue L. Cerfaux* 2 (1954) 41-50. G. Marthon - G. Baudry - P. Guilluy, *Catholicisme Hier-Aujourd; hui - Demain*, 38 (1980) 252-255 & 39 (1980) 257-270. Πρβλ. *Λεξικό Βιβλικῆς Θεολογίας*, μετ. Σ. Αγουριδῆς, ἐκδ. Ἄρτος Ζωῆς, Ἀθήνα 1980, σσ. 463-469.

³ Α. Σαραντουλάκου, *Ἡ Θεραπευτική τῶν Ἁγίων σέ Ἀγιολογικές Διηγήσεις μέχρι τοῦ 8ου αἰῶνα*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2010, σσ. 169-222.

⁴ Ἐνδεικτικά, βλέπε: Θεοφύλακτος Βουλγαρίας, *Ἐρμηνεῖα εἰς τό κατά Ἰωάννην Εὐαγγέλιον*, 9, PG 124, 45D-48B. Πρβλ. Εὐθύμιος Ζυγαβινός, *Σχόλια εἰς τόν Ἰωάννην* 9, PG 129, 1309D.

⁵ Ἰωάν. 9, 6-7.

Μονής Καψά Σητείας,⁶ τοῦ Χατζηνανιά⁷, κτήτορος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἐξακουστῆς Ἱεράπετρας καί τοῦ ἱερομονάχου Ἐφραίμ Χατζηπατέρα,⁸ κτήτορος ναῶν στίς Λίμνες Μεραμβέλου.

Ἡ προσέγγιση τῶν βίων τῶν παραπάνω Ὁσίων καί χαρισματικῶν Γερόν-

⁶ Ὁ Ὁσιος Ἰωσήφ Γεροντογιάννης (Ἰωάννης Βιτσέντζος) γεννήθηκε στό ἡμικρηπίωμένο Μονύδριο τοῦ Τιμίου Προδρόμου Καψά τό 1799. Ὑπῆρξε σκληρόκαρδος, εὐέξαπτος, ἀτίθασος, ἀλλά εὐσεβῆς ἔγγαμος καί πατέρας τεσσάρων παιδιῶν. Ὁ πρόωρος θάνατος τῆς κόρης τοῦ στάθηκε ἀφορμή γιά τή μεταμέλειά του, ἐνῶ τό ἐνύπνιο μέ τή θεοσημεῖα πού ἔλαβαν χώρα τό 1841, σφράγισαν τή κατοπινή του πορεία, τήν ὀσιακή βιωτή του. Ὁ ὄσιος ὑπῆρξε κτήτορας τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Καψά στή Σητεία, ἐνῶ ἔμεινε, μεταξύ ἄλλων, γνωστός γιά τά θαύματα πού τέλεσε, τό προορατικό καί διορατικό χάρισμα, τήν ἀσκησή του. Ἡ ὀσιακή κοίμησή του τοποθετεῖται στίς 6 Αὐγούστου τοῦ 1874, ἐνῶ ὁ ἐνταφιασμός τοῦ ἔλαβε χώρα τρεῖς ἡμέρες μετά. Ἡ ἀνακομιδή τῶν λειψάνων τοῦ πραγματοποιήθηκε 108 χρόνια μετά τήν ὀσιακή κοίμησή του, στίς 7 Μαΐου τοῦ 1982.

Μέ τήν ὑπ' ἀριθμ. 970/16-11-2002 Πατριαρχική καί Συνοδική Πράξη τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριαρχείου, διακηρύχθηκε ἐπίσημα ἡ Ἁγιότητα τοῦ ὀσίου Ἰωσήφ τοῦ Γεροντογιάννη καί ὀρίστηκε ὡς ἡμέρα μνήμης του ἡ 7η Αὐγούστου ἐκάστου ἔτους.

Περисσότερα γιά τόν Ὁσιο, βλέπε: [Κ. Διαμαντάκης (Ἀρχιμ.)], *Ἡ Ἱερά Μονή Καψά καί ὁ Ὁσιος Ἰωσήφ Γεροντογιάννης*, ἐκδ. Ι.Μ.Κ.Σ., Ἡράκλειο χ.χ., σσ.128. Πρβλ. Ἀνώνυμος, "Πράξις τῆς ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ...", *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 4 (2004) 839-840 Ἐμμ. Δουνδουλάκης, *Σύγχρονοι Ἅγιοι, Ὁσιοι καί χαρισματικοί Γέροντες*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2016, σ. 51, 53, 60, 73, 85, 86 Ἐμμ. Δουνδουλάκης, "Κανονικά Πράξεις διακήρυξης τῆς Ἁγιότητος κεκοιμημένων μελῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας κατά τήν 20ετή Πατριαρχία τοῦ κ.κ. Βαρθολομαίου Ἀ' (Ἀρχοντῶν)", *ΕΕΑΕΑΗΚ* 2 (2012) 108, 124 Χ. Παπαδάκης (Ἀρχιμ.), *Ἁγιολογιο ἔ- Ἐορτολόγιο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης*, ἐκδ. Ἐπάλοφος, Ἀθήνα χ.χ., σσ. 41-42.

⁷ Ὁ ὄσιος Χατζή-Ανανίας, κατά κόσμον Ἀντώνιος Μπαρμπεράκης, γεννήθηκε στίς Μάλλες Ἱεράπετρας τό 1837. Σέ ἡλικία 14 ἐτῶν ἐγκαταστάθηκε στήν Ἱερά Μονή Καψά ὅπου καί ὑπῆρξε μαθητής καί συμμοναστής τοῦ ὀσίου Ἰωσήφ τοῦ Γεροντογιάννη, ὁ ὁποῖος καί τόν ὄρισε διάδοχό του στή μονή. Μετά τό θάνατο τοῦ ὀσίου, τό 1870, ἐξελέγη ἡγούμενος καί ἀργότερα μετέβη στό Ἱεροσόλυμα γιά προσκύνηση, ὅποτε καί ἔλαβε τόν τίτλο τοῦ Χατζή πού συνοδεύει τό ὄνομά του. Τό 1877 ἐπέστρεψε καί κατέφυγε στήν Ἐξακουστή, ὅπου καί ἐπιδόθηκε στόν ἀνακαινιστικό ἔργο τῆς Μονῆς. Παρέμεινε Ἠγούμενος καί Ἐπιστάτης τῆς Μονῆς, μέ μικρές παύσεις, μέχρι τό 1899. Ὁ Ὁσιος Χατζή-Ανανίας κοιμήθηκε ὀσιακά τή νύχτα τοῦ Πάσχα τοῦ 1907, κατά τήν τελετή τῆς Ἀναστάσεως. Τά ἱερά λείψανά του εὐωδιάζουν καί εἶναι πρόξενοι πολλῶν θαυμάτων, μετά τήν ἀνακομιδή τους τό 1968.

Τό προορατικό καί διορατικό του χάρισμα, ἡ ἀσκητική πορεία του, ἡ ἐπιτέλεση θαυμάτων ὤθησαν τό πλήρωμα τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας νά τόν τιμᾷ ὡς Ἅγιο, μολοντί δέν ἔχει διακηρυχθεῖ ἀκόμη ἡ Ἁγιότητά του, μέ ἐπίσημη Ἐκκλησιαστική πράξη.

Περисσότερα γιά τόν Ὁσιο, βλέπε: Ἀ. Στιβακτάκη, *Ὁ Ὁσιος Χατζηνανιάς. Ὁ κτήτορας τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἐξακουστῆς Ἱεράπετρας*, ἐκδ. ΙΜΙΣ, Θεσσαλονίκη 2008, σσ.110. Πρβλ. Ἐμμ. Δουνδουλάκης, *Σύγχρονοι Ἅγιοι, Ὁσιοι καί χαρισματικοί Γέροντες*, ὁ.π., σ. 51, 53, 54, 60, 74, 85 Χ. Παπαδάκης (Ἀρχιμ.), ὁ.π., σ. 26.

⁸ Ὁ ἱερομόναχος Ἐφραίμ Χατζή-Πατέρας, κατά κόσμον Εὐθύμιος Δημητρακόπουλος, γεννήθηκε στίς Λίμνες Λασιθίου τό 19ο αἰῶνα καί ἡ κοίμησή του τοποθετεῖται τό 1909. Τό προορατικό καί διορατικό του χάρισμα, ἡ πλειάδα τῶν θαυμάτων πού τέλεσε ἐν ζωῇ,

των καταδεικνύει ότι ή σιελόπτυση δέν αναφέρεται μονάχα σέ μία κατηγορία, καθώς ή χρήση σάλιου άξιοποιείται τόσο γιά τή θεραπεία τοῦ πάσχοντος ὀφθαλμοῦ, ὅσο καί γιά τή θεραπεία δαιμονισμένων, άκόμη καί γιά τήν άποκατάσταση τοῦ πληγωμένου πέλματος στό πόδι.

Μέ τήν τελευταία αὐτή περίπτωση συνδέεται ή σιελόπτυση στό βίο τοῦ Ὁσίου Ἰωσήφ τοῦ Γεροντογιάννη.⁹ Ἡ θαυμαστή θεραπεία μέ τό συγκεκριμένο ὑγρό τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ συντελεῖται σέ περιβάλλον ζωοκλεφτῶν καί σταυροπάτων,¹⁰ προερχομένων ἀπό τό χωριό Ἀχεντριᾶς. Ἡ άδυναμία ενός τριαντάχρονου νά ανταποκριθεῖ στίς στοιχειώδεις καθημερινές δραστηριότητες -ὅπως διατύπωναν οἱ δικοί του- στάθηκε άφορμή γιά τήν άποκάλυψη τῆς παράνομης δραστηριότητας τῆς οικογένειας, καθώς ἐπίσης καί τοῦ συνετισμοῦ τους, τῆς θεραπείας. Ὅπως άποκαλύφθηκε, ὁ νέος εἶχε άποτυπώσει ἐγκαύστως τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ στό πέλαμα τοῦ ποδιοῦ του. Ὁ ὄσιος Ἰωσήφ ἐπιτίμησε αὐστηρά τόν παραβάτη γιά τήν πράξη του καί ὑπέδειξε ὡς τρόπο θεραπείας τήν άφαίρεση τοῦ δέρματος. Ἀκολουθῶς ἔφτυσε σάλιο καί ἔριξε χῶμα στήν πληγή, γιά τήν ταχεῖα άποκατάσταση τῆς σωματικῆς βλάβης. Τό σχετικό άπόσπασμα ἀπό τό βίο τοῦ ὀσίου, ἔχει ὡς ἑξῆς: "Ὁ δέ νέος, οὔτε ἄχ δέν εἶπε, ἀλλ' ἐκάθητο μέ μεγάλην άφέλειαν ... καί άφοῦ ἔπαυσε τό αἷμα τόν ἐπάστρεψε ... καλά, ἔπειτα τοῦ ἔπτυσε σάλιο, καί κουκίζει του ... χῶμα καί τόν δένει..."¹¹

Στό βίο τοῦ Ὁσίου Χατζῆ-Ἀνανία καταγράφονται τέσσερα περιστατικά σιελόπτυσης, μέ ισάριθμα θαύματα. Δύο ἀπό αὐτά συνδέονται μέ θεραπείες ὀράσεως καί δύο μέ θεραπείες δαιμονισμένων.

Οἱ θεραπείες τῆς ὀράσεως δέν ἐμφανίζουν ὁμοιότητες ὡς πρός τήν

άλλά καί μετά θάνατον, ή ἐν γένει πορεία του, τόν φέρουν στή συνείδηση τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας ὡς Ἅγιο, μολοντί δέν ἔχει διακηρυχθεῖ ή Ἁγιότητά του, μέ επίσημη Ἐκκλησιαστική πράξη.

Γιά τόν Ὁσιο, βλέπε: Ν. Λαζαράκης (Πρωτ.), *Ἐφραίμ Ἱερομόναχος ἐκ Λιμνῶν 1896*, χ.τ., χ.χ., σσ. 131. Πρβλ. Ἐμμ. Δουνδουλάκης, "Ἡ θεοσέβεια καί ή άγιότητα σέ Κρήτες Γέροντες τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Ὁ διορατικός καί προορατικός Γέροντας τῶν Λιμνῶν Ἐφραίμ Χατζῆ-Πατέρας", ἐν *ΕΕΙΜΠΧ* 3 (2012) 155-175. Πρβλ. Γ. Μαρνέλλος (Πρωτ.), "Τα πνευματικά Λακόνια καί ὁ Ὁσιος Ἐφραίμ τῶν Λιμνῶν, ὁ ἐπονομαζόμενος "Χατζῆ-Πατέρας". Πρωτότυπη ιστορική προσέγγιση", *ἐφ. Ανατολή*, ά.φ. 17.747 (2016) 16 & 17.748 (2016) 8 & 17.749 (2016) 16 & 17.750 (2016) 16 Χ. Παπαδάκης (Ἀρχιμ.), *ό.π.*, σ. 89.

⁹ [Κ. Διαμαντάκης (Ἀρχιμ.)], *ό.π.*, σσ. 71-74§ 4.

¹⁰ Πρόκειται γιά παραβάτες οἱ ὅποιοι προέβαιναν, κατά σύστημα, σέ κλοπές ζῶων. Ἀποτύπωναν μάλιστα ἐγκαύστως τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ στό πέλαμα τοῦ ποδιοῦ, ὥστε νά εἶναι μόνιμο. Μέ τήν πράξη τούς αὐτή θεωροῦσαν ὅτι δέν θά συλλαμβάνονταν ποτέ κατά τήν ὥρα τῆς παράνομης δραστηριότητας καί θά προστατεύονταν ἀπό τό δέσιμο μαγείας. βλ. [Κ. Διαμαντάκης (Ἀρχιμ.)], *ό.π.*, σ. 72.

¹¹ Ὁ.π., σ. 74.

πλοκή τῆς υπόθεσης. Ἡ πρώτη ἀφορὰ θεραπεία λόγῳ "τιμωρίας" τῆς Παναγίας γιὰ τὴν κλοπὴ τράγων ἀπὸ κοπάδι τῆς Μονῆς Ἐξακουστῆς. Σύμφωνα μὲ τὸ καταγεγραμμένο ἀπὸ τὸν Ἄρχιμ. Ἰωαννίκιο Ἀνδρουλάκη περιστατικό, ἡ ἀμετανοησία τῶν κλεπτῶν ἀπὸ τὸ Πεῦκο Βιάννου νὰ ὁμολογήσουν τὴν πράξη τους, ἡ προσπάθεια νὰ ἀποπροσανατολίσουν τὸν ὄσιο γιὰ τοὺς δρᾶστες, ὁδήγησε στὴν τύφλωσή τους. Ἡ μεταμέλεια τῶν δραστῶν, ἡ προσευχὴ καὶ παράκλησή τους στὴ Θεοτόκο, προκειμένου νὰ ἀποκατασταθεῖ ἡ ὑγεία τους, προηγήθηκε τῆς πράξης τῆς σιελόπτυσης, μέσῳ τῆς ὁποίας συντελέστηκε ἡ θεραπεία τῆς τύφλωσης.¹²

Τὸ δεύτερο περιστατικό θεραπείας ὀφθαλμοῦ μὲ σιελόπτυση, ἀπὸ τὸν ὄσιο Χατζῆ-Ἄνανία ἀφορᾷ στὴν περίπτωση ἑνὸς τετράχρονου ἀγοριοῦ ἀπὸ τίς Μάλλες, τοῦ ὁποίου τὸ ἀριστερὸ μάτι βλάβηκε ἀπὸ σπίθα κατὰ τὴ διάρκεια θυμίας ἑνὸς ἱερέα. Στὸν παρακλητικὸ λόγο καὶ ἱκετευτικὸ τόνο τῆς μάνας νὰ θεραπευτεῖ τὸ σπλάχνο της, ὁ ὄσιος ἄνοιξε τὸ πονεμένο μάτι τοῦ ἀγοριοῦ, καὶ ἀφοῦ τὸ σταύρωσε, *"ἔβαλε μέσα λίγο ἀπὸ τὸ σάλιο του"*¹³. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἀποκαταστάθηκε ἡ ὄραση τοῦ παιδιοῦ πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ κατάδειξη τῆς θεοφιλοῦς πορείας τοῦ κτήτορος τῆς Ἐξακουστῆς.

Δύο διαφορετικὰ περιστατικὰ θεραπείας δαιμονισμένης κοπέλας, μὲ τὴ χρήση σιελόπτυσης, καταγράφονται στὸ βίο τοῦ Ὁσίου Χατζῆ-Ἄνανία. Τὸ πρῶτο ἀφορᾷ στὴν Ἀνδριάννα, μία νεαρὴ κοπέλα ἀπὸ τίς Μάλλες¹⁴ καὶ τὸ δεύτερο, τὸ ὁποῖο ἔλαβε χώρα τὸ 1886, σὲ μία ἄλλη κοπέλα ἀπὸ τὴ Σητεία.¹⁵ Ὁ ὄσιος παράλληλα μὲ τὴν ἐπιτίμηση τοῦ ἀκαθάρτου πνεύματος, σταυρῶνει τὴν πάσχουσα, τὴν ἀλείφει μὲ λάδι (στὴν πρώτη περίπτωση) καὶ φτύνει μέσα στὸ στόμα της. Καὶ στίς δύο αὐτὲς περιπτώσεις ἡ ὑγεία τῆς ἀσθενοῦς ἀποκαθίσταται.

Στὸ βίο τοῦ χαρισματικοῦ Γέροντος τῶν Λιμνῶν, ἱερομονάχου Ἐφραίμ Χατζῆ-Πατέρα, καταγράφεται¹⁶ ἕνα περιστατικὸ στὸ ὁποῖο γίνεται χρῆση τῆς σιελόπτυσης γιὰ τὴν ἀνακούφιση τοῦ Λιμνιώτη Λυρομιχελῆ, ἀπὸ τὸν πολυήμερο ὀξύ πόνο στὸ μάτι. Καὶ στὴν περίπτωση αὐτὴ ἡ πράξη συνοδεύεται ἀπὸ σταύρωμα τοῦ ματιοῦ, ἐκτός ἀπὸ τὴ χρῆση τοῦ σάλιου. Ὁ ἔμμετρος λόγος τοῦ π. Νικολάου Λαζαράκη, περιγράφει τὸ γεγονός ὡς ἐξῆς:

¹² Ἄ. Στιβακτάκη, ὁ.π., σ. 59.

¹³ Ὁ.π., σ. 62.

¹⁴ Ὁ.π., σ. 61.

¹⁵ Ὁ.π., σ. 75.

¹⁶ Τὴν καταγραφή ἔκανε ὁ Γιώργος Λεμπιδάκης.

*"Μέ τά δακτύλια του τά δυό (έννοεῖ τό Γέροντα Έφραῖμ) τό μάτι
τοῦ ἀνοίγει ἐκράτιε τά ματόκλαδα καί μέσα τό ξανοίγει.*

*Καί φτεῖ μέσα στό μάτι του κι ἔπειτα τό σταυρώνει
κι ἀμέσως ἐκοπήκανε αὐτοστιγμῆς οἱ πόνοι."*

Γιά νά καταλήξει:

*"...Κι ὅταν στή χάρη τοῦ Θεοῦ πάντα τά θάρρη σου ἔχεις
εἶναι γιατρός χωρίς ποτές ἐδῶ κι ἐκεῖ νά τρέχεις."¹⁷*

Συνοψίζοντας ὅσα σημειώθηκαν στήν παρούσα εὐσύνοπτη μελέτη, κρίνεται σκόπιμο νά ὑπογραμμιστοῦν τά ἀκόλουθα:

α. Ἡ χρήση τῆς σιελόπτυσης σέ σύγχρονους Κρήτες Ὀσίους καί χαρισματικούς Γέροντες ἀφορᾷ στή θεραπεία τῆς ὀράσεως, στήν ἀποκατάσταση τοῦ πέλματος τοῦ ποδιοῦ, ἀλλά καί στή θεραπεία δαιμονιζομένων.

β. Ἡ πράξη τῆς σιελόπτυσης λειτουργεῖ ἐντός τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πλαισίου, καί καταδεικνύει ὅτι στόχος τοῦ ὀσίου, τοῦ γέροντος δέν εἶναι ἡ αὐτοπροβολή, ἀλλά ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀποκατάσταση τῆς ὑγείας τοῦ πάσχοντος μέλους τῆς Ἐκκλησίας.

γ. Ἡ πράξη τῆς σιελόπτυσης δέ λειτουργεῖ ἀπλά θεραπευτικά γιά τόν ἀσθενῆ, ἀλλά ἔχει καί παιδευτικό χαρακτήρα, κυρίως στίς περιπτώσεις πού ἔχει προηγηθεῖ παραβατική συμπεριφορά.

¹⁷ Ν. Λαζαράκης, ὁ.π., σ. 59.

